Argonauticon
Americanorum.

J. Bisselius.
S.J.

1647.

IHS
F.L.C.
D.W.
JOANNIS BISSELII, E SOCIETATE JESV Argonauticôn Americanorum LIBRI XV. Sive,
Tuta petam.
Sevilia.
Bætis fl.
S.Lucar
PETRUS DE VICTORIA
TERRIS IACTATVS ET ALTO
Wolfg. Kilian. 1647. Sculp.

JOANNIS BISSELII,

è Societate JESU,

ARGONAUTICON AMERICANORUM,

SIVE,

HISTORIÆ PERICULORUM

PETRI DE VICTORIA, AC SOCIORUM EIUS,

LIBRI XV.

MONACHII,
Formis LUCÆ STRAUBII,
Sumptibus IOANNIS WAGNERI
Bibliopolæ.

Anno CHRISTI M. DC. XLVII.

ILLVSTRISSIMO DOMINO,
Domino

FERDINANDO LAURENTIO,

COMITI DE VVARTENBERG, Domino in VVald, & Hachenburg, Serenissimo Electori Bavariæ à Cubiculis, & Consiliis, Equestris militiæ Tribuno; ac Vice-Domino Burghusiano, &c.

JOANNES BISSELIUS, è Societate JESU,

S. D.

ILLUSTRISSIMÆ Tuæ gentis Insignia, FERDINANDE LAURENTI, COMES, in ipso statim laborum meorum vestibulo, velis nauticis inserta; manifestè profitentur: Non *meum* esse magìs, quàm *Tuum*, hoc *Opus Argonauticũ*. Nec mirandum. Nam, si verum *Leges* dicunt (quarum tu

nunc *antistes* ac præses es, *in Noricorum summo prætorio)* NOSTRUM *illud* ÆS *censendum esse*, QUOD AB ALIIS NOBIS DEBETUR, *tametsi nondum sit in manu nostrâ*: quippeni *Tuus* jam tum fuerit, etiam antequam *Tibi, publicóque* daretur, hic calami mei *Partus*? ut, qui profectò *sub oculis*, pænéque manibus Tuis, *concipi* simul cœperit, atque *nasci*. Cùm enim, abhinc triennio ferè, *Te*, salutiferi fontis causâ, Rheticas in Alpes secedentem, etiam ipse, cum amantissimo tui, germano tuo, *Maximiliano*, secutus essem; ac diuturnior nos mora *Ladisii*, non procul Oeni fluminis fontibus, attineret: dispicere cum cura mecum ipse sum orsus; Quonam exercitationis litterariæ genere, minùs arduô, desides horas fallerem: &, lubricos in pomeridianum soporem oculos, suspenderem? Erant tum in conspectu pleraque propemodum, *alieni* magìs, quàm *Europæi*, tum *cæli*, tum *soli*. Videbamus enim, & sentiebamus

bamus (adultâ quamvis æſtate) *nivales* auroras, nebuloſos *meridies*; inſolenti *calore* flagrantes *veſperas*, atque noctes; *florentes*, ſeneſcente jam Junio, *ceraſos*; rigeſcentes, *in lapidem*, *arbores*, ac fontanos, *è larice*, margines. Jacebant ante nos, nil niſi depreſſæ *Valles*; in immenſum editæ *rupes*; & pererratæ damis armentíſque, ſylveſtres *Alpes*. Monſtrabantur præterea, cœlo, quàm nobis, viciniores, è longinquo *montium vertices*; ſtupendo naturæ prodigio, *ſtagnis* & *lacubus inſeſſi*, ſubindéque copioſo natati piſce: quorum fluctus, impulſi ventis, aut occulto voraginum ſpiritu concitati, tanquam in tonitruûm iras fracti, reboabant. Quid multis? In *peregrinum* neſcio quem *Orbem*, *ex* aſſolitis *Bojariæ campis*, extruſi nobis videri poteramus. quod ut copioſiore fide nobis inſidéret; faciebant alia non pauca, *terris noſtris exotica*. Nam & *metalli pretioſioris* multô ſimulacrô, paſſim ſcopuli

 puli

puli micabãt, ſolaribus verberati radiis: & , quà *nitor fulvus* defecerat, *cryſtalli* ſphengitæq; fulgor *argenteus* ſuccedebat. Nec deerant, qui, deſignatîs locorum ac menſium limitibus, nobis *Auri* neſcio quos, & *obryzi* fluidi, *fontes* prædicarent; ſive ſuo, ſive rumoris publici, ſenſu. Certè quidem latentis *exuberantiſque* terrâ ſuâ *pretii*, monſtrabant argumenta, populis illis receptiſſima: FLORES, rariſſimi coloris & germinis, in quibus, adhuc meminimus, teſte dexterâ *Tuâ* (cuj ſunt oblata) *tranſmarini* prorſus *generis* LILIA; medias inter Alpes, conſueto cæteris caule, coloréque croceo ſurgentia: cæterùm, *foliorum* inſolenti *fertilitate*. Nam hæc elementorum *Alphabeti Græcanici numerum*, ſingulis in liliis, æquabant. Ne longior æquo ſim: tam *peregrinâ locorum imagine*, *mens* tunc ablata mea; *cœpit* ipſa quoque *peregrinari*: proptérque tot *cœli diverſiſſimi* ſimilitudines, effigiem ſibi quandam

dam *horridioris*, ſed AURIFERÆ tamen, AMERICÆ proponere: cœpit quoties cœruleſcentẽ, neſcio quam ſegetem (ſiliginis abortum) aſpiceret; Mexicanum ſibi Mayzium in animo pingere: cœpit, viſo *Rhæticóne*, cum arctis *Engadinorum* vallibus; ſibímet *Peruvii* montana *Tramontanáque* fingere. Donec, imaginum ejuſmodi crebro recurſu, demum *illud deſiderio ſedit, quod ſederat ingenio*: lubuítque, *ſtylum ſaltem ſucciſivum*, deducere per *Occidentalis Indiæ* proximam quamque *Rerum memoriam*. Commodum autem fuit, ut in PETRI VICTORIÆ brevem *Commentariolum*, ſub eas ipſas horas, inciderem; dum ſarcinularũ mearum abſtruſa ſcrutor. Ejus laboris, pæne jam in fabulæ ſuſpicionem defluentis, ex ipſa brevitate; miſerationem pariter & cupiditatẽ concepi, quàm primùm in HISTORIÆ juſtæ volumen redigendi. Quapropter ego tertiô pòſt, quàm adveneram, die, manum con-

 feſtim

festim admovi: quotidianáque, sub *luminibus* Tuis, & aspectu, *lucubratione, nihil* fortassę quidem *ad Aristophanis & Cleanthis lucernas*, aliquid tamen ad stomachum meum, & animi flammam, perfeci. Nam *Tres primos* illic *libros*, ut meminisse potes, expedivi. *Pauciores* ne concinnarem, pręsentiæ tuæ creber interventus effecit; qui *dormiturientem* stimulabat: Ne *plures* autem; temporis arctæ leges, & *Tua*, pro mea valetudine, gratiosissima *sollicitudo*, præscripsit; crebrum *laboribus frænum injiciens*. Usqueadeo, pulcherrimo temperamento, conatus meos & *incitabas* pariter, & *inhibebas*: dignissimus, hac tuâ suavitate, qui novus *Scipio*, novus *Gajus Mæcenas*, *Alphonsúsque Siculus*, audires; siquid in me melioris *Ennii*, siquid *Maronis*, & *Panormitani*, reperiises.

Regressus porrò *Tecum* & ex *vallibus* Oenanis, *campo* terrarum ac litterarum restitutus; *reliquos Argonauticon*

ticôn duodecim libros. partim *Monachii*; *Landspergæ* partim, prioribus illis adjeci, per diverticula curarum, & otiũ; quantulumcunque mihi *Suggestus* indulsit *Ecclesiasticus*. Nam, qui solet in lapide quoque, violenter impulso, durare, neque statim concidere, volantis impetus; idem in me, *Tui Nominis*, ac recordationis auctoritate (quanquam inter difficultates non paucas) perennavit: affectum scriptionis fovit, & protrusit: quoad in meta denique suscepti laboris, seipso defungeretur: operíque summam manum imponeret.

Hinc ergo prodiit, *Tibíque nunc* ad obsequia præstò sit, toties promissus ille PETRUS; ille, *Iasóne* melior, & priscis *Argonautis* veracior, VICTORIA; quem hisce, quos paullò priùs demonstravi, titulîs patrocinio *Tuo* debitum, tametsi desponsus non esset; favoris tamen in me *Tui*, beneficiorúmque grata recordatio, jure plenissimo *Tibi* transscriberet. Cùm

Tuus igitur *in solidum* sit; reliquum est, ut, legitimi ritu possessoris, in ejus Navim *pedem ponas*: & PETRUM hunc universum, *Tuis* solius obsequiis *mancipatum*, *manu capias*; non ut *Patronus* duntaxat, sed etiam (siquod aliquando *Tribunalis* tui curæ tibi respiraculum indulserint) *ut Lector*. NON *Tu* quidem (fateor) parem in hac historia, *Tuis Tuorúmque* gestis *cothurnum* invenies, nam, demissioris argumenti *soccis* usus, primi Scriptoris candor; sine manifestissimo *Veritatis* adulterio non poterat ad grandiora, per figmentum, insurgere. NON hîc ergò leges, inquam, *Serenissimi Genitoris Tui*, FERDINANDI *Ducis*, Martium spiritum: cujus arma victricia sensit, defensa quondam *Colonia*; redacta sub obsequium *Bonna*; fugatus *Infulæ profanator*, & in *Batavos* ejectus; expugnatæque tot validissimæ munitiones & oppida. NEC Tuametipsius quidem hîc castra, bellicáque gesta, FERDINANDE

LAU-

Laurenti, reperies; quæ *Tu* ſub ſignis quondam *Tillianis*, uni primùm, mox geminis legionibus *Tribunus* & *Ductor* impoſitus, fortiter expediſti. Sed, quanquam Operis hujus *Acta* nihil *ad Te*, *Tuáque* pertinebunt; quippe, tota *memorandis Americanis* impenſa: nihilominus tamen haud pauca *meorum leviorum*, admonere te legentem *Tuorum* poterunt *graviorum*. Ità, cùm hîc *flumina*, cùm *torrentes* crebros, cùm *æſtuaria maritima* pervolves, ingenti cum diſcrimine ſuperata; tunc animo recurrent, perſultati *Tuis* à turmis, perſtricti *Tuis* armis atque conflictibus, & hoſtili cruore tincti, *notiſſimi* Germaniæ *fluvii*; *Rhenus*, *Albis*, *Allera*, *Lupia*, *Viſurgis*, *Odera*, *Moſella*; quóſque referre, prolixum foret. Cùm in *naumachiam* incideris *Hiſpano-Scoticam*; cujus *pars magna*, Petrus meus, adhuc *parvus*, fuit: tecum ipſe recoles, *Baltici* maris inſulam, *Uſedomum*; turmis tuis, & tuómet Marte, Cæſa-

ris in obsequio retentam; nec minùs, consertas cum *Cimbris*, cum *Batavis*, cum *Gothis*, *Cattísque*, prospero sæpe congressu, manus. Subibit animum, captus ad *Dorstam*, cæsis *Hassis*, *vigiliarum supremus Præfectus*: & occupatæ virtute tuâ validissimæ munitiones, *Firstenaviensis*, ac (quam olim *Serenissimus* quoque *Pater Tuus*, sed operosiore molimine, ceperat) *Reklinghusiana*. Nec poterit præterire memoriam *Tuam Hassorum* ingens & insolens, non jam *miles* tantùm, sed prorsus *exercitus*: cùm in Tuas, quas tum *ad Monasterium*, *VVestphalorum metropolin*, stationes habebas, id est, *Legionẽ unicam*; improvisus & *vespertinus* irrupit. Cujus tu, cùm in oculis civium, vim longè superiorem, cum paucissimis obfirmatè sustineres; alas aliquot, turmásque *delêsti*; reliquam aciem omnem, cùm *cedere coëgisses*, tamen insectatus adhuc es: & *in tergis fugientiũ*, *ferro scripsisti* longè memorabiliorem, quàm quisquam nostrum

ſtrum in *chartis* calamo, *Victoriam.* Quid? quòd & circumventus tandem & diſpoliatus à barbaris, *Petrus* meus? olímque DEIPARÆ præſidio *ſervatus* inter fluctus; *Tua* quoq; tibi fata, læva juxtà, ſecundáque, renovabit? Quando per proditionem *Tu* quoq; *captus* ab *Haſſo Batavis* (nam militiam miſcuerant) jámq; *diem plus decimum* ducentis hoſtium ſtipantibus, varia per loca raptatus es, inermis, ſeminudus, impaſtus: ut Veſaliã primùm, & hinc Francofordiã abſtrahereris, *Regi tranſmarino* ſiſtend9. In quo rerum articulo, ſtantibus jam *ſub acie novaculæ* fortunis Tuis, non *Tu* quidem, ut PETRUS meus, DEIPARAM; ſed, *Deiparæ* conjunctiſſimam MAGDALENAM, in vota cœlô devocâſti. Nec illa vocanti defuit; ſed, *quibus olim precibus quatriduanum fratris ſui buſtum: in Vitam: iiſdem ea Libertatem Tuam, per tot jam dies conclamatam, in tutum repoſuit*; immiſsâ divinitus Trevirenſi, neſcio cuj, Tri-

buno mente ; qui, cum paucissimis multitudinem aggressus hostilem, *Te*, non absque prodigii clarissimis vestigiis, in pedes & incolumitatem, restitueret: & hoc quidem, *nondum evolutâ temporis metâ*, quam Voto speique tuæ tute præfixeras. Quod *Tu* Cœli de te grande meritnm, haud aliter, ac VICTORIA noster, *litatione sollemni* quotannis, & animo gratissimo, recolere gaudes, in Oetingano *Liberatricis Tuæ* Templo: tantò Te professus obligatiore, quantò tunc Te meministi, castris Tuis *majore cum gloria* restitutum. Namque vinculorum indignitate vixdum exsolutus; raptim, & à vestigio primo recuperatæ *Libertatis*, contractîs, quantulas potuisti, copiis: *Ducem eundem*, cujus nuper in manus per dolum incideras, es ultrò persecutus. Eum, arce licèt, & præsidio firmô ferocem, obsidione tamen aggressus; imperata coëgisti, mox & vincula *Tua*, victum accipere: bonîs omnibus successui

Tuo

Tuo plaudentibus, & vulgatum illud acclamantibus; CEPISTI, QUI TE CEPERAT! Quo *Tu* factô, COMES fortissime, *Cæsarem* nobis *Dictatorem*, post tot sæcula, revocâsti: qui comprehensus quondam à prædonibus, ad *Pharmacusam* Insulam; ac, lytro persoluto, tandem expositus in littore: continuò, deductâ classe, piratas illos ipsos persecutus, ac nactus; primùm eos in compedes, deinceps & in crucem, compegit.

SED, quò (quæso) quorsúmve, *præter oleas* (quod dicunt) *& destinata* feror? atque, dum *Nuncupatoriam* meditor; *Historiam*, & pæne *Librum* jam ingredior? Nempe, plus dicere non volueram: quàm, *Argonauticôn* meorum lectione, multam *Tibi* veterum Tuorum, tam *Gestorum*, quàm *Periculorum*, memoriam, obiter occursuram. Quare *volens favénsque* Libros hos cape, COMES *Illustrissime*: PETRIQUE nostri NAVEM hanc, sub inclyti Nominis & INSIGNIUM

Tuorum

Tuorum VELO, permitte quiescere: *securam* utique (si *Tutelam* spondeas) & indemnem, adversùs injuriæ cujusvis procellas, futuram. Nam, si *Myrmécidæ* sculptam *Quadrigam*, & huic insidentem *aurigam*, alîs suîs etiam *Culex* potuit, aut *Musca*, tegere: *Palladis* hunc & *Neptuni Currum maritimum*, id est, ARGO *meam*, non multò latiùs feliciúsque proteget LEO *Tuus*? Cujus vel solum *Caput*, *regio décore conspicuum*; meis ARGONAUTIS *auspicium* facit secundissimum, & *priscis* omnibus inconcessum. Nam, quam illis *revehere*, magnum erat, post cursum; nobis (ab ipso statim portu) donatum est, *emittere*, Navim *Coronatam*. Vale, Comes Illustrissime. Monachii 3. Non. Maji.

AUCTOR
LECTORI BENEVOLO.

Super Operis hujus instituto, consilióque; nec non, de scribendi ratione, gestorum Veritate, déque Tituli caussa & explicatione, quid sentire, Lector amicissime, debeas: commodiùs non potes, quàm ex subnexa statim epistolâ, quâ doctissimum Amicum sum allocutus, intelligere. Quam Tu proinde sine gravamine, si vacat, percurras licet: Unde, tanquam ex littore, totam hanc ARGO *nostram, eminus priùs contempleris; ne prorsus in eam hospes*, &, sine Palladis ductu *(quod ajunt)* in Palladis fabricam, *intres.*

JOANNI SAMSONI,
Viro Clarissimo,
Reip. Monasteriensis, apud Westphalos, Archiatro. S.

QVID agam nunc, aut in quo se studio curæ meæ fatigent, tertiùs jam, iísque sollicitis litteris, interrogas, SAMSON, amicorum veterrime. Non committam, ut longiùs differam exspectationem tuam: sed, quanquam adhuc multo Marte viis infestis, aliquid ad te conatuum meorum transmittam: in penna tamen duntaxat & charta. Vellem equidem, eâ felicitate, quâ Cæsaris quondam, ad Q. Ciceronem epistola; per medias hostium acies, ad tragulam amento deligata, jactu pervolaret! SIC igitur, post longum intervallum, de me, Vir Clarissime, quod nôris, ac teneas, habe per compendium. Ex quo tempore divulsa nostra, non animorum, sed corporum, mutua præsentia fuit; cùm tu, nobis invitissimis, ad Eburones, puto, tuos, nostratis cœli fastidio, regredereris: ego, non pleno pòst interposito mense, Ratisponam, secundo Danubio, defluxi. Clausis autem tunc, Suecici fremitûs formidine, publicis ut plurimùm Lycéis; vel certè timidiùs sonantibus Musis, ut in Pythagoræ Sigéa crederes pleraque tum Athenæa demigrâsse: tunc demum amicorum aliquot, Tullii, Bruti, Pomponiique repetitis exemplis, de privato quodam Tusculano nobis circumspicere cœptavimus: &, Academiæ cujusdam

cujuſdam umbraticæ titulo, non ut Arpinas Orator, ad Platanum, ſed ad arborem tamen, ni fallor, Mori, quotidie pactîs horîs, ad ſtudiorum veterum exercitamenta repolienda, coire; ne, contracto ſitu, ſqualerent ac ſeneſcerent. In his litterarum collegis erant, qui vivunt etiamnum, & quorum tu pleroſque noſti, Georgius Ahenobarbus, Didaçus Oryzius, Sebaſtianus Summontius, Magnentius Lagus, Apellius, Renvvardus, ac cæteri; Rheni pariter, & Iſtri riparum alumni: nunc, multarum in litterariis Olympiis coronarum, viri. Scis; cùm Ingolſtadii ſimul eſſemus, & uterque noſtrum Illuſtriſsimos Regni Polonici Palatinos Nieſvvyzios, Alexandrum ac Georgium, fratres germanos, ad Eloquentiam formaremus; ego de cathedra, tu domeſticis palæſtris: ſcis, inquam, & meminiſti, quàm crebra nobis, ac pæne quotidiana, diſſertatio, mutuos per dialogos, interceſſerit, ſuper conſummatiſsimo, non ſolùm Facundiæ, ſed etiam Hiſtoriæ, tum opere, tum diſcrimine, delectúque: cùm ego meam tibi diſcutiendam Adelphidem, tu Bertii curas Geographicas (Rerum geſtarum condendis narrationibus planè neceſſarias) utendas dares. Qui tunc igitur utrique noſtrum; idem poſtea, te jam à nobis digreſſo, ſermo recurrebat, in meridiationibus illis Academicis: ſuper Hiſtoria plerumque, ſupérque diverſis ejus generibus, agitari ſolitus; ídque ſpatio pluſquam ſemeſtri, partim inter dictamina, partim inter experimenta declamatoria. Præcipua tamen, & diu fuit, ac frequentior, Commentariorum mentio: de quibus, quod res erat, diſſerebamus. Semen eos eſſe quoddam, ac veluti Plantarium diffuſioris, & ex profeſſo ſe ſpargentis in grandius volumen, Hiſtoriæ. Commentariorum eſſe; nudam ponere, ſine comptu, ſine veſtium luxu, colorúmque pigmentis, & certè ſuccinctiſsimam, Geſtorum veritatem: cujus è ſimpliciſsima narratione, paratum (ut in Bruto ſuo Cicero loquitur) habeant, unde ſumant, qui velint operoſiorem hiſtoriam ſcribere. Sed è diverſo; ſpatioſioris, &, velut adultâ jam ſegete, per ampla camporum luxuriantis Hiſtoriæ, partes eſſe; non jácere brevia per conciſas narratiunculas ſegmenta rerum; ex quibus Lector plus habeat, quod divinet, quàm quod ſciat, ac teneat: ſed potiùs plenîs quaſi manibus ac volis diſpergere totum illud, quod dicendum eſt, ad rerum captum. Nec id quidem uſquequaque ſollertis Hiſtorici videri, parcè ſeminantiũ more, dicere quædam pleniùs; & omittere plurima: quaſi rei geſtæ lacunis quibuſdam, per intervalla, relictîs; ſed potiùs implere ſulcos pariter atque porcas (ut ſic cum Varrone dicam) deſcriptionibus, judiciis, dictaminibus, documentis, digreſsiunculis, concionibus, ſuaſoriis, diſſuaſoriis, affectibus. In ſumma denique, Conditoris rerum geſtarum plenioris, eſſe; non incedere per ſumma tantummodo narrandorum faſtigia; ſed potiùs ſtylum ad negotiorum, quæ percenſet, radices, ac profunda, demittere: vel in explicandis (ut Tullius ad Lucceium diſſerit) re-

ram

rum novarum caussis, vel in remediis incommodorum: cùm & reprehendit Auctor ea, quæ vituperanda ducit; &, quæ placent, exponendis rationibus, comprobat: &, uno verbo, liberiùs agit, quàm Commentarii scriptor: cujus multò restrictiores esse limites debent. Ad hunc ferè modum Commentarios suos, de bello Gallico, C. Cæsar festinavit, inter medias castrorum turbas (Hirtio teste): qui Sallustio cuipiam, aut Livio successuro, præbere quondam argumentum possent operis amplioris. Ac tametsi sanos Cæsar à scribendo deterruit, etiam inimico Cæsaris attestante; non tamen id naturâ factum est Commentarii, sed felicitate facundiâque primi scribentis: qui, gloriâ dictionis & ubertatis longiùs ablatus, legitimum Opus componituris, non tam adumbrationem fecit actorum suorum; quàm prorsus umbram & caliginem, splendore sui. Pari ratione, M. Tullius, sui Consulatûs Commentarium, Græcè scriptum, misit ad Posidonium, hominem Græcum: ac mox alium, Latinè confectum, promisit ad L. Luccejum, rerum Romanarum conditorem: ex quibus uterque deducerent plenioris & ornatioris Historiæ corpus. Vt prætereum Q. Curtium Rufum; cujus Decem de gestis Alexandri regis Libri, planè non aliunde videntur, quàm ex Aristobuli, Nearchi, Megasthenis, & Ptolemæi Lagidæ compendiis, in tantum, tot descriptionibus Concionibúsque refertum Opus, excrevisse. Nam descriptionum quidem illam, & Orationum militarium, venustatem atque copiam, nec apud illos, quos memoravi; nec apud ipsummet Arrianum, illis longè posteriorem, reperias. Omitto Madaurensis Philosophi mentionem ac testimonium; ut cujus, vel ob solam obscœnitatem, & novati sermonis horrorem, minoris habenda sit auctoritas, quàm ratio. Quem sanè tamen constat; Luciani, Sophistæ Græci, librum, qui Lucius, & ΟΝΟΣ, inscribitur, non plus decem, aut duodecim foliorum opusculum; in Grandissimum Asinum, & Vndecim librorum Metamorphosin, extendisse: nominibus tantùm immutatis; & Lucianæi sermonis angustiis, in latissimum narrationis campum eductis. Sed eorum neutrum, in Historicorum non modò curiam, verùm nec in Senaculum quidem admittimus; quippe læsæ Veritatis ac Pudoris reos; & præter hoc, Fabulatores. Mihi verò nunc de Commentariis, &, rerum verissimarum Actis, Digressio suscepta fuerat; fortasse longior, quàm vel tua, Sampson doctissime, patientia sufferret: vel Epistolæ leges reciperent. Sed tu memineris, quoties meas, tanquam debitum, exegeris; & de silentio diuturno questus sis? Nunc igitur & Epistolam habes, velut Officium Amicus: & Prolixam, ceu Sortem suâ Creditor, cum fœnore. Quò pertinuit igitur (inquis) hæc tua de Commentariis & Historiis excursio? Statim intelliges; me non præter Casum evolâsse. Tu namque, Quid agerem ego, frequenter interrogabas. Ego, quò planiùs quæstionem explerem Tuam; tantò coactus sum altiùs, & à fonte, prooemiari. Nunc igitur in viam revertor.

vertor. Illius Academicæ, de qua scripsi, Philologiæ, cùm mihi quotidiana pænè, sanéque dulcis, memoria recurreret: constitui denique, mecum ipse specimen aliquod, privatos intrà parietes, exprimere. De materia porrò cogitanti; commodissimum est visum, PETRI cujusdam DE VICTORIA, nobilis Hispani, periculosum ITER AMERICANUM: quod ipse, qui cum Sociis id expertus erat, postquam, omni jam discrimine perfunctus, in sicco constitit; secum Limæ, quasi per otii lusum, in Commentarioli formam redegit, Hispano maternóque sermone: qui tamen posthæc translatus & in nostram linguam est. Illius autem Commentarii, VICTORIAM esse, nec alium, eúmque veriloquum Auctorem; deprehendere potes ex Alegambæa, tibi non peregrinâ, Societatis IESU Bibliothecâ: si te fortè, cæterorum otiosum, ipse litterarum ordo detulerit ad Petri Goveæ nomen.

Hunc porrò Commentariolum, in multis planum & perspicuum; in quibusdam nonnihilo sicciorem, & pæne dixerim, sterilem reperimus: locis quoque non paucis perplexiorem, & tot subinde noctibus offusum (nescias, Auctorísne potiùs, an Interpretis, admissò, nebulas affectantium?) ut non rarò pugnantia; quandoque verò, nisi quis ex Historiæ Peruanæ cognitione, Geographiæque radiis illustraret, penitùs incredibilia videretur, & in America mediâ Cretam, narrare. Nec me tamen absterruit hic opacus, & implexus in se lucus: quò minùs, pro modo, quem susceperam labore, perrumperem obstantia; difficultates extricando, discordia conciliando, languidiora festivitate narrationum erigendo; quæque supra fidem apparebant, simillimorum ab aliis gestorum auctoritate firmando; vel, causis denique modísque negotiorum & casuum eruendis, Historiæ certitudinem omni figmentorum suspicione liberando: quin & locorum urbiúmque, siquas (ut sæpe) Commentarioli compositor prætermisisset, Descriptiones, quoties res posceret, intermiscendo. Breviter! quid præstiterim; siquando primum ipsum Auctoris Compendium videre tibi lustraréque contigerit, deprehendes. & difficultatum, si non æstimator, certè quidem admirator, tecum illud fortasse Virgilianum repetes; In Tenui (sed non Tenuis) labor! Nec tamen interim illud mihi Civilis Prudentiæ pronuntiatum arrogaverim: quo, Factum subtiliter Emendans, laudabilior eo prædicatur, qui primus Invénit. Namque novi vulgatum illud: INVENTIS ADDERE, FACILE videri. Quòd porrò VICTORIAM, viderem, non solùm ingentes inter spes, sed insuper numeroso cum comitatu, trans Oceanum deportatum; velut novissimum quendam Iasonis æmulum (qui, si fides Orpheo, non Phasin solùm & Colchos, verùm, Herculis ultra Columnas, Atlanticum æquor adiit) post tot alios, sed poëtas, ausus sum & ego (quanquam Historiam & professus, & complexus) Operi meo titulum ARGONAUTICÔN imponere; verùm AMERICANORUM.

Id autem tantò præstiti fidentiùs, quòd multa, per hos omnes libros, aliorum etiam Heroum insereretur mentio; qui, superiori maximè sæculo, facti ex Orbe nostro velis, gloriâ plusquam Iasoniâ, Novas Insulas & terras aperuissent. Exegi verò laborem LIBRIS (ut videbis) Quindecim: Quorum plerosque tamen, minimè longos composui; Græcorum, & in his, Eustathii, secutus exemplum: quin & Romanorum, non dico Iustini, cujus professio tota fuit, in Abbreviatione Trogi, Brevitas; sed Cn. Gellii, veteris Annalium scriptoris, & aliorum. nonnullos autem Libellos (maximéque Postremos) feci Brevissimos: more quidem nostratis sæculi novo; sed interim fortassis non ingratissimo. Quippe, post longiorum fastidium, cæterorum constrictio, vel ipsâ successionis varietate mereri veniam debet: Et libelli, citò suum ad finem fugitivi, tamen hoc dulcedinis habent; ut lectoris gustum, si placent, acuant: si displicent, non diu torqueant.

Habes occupationum mearum, Vir inclyte, si non campum, at profectò pulverem, sudoris filium: quem tu, licebit, siquando nancisceris (nam certò mittam) utcunque merebitur, ità sub trutinam, aut vannum, voces: & vel, si videbor operam fecisse, ponderes; sin lusisse, decepisséve, ventiles & excutias. Ac certè vereor, ne de duobus his postremum malis, & deligas. Potes enim (jam dudum præsagio) meum in hoc, si non stylum, at argumentū, incéssere: potes, licentiâ vetustissimæ familiaritatis, dicere reprehendentis indutus frontem; Cur tu rursus, in tanta splendidissimarum segete materiarum, prætermissis grandibus, exilem Victoriam, tanquam ad seriam tibi curam, assumpsisti? Quare Profectionum potiùs & itinerum Amœnitates, quàm Annalium armatas expeditiones & castra, séqueris? Sic est, mi SAMSON: & confitentem habes Reum; cæterùm, propter hoc ipsum utique, clementi Tabellâ dignum; quòd is non tam suo, quàm genii sui vitio, delinquit, ex tristibus curis ad faciliores quandoque lusus inclinantis. Trabeas, & paludamenta, cum Regnis Rebúsque publicis, alii deducant; ad hæc talia celsiore spiritu facti: vel meametipsius serior (si Superis cordi sit) ætas. Hactenus juverit, & ignoscatur, aliquantò remissioribus, in humano liberóque stylo, thematibus indulsisse: Sicut Pictorum nonnullis, videmus, laudi potiùs, quàm vitio, dari: quòd, ædificiis, castris, ac vultibus hominum ferarúmque prætermissis; artem omnem, & colores, montibus, sylvis, fluviis, æquoribus, & id genus cæteris regionum deliciis, impendant. QUOD enim quisque cupidiùs ac nativiùs; hoc & feliciùs, præstat. Puto, me, perpensis hisce rationibus, non tibi modò, viro capacissimæ facilitatis; sed, in te, cæteris etiam, si non probatum, at excusatum iri: cùm præsertim, non epistolam duntaxat meam, sed (quod non multò pòst erit) VICTORIAM ipsum acceperis: cui Tu, rogo, forulum aliquem, inter Muséi tui veteres inquilinos indulgeas; &, si locus alius

alius non vacat, Imaginis saltem Primi Sæculi Societatis (quam ad me donum gratissimum misisti) Grandis libri, Parvulum successorem esse permittas: non, ut lacunam illius absentis impleat; sed, ut liberalitati tuæ, quoties aspicietur hic meus, gratias acclamet; & tam magno volumini, pro quo, tam exiguus stat succenturiatus libellus, tantò sæpiùs & manifestiùs Imparem se confiteatur. Adelphidem, Iocovérum, & Illustrium Ruinarum Propylæum, nondum tibi, quamvis toties efflagitanti, mitto: sed adhuc premo, premámque; quoad tu, Monasteriensibus à Mercuriis, nobis Caduceum, ac scilicet Irenen ipsam, Pacémque firmam, nunties; neque fallas. Nunc enim, dum adhuc Martis in campo Comitia fiunt, vix Togatis illis meis, Curiísque locus est. Convitium videbitur Ignaviæ Recenti facere; quisquis Priscorum Virtutibus, hac tempestate, grande præconium. Itaque manum, non quidem de tabula penitùs tollo; sed tamen suspendo. Tantisper tu Vale, Salvus ex me, cum utriusque nostrum Amicissimo, quem nósti, quémque soles Alterum Te nuncupare. Puto, satis intelligis, me designare Nierenbergii felicem Interpretem. Eum tu beatus, è viciniori, quoties vis, allóqueris, apud Vbios constitutum; propemodum (si mecum componaris) de ripa Rheni, ripam ad alteram, tramissâ voce: cùm interim ego, trans Danubium & ultrà tot amnes projectus, tantùm à vobis distem. Ob hoc ipsum, Tu me tantò felicior; si nihil aliud, illud certè compendii præ me consequeris: quòd illi Tu Pyladi nostro, Salutem Praesentiorem, &, ut Propior Amicus, Dicere potes: &, ut nobilis Medicus, Præstare. Monachii, prid. Kalend. Majas. Anno CIↃ. IↃ. XLVII.

Tuus, *quem ex* Icaria *nominare soles*,

ILIBESSUS.

His

HIS TERRIS, HIS PETRUS AQUIS, HIS SYRTIBUS ACTUS,

VIVIT ADHUC TAMEN; AC TABULA SERVATUR IN ISTA.

AMERICA SEPTENTRIO.
Regnum Ani, anum.
SEPTENTRIONALIS.
Nova Francia.
Estotilandia.
Terra Cortercalis.
OCEANUS
Hibernia.
Anglia.
Hispania
Quivira regnum.
Tolmu regnu.
California
Virginia.
Hispania Nova.
Florida.
ATLANTICUS
Insulæ Fortunatæ.
Fessa
AFRICA
Iapo nia.
MARE PACIFICUM,
TROPICVS CANCRI
Nicaragua
Mexicum
Cuba
Hispaniola
Archipelagus S.Lazari.
Philippinæ
Nombre de Dios
Cartagena
Margarita
Matilina
Castilia aurea
Panama
Linea Æquinoctialis, Seu Meridies
Porto Velo
Amazones
PERU.
Nova Guinea; & Aliquib. Continens.
Ins. Salomonis
ZURI
Lima.
Arequipa
Cusco.
Potosium.
TROPICUS CAPRICORNI.
Chilachica.
TABVLA, In Argonautica Victoriæ.
Fretum Magellaniaum.
Fluvius Argenteus.
Philippina.
AUSTRALIS TERRA INCOGNITA.
MERIDIES.
OCCIDENS.
ORIENS.

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM,

SIVE

PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER I.

CAPITVM BREVIARIVM.

I. *Petri de Victoria natale solum, & genus. Ejus desiderium, Orbis Novi, maximéq; Peruvii, lustrandi: cui tamen obnixè parentes repugnant.* De his agit ipse Petrus Victoria, in Comentariolo Itineris sui Americani; quod, ab eo conscriptum Hispanicè, postea Germanicè versum, & Ingolstadii typis excusum est. Paginâ 1. & 2.

II *Patris obitu, Victoria votorum compos, Hispali navim solvit, in Africæ confinia: non sine morsu recursantis memoriæ, de paterna domo, de amore materno, quin & ipsâ Hispali; quam, unà cum vicinis urbibus ac locis, obiter describit.* Commentarioli paginâ 3.

III. *Atlantici Maris amœnissimus intuitus. Pectus Victoriæ, rerum maximarum exspectationibus impletũ, ultro fortunam adversam in se provocat. Præternavigantur Africæ littora.* Comment. pag. 4. & 5

IV. *Insulis Fortunatis appellitur navis: quas Victoria describit; cumprimis verò Caprariam & Ferram narrationibus illustrat; ac proditorum in bellis obsidionibúsq; perfidiam detestatur.* Comment. pag. 5.

V. *Primus Americæ conspectus. Celeritatis nauticæ in pelago Vetus, ac Recentior, sed diversissima ratio. Laus magnetis acúsque nauticæ. Insulæ Barloventæ, cateráq; Americanæ: & in his Matalina, cum incolis eorúmque moribus.* Comment. pag. 5.

VI. *Ad Insulam Margaritam utcunq; appelluntur. Ea describitur, unà cum insula Cubagua, & utriusque inter sese discrimine* Comment. pag. 5.

VII. *De iisdem Insulis duabus, maximéque Cubaguâ, per Hispanorum sollertiam inventis ac retectis. Narratio paullò diductior, de Christophoro Columbo ejus comitibus, & Regulo Cubaguæ: déque margaritis.*

VIII. *Celocem, unionibus onustam, cum nauta simul Americano, Victoriana Navis in consortium suum assumit. A Caribanæ Provinciæ Prætore Hispaniensi per epistolam Hispani evocantur: adversùs Scoticos piratas in Oceano Atlantico prædantes.* Comment. pag. 5. 6. & 7.

IX. *Ducibus Acugniâ & Roâ, vectores animantur ad pugnam, cum Scoticis committendã. Præparatio ad navale certamen consiliúmque de invasione nocturna.* Comment. pag. 7. & 8.

ANdalusiæ, quæ pars est HISPANIAE BAETICAE, caput HISPALIS est urbs; SEVILIAE vulgò nomine, fluvióque Bæti, cujus ripis incumbit, per orbẽ famosa: mercibus quidẽ maximè transmarinis, rerúmq; copiâ cæterarum, quarum fructu mortales in lauto victu, vitáq; sunt, celebris: incolarũ tamen, convenarúmq; frequentiâ, longè cele-

celebratior.ac nobilitatis multâ ſtirpe ſplendoréque magnifica. Quam Vrbem producere verboſiùs,non eſt nunc animus,neque conſilium : ne ſcribere quibuſdã ſtudioſiùs, quàm veraciùs, videar;amore natalium , & affectibus, pro more calamum influentibus. Quippe paternum mihi ſolum , Hiſpalis : nomen, Petrus Góvea,Victoriarum clarâ de familia ; domus avita paternáque , tum & auctores vitæ ; ſicut utrimq; genere fortuníſque conſpicui , ſic indulgentiâ piâ filii notabiles. Nam & illos populus,ob opes & gloriam ; & illi me, propter ſpem poſteritatis, in hoc uno capite ſtantem , intuebantur. Sed mater præcipuè, muliebri genio filii teneram ætatem adulata, fovebat Infantiam , amplectebatur pueritiam meam. cujus tamen jam tum aures , blandimentis mollioribus occluſæ, ſubferocis rigoris quiddam præ ſe ferebant ; ad altiora ſcilicet indole trahente ; peregrináſque, neſcio quas, glorias ac ſpes, eminus oſtentante. Deteſtabar itaque ſegnis otii deſidiam inexpertam ; &, trans cognitum Solem exporrectis deſideriis ; Vlyſſis, Iaſonis , & ARGONAUTARUM , labores curſúſque, cum eorum Erroribus , animo volutabã. Neque parvum propoſito magno calcar addebant ; quotquot ex Inſulis, aut exterâ continenti , quotidie remeantes, longè diſſita referebant ; Fortunatas , Braſiliam , Mexicum, Caſtiliam Auream , Hiſpaniam Novam , Hiſpaniolam ; longiſſiméque ſupra pelagus Atlanticum projectas Philippinas : ubi ferebatur,in Orientem ſuũ, abſolutô curſûs circulo , Sol noſter Occi-

duus revolvi. Sed cupiditatum acerrimus ſtimulus, Peruvianus Orbis, Mexicanas inter & Antarcticas plagas, in obliquum jacens, alliciebat *Novorum admiratricem Adoleſcentiam*; cùm, præter regionis peregrinam faciem, jactarent maritimæ plagæ theatrum; aëris clementiam; montium aurum & argentum; gemmarum foſſilium latebras; æquorum pacifica monſtra; quarundam urbium magnificum nitorem, ac regium luxum: &, ſi quid præterea, poſt Americum Veſputium, aut Columbos & Pizzaros, audaces nautæ, vel viſum repererunt, vel hauſtum fabulis nuntiârunt. Hæc omnia, rariorum avidam mentem impellebant, ad extera ſequenda. Quibus accedebat, animi celſioris incitamentum ingens, experiundarum difficultatum altus impetus; cuj, longinquis in Navigationibus, nunquam deeſſe materia virtutis poſſet: &, ſuper hæc, quotidianis incrementis gliſcens, libertatis amor; domeſticæ diſciplinæ repagula perrumpere, pædagogique dictaturâ tandem exſolvi, præproperus: *vix aliâ magìs re pueritiam, quàm obſervatoris oculo, cruciante.*

Cæterùm huic obſtabat conſilio, primùm omnium, communis parentum reverentia, pæneque terror quidam. Filii votum, quotidie jactatum, aut amaro cum riſu diſcutientium, aut, ob oculos poſitâ roboris & annorum immaturitate, deteſtantium. *Nec enim duodecennió* (ſicut erat) *tunc primùm excedentem, Navigationibus, & periculorum incertis, fore parem: quæ res duæ non pueros duntaxat, ſub Hylæ fabuloſo nomine; nec ſolas Aria-*

riadnas, sub iisdem figmentis: sed prorsus Hercules ac Theseos, virilis audaciæ nomina, fregissent. Ducum, & Heroum esse tales animos, tales spes: & ideò Duces, & Heroum vires quærere; non Puerum, adhuc bullâ nitentem, &, nisi pudor audacis postulati deterreret, crepitacula crepundiáque quassaturum. Vbinam lacertos illos, & firmitudinem? ubinam ingenium, prudentiam,, experimenta? Quem, & unde, rerum usum, alienas gentes ac mores invasuro, præstinatum & præscriptum? Pubertatem adhuc longè; quantò longiùs Indias, & totô Cælo sepositas Insulas, pusioni jacére: vix paternorum penatium limen, citra nutriculæ comitatum, transgredi sueto? Quid aliud hac intempestiva desideria, quàm aniculafrum deliria, quàm infantulorum somnia, quàm prægnantium picas, & in pariete depictorum militum, cum umbris digladiationes esse? Quiescerem igitur: & intrà vastos securósque felicis Hispalis muros, mihi pro certo proponerem: universum esse Terrarum meliorum Orbem inclusum. His Parentum dictis, tanquam asciâ quadam, præcisîs Spei ramis, veluti Truncus & rude lignum, intrà patrios hærebam parietes: contentus, dum sors melior se daret, silentî mecum murmure premere devoraréque dilatas cupiditates.

II. Sed (sic Numine disponente) non ità multò pòst, toties iterato, jámque pæne consepulto postulato, latius ostium casus patefecit. Pater enim, quô nemo contentiosiùs obstiterat; die suo clauso, mortalitatem tandem, & imperium domûs, explevit; matri fortunîs omnibus, & unico

 filio,

filio, cum vacuo thalamo, relictîs. Hujus ego viduitatem, vixdum perſolutis Inferiis, intentiùs aggreſſus; omnes rationum & argumentorum arietes advolvebam; quibus animum illius flexiliorem (& tunc ſolitarium, mœroribúſque luxatum) in conſenſum perpellerem, & expugnarem. Neque defuit importunitati ſucceſſus ſuus. nam illa, ſexui luctuſque ſueta lamenta, facilè diluebam conſtantiâ: cùm mater Solitudinem objectaret ſuam, & cum juventa formã, contumeliis obnoxiam; ſi teſtis ego, cuſtóſque decederem: cùm ætatulæ meæ teneritatem inſequeretur; &, in corpore quantumvis fortiuſculo, tertium decimum nondum expletum annum: cùm lacrymas, cùm ploratus ſuos, funebréque peplum, cùm paternos conjugaléſque manes, & omnia diſceſſu meo turbanda, crepitaret. Quæ poſteaquam bona mulier (& filio, quàm ſibimet, indulgentior) diebus aliquot occinuiſſet; id totum vox una mea, tanquam clypeus quidam, retudit ac perfregit: cùm reponerem obnitenti; *Victoriarum* univerſo ſanguini ſvetum atque glorioſum, & Matri quondam lætum plauſibiléque futurum: quandocunque per famam ac fortitudinem inclareſcerem. Tunc enimverò, minimè pugnacis mulier indolis, acquievit: ſuíſque poſthabitîs commodis, filii votis generoſis manum dedit; ad quaſcunque vellem terras, commeatum & vitæ ſubſidia pollicens. Ità prorſus nihil eſt, quod non precum importunitas, & obſtinata voluntas, extorqueat: *Certóque (neſcio cuj) Sanguini cedunt adaman-*

tes; & aſsiduis natorum aſſultibus, maternus affectus atque Sanguis.

Tam ſecundo ſucceſſu lætior ego; premendámque, nequis corrumperet, occaſionem ratus: triremem Hiſpali reperio, pronô Bæti delapſuram in Freti Gaditani fauces; & hinc, per Oceanum, Carthagénam Americæ Septentrionalis urbem, procurſare certam. In hanc, cum ſociis, & multâ vectorum remigúmque turbâ, tanquam Novam Argo, cùm inſcendiſſem; Quod bene feliciterque ſuccederet! paſsîs velîs è navalibus provolo: Matre manum filii, tanquam vaticiniô quodam ultimi conſpectûs, arctiùs teneriúſque ſtringente; littúſque ſiccum copiosîs fletibus irrorante. Nos autem, Iaſone firmiores & Theſeo, Bæti noſtro ſupremùm decurrimus, flumine gentilitio; quod priſci Tarteſſum quoque, recentiores autem, Arabicâ barbarie, Guadalquivirium nuncupârunt: quaſi dicas, Fluvium Magnum. Hic alicubi vadoſior, plerumque tamen juſtiſſimô profundo (quod & ideo nautæ ſequuntur) in Atlanticum ſe Mare provolvit: oſtiô, leucæ noſtratis ſpatium in latitudinem æquante. Lævâ Gades jacebant: ac paullò ſemotiùs, Fretum ſtrepitabat Herculeum, compreſsîs littoribus arctatum. At ex obliquo látere, provectis in altum; Africæ celſiora, primáque montium dorſa, renidebant: & Mauritaniæ citerioris veſtibula. Dextrâ verò Luſitaniæ ſupremus ad Occidentem angulus; Sacrúmque, quod appellant, Promontorium remicabat. A fronte, quacunque

ferrent oculi, totius Atlantici maris immensa vastitas, placidissimâ fluctuum, sed nonnihil crispante planitie, procumbebat. Hoc æquor Aegæum, hoc Euxinus mihi Pontus, ad meos Colchos, erat: certô destinatóque mentis (ut putabam) robore; quidquid post tergum reliquissem, oblivione sempiternâ sepeliendi.

Sed, ut videas *naturæ motus primos inemendabiles, & affectuum indomitos spiritus; tametsi rationis lupatô regere coneris:* primam ego statim noctem, in navi sine somno duxi. Recursabant curæ vigiles; &, cum amabilis materculæ mœstâ recordatione, turbidissima penatum paternorum desideria. *Tamen, utcunque sit, Iuvenculam esse, nobilis ortûs, totius jam domûs subsidiū; & interim intimô nunc fulcro destitutam: placidam moribus; compositam animi dotibus, suprà sui sexûs leges; indulgentem cum temperamento severitatis ac blandimentorum mediam. Et, quod his omnibus vivaciùs mentem penetrabat: Ex illo, nec alio sanè, Petrum Goveam uterô progressum esse; qui nunc tamen fugeret eam, cujus pectore lactatus esset. Vt omnia cætera deleret* Oblivio, Longi temporis certissima Filia: *Genitricis certè nomen, & teneritudinem, expungi corde nullis sæculis posse.* Quæ cùm mecum ipse crebrò cogitarem, ac dicerem; fluebant (neque dissimulaverim) repugnantis per genas, tacitæ jugésque lacrimæ; non sine flagrantium genarum purpurâ: quarum ruborem (alioquin *erubescere nescia*) tristis *illa nox* totidem, quot refulgebat, sideribus, in lucifugis meis luctibus accendebat.

debat. Ac ne patriæ quidem urbis, & Hispalensium deliciarum, in imagine memoriæ meæ silentium erat: cùm inquietissimus cogitationum turbo circumsonaret animum, in totius Bæticæ recordatione demersum, &; *Illam, illam* (diceret) *relinquere terrarum partem potuisti, quæ partes orbis omnes post se felicitate relinquit? Illum utráque ripa pinguem & uberem amnem? hinc quidem cum Iulia, cúmque Sala Carissáque, Constantiam, Sanlucaris oppidum, ac Trianam? ulteriore verò Bætis ripâ, Palantiam, Cabécas, Nebrissam, & alterum illud vetustiúsque Luciferi fanum? Præter hæc, in medio (quà se partitur fluvius) spatiosam, ad Syenês Ægyptiæ modum, insulam, juventutis Sevilianæ lusibus sepositam? Parva sunt hæc* (ingerebam ultro mihi, mœroribus augendis) *Potuisti, malè sane, potuisti valedicere siccîs oculis Hispali tuæ, tot aliarum urbium (nisi quis vera negat) Gemma? siquis autem invidet, etiam Reginæ? Siccine posthac cariturus es (& hoc quidem sæculîs perpetuò secuturis) illius urbis pomœriîs amœnissimis? illis magnificis mœnibus, atque propugnaculis? illis, tantô structis ac ductis impendio, fontibus, canalibus, viridariis, prætoriis, palatiis? Potes illud deserere memorabile, quóque decentius nec omnis habet Hispania, Capitolium? illam Speciosæ* DEIPARAE *clarissimam, veréque regiam basilicam? cujus amplitudinê majestatique, cujus læto pariter ac venerabilê splendori, vix orbis Christiani templa, simul juncta, (a) certent? Et non erit deinceps in oculis tuis illa celsissimi fastigii Turris; unde*

latissimus, ac voluptatis plenus, in circumjectas plagas, & in ipsam propemodum Africam, prospectus?

III. HAEC ipse mecum, pugnante phantasmatum vicissitudine, donec dilucesceret, agitabam. Sed tunc, occurrentibus alterius & recentioris cujusdam amphitheatri spectaculis; priores mentis imagines (ut assolet) posterioribus cesserunt. Id, Oceanus erat Atlanticus; cujus paullatim, magìs ac magìs, tota prodibat in conspectum facies. Hoc mare cæteroquin, Hispali Gadiúmve Sinu solventibus, plerumque sub principia navigationis procellosius, inclementiúsque; nobis, cum omnium admiratione, secundiorem divino favore cursum indulsit; tanquam per otium, & non per laborem atque periculum. Illius igitur usus ego blanditiis; ex æquoris aspectu mille voluptatibus oculos pascebam: mille considerationum lusibus animum differebam. Arridebat, in imensa diffusum spatia, pelagus; &, in unum collecta visûs compendium (immaniter alioqui distantia) Pontus atque cœlũ; influebátque blandô miraculô, non assuetis intutibus, aquarum sine fine campus; & vibrantium fluctuum, quoties ventô sinuarentur, crispati sulci. Tantáque spectandi dulcedo viscavit intentum animum; ut me neque sueta novitiis vectoribus nautea, multùm avocaret: & insuper juvaret stantis malaciæ blandus viror, cœrulâ subopacus umbrâ: subindéque solaribus etiam radiîs gratiosus. Tunc enimverò vel maximè, tanquam indictô navigationis justitiô, deliciis imagina-

ginationum me pafcebam: fexcentífque difpofitis in mente votis, aliud ex alio defideriorum filum trahebam. nunc, quidquid optando comprehenderem, id indubitatâ forte processurum: nunc, quidquid unquam verîs vanífve præconiis Hifpania jactâffet, ex *Indipetarum* ore; totum illud fore meum. Aliâs Americæ veteres opes, ac, nefcio cujus Gvanacaxæ regis, folidum aurô palatium, cupiditate volvebam; tanquam alter Iafon Aurei velleris rapinam. Interdum & terrarum undæque prodigia, Cete, Sirenas, Glaucos, ac quidquid longè petita credulitas fabulatur, itineris longi levamenta mihi fingebam. Immò (fiqua fides juvenilibus, & adhuc inexpertis, impulfibus eft) ipfas *molestias ac tædia, quorum fertilitate redundat mare*, diligebam. Venirent fanè ventorum adverfi flatus! ingruerent cum procellis & tempeftatibus decumani fluctus, typhones, naufragia! defcenderet, & incumberet meo folius capiti, cœlum omne cum nimbis fuis; &, cum aquarum furore Neptunus totus! Inventuros parem tot malis VICTORIAM; & in pectus, folidè præparatum, concurfura calamitatum prælia. Fluctuarem fanè, quotidiéque perirem; dum modò curiofitati meæ nullum pelagus, nullus Orbis angulus, vel claufus effet, vel inexploratus. Tales inter Fortunæ provocationes, animus ibat; & unà, triremis noftra. quæ primùm quidem fecundùm Mauritaniæ littora, tranquillè deductos, Feffani regni cuidam portui nos applicuit; quem La-Rachium nuncupant. indè,

 littus

littus idem obliquo legentibus cursu, Salam, flumini (quem Rebátam dicunt) impositam urbem, ac Portum: pòst Hainocallam, Benizium, Titam, oppida navaliáque maritima, deportavit. Donec, ad lævam tandem, omnî procùl excussâ Mauritaniâ, Marocchianóque regno, maris alto transversîs velîs influximus; & Africam radere destitimus. Ibi malacia nos affixit; nec molesta tamen, neque diuturna. Quare, revulsîs anchoris, & in Oceani vastitatem emotâ triremi: velîs, remîs, & vento Cæciâ pariter colludentibus; ad eas, quas nos hodie Canarias, prisci Fortunatas etiam dixerunt, insulas adpellimur.

IV. HARUM, indetortô servatô procursu, sinéque navigationis ambagibus, spatium, ab extremis Hispaniæ finibus, est trecentarum Leucarum. Contra Mauritaniam, quà monte premitur Atlante, sitæ sunt: sex quondam numerô, necnon diversîs ab appellatione nostrati pleræque nominibus: cum olim *Ombrion*, *Iunonia Prima*, *Junonia Secunda*, *Capraria*, *Nivaria*, *Canariáque* dicerentur. nostrâ verò tempestate Septem inclaruêre; quarum nomina celebrantur & loca, *Lancaróta*, *Forteventura*, *Grandis Canaria*, *Tenariffa*, *Gómera*, *Ferra*, *Palma* (b) repertæ nostris ab hominibus, & pariter appellatæ, sub annum salutis millesimum quadringentesimum quintum. Hæ cunctæ vetustum *Fortunatarum* nomen emeruerunt aëris clementî genio, fructuúmque tum felicissimo proventu, tum copiâ. De Septem autem Insulis ea, quæ potior; quia

Gran-

Grandissimorum Canum jam olim multitudine redundavit, CANARIAE nomine séque sororésque suas, per orbem traduxit: durátque sæculîs etiam nostris, ignobilis tam nobilium insularum nuncupatio.

Porrò placidissimam omnes cœli plagam sortitæ sunt; quippe sub Cingulo temperato sitæ; propterea quòd, ab tricesimo ferè gradu positionis Arctóæ, per transversum jacent; octonîs propè Gradibus ab Æstivo Tropico remotæ. Multáque sunt, quæ Fortunatas nobilitent, non hodie minùs, quàm olim: justîs aliorum scriptorum voluminibus memorata. Cæterùm ego cùm singularum, uti quæque recensebatur, nomina mirarer: &, ungue rosô, mecum rationes appellationum exquirerem; vidit hoc de vectoribus quidam, maturus (quantùm apparebat) & longo maris usu nequaquam Canariarum hospes.

Hic ad me conversus; In vocabulis, inquit, hærere te, noto. Singulis quæ caussæ, quæque sint origines, discutere longum esset. Ego solius Capraríæ titulum, in exemplum tibi ceterarum exentero. Quid est? inquam ego. Caprísne, sicut illa Grandis Canaria canibus, abundavit? Et ille; Non multùm, inquit, abis à vera conjectura. Capraria, quam vides, ista, primùm Inágua dicebatur. At Hispani (quorum regibus nunc omnis hic insularum ordo substernitur) cùm in eam principiò victricibus armis penetrassent; adverterunt, lætissimas segetes non aratro, non vomere, non bidente bipalióque, vel sarculis, ac ne boum quidem ungulis, exerceri; sed (quod stupeas) caprîs in juga sociatis, & inæ-

quales ramoſóſque truncos per jugera trahentibus, (c) indigenas fregiſſe terram, & comminuiſſe glebas. Caprino præterea cornû, nec alio páſtino, ſpecus & latibula montium, in hyemis ſuffugia, tanquam domos, aperire ſolitos.

Hìc ego, narratiunculâ fidei tam probabilis non indelectatus, longiùs arceſſere præcedentium ſæculorum annales ſum orſus; &, compluribus interrogatione ventilatîs, ſciſcitari tandem; ſiquid de Ferrea quoque, quam nominarent, inſulâ comperiſſet? Non cunctatus ille; Bene, bene mones, inquit. nam nec hujus quidem Inſulæ memoria ſub rubigine jacére debet. Ferreum (vt ſcias) illi cœlum, ferreum terræ ſolum; quod inter ænigmata numeres, in tanta gignentium fertilitate. Sed, mihi crede; Durus illis (uti dixi) Sol; adamantina ſidera, noverca tellus, videri poterant: cùm anno toto nec pluvias deorſum cœlum dejiceret; nec rivos fontéſque ſurſum humus propelleret. Ergò ſiti perpetuâ plantæ, ſegetes, animantéſque marcebant: & vacâſſent cultore terræ; niſi mirabilî quodam ingenio natura parens ſuccurriſſet. id tale fuit. Quotidianîs ardoribus, quantulum fuit vaporum, attractum, & in nebulam collectum; per veſperam in aëre pendebat. noctu verò (quo tempore cœlum alibi rorat) & ante crepuſculum matutinũ, deſcendebat: neque tamen, uti nebulæ noſtrates, fortuitò, vel in quemvis ſubjacentis ſoli tractum; ſed in locum, quaſi præ cæteris dilectum. ARBOR enim [d] abat, in inſulæ propè meditullio, ſpatiô diffuſa; foliis, æterno virore lætîs; denſa

ſurculis,

ſurculis, & opaca ramis: Nuci ferè ſimilis, ſed peregrinioris fructûs atque genii. (*d*) Murîs eam & foſſis inſepſerant incolæ; non aliter, ac nos, ſiticulosîs in locis, publicos fontes atq; puteos. Et revera fontis erat inſtar ſtirps illa. nam humor iſte, quem dixi, per noctem omnē in aëre ſuſpenſus, ſensímq; recidivus; poſteaquam ipſo moræ tractu coaluiſſet in Nubem, incumbebat arboris illius cacumini. Roſcidô deinde lentóq; ſtillicidiô reſolutus, omnes imbuebat ramos atq; folia: quem, ſub lucis exortum, quaſſatîs ſurculis, in ſubjecta vaſa doliáque decutiebant; hominum pecorúmque ſolô quidem & unico, ſed copioſo tamen quotidianóque refrigerio. Poterant hôc ſubſidio noſtrorum hoſtilitatē multos in annos Ferreani diſtinere ſi Nubeculam illam & Arborem in ditione tenuiſſent. Ac certè ſtupebant oppugnatores Hiſpani; quid tandem obſeſſis, in communi fontium penuria, tanto cœli fervore, ſitim mitigaret? Jámque de ſolvenda, quam tot menſibus urſerāt, obſidione conſilia, deſperationi proximi, volutabant: cùm, ecce tibi, ſcortum inſulanum perplexis rebus operā interpoſuit. Hæc libidinoſa mulier, ne continentioris linguæ, quàm ſexûs eſſet; non contenta ſagacis naturæ vulgare myſteria, quibus ſui cives ad eum uſque diem ſuſtentati fuerant: aditu per lenocinia meretricia repertô, poſt proditum corpus ſuum, etiam murum ac munimentum cum Arbore, ſuis amatoribus, patriæ libertatis hoſtibus, vendidit & ſubegit. Arbore ſub poteſtatem Hiſpanorum redactâ; ſpes pariter & animus, ac libertas Ferreanorum, concidêre.

Malue-

Maluerunt enim, ſub alieni dominatûs jugô, jus ſuum; quàm, ſub intoleranda ſiti, vitam & animum projicere. SED tamen laſcivam perfidiam, capite poſteà meretrix luit; popularium ſuorum mutuô dolô, procùl, aliam in inſulam, avecta: patriæque peſſumdatæ, tanquam in inferias & funebre ſolatium, jugulata; non improbantibus, poſteaquam de ſupplicio compererunt, Hiſpanis. Hæc cùm diceret ille, quem memoravi, vector; exclamat, qui tertius nobis aſſidebat, Sacerdos quidam Caſtellanus, &; *O, factum fortiter* (inquit) *ac ſecundùm talionis leges! Sic, ſic omnis Perfidia ruat in auctores ſuos! Sic, & non malis artibus, vincere perſiſtat noſter ſanguis, Hiſpanus miles! vel certè, ſi peregrinas & inconductas aliquando fraudes, ex eventu verterit in ſuas occaſiones & victoriam; prodita teneat, proditorem execretur. Alioquin ſi ſæpe nobis Tarpejâ ſit opus, ad Capitolia perfringenda; ſi, Trojanum ad excidium, Sinonis artibus, & Helenâ prævaricante; ſi Scyllæ fabuloſis amoribus, ad Niſi regis purpureum & capillare fatum; aut Romildæ* (e) *noctibus hiſtoricis ad Forum Iulii capiendum: Si denique bella vel nulla gerimus, vel nulla conficimus, niſi per Scorta; quàm, quæſo, ſpecioſis ſub Arcubus, immò Fornicibus, triumphum ducemus?*

V. HAEC nobis, narrationum gratâ viciſſitudine verſantibus; ſecundus ab tergo ventus, & mox excitator, supervénit; In parato jacére pontones; navigationis momentum inſtare: properaremus, ſi, præter Canarias, alium etiam Orbem, & Americas, cogitaremus. Admonentis igitur vocem, nul-

la

lâ morâ, pariter consurgimus: &, in pristinam recepti navim ac stationem (*quódque Cælites omnes approbarent,* precati) cursum resumimus. Is fuit, sine diverticulis; ac nullîs exscensibus interruptus. Nec adeò multi dies interfluxerant, cùm, apparentibus eminus veluti quibusdam montibus, conclamare nautæ cœperunt, Americam, Americam! &, Se Primas alterius Orbis insulas conspicere; Se Cáribum littorales Alpes agnoscere. Mihi miraculo Navis nostræ celeritas erat; ut, quæ die, non ampliùs quinto decimóque, quàm Europæ conspectum reliquerat, jam primas Americæ frontes & vestibula, nobis commonstrasset. Cuj vetus ille meus, qui Canarias mihi nuper explanaverat, polyhistor; Parùm, inquit, est hoc; quod tu nunc primùm, tanquam insuetum, stupes. Priscis quidem temporibus, cùm adhuc, sicut omnia cętera, suis in incunabulis (vt sic dicam) Ars jacéret nautica; nec, præter Thessalicam Argo, facilè classis ulla miraculi colorem haberet; tardis remigiis hæ tabulæ natantes incedebant. Nam, vel à littorali deligatas loro puppes, secundùm continentis oras, agebant; Actam legentes, ut Securitati cursûs consulerent. Vel (ut Phœnices ac Græci remiges) ab alterutrius ursæ cœlestis, certorúmque Siderum motu pendebant; indimotâ vigilantium oculorum custodiâ. Vel (*f*) extinctô cœlô, stratísque ventîs, Aves emittebant; continentem alicubi, vel Insulas, perito volatu petituras, & hôc ipso classibus aliquid de via meliore locuturas. id quod Taprobanês institoribus fuisse familiare memorant. At

hodie

hodie posteaquam excogitatum Ferrum est, cujus lingulam mucronémve Magnete gemmâ perungunt; hoc est, Acus, quam dicunt plerique NAUTICAM : hanc jam solam (sicut ipse vides) sedens in puppi nauclerus in conspectu semper habet. Ex hujus, in partem omnem conversione; tanquam ex Dodonæis quercubus columbísve vaticinans, omne gubernaculi regimen solis pæne nutibus attemperat : & magistro navis, remigúmque directori, celeritatis tarditatísque, recti deflexíque cursûs leges, sine naufragii periculis & metu dictat. Quô fit, ut, Cæciis maximè flantibus, & Hispanas triremes à tergo trudentibus ; horarum non ampliùs quaternûm ac vicenûm intervallô, centum milliarium Germanicæ Geometriæ (putà, Ducentarum leucarum horarúmque) spatium maritimum, quotiescunq; volumus, vulgò transcurramus.
Quibus dictis, ego magis, quàm priùs, attonitus ; Credere tamen peritiori malui, quàm Pelagi vias ad calculum, scrupulosâ supputatione, redigere. Stabat inter hæc magis ac magis in oculis Novus orbis; augentibus cœpti clamoris lætitiam, quotquot eum eminus agnoscebant, jam antehac aditum. Nongentorum milliũ intercapedinem ab Africæ postremô portu, peritiores Pelagi mensores numerabant. quô percursô spatiô; primas Americani Maris ad insulas proram adjecimus.

Harum insularum ingens, in hemicycli figuram numerus, ab Australi Maris Atlantici tractu jacet; &, flexu curvatô, sinuatur in æstivum Occidentem; ad Insulas usque, quas nostri Barloventas appellant. Eas distare compertum

pertum est ducentis circiter passuum millibus à continenti: licétque (siqua Fides expertis) è locis editioribus oculos, hinc quidem ad Floridam, illinc autem ad Patagónum usque terras, & ultimis Austris vicinam Chicam, immensissimo spatiô, circumferre. (g) Sunt in his, insigniori nomine, Diva Lucia, Tábagus, Barbádos, Guadalupa, Desseada, Bartholomáis, Granata, Barbara, Martinias, Anguilla, Sombréra, Virginésque; cujus postremi nominis ampliùs quinquaginta recensentur. Cingulum est hoc insularum exterius; & ab littore longiùs discedens. Interiore verò flexu sparsæ jacent, Vincentia, Matiniña, Marigalanta, Monserrata; cúmque Divæ Crucis, Insula, quam Aves dicunt; & Estasia. Principem in his omnibus locum, sicut & medium pæne situm, tenet Matinína: quam & Matitinam nonnulli, quidam etiam Matalinam, indigitant; portu comodam, & aquationi peropportunam. Cæterùm, omnes has insulas, ad usque Barloventas, Cáribum gens (seu Caníbales) suîs lembîs & excursibus infestant, effera natio: déque lintribus, quos Canóas ipsi dicunt, grassari solita telîs venenô tinctis; agitare terrâ maríq: (tanquam in saltu bestias) humana corpora quotidianis venatibus; & comprehensa, sine discrimine truculentérq;, jugulare: mox, cocta crudáve, nullo gulæ distinctu, devorare. Quo factum; ut Cáribum quoque Canibalúmq; nomen hæ sortiantur Insulæ: quoniam complures earũ, quà præsidia deficiunt Hispanorũ, vel tenent illi, vel terrent; quippe propter desertas littorũ, & interiùs jacentiũ terrarum vastitates, barbarorum ac latronum asyla; nec non per-

duellium,

duellium, & quisquis Christianam servitutem fugâ rupit, perfugia, dolosáque receptacula. (b) Cæterùm nos, jam pridem dulcibus destitutos ad potum undîs, ad se Matinína pertraxit; aquationi, cujus ipsa perliberalis est, intentos.

5. SIC, paucîs insumptis ad necessitatem & quietem diebus, cursum resumimus: &, prosperè nos ferentibus Eurîs, post dies item non multos, in conspectum Insulæ cujusdam, vulgò Margaritæ, decurrimus. Hanc falsò quidam à Diva Margarita Virgine, nuncupant; cùm istud sibi nomen ex meritis & opulentia sua, non ex Patrocinio vel auspiciis, induerit; unionum quippe (quos & margaritas Græci Romaníque dicunt) in paucis opulens & copiosa. Nec tolerabilior eorum error; qui cum Margaritarum Insula, Cubáguam confundunt. Quanquam enim mari cingatur utraque; quanquam littus utraque meridianum urgeat, ac neutra priores alterutri concedat, unionum piscatu vel copiâ: tamen penès Cubaguam vetus opulentia, cum veteri dissonóque nomine; penès Margaritam autem divitiæ simul, & vocabulũ recentius, hæserunt. Distant prætereà locîs; haud exiguô (quod compérimus) littorum ac maris intermeante spatio: quod Cubaguam ad Orientem, Margaritam autem ad Occasum (interponentibus se Testigánîs Insulîs) semovit. Neque minus est inter utramque, seu telluris, à magnitudine; seu fertilitatis, ab indole, dissidium. CVBAGUA namque, passuum millibus haud ampliùs octodecim spatiosa; si Margaritis destituatur, ac Nitri spumâ,

ſpumâ, quam incolæ legunt: inter deſpectiſſimas marium terrarúmque particulas jacebit; ſordida, ſqualida, cœlo ſolóque iuxtà ſicca, ſterilíſque: nullo neque graminum, nec herbarum aut olerum, ac ne cæduarum quidem, adjumentô vel ſolatiô. Sine fontibus præterea, ciſternîs, puteis, atq; rivis: dulcium laticum egeſtate, quotidie cogitur in continentem meridianam aquatum excurrere; ſeptem millium intervallô, quo fluvius Cuáma dirimitur à Cubágua: cujus ab ripis undam potabilem petunt, ac reportant.

AT Margaritarum Inſula, tricena Germanicæ Geometriæ milli.ria circumplexa; tametſi fontanæ ſubinde tam inops, ut æqualî pretii pondere, vino refertus cadus, & alius undâ, vænum eat; tamen, hac maximè tempeſtate, commitigatum terræ ſolum, pabulô, plantis, frumento gentilitio (quod Maizium Americani dicunt) ſale præterea, cuniculis, & armentis, ſuper unionum ingentem copiam, pæne luxuriat. cùm horum, è diverſo, plerorumque Cubagua, terræ quadam intractabilitate, ſit incapax: exaſperante præſertim agrorum faſtidium indigenarum ingenio; quibus alicubi nihil ferocius. Horum fuſcus color, capillamentum rarum, barba nulla, victus ex oſtreis; quid poſſunt in hominibus illis aut magnum, aut bonum, aut humanum, polliceri?

VII. CAETERUM ego, cùm dierum aliquot ingratum otium traherem; luce quadam, productis in multam veſperam ſermonibus, interrogare cœpi ſuper origine nominis, quo MARGARITARUM Inſula præ cæteris trium-

triumpharet? itémque, quibus principiis, & hæc, & Cubagua, se Regibus Hispanis præbuissent? ut quibus vel sola posterior, ex unionum annuo quincunce, perhiberetur nummûm Aureorum quindena millia, fisci censibus locupletandis, inferre. (*i*)

Sciscitantis sermonem excepit idem ille, qui sæpius antehac: veteranus, inquam, Polyhistor; quem inter ARGONAUTAS Orpheum dixisses Nauplium: aut inter Græcos ad Trojam, Nestora Neleium; ut, cujus ab ore (non minùs, quàm Orphæo Nestoreóque) melle dulcior plerumque flueret oratio. Talis hic, plurimi Maris & experimenti vir, neque rudis annalium gentis nostræ;

QUAEDAM, infit, loca, sicut homines, ab inveterato nomine nuncupationéque, perægrè decedunt: ibi præsertim, ubi pertinax indigenarum indoles accessit ad consuetudinem; quibus odiosa suspectáque Novitas omnis est. Ea si non obstitisset, CUBAGUA diceretur hodie PRIMA MARGARITA: Secundæque nomen altera sortiretur. nam aliquanto priùs ad illam est, quàm ad hanc, commerciorum factus gradus: donec, etiam ad Occciduam Insulam promotîs velîs, utriusque Piscatus intravit unam in sagenam & lucrum Hispanæ felicitatis. Id in hunc modum evenisse, de majoribus ego comperi.

Christophorus Columbus (is, qui primus, Castellanorum regum auspiciis, Occidentales Indias detexit) quater omnino Calibus, quas Males cognominant, solvisse dicitur; & Oceanum pervagatus Atlanticum. Cæterùm illâ navigatione, quæ serie tertia, fertur in an-

num

num incidisse millesimum, quadringentesimum, nonagesimum septimum octavúmve (namque variant rumores) CUBAGUAM eam ipsam, de qua tu, VICTORIA, quæstionem moves, attigit; instructâ rebus necessariîs classe, sed haud quaquam populosâ. nam præsidiis Dominicam, cæteráque nostratis juris Insulas, firmaverat. In anchoris fluctuanti prætoriæ navi, Tábagum inter & Cubáguam, ac littoris insulani faciem eminus speculanti, piscatorum se globus offert, operi gnaviter intentus: nullo tamen (quod vehementer nostri mirabantur) in exonerandis retibus pisce, vel aliâ maris vivâ prædâ, renidente. Columbus igitur, expeditâ scaphâ de suis, quas ad prætoriam deligatas circumvectabat, mittit animosiores: qui de piscantibus exceptos, ad sese pertrahant, sciscitatum; quod genus negotiationis, aut artis, quæstúsque sequerentur? Sed Barbari, quod res erat, suspicati; simul peregrinarum magnitudine navium perterrefacti (multò namque minores ipsi Canóas, nostrísque scaphis contemnendas, agunt) in littus Cubaguanum priores evasêre: subductîs eodem momento lembîs quoque; quos, more gentis, de palis littoralibus revinxerant. Ibi jam in tuto constitutis, & globatim viris fœminísque spectantibus; esse miraculo classis Columbæa, prætoriæ granditas, remorum ordo, velorum ac rudentum volatus & inquies, habitus omnis atque cultus classiariorum, barbatô mentô, virilem majestatem ostentantium. Stabat in eo cœtu, cujusdam de piscatoribus uxor. hujus collum, densâ lucentium marga-

margaritarum ſerie coornatum, conſpicatus è Caſtellanis nautis unus: cùm non dubitaret de muliebris ingenii levitate, quin ad permutationem nullo negotio, ſolóque curioſitatis ſtudio, pertraheretur: de *Patellis è terra Malacaica* fictis, & præſigni nitore lucidîs, unam aliquam protulit, ac perfregit. Mox, in littus concepto ſaltu, fragmenta raræ teſtæ (rem, nulli barbarorum ad id uſque temporis conſpectam; ac propter hoc ipſum pretioſam) ad omnes mulieres circumtulit. Earum pleræque baccatæ, monilia ſua Caſtellano conceſſerunt: fragmenta luti Malacaici, tanquam dignum pretium, receperunt. Ità nauta, pro rei minimæ diſpendio, maximas opes reportavit.

Columbo primùm ea res videri permira; potíne magìs an ſobrii barbari negotiationem tam diſparem inîſſent? An ex ipſa potiùs copia, merci tam pretioſæ vilitas annaſceretur? Alios igitur alióſque ſubmittere, lembîs alteris atque tertiis: quorum pars nolas ac tintinnabula; pars acus netricias, & ſartorias forficulas; nonnulli de *limo Valentino* fictiles patellas, ac fragmina, venditarent; & invicem ipſi margaritas licitarentur. Valuítque ſucceſſus. namque nec iſtis emptores emptricéſque defuerunt; & noſtri, pro ſuis nugis, ſex ampliùs margaritarum libras retulerunt; variante quidem baccarum magnitudine: cæterùm nullâ fraude vitiatîs, aut degenerantibus, unionibus. Ibi Columbus exclamâſſe perhibetur; Commilitones! rem factam habemus! in parte terrarum eâ ſumus, quæ facilè Crœſum etiam, & avaritiam Mi-
dæ

dæ ſatiet! ſtatímque littori prætoriam appli-cuiſſe.

Confluente tantiſper Inſulanorum omni multitudine (ſed exermi) totúmque littoris marginem prętexente : *Cumánas* quoque, Cubaguæ tunc regulus, famâ novæ gentis excitus, ſupervénit. Is Columbum, per ſermonis interpretem, prolixè ſtatim ac perquam humaniter invitare : ſuas, quantulaſcunque facultates, & hoſpitium offerre denique multis orare; Ne dubitaret navalibus, néve tectis, ſuccedere. Sed Columbus, ut in re nondum exploratiſſimâ; prætereáque ſagax cumprimis, diſtinguere promiſſorum conſtantiam à facilitate verborum, officiíque ſimulatione; perplexus hærere, loco perſiſtere, moras quærere nectere: prorſus nec homini ſe, nec cœtui pollicitíſque, præceps credere. Cùm interim, de Cubaguanis ſimpliciores quidam, & , qui cæteros omnes è ſua ſinceritate moribúſque conſuêſſent æſtimare; Columbi navim ac lembos ultrò conſcendêre; miratíque veſtium, barbárum, & gladiorum habitum: poſteaquam etiam ſariſſas Hiſpanicas, ac formidandas acie curvatâ bipennes, viderunt; & ad extremum immanes quoque tormentorum militarium machinas conſiderâ-runt: in ultimum ſtuporem dati ſunt. ac jam non inſpicere tantùm revereríque; ſed prorſus, tanquam cœlo lapſos, adorare cœperunt. At aliquantò major ab noſtris ſtupor & miraculum invaluit; tot millium unionum contemplatu, quibus Cubaguanorum omnium, in comitatu Reguli ſui, cervices circumfluebant. Hoc enimverò dignum tot periculis,

tot Syrtibus, & naufragiis, ac mortibus, affuſſi[illegible] pretium; cujus fructu, non pœnitenda v[illegible]retur, etiam ipſius (ſi foret opus) lucis ac ſpiritûs hujus jactura. Thalaſſarchus igitur ipſe, jam totus in lucrum inhians, interrogare ſignis ac nutibus; vndénam has colli divitias eruiſſent? At Barbari digitos in Mare, littoribus proximum, inténdere: Canoáſque ſuas, ſeu lembulos, inſtrumenta fortunati piſcatûs, commonſtrare. Quibus, uti quàm plurimùm & ſecuriſſimè Columbus crederet; cùm tamen præſentiam ſuam interponi rebus incompertis nollet; Reguli poſtulatis & invitamentis hactenus indulſit; duos ut lembos, Hiſpanis onuſtos audacioribus, ſubmitteret; in altum ipſe, dum illi promiſſorum fidem explorarent, regreſſus.

At Hiſpanos in terram expoſitos, magnâ populi ſtipante ſequentéque multitudine, *Cumánas* (quem dixi) Princeps Inſulæ, fide bonâ, citra dolum ullum malum, excepit; pérque turbæ medium, deduxit in urbem (ut tunc) Regiam, ac gentis primam. Vbi, poſteaquam in ædes palatinas introducti ſunt, opus, circularî fabricâ ſtructum, ac templo Pantheóque per omnia ſimillimum, conſidére Legatos juſſit in ſedilibus gentis ritu ligneîs atríſque; cæterùm artificio dolabræ perpolitîs, & nigroris ſplendorem cum lemniſcorũ atque torni varietate confundentibus; ad oculorum uſque miraculum & ſuſpendium. Tunc & epulas, quales amiciſſimis ſolebat, appoſuit; ex penore ſubvectitio, nec illic natô: panis multum; pomorum fructuúmque plurimum, vini, quantum ſatis erat,

erat, albi purpureſque; partim è dactylis, partim è radicibus, incertum quibus, expreſſit. Ac ne bellariorum quidem præterivit urbanitatem, poſitîs in medium phialis; quas ille non condimentîs aromatéve, nec tragematis & Athenarum deliciis: ſed (quod rarius & gratius Europæis eſt) electiſſimîs iiſque ſiccis unionibus impleverat; &, quantum cujque viſum, tanquam apud nos coriandri grana ſaccharô conveſtita, plenis raptanda volîs permiſit.

Exactîs epulîs, quarum profuſior exitus, quàm ſpes & principii ſpecies, fuit; animi cauſsâ convivas deduxit in Regiæ penetralia, veriúſque Gynęconii idem: ubi fœminarum ſtabat agmen, tanquam in ſpectaculum & amphitheatrum ſuî diſpoſitum. Omnibus his (quippe regium ad thorum delectis) velut margaritarũ faſtidiô, quas ſcilicet etiam plebejæ vulgò geſtarent, circùm lacertos armillæ; circúmque colla torques, ex auro Peruano puróque. Nec *Cumánæ* Principi, *ſueta* cæteroquin *bárbaris*, ineſſe *zelotypia* viſa; ſive comonſtrandis concubinis, ſive, quod plus mireris, indulgendis. namque rumor eſt, ſolitâ noſtris & execrabílî levitate, quóſdã in aurum mulierum, corporúmq; cultum invaſiſſe: quoſdã autem in ipſum pudorem atq. corpora, turpitudinis incontinentiâ. Cuj ſceleri, poſteris non parùm erubeſcendo, januã patefecit, tũ ipſius *Cumánæ* facilitas, tantiſper ſecedentis: tum, pluſquam ſeminuda, proſtantium mulierum laſcivia; nec invita mens ad injuriam.

At *Columbus*, intellectô tanto compendio; quamquam in ſpes infinitas palpitante cor-

de, pressisse tamen cupiditatem fertur: & suis, coloniam firmásque sedes in Insula flagitantibus, reposuisse; *Vires Hispanas adhuc tantis rebus impares: differriq; meliùs, quàm tam incertis barbarorum cervicibus imponi jugum dominatûs; quod illi paullò pòst, vel solo paucitatis irrisu, possent & auderent excutere.* Sic, disjectîs postulatis, in Dominicam Insulam relegi cursum jussisse. Cæterùm ipsum, in animo suo secum abstulisse disposuisséque, suspicantur, opum immanium occulta desideria: quæ tamen interim premeret; dum, Præturæ suæ conventibus per cæteras Insulas actis, paullò majus & securius otium suis curis reperisset. Verùm inter hæc, *Ferdinandum Castellæ regem*, tardâ novæ felicitatis repertæ notitiâ, Columbíque taciturnitate perofensum; memorant, ad usque læsæ majestatis sensum, & mandata vinculorum, exarsisse. quæ Rex tamen, injeceritne viro, tam præclarè de nostris Hispaniis promerito, præstat in incerto, quàm in ulcere, relinquere. Sit penès narrantes rerum fides; qui sæpe, *studiô gentis suæ, de laudibus exterorum detrectant: & criminationibus obruunt, quibus parem rependere gratiam, arduum; debere, turpe credunt.* Vtut est: ab hisce, quæ retuli, principiis, ad *Cubaguam* & baccarum piscatum facta via, successu temporis pervasit ad Insulam Margaritarum, omnéque littus bacciferum, à promontorio Cancasíno, Salínas usque. quod tu, VICTORIA, posueras in tua quæstione.

Quæ cùm meus ille Nestor dixisset; omnes nos (etenim plures ad auscultandum adre-

pserant)

pſerant) ſenis optimi fidæ memoriæ, tam prudentibus conjunctæ documentis, gratias egimus : ac cœnati, tabulatis navis indormivimus. (k)

VIII. Post noctis medium, revulsîs anchorîs, conabamur Inſulam intrare. Sed portu triremem arcebat, coortus repentè Caurus, pertinaciſſimis flatibus ex obliquo violentus; ac præter hoc perfrigidus, alternóq; fluctuum aggeſtu turbulentus. Cùm igitur plurimùm, & nullo tamen ſucceſſu, remigâſſemus; ac, de voto jam deſperantes, permittere ventis & fortunæ noſtram induſtriam cogitaremus : ſub ipſum, ecce, lucis crepuſculum, celocem ſecundô vento propulſam, adversùm nos rapi conſpicimus; ac mox conjunctam excipimus. Eam conchis onuſtam margaritiferis, & unionum opulento quæſtu; nauta barbarus remô protrudebat, jam ſponte ſuâ Caurique violentiâ curſitantem. Is erat, gentis atque Solis vitio, penitùs inveſtis. qui tamen, inſupèr habitô nuditatis opprobriô; curſúque, quem ad aliud littus deſtinaverat, in neceſſitatis & procellarum obſequium diflexô : nihilô trepidior aut pudibundior, in conſpectum & ſocietatem noſtram properavit. Amplectimúrque nos lembi peregrini conſortium; vel eo nomine non aſpernati : quòd, præter maritimas divitias, etiam propinquæ telluris alicujus nuntium, aut ſignificationem, portare poſſet. nec ſpes abluſit. Paullò namque pòſt, depacatâ maris ſeditione, portum, tunc quidem ignotum; ſed poſtea peropportunæ ſtationis manifeſtum, ad Margaritarum inſulam, invehimur.

SED vixdum etiam ad exscensum pontones ejeceramus in littus ; vix penè substrictis velis antennas levaveramus ; salutantibus lætâ conclamatione terram nautis: cùm, ecce, de nec proviso, litteræ nobis à Prætore provinciæ Caribanæ (quæ maris Atlantici proximo littori, meridiem versùs, adjacet) redduntur, in hunc modum scriptæ.

VIRIS *fortissimis Hispanis, salutem. Si per hostem, & myoparones, ac (quod impedimenti caput est) per nostrorum paucitatem licuisset : non vos epistola mea, sed occursus, & juncta coràm dextera, salutâssent. Nec enim (si qua specula turrisque, littoribus imposita, fides est, cujus ex culmine conspecti procùl estis) latére nos potuistis : quin Hispani, populaeésque ; quin manu prompti, gentisque fortissima delecta pubes, sitis. Sed occursûs officium, mutuósque congressus, intercludit, præter exiguum præsidiariorum numerum, hostica triremis ; in vicino circumvolitans. Piratæ sunt hi, gente Scoti, sectâ Calviniani copiâ classiariorum, & apparatu, quavis ad latrocinia validi. nec tamen idcirco formidabiliores. Nam & Numen (quod speramus) adversum habent, propter religionem profanam : & in ipso pæne portu quò minùs arenâ potiantur ac votô, cum ventis obluctantibus bellum gerunt, quod cum mortalibus maluissent : ab infesto turbine circumacti. Nec longè posita rei bene gerendæ jacet occasio nam quintam decimam, ab nostris navalibus, leucam, nec ultrà, distant. Quapropter, nolite, per Superos! nolite tam illustrem, ô fortes heroes, opportunitatem desidiâ transmittere. Sunt in manibus vestris gens perfida, religionum hostes, pacatorum marium infestatores, Hispani nominis*

odiô

odiò feroces, & ob hoc invicem odio sancto digni. Sunt in potestate nostrâ (si modò viri vultis esse) manubiis raptóque plenæ naves, scaphæ, cistæ. Vestras manus respectat, tot, per summam injuriam spoliatorum, ultio: necnon hominum nostrorum per Indica commeantium æquora, salus, & in futurum securitas; in præteritum tempus, vindicta fortis. Stant in arbitrio denique vestro decus, gloria, divitiæ; quæq; copiis antestat omnibus, Philippi Regis, cuj virtutem vestram approbabitis, gratia: déque roboris vestri fama, favor, ac munifica pro meritis liberalitas. Tantùm, quæso, tantùm vestris in viribus animus, ac sanguis; in dextera verò Mars, & gladius, & celeritas, sunto. Valete, pugnate, vincite!

IX. RECITATIS hisce litteris, nemini dubium fuit; quin tam illustris, rei bene gerendæ, premenda quàm primùm esset opportunitas. Præcipuéque duces id censebant; *Ioannes Aeugnias*, & *Laurentius Roas*, mihi propinquitate conjunctus. Hi duo, quidquid apud nos classiariorum, vectorum, remigúmque fuit, convocatos docent; Quid petat ipsa res, quid ipsis auctor sit Prætor Caribánus. *Tot maria, plusquam Argonauticâ generositate, tot scopulos & insulas Cyaneas superantibus, in hunc usque diem; nulla dissimulatione prætermittendum, nulla consternatione pavendum, unum maris hostem, Scotum. Tantummodo, si veterem gentis Ibericæ virtutem ac decora censerent urgenda, persuasissimum haberent; in animosa festinatione totum esse victoriæ momentum constitutum.*

Secundùm hanc incitationem, cùm omnium una vox in cœlum iret; *Dimicaturos se: Ducerent! quacunque Deus, & casus, fortibus*

animis viam sternerent; *se nullâ sanguinis parsimoniâ secuturos*; benignè prolixéque Caribani Prætoris postulatis est promissum. Verbísque juncta mox facta; singulari mentium ac manuum contentione præparatîs & expeditîs, quæcunque necessaria certamini visa forent. Ac primùm omnium, de conserendis in loco temporéque manibus, sententias rogantibus; in commune decretum est: Opperiendam noctem; & prædonum soporem in suammet perniciem convertendum. Opprimi posse deberéque, nihil minùs suspicantes, sui securos, omissîs armîs improvidos, somno semivigilíve languore torpidos. & hoc potissimùm opus esse; triremis nostræ non admodum populosâ militiâ. Cùm igitur omnium animis hoc insedisset consilium; ad arma statim, & instrumenta prælii, decurritur. Fit Navi totâ cœtus, labor, & impetus omnium unus; hinc quidem puppim, rudentũ aggestu, tanquam vallo propugnaculóque, communientium; illic autem proram, adversùm incursuros Scotos, vasîs, doliis infertis, & sarcinis constipatioribus, in castelli ritum, obstruentiũ: Aliâ parte tormenta militaria, cum fistulis ac tubis æneis, disponentium; alibi verò loricas, & thoraces chalybinos, & armorum omne genus, sibimet cum telis & ensibus accommodantium: passim denique futuri conflictûs simulacra prælusoria (tanquam in hostem jam seriô Marte moveretur) agitantiũ; ut, *Quales in ipso discrimine paullò pòst forent, ex umbra discriminis conjectaretur. Omne tempus*, omnis hora, præcipuéque noctis adventus, *alacritati festinantiũ annus videbatur*, & ævum;

accer-

accerſentibus importunô votô Lunam, & Heſperum, & omne ſtellarum incendium; tum ſuper hæc pulveres funéſque pyrios; & globos, ignes, gladios prætrectantibus claſſiariis: donec, propemodum ante tempus & legem (tanta, ſemel incitatæ fortitudinis, impatientia gliſcebat) cornua, buccinas, & caſtrenſia tympana, miſcerent.

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM, SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA LIBER II.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Petri Victoriæ ad certamen navale, animus. Deſtinatur ab Duce Acugnia ad cuſtodiam nobilis gynæcéi. Sed hujc imperio auctoritas Ducis alterius, Roa, cum minis intercedit.* Comment. pag. 8. 9. 10. & 11.

II. *Andradius, & Villandradius, unà cum ſuis, auxilio veniunt Victorianæ triremi. Milites vectoréſque denuò, ad rem fortiter contra Scotos gerendam, inflammantur ab Ducibus.* Comment. pag. 11.

III. *Congreſſus primus claſſium, Scoticæ & Hiſpanicæ. Principium pugnæ animoſum, interturbat Victorianæ navis magiſter. Diſcrimen ingens illius triremis, corrigitur paullò pòſt; magiſtro navis fideliore, dimicatur acriter ab utriſque; victoriaq́ omen primò ſtare penès Hiſpanos incipit.* Comment. pag. 12. 13. & 14.

IV. *Petri de Victoria vicinum periculum. Andradii cognati interitus. Scotorum ingens, adversùs Hispanos victores, animus; propemodum eis palmam de manibus extorquet. Cæsorum numerus; ac sepultura. Victoriana Classis, victrix, Carthagénam Americæ portum & urbem, petit, ac tenet.* Comment. pag.15.& 16.

V. *Carthagénæ Americanæ descriptio. Canibales, seu Cáribes, populi; quales, & quam feri? Belluæ, & aves illius regionis. Promontorium Canéæ. Accolæ fluminis S Marthæ. Nova Amazones. Valentiola, seu Venetovéla describitur (in qua Welserorum quondam procuratores) & Fluvius, cognomento Grandis.*

VI *Victoriam, Carthagenâ ulteriùs tendere parantem, Laurentius Roas, avunculus, modis omnibus attinere conatur. Cujus rationibus, Petrus studiosè occurrit, vincit, & invitissimo proficiscitur.* Comment.pag.17.

VII. *Carthagénâ in Peruvium abiturus Petrus; primò Nombrediosam urbem (Hispanis, Nombre de Dios, nuncupatam) navi; dein, itinere campestri, Pánamam pérvenit. Urbis utriusque situs generatim; nec non loci aërisque natura, & portuum usus, strictim depingitur.* Comment.pag.17.

VIII *Nombrediosæ urbis principia, nominisq; caussa, asseruntur. Insulæ, circùm eam, aut ad latera sitæ, attinguntur, quas inter Hispaniola paullò fusiùs describitur. Admirandũ in summis rupibus stagnum. Palus item in Valle, formidabilis.*

IX *Pánama urbis, ex alto repetita, origo. De Vasco Valboâ, Duce Hispanæ militiæ; déque Panchiáco, Americano Regulo. & auri siti contemptúque, narratio & doctrina. De Castello Aureo.*

MIHI, ſub tanto certaminis apparatu, nequaquam animus infantilî formidine palpitabat; quippe jam olim à teneris, & aviti ſanguinis ſpiritu, bellorum cupienti. Metus unicus impræſentiarum, fluctuantem agitabat; Nequa me ſortis invidia, tam deſideratis experiundæ virtutis caſibus ſeponeret: inexpertémque congreſsûs velut in otioſum ſpectaculum, alieno ludibrio reſervaret. Neque temerè formidabam id; in quod propè propiùs impegiſſem: niſi dedecus hoc per alienam facundiam, pertináxque patrocinium, evaſiſſem. Quod in hunc, quem memorabo, modum evénit.

Erant ſub velis noſtris, ab Hiſpaniis uſque portúque Bætis, nobiſcum Oceanum ingreſſæ, Fœminæ nobiles haud paucæ; nuptæ pariter, & nuptiis deſtinatæ. quæ partim viros, partim ſponſalitia ſecutæ pacta, pares ſpes, & æquata pericula, portabant in Americam. His adjunctus, ex more dignationéque, plebejarum grex, in famulitium & obſequia; triremis noſtræ partem non minimam impleverant, Sarcina major utique, quàm ſalus, aut neceſſitas: certè quidem Argûs illius veteris præpoſterâ (ni fallor) æmulatione; quæ Medeam & Colchicum gynæcéum non importavit Phaſidi, ſed abſtraxit Earum igitur omnium, non modò ſecuritati, ſed etiam dignitati quietíque conſulturus Dux *Acugnius*, ac militum interim curas in id unum, quod præſens neceſſitas expoſcebat, contenturus; me cum duobus aliis coævis, & propinquitate connexis, accerſiri jubet in prætorianum

 cubile.

cubile. Tum introductis, præsente Roâ simul, avunculo meo; *Quanta res, inquit, ô nobiles adolescentes, quantúmque dimicationis periculum, cum exercitatissimis prædonibus immineat; ipsi iuxtà nobiscum & auditis & (puto) creditis. In hæc discrimina nec ætas vestra sufficiet, armorum ad hoc usque temporis insolens, bellorum exsors, & unico ternione vestri, non multum accessionis ad fortissimorum militum fortunam factura, vel victoriam. At è diverso, vulneribus vestris aut funere, necessitudinum vestrarum in patria luctum quamplurimùm incendetis: ac nos, tanquam ætatulæ vestræ crudeles productores, invidiâ, neutris utili, gravabitis. Sunt insuper in gynæconitide mulieres, sicut scitis; ingenui sanguinis illæ quidem, sed imbellis ac prætimidi: sexus fractus, & ad omnem classici sonitum defecturus, ad omnes tormentorum explosiones ac flammas exclamaturus, ad quamcunque gladii stricturam, & cruoris conspectum, pallore deliquióque moriturus: universum denique prosperæ pugnæ momentum gemitu, fletu, lamentísque turbaturus. Virilia robora, muliebris chorus enervabit. Quare sanè, totum hoc genus exscendat; ac nos tantisper turbâ tumultúque liberatos, vel exspectet in terra, maris & hostium domitores; vel glorioso functos exitu, procùl & securâ næniâ deploret in portu. Vos autem, tu* VICTORIA, *comitésque gemini; ne nihil agere videamini; Rem omnium custoditu difficillimam*, Mulieres *servantes: præsidiis & curâ vallatas vestrâ, nobis integras & incolumes redhibete: venturi propter idipsum in partem nostri décoris atque laudis; si redeuntibus, quales eas accipitis, tales redditis.*

HAEC ad nos *Acugnias* Dux; &, tanquam nemine

nemine contrà dicturo, conticuit; obsequium imperii sui præstolatus. Nos autem hac denuntiatione fulminati, tantúmque non buxô pallidiores; nec, quid agere nos, neque quid dicere conveniret, reperiebamus. Ego præ cæteris, saxô stupidior, in vestigio stabam eodem; terram intuens in ipso mari: pudoréque manifesto labia mordens, exspectabam, qui pro me respondendi partes obiret. Nec fefellit hoc Roam, mihi genere cognatum, sed fide sollicitudinéq; multò conjunctiorem. Is igitur, jam suapte sponte conceptam iracundiam, nunc etiam meo nomine profusiùs in Acugniam exonerat, &; *Quod ad alteros* (inquit) *hos duos spectat, asseclas* PETRI *mei; minùs equidem laboro. Pro se forsitan ipsi facundi fient. Cæterùm ego nepotis mei* VICTORIAE *caussam ago: de quo miror equidem oppidò quid in mentem tandem venire tibi potuerit, Acugnia.* NAM, *si Fœminarum potissimùm te cura tangit, &, si meum hunc adolescentem earum maximè tutelæ factum natúmque censes: ad Terentianum potiùs aliquem, aut Persarum regis, cubiculi curatorem, suasissem ires; qui Thaidas istas (sit in hoc verbo verecundia!) servaret. Isses ad Darii vel Arsacidarum Bagóas, ad thalamorum Parthicorum exsectas custodias: quibus mandata dares, ne fæx ista navigii (quam honoris caussâ nomino) sine janitoribus & excubiis suis degeret. Sin autem, in hoc mandando munere, citrà sexûs respectum, tantummodo præcipuéque* VICTORIAE *nostri commodis, & ætatis teneritudini, cupis indultum; ut, quæ per annos nondum armis habilis, securitati seponenda sit: quantum in primo pec-*

cares, tantundem in hoc altero deciperis & errares. nec id adeò pro mutua, quæ nos intercedit, amicitiâ; neque pro VICTORIAE *nostri gratiâ, faceres. Quod enim ad Roam attinet, negat Roas, se passurum; ut ex se suísve prognati, turpitudinis minimâ labeculâ prosapiæ gloriam contaminent: & scilicet vita nimiò desiderio, mortísque muliebri fugâ, Fœminis præsideant; quasi virilis adhuc roboris incapaces. Quin id potiùs agant, ac discant mei, meis insistere vestigiis: ac per maria, fluctus, pericula, perque ferrum, mortem, & interitum; ad gloriam atque claritudinis incrementa grassari. Quod autem nominatim pertinet ad hunc* VICTORIAM: *non est, non herculès is est hic adolescens, quem tu qualémve tibi proponis: ut quem, necdum licèt puberem, necdum quatuordecenni grandiorem, plus juvet pugna, quàm pax: plus palma, quàm pluma quiq; non tam annorum spatiô, quàm alacritate pectoris, cursum impetúmque virtutis metiatur. Sicut enim præmaturo membrorum robore, corporísque proceritate, prævertit ætatem; sic fortitudinis studiò, longe multorum antévenit æqualium spiritus. Et instigatur ad altiora, parentum ac majorum suorum exemplis: memoriáq; seminis, longâ per æternos Heroas linea descendentis, fervet ac bullit, juvenculi sanguis; ut, inerti trepidatione proscriptâ, nihil ducat latebrâ probrosius, nihil illustrius victoriâ; quam nominis etiā & vocis societate spirat. Quare, si veterem, cugnia sodalem. si Roam tuum diligis, & in amicis habes: da tesseram amoris, in hoc adolescente contra piratas expediendo. vel, si recusas (quod non debes) priùs, ecce, gladium hunc strictū* (& stringebat revera rotabátq; gladiū) *in alterutrius,*

aut utriusq; nostrum pectus demersum, circumage. Iuverit enim, hunc unà mecum potiùs è vivis, quàm de navalibus egredientem, conspicari; faciliúsq; sustinebo, belluis æquoreis, quàm ignavis portubus expositum, lugere. Tu quoq; (superadjicit, ad me conversus) *tu,* VICTORIA, *memento, te sanguinem meum; quantuscunq; potest ab avunculo per sororios partus in cognatum defluere. propintereáque, simulac cieri prælium videris, & naves navibus, manúsq; manibus conseri; præsta tu quoq; te virum: & si minùs ad te, propriúmq; tuum decus potes (cujus rudimenta nunc primùm ingrederis) at ad me saltem meámque dexteram respice, certaminibus intentam: quam equidẽ ad Sanctum Numen, ad Superos atq; cœli sidus levo; contestatus clarissimò jurejurando; Sicut fortitudinis tuæ remuneratricem, sic ignaviæ, malèque gestæ rei, vindicem extituram.*

II. ISTA Roæ, tam fortis ac vehemens declamatio, quantùm Acugniam à cœptis atq; mente prima deterruit; tantùm è diverso nos exhilaravit. Vnde pariter, & iste gynæcéi curam in alios transmovit: & nos à turpissimę functionis servitiô, velut manumissi, lacertos & animos armis applicabamus, nunc ensem tractando, nunc fistulas jaculatrices: omnia nunc deniq; facere volveréq; sollertes & alacres, quibus non modò tiro, sed multorũ stipendiorum ac Veteranus miles, sese duci suo probaret. Animavit juvenilem alacritatẽ, sub eum ipsum temporis ac discriminis articulũ, nobis addit⁹, Ioãnes Villandradius, qui Margaritã insulã Prætor obtinebat: & cũ eo Lopesius Andradius, ductore militũ ejusdẽ insulę prognatus, mihiq; prẹter hoc propinqui-

tate

tate sociatus. Horum superventu,cum comitatu non spernendo, virésque nostras aucturo;non parùm omnium arrecti sunt animi, reputantium:in certaminis vicinia, ne transfugia quidem, servitiáque,nedum auxilia socialia, repudianda. Sive jam de composito nobis accesserint; etiam ipsi prætoris Caribani litteris evocati: quò numerum & manus firmarent Acugnianorum; sive, quia consilia profectionis eorum longè diversa, Numinis providentia verterit in solatiũ nostrum. Inquirere namque veras & pénitas caussas, alio versis cogitationibus, tunc minùs vacavit.

Cæterùm triremi nostræ cum sua navi conjunctos, universim quidem omnes; ego verò Roásque singillatim, tanquam sanguine fœderatos, officiosè consalutavimus:tandémque curatis corporibus,sub ipsum noctis principium, procùl portu naves in altum detorsimus.

Ac nocturnus quidem omnis nautarum remigúmque labor, absumptus in effugiendis cotibus atque scopulis; & everberandis, quos Africus concitârat,fluctibus. Acugniæ verò,cæterorúmque ducum,in confirmandis classiariorum animis, adversùm hostem,magìs ac magìs jam propinquantem, sedulitas intenta discurrebat.*Nunc,nunc concepti quisque spiritûs, nunc ardoris proximi meminissent, & Hispani décoris: cujus curam à superis suscipi, vel ex ipsis hu elucere periculis ac difficultatibus; utpote quos, medias inter Scyllas & Saxa naufragiis infamia,salvos & incolumi remigio, transportatos deductósque, nollent in Scotos incidere*

dere somno stratos, sicut consilium sederat: sed in vigiles, ac prælio paratos. Gloriosiorem Iberico nomini victoriam fore: quæ non tenebris, neque dolo, vel casui, sed bellatorum unica dextera, post Numen, deberetur.

III. Adhuc loquebantur, per foros atque transtra, nunc milites, nunc remiges, interdum singulos, sæpiùs universos, obeundo stimulandóque: cùm repentè, dispulsô noctis opaco, diluculum pariter, & hostilis myoparo prægrandis, super Oceanum præstò fuerunt. Et Sol quidem, purpureô radio sensim magìs crebrescens, clariùs suum utrique parti discrimen, ac, quid opus facto, commonstrabat. Piratica verò navis, cùm, præter omnem exspectationem, cunctis subsidentibus ventîs, ingratâ malaciâ stupens hæsisset: tribus omninò defixis anchorîs, catenatæ vinctæque similis in salo torpebat. At jam pridem in ordines ac stationes suas distributi nostri; ductorum imperia, cum novis animis, accipiebant: ad omnem strenuè gerendæ rei dexteritatem intentîs mentibus. Præcipuè, quibus commissa puppis ac prora myoparonis fuerat, sine dispendio militum invadendi convellendíque; vias omnes & occasiones jussa faciendi speculabantur. Præter hos autem, in principiis Hispanæ triremis collocati classiariorum exercitatissimi; fistulas, enses, hastas, præferratósque contos & sarissas, in Scotum occursurum dirigebant. Alacerrimi verò turrim ligneam insederant, quam sub vesperam pridianam, opere tumultuario, satìs eminentem & conspicuam eduxeramus. Hanc enim ex omni robore delectos

jussit

jussit Acugnia dux occupare quod illi magnis animis exsequebantur; &, constitutos humiliore situ prædones, laudabili superbiâ despiciebant ex arduo; certissimi (sicut & plerique nostrorum) vel hostium potiri, vel certè mortem, alterutris inevitabilem, oppetere. Prior triremis nostra (quoniam venti succiderant) remis propulsa; connitentibus indefesso lacertorum motu servitiis, Scoticam navim, ad proram illisâ prorâ, concussit. ad cujus afflictæ sonitum, longè reboantem, secutus illico nostrorum ingens clamor; victoriæ spes & augurium. Nec minor à Scotis (ne trepidationis calumniam incurrerent) adversùm nos regesta conclamatio: tumultuante tot diversissimis vocibus quaquaversùm mari; dissonámque littoribus, & confusione multiplicatam, echónem eminus replicantibus. Simùl ab hostibus anchoræ revelluntur; & navis in libertatem agitur. simùl arma, si quibus ea nondum provisa, capiuntur: ac, nudatis ensibus, oneratísque nitrato pulvere tormentis currilibus, dum myoparo se circumagit; *In Hispanum, In tumentes Iberos, In Philipporum transmarina mancipia*! minaciter ab omnibus conclamatur. nobis sanguis, & mors, & internecinus interitus, denuntiantur. Contrà quæ, ne quid minus nos agere videremur, paribus ab nostra parte convitiis responsum est: & mox utrimque, mistô tympanis cornuum tubarúmque concentu, classicum aëris vario claróque relisu personuit.

Sed inter hæc navmachiæ tumultuantis jam inimica principia; res, ad nostrorum con-

consternandos animos non levis, ex nobis ipsis evénit. Cùm enim, ex omni naviculariorum numero, virum exercitatissimum dux Acugnias ad clavum & gubernaculum delegisset: & ille provinciam eam, nullâ tergiversatione susceptam, ex spe votóque nostro cœptâsset; sic, ut hujus unius dexteritati deberemus, quòd primo statim concursu proram Scoticam navis nostræ rostrum arietâsset: repentè, subortô lituorum tentarúmque pellium fremitu, cum furibundis hostium occlamationibus; desertor factus ac transfuga, qui gubernator fuerat, relictô classis regimine, deligatam in scapham scelestus desiliit: præcisóque funis nexu, sese fugæ tutóque pelagi commisit. nos autem, ministerio destitutos, ultimo sub discrimine reliquit. Et id quidem iniquissimo nostro tempore. Namque triremis Hispana, post primam illam prædatoriæ concussionem innoxiam, refuga; cùm, omni remigum adnisu, mox alterum in hostes impetum urgeret, perruptura sine dubio vel laceratura proram Scoticam: gubernaculô repentè manca, proditoris unius scelere, pro recto navis incursu, tenuit obliquum iter; & in latus hosticæ navis, transverso triéris impulsu, violenter impegit: nullo tamen notabili Scotorum damno. Simùl celerrimo receptu, propemodum sine myoparonis omni strictura, vacuum est in pelagus præterlapsa. Verùm properè correctū remigii vitium est: utique, posteaquam & fugitivo gubernator suffectus alius, sedulitate connisus est, adprobare se ducis

ducis judicio, ne delectûs pœniteret: & ipsa Navis, emendato cursu, velocissimè reducta, tutum est in locum minúsque prædonibus obnoxium deducta; revolatura protinus ardentiore congressu; nisi, mirabili Ponti levitate, resuscitatus post diuturnam tranquillitatem Auster, secundior hostibus, quàm nobis, affluxisset. Tunc enim, pede factô, dispaßísque pleno sinu velîs; piratæ sese longiùs in altum abstulerunt, ubi colligendi sui spatium & animos resumerent. Nostram autem triremem, victoriæ jam cœptæ votîs dejectam & elusam, insequi se coëgerunt. Cessatum igitur ab neutris: &, ipsâ frustratione Martis animorum indignationem inflammante; tunc primùm, quasi signo datô mappáque jactâ, certaminum exarsêre studia. Tunc laxata, fomitibus admotîs, tormenta militaria. tunc, pyriô fartæ pulvere, fistulæ portabiles exoneratæ, tunc simul fulgure fulminéque, simul fumo, pice, sulphure, nidoréque nitrato, cum horrendo fragorum tonitru, ruptus & confusus aër; terrificum sine fabula Chaos, auribus & oculis pugnantium ingerere: prorsus undæ flammis, cœlum pelago, dies nocti, vita funeri, fluctibúsque sanguis ac cædes permisceri. Tunc planè, *Nullam virtuti difficultatem imperviam esse*, monstravit nostrorum ad vincendum obfirmatus animus. Nam, quanquam & numero multùm inferiores Scotis nostri (quod statim patuit) & ventorum favore destituti, manifestè viderent; in lubrico præcipitíque sui prælii fortunam stare; nec audaciam tamen, neque dexteras

omi-

omisère. Sed alii quidem, grandinantes inter sclopos ac tubos, intérque volitantes grandioris plumbi globos, Piraticam nihilo segniùs irrumpere laborabant: depulsantibus hostem, haud minore roboris fiduciâ, Scotîs & multo vulnere desuper inflicto, virtutem Hispanicam plectentibus. Alii verò de nostris, periculorum contemptu longiùs abrepti, propemodúmque (si fas est, contra fortes viros, confiteri verum) vincere præfestini; triremem adversariam transsultu petebant. Cæterùm, fallente conatu, præcipites fluctibus hauriebantur; indeplorato quidem casu, quia sic ipsi voluissent; nec tamen idcirco spectantium & superstitum virtutem absterrente. Nam hos ipsa commilitonum incruenta funera, proritabant in sanguinem; ne sicci perirent & invulnerati: mutuô senset hortatu nostrîs exstimulantibus; &, quod invidiâ Fortunæ non possent, id per obfirmatam violentiam perfringere prorsus connitentibus. Donec ad extremum Hispana res superior fuit: utique, posteaquã consumptâ ballistarum & arundinum bellicarum irâ, propiúsque succedentibus Ibericis, quàm ut in eos quidquam possent Britonum æneæ minæ; concors in Navim prædonum insultus est factus. Sed priusquam ad hanc prælii summam ventum est; multa devoranda globorũ & flammæ tempestas fuit. Hæc ascendentibus in Piraticam, iter nequaquam incruentum stravit.

IV. STABAM inter fulminantes ac refulminantes ego quoque: ponè me verò, coævi mei, tunc primum aciem experti præliorúmque

que gustum, adolescentuli. Quos inter, Lopezius Andiáda, suprà relatus ab insula Margaritarum, cum Prætore Villandradio, pridie nobis adjunctus. Hunc juvenem, eádem mecum & cum fortissimis tentantem viris, priusquam Prædatoriam penetraremus, jam in frusta globus æneus, excussus tubo grandiore, discerpserat: plurimùm (nequid dissimulem) dolente me cognati sanguinis interitum: sed oculis nihilominus siccis luctum premente. Nam periculum, mihi jam proximum, cogebat, ab alienis ad propria, curam & consilia convertere.

Sed jam pridem myoparone potiti nostri, tumultuabantur in Britannicos, indomitis impotentibúsque furiis: non cædibus, non præcipitiis, non ætati, non formæ sexuíve parcentes; sed uno miscentes interitu, nullo distinctu, nullis respectibus, ut quemque, de partibus inimicis, casus & sors in manum dedissent. Et jam in diei tertiam (neque fallor) horam, cum diluculo cœpta, dimicatio prorogabatur: cùm penè Hispanicos sinè controversia staret summa victoriæ. Sed tanta fuit Scotorum pertinacia, tam infracta virtus: uti ne victi quidem palmam concederent. Et, ut appareat, *In rebus desperatis solum* etiam *Animum*, cæteris amissis, *omnia reparare:* quanquam nostrorum nullo Spartam suam deserente; superati tamen, etiam Victores sumus. Ac, quoniam paucitate classiariorum jam ab initio laborârant Acugniani; Britannicorum identidem recentium affluxu numeróque pressi: tandem myoparonis capti possessione per vim ejicimur; navésque

véſque noſtras infami natatu repetimus. *Concedendum enim eſt, etiam Hoſti, virtutis & bene geſtæ rei teſtimonium*: ut Hiſtoriæ non ſola narratio, ſed Fides quoque veritáſque conſtet. ſine quibus non ſcribentur Argonautica Chriſtiana, ſed veteres & Colchicæ fábulæ: quod ab nobis plurimùm abhorret.

Sic igitur turbatâ prælii verſáque fortunâ, prædatoria Scotica, ſecundiſſimis uſa flatibus; altóque mari decurrens; in perpetuum ſe tempus nobis eripuit. Ità tanti moliminis ac Spei res, nullâ neque ductorum noſtrorum, neque militum ignaviâ; propè propiùs in incaſſum & ventos récidit: fatorum tamen (ſicut arbitror) prudentiſſimô temperamentô; ne, geniô nationis noſtræ, ſi virtuti per omnia ſucceſſus ſuus colluſiſſet, faſtu luxuriantes & gloriæ tumore, ſuperos adverſos irritaremus. Diſceſſum igitur, æquatô pænè décore: niſi, quòd paucorum adversùs multitudinem audacia, ſuâ potiore palmâ carere non debeat; ut, quæ magìs in arduo: nec in ſua navi, ſed alienâ, non abſque prædonum notabili clade, ſteterit. Ac de cæſorum quidem & deletorum hoſtium numero *(quoniam in mare ſparſos nemo computat)* conſtare nobis non potuit. Noſtrorum autem, tam acri diuturnóque conflictu, viceni, neque plures (quod meritò mireris) cecidêre. nec vilia tamen omnia, nec illacrymata ſuis, capita. Quorum potiſſimi, Ioannes Villandradius, Margaritæ Prætor; &, modò mihi memoratus, Lopezius Andrada. Vulneribus fœdatorum, ſumma fuit major; neque ſpernendorum juvenum.

Sed

Sed nos, de purgato prædonibus Oceano, memorabilem, & Pompejanæ proximam, (ut putabamus) roſtratam coronam nacti; revinctis fronde viridi navibus, pridianum invehimur portum. Neque multò pòſt, in Vrbem à Diva Martha nominatã, ſaucios exponimus. Amiſſis autem in conflictu, ſuprema funeris, pro rerum & apparatûs præſenti copia, perſolvimus. Nec ità multùm illic demorati; ventorum opportunitate captatâ, triremem Hiſpanicam unà nobiſcum maris alto reddimus: & in paucis diebus Carthagénam (jam olim Hiſpali nobis deſtinatam) aurâ ſub votum fluente, tenemus.

V. EST Carthagéna, portus & urbs; inter Sinum Vrabánum, & Fluvium, quem Grandem appellant, ſita: quorum illum ab occaſu reſpicit, hunc ab ortu. Nomen ſibi reperit à figuræ ſimilitudine *(a)* quâ Carthagenam Hiſpanicam, in Murciæ littoribus, æmulatur. nam & hæc Inſulam habet adnexam, Codégum nomine; non ſecus, ac noſtra quondam Scombrariam, aut Heracléidem. Cæterùm accolæ multùm diſpares Europææ Carthagénæ. Sunt enim, univerſi tractûs illius non tam cultores, quàm vaſtatores, Cáribes ſeu Caníbales: gens procéro, feréque dépili corpore, colore nigredinem inter ac livorem mediô, luridóque: membrorum omnium obſcœnâ nuditate; niſi, quòd ſexus imbellior tegenda velet ab umbilico, genuũ tenus: paucæ, de primoribus, totos pedes. Mortalium, quoſcunque Sol aſpicit, peſſimi ſunt ferociſſimíque; callidi, ſagittas ſpargere, non, ex belli more ritúque, præferratas;

sed

sed osse præfixas marini cujusdam piscis, quem Rhangiam ipsi dicunt: & aculeis spiculorum, toxico nocentissimo delibutis, exitiales. Ludus illis & jocus est, humanæ carnis dapes inire: nec distinguunt, recentes, an salitas? ad ignem desiccatas, an crudas? dummodo glutiant & vorent. Exsecrandâ quin etiam ingluvie, suæmet pueritiæ teneros artus & pulpas concupiscunt. ac, propter hoc solum, corpora masculorum évirant: catulorum & nefrendûm ritu; quò cæteri corpusculi partes in teneritudinem, & delicatam mollitiem infringant. In hac Americæ totius solâ parte, Leones (cæteroquin illis in terris fugaces ac timidi) cum Libycis Marmaricísque ferociâ contendunt. Putares; incolarum imitatione magisterióque bellluas etiam efferari. Psittaci volant apud eos, vario colorum distinctu: Vespertiliones quoque coturnicum granditate. Suprà Carthagenam (libet enim tractum illius oræ totum exsequi) Canóæ promontorium ingens, Orientis ad plagas, in Oceanum excurrit. Ab hoc, littorum inæqualis ac vastus error curvatur; ad usque promontorium illud, quod Velæ caput appellant. Littori medio fluvius interludit, à Diva Martha (sicut & insula quædam, & urbs superior) nuncupatus. Regio continentis, dives auri, dives ambræ, gemmarúmque; Sapphyri verò cumprimis, Smaragdorum, & Onychis Arabicæ, quam Chalcedonium vulgus nominat: quin etiam unionum ac baccarum. Ingenium illis indigenis, non quale Canibalum; sed placidum, & ad artis opera

non absurdum: æri potissimùm inaurando; texendis in storeas tapetiaque palmis; telâ, margaritis, & auro dispungendâ; piscatui denique, cum exquisitissimis insidiis, exercendo. Nec exulant, à gente cæteroquin idolorum cultrice, Christianæ virtutis lineamenta quædam; ac vitiis interlucentes, bonorum picturæ morum. Namque sunt, nec exiguo numero: quæ cum telis & arcu Martem exerceant; nec Venerem tamen ullam nôrint: sic, ut Amazonum gloriâ superiores, inter æternas cum viris pugnas, virum & congressum ignorent; virginitatis ævo tam longo, quàm vitæ.

Longiùs, Orientalia radentibus littora, post Canóam, promontorium occurrit aliud; quadratâ quidem ipsum figurâ, sed acumine gemino prominente. quorum id, quod objacet Occidenti, Velæ nomen; quod autem Euro perflatur, Conchibacóæ barbaram appellationem gerit. Posterioris latus prævélant Insulæ, quas Bacóas Americani dicunt. Eas continuò Sinus excipit, ingens in Austrum; & Adriatici maris quadam effigie. nam & in istum Flumina non pauca, nec incelebria, de montibus Andalusiæ Novæ, ruunt; & in eo sparsim Insulæ, sicut in Adria, renident. Denique, Sinûs ad finem, quà Decarráro miscetur amni, medias inter undas rupes erigitur; ingens altitudine, conspicuo situ, lato planóque vertice: cui barbarorum industria, muris incinctæ, turres quondam, & urbem, ac propugnaculorum minas, imposuit. Eam à Ferdinando (ni fallor)

dor) Cortesio, redactam in potestatem, auspiciis Caroli Quinti Cæsaris, memorabant: & ab nostris hominibus Valentiolam: quin etiam, Venetiarum honorificâ memoriâ, VENETOVELAM nuncupatam: quod illa nomen, etiam hac tempestate, retinet. Et hanc nos, cùm è Margarita Carthagénam peteremus, conspeximus eminus; Velæ promontorium navigatione stringentes. Illic audire me memini, nescio quem Rhæticæ gentis è Germaniis militem; sed idiomatis Hispani gnarum; cùm in hunc modum narraret; *(b)*

HANC illam oportet esse VENETOVELAM; quam, maritimo cinctam undequaque Sinu, Carolus is, qui simul Hispaniis & Imperio Romano jura dedit, aliquamdiu præsidium & arcem esse voluit: continendis in obsequio gentibus, quæ Castiliam Auream in propinquo frequentabant. Ac videbatur hæc (ut certè fuit) inexpugnabilis. Sed posteaquam Cæsar, accisô bellis Germanicis ærario, grande conflavit æs alienum; genti VVelserorum patritiæ, quæ Vindelicorum Augustam nunc quoque Duumviratu moderatur, pignori dedit VENETOVELAM; in mutui salvam fidem. Sed VVelseri, spes tam longinquas, prudenter post patriam habuerunt: ac, missis trans maria, qui procurarent, quíque dominorum interea vicem lucra tractarent; vectigales ipsi census, & Auriferæ Castiliæ fructus, per quietem exspectabant. At curatores, à Caribibus circumsessi, pro-

cùl tunc fortè (ſicut fit) Hiſpanîs agentibus; ad famis ultimam neceſſitudinem redacti ſunt. Ac, niſi *fama* fallit *(quæ trans maria ſemper liberiùs narrat)* per eruptionem, an inſidias? aliquot nacti Caribas, ex his tres, poſt omnia cætera victûs abſurdi nutrimenta conſumpta, mactârunt; & in epulas verterunt. Hæc tunc Rhætus ille, gentilitiis (velut ajebat) ex Annalibus repetebat: me nec indulgenter nimis fidem accommodante narratis; nec per ſuperbam temeritatem derogante.

Poſt Carthagenam porrò, ſicut antè retuli: lævum ad latus, in Oceanum Atlanticum denatat Fluvius, cognomento GRANDIS, Amazonicus vulgò dictus. poſteri, diverſis ab repertoribus ac navarchis, alii quidem Orellánam; Maragnónum alii, nominârunt. Peruanis è montibus oriundus, ut primùm fonte ſuo digreſſus eſt: torrentibus incurſatur, & liquefactis nivibus: quæ paſſim illic, Alpeſtribus ex jugis, præcipitant. Inde, flexu ſinuatus, anguis in morem, Septentriones tandem rectiore curſu petit: & innumeris dextrâ lævâque profluentibus in conſortium admiſſis; amni quoque Decarrárô ſociatô: poſt ampliùs centena quinquagena milliaria Germanicæ dimenſionis exacta, vix tandem è regione Margaritarum & Trinitatis Inſularum, Atlantico ſe confundit æquori. Cujus immane tamen oſtium, etiam ipſum inſulis amplis interſectum eſt: ac, præter hoc, immenſo diffuſum ſpatio, diu claſſes prætervectas in dubio tenet; Fluménne tantùm, an

planè

planè jam Pelagus, navigent? & profectò, nisi dulces haurirent aquas; pro Pelago potiùs, quàm amne, pignus deponant. Adeò, littoribus adhuc procùl, & in medio flumine, circumferentibus oculos, non urbes hinc & hinc ullæ: non villæ ripis aut turres impositæ; non ipsi tam vastæ celsitudinis montes (qui fluvio Grandi prætexuntur) renídent. Cœlum duntaxat, & undæ, sunt in conspectu. Quibus è signis, certissimam Amnis Granditatem, citrà nominis ullam vanitatem, deprehendas. (e)

VI. CAETERùM Carthagénæ, ceu qualiquali profectionis transmarinæ repertâ metâ; comitum meorum magna pars hæsit: & in his Laurentius quoque Roas, avunculus (ut dixi) meus. Is in posterum tempus, quoad lucri commodorúmque spes, & negotia sic exigerent; conductis locatò tectis, pro Carthagenæo sensim inquilino se ferebat: Hispali totâ de curis & animo deletâ. Quod ipsum neque mihi penitùs molestum erat, primis quidem diebus; quibus, jactatione nauticâ defetiscens corpus, in quietem componebam. poterátque, si Peruvium in urbe Carthagenæ præstò fuisset, non esse prorsus inamœnum; adhærere Roæ, comitatúque pariter & convictu, sic expetentem, frequentare: cùm præsertim cognati juris officio, me tanto viro viderem obligatum. Sed scilicet, *Obsequia Nulla ferunt ætatem*; *quoties exprimuntur* duntaxat, nec sponte totâ fluunt. nam, impetu juvenili, mox vel refrigescunt, vel tepent; donec denique velut exspirantia vanescant. *Fratrum quoque Sororúmque* (nedum

dum remotioris sanguinis) *Amor, proprio commodô* tandem *obruitur*; atque cedit.

EGO certè, moræ factus osor, & navigare properus, post menstruam ferè desidiam, oblatâ triremi novâ, Roam intrepidus accedo: petóque, mihi bonâ propinqui veniâ liceat insistere destinatis; quódque jacentis trans Oceanum Atlanticum Indiæ reliquum esset, id in Peruvianis præsertim lustrandis regnis, tantâ navis opportunitate, penetrare.

Tulit indignè Roas; &, veluti plagam aliquam, ità discessum à se meum, profundiùs, quàm unquam veritus essem, in pectus demisit. Igitur primò, quasi pro Morum præfecti jure, patruíve fronte; neque perfunctoriâ verborum severitate, cœpit increpare. Mox, ut incusso terrore simùl attonaret, simùl prosterneret; præcisè negare: Se dimissurum. Sed, cùm obluctantem cerneret; ac vultum meum intelligeret, etiam adversùm minas & asperiora duraturum; phrasibus aliquantò collectioribus, &, in rogitantis humanitatem traductâ voce, placidiùs est aggressus; nunc hortando; nunc obtestando; subinde miserescentis quoque partes induendo. *Darem bienne, vel, ut summum, trienne contubernium; si non meiipsius tutelæ, securitatíque: certè tamen avunculi precibus atq; sollicitudini. darem amantißimæ Matris memoriæ, reverentiæ, votis; quæ Filium non sub aliis magis, quàm sub fratris oculis, vivere quotidie desideraret. darem Sanguinis pietati, quam, violento discessu contra tot preces turbare, perfidiæ speciem & partem parricidii futu-*

futuram. Respicerem etiam (si quid apud me valere posset pristinorum memoria meritorum) impensos, jam ab incunabulis mihi favores amorésque, solius Sororis affectibus cessuros. Reputarem insuper; Ecquô potissimùm promotore caussæ, tam clausîs maternîs auribus, iter Americanum extudissem & explicassem? Quo deductore, Bætis alveum, Gades, triremem, & comites, puer vix duodecennî grandior, evolvissem? Quis per tot Ponti discrimina, per Scoticos piratas, fœmininæ custodiæ depulsâ turpitudine, per importuosa Mexicani maris littora juvenculum expedisset? Repénderem hanc itaque quantulamcunque tot benefactis gratiam: neque se barbaras inter gentes destitutum vellem, omni necessitudinum solatio cariturum. Cùm præsertim ad longè forsitan barbariores ipse vela facturus essem: & utcunque tolerabili relictâ sede, quam Carthagéna promitteret; insequerer itinera non ferendis æstibus ac malis aspera: quærerémque colonias, quas forsitan, per invia pérque devia repertas, ad extremum solâ morte possessurus essem. Nunquam secundos eventus illis obtigisse, qui bene monentibus contumaces animos opposuissent: & utique Superûm iracundiâ futurum; ut, qui nunc inter mortales unum omnium benevolentissimum, desertum irem: inter ignota loca deserius aliquando, rerum vicibus immutatîs; alienissimorum hominum opem, lamentîs nihil obtenturîs, inclamarem.

HVIC Orationi ROÆ, quæ discessûs mei propositum tam multiplici gravabat invidiâ, par utique non fuissem; si tunc Prudentiam aliquam, ætatisque

maturitatem in consilium admittere potuissem. Sed inconsultus Adolescentiæ, quo tunc raptabar, impetus; & improbum PERUVII desiderium, diurnis juxtà, nocturnísque stimulis (non invitîs fortasse Fatîs meis) agitabant animum; difficultates omnes impudenti generositate perrupturum. Igitur avunculi, lacrymis infusos, oculos, siccis ipse luminibus ex adverso devorans; in hæc ferè verba concisè respondi: sedentísque super lectulum complexus dexteram; *Si quid unquam* (ajo) *vel Affectus apud me, vel Sanguis, valuissent, in toto meo profectionis Americanæ consilio: primas enimverò tum (nec immeritò) Genitricis ejulatibus concessissem; cùm illa me Per quidquid sacrum profanúmque retinere niteretur. illa me, quod tu nunc rogas, rogitabat: illa, quod tu mones, hortabatur: illa, quod tu nunc objicis, exprobrabat. Pace tua, dulcis avuncule, dixerim! Illa de me, quidquid dici tacerísque potest, & multùm ultrà, promeruit; partu, nutritione, charitate, studio, dulcedine pietatis. Neque tamen his tot nominibus, uti retineret abiturum, evicit. Injuriam itaque posthac amabilissimæ matri grandem inflixero; si, quod à Filio non uterus, non lac, lacrymæq; potuerunt, id os & querelæ Fratris eblandiantur. Plus genitrici gnatus, quàm Avunculo nepos, debeo. Fateor equidem, & ultrò præ me fero, Roa; multis obstrictum me tibi: nec id unquam inficias ibo. Tu quoque cùm multa tuæ liberalitatis adversùm me promerita modò produceres; in sermone tuo non cuncta posuisti. Nam plura commemoratîs, ac longè grandiora, secum ipsa recolit, assiduóque celebrat,*

mea

mea conscientia: quorum hoc ipsum non est infimum; Quòd tu me validiùs, quàm ego memet, amas: & ob hoc tam sollicitè retentare propemodum per violentiam, conaris. Hos tuos summos conatus, non nisi summus Amor intendit. & idcirco sanè gratiam ex me mutuam requirunt. Sed, chara mater; charus avunculus; charissima peregrinandi voluptas est. *Experiri totam, quàm latè jacet, Americam, destinatum ac fixum sedet. Quòd siquando nihil Peruvii, nihil Americæ, superfuerit: cum Rege Macedonum Novos potius mundos, aliud cœlum & Soles alios, inquiram. Neque tu molestè tuleris hanc adolescentuli cupidinem nondum in hoc proposito turpem, nondum honesti fines egressam.* HUMANAE gentis hæc indoles est; experiri, videre, peragrare, quidquid ipse Sol circuit & contuetur. Nec eadem omnibus Theatra sunt. *Me, spectare Peruvii plagas, urbes, ac littora, delectat: Te tua Carthagéna tenet. Si nihil rationes tuas, in hac deligenda sede, conturbant alii; si tu potes, & soles, etiam suadentibus Hispaniam Novam & Mexicum, opponere pro scuto lubidinem tuam, ac dicere; Carthagénæ me juvat, non aliis in terris, habitare: Carthagéna mihi, non Mexicum, placet! quæ, rogo quæ tandem tuæ pietatis est invidia Peruvium & Cuscum & Limam negare nepoti; qui Peruvium, Cuscum, & Limam omni terrarum amphitheatro præhabet? Summatim igitur, sive permittis, favore tuo; sive resistis ulteriùs, tuâ venia concessúque, proficiscor: & è portu solvo, dulcis Roa. Cum his, vale!*

Quibus in hunc modum peroratis; ego flentis ubertim, ac verba mea silentio refu-

tantis, manum complexus & exoſculatus: ſimul humeris ejus impreſſâ facie ſuperinjectus, animô ferreô digredior; ac, protinus curam nactus è voto, vela facio: jam alteram ac tertiam Argo mihi viſus inſcendiſſe. Roâ meo quid factum poſtea ſit; magìs non novi, quàm non inquiro.

VII. CAETERUM nos Oceano, quà (Braſiliam inter & Mexicum) in Occidentem obliquum protenditur, evecti: paucis in diebus, Portui primùm & Vrbi, quam à DEI Nomine Nombredioſam noſtri nuncupant, applicamur. Cuj non ità multùm immorati; Pánamam, urbem & portum alium, è regione Nombredioſæ ſitam ad Auſtros, itinere terreſtrî progredimur. Vrbes hæ, duobus, magnitudine diſtinctiſſimis, at loci coitu pervicinis conjunctíſque Pontis adſitæ; fauces ipſas Iſthmi ſic mœnibus obſident: ut Nombredióſa quidem Oceanum Atlanticū, Pánama verò Pelagus Zurium ſeu Pacificum, claudant; alteram altera reſpicientes. Octodecim milliariûm (quæ Magna ſeu Germanica nominamus) ſpatium inter iſthæc loca compérimus. Vrbs útraque CASTILIAM AURIFERAM, pro cujus fronte ſunt locatæ, ſimùl inchoant ab Occidente; ſimùl, ceu capita cæterarum urbium, nobilitant: Provinciam alioquin malè frequentem, peſſiméque noſtris ab hominibus interdum habitam: per aſſiduas injurias eam incolîs exhaurientiū. Et ea tamē, etſi concuſſiones avaræ deeſſent, in ſemetipſam recidiva marcidáque jaceret; tum aquarum putore, tum peſtilentis aëris inſalubritate. Sed hæc intemperies præ cæte-

ris urbes illas, quas modò nominavimus, exercet. Ac Pánamam quidem Euri vaſtant, & Cæciæ Vulturníque venti: Nombrediosam autem Africus, Caurus, & quidquid Auſtralium Occiduorúmq; flatuum numerô censetur; ne Favoniis quidem, (quod mirêre) satìs propitiîs. Verùm parciùs Pánama, ſæviùs Nombrediosa, Libitínam ſentit; Vrbs haud aliis magìs, quàm Ibericis corporibus, funeſta, quam idcirco triſtî, ſed vero vulgatóque verbô, SEPULCRUM HISPANORUM, indigitant. Quanquam me quidem, conversô fato, clementer Nombredióſa; truculenter autem Pánama, non multò pòſt, habuit: ſicut in loco referam. Hîs tamen omnibus incommodis inſupèr habitis, & hæc frequentatur, & illa: navalibus portubúſque percom̃odîs, & emporiis Europæ toti felicibus. Ac Pánama quidem mercibus floret Americanîs, in Orbem noſtrum tranſvehendîs. Id in hunc ferè modum fieri ſolet. Quidquid ex Chila regione, quæ trans Peruvium in Auſtros jacet, vel auri, vel opulentiæ cæterę congeritur; id ex urbis Aréquipæ portu Limam; Limano de portu, cum reliquis Peruvii mercimoniis, tardo quidem, at ſecuro littorum tractu, Pánamam navibus onerariis tranſportatur. Pánamâ verò, deoneratis navigiis, & in plauſtra translatîs molibus, itinere terreſtri Nombrediosam opes; & hinc, reſumptis remigiis, Hávanam, inſulæ Cubæ nobiliſſimum Portum: ex hoc tandem in Europam devolant. E diverſo, quidquid Europa ſuarum facultatum Americanis vendit; id Olyſippone Gadibúſve per Oceanum Atlanticum, ponè Fortu-

natas insulas, in Canibalum & Margaritarum insulas: ex his deinde Carthagénam ac Nombrediosam commeat. Ibi, levatîs navigiîs, onera transferuntur in axes ac rotas; quibus pervecta Pánamam, postmodum in Peruvii regna velîs decurrunt; secundùm littora maris Pacifici. (d) Verùm hæc hactenus, de geminis Isthmi velut portis atque custodiis; propter crebram Pánamæ Nombrediosæque recursuram mentionem, paullò diligentiùs exposuisse sufficiat. Ad singulas nunc adnectere, quæ magìs ex usu cognitionéque videbuntur; non erit abs re, nec extra propositum.

VIII. NOMBREDIOSAE Portum, in commodiora navalia redegerunt nostri: quibus, processu temporis, paullatim & ædificia cum propugnaculis adstruxerunt: & & muros in legitimæ formam Vrbis circumposuère. Nomen autem ex DEI NOMINE mœnibus illis imponere placuit; ne Divi Pauli documentum Apostolicum præterirent, quo Christi cultoribus imperat; A DEI NOMINE *rerum ut omnium* ac negotiorum *principia capiant;* quippeni proinde Navigationis etiam, & Exscensionum?

A tergo Nombrediosæ, quà respicit Aquilones, Cuba jacet ac Iamaica, quámq; dicunt Hispaniolā; celebres Insulę. CUBAE littoribus, Trinitatis inter & Albajúmam, ad Austrum objacet Insularū innumerabilis multitudo; quas, viridanti semper cespite conspicuas, & serie quadam, velut lectulorum hortensium, in areolas ac germina digestas: ISABELLAE *Reginæ* VIRIDARIUM nostrates vocant.

IAMAI-

IAMAICA, Citria profert & Medica vulgò poma; quæ Græcis Aurea ſunt, noſtris Aurantia Nerantiáve. Goſſypium quoque gignit tenuiſſimum; & ipsâ ſui ſubtilitate validum ad telas ac pretium. Infeſtatur ſtatis turbinum furiis, quas Turacanos indigenæ vocant; tam validîs, ut ſtantes in alto naves, ſuper littora ſiccúmque momentô trajiciat. HISPANIOLAM indigenæ priores Quiſquejam dixerunt; tanquam *Supra modum Amplam* (quæ vis vocis eſt) *magnificámque*: vel, ſi barbaræ pronuntiationis emphaſin in eo vocabulo plenius expendas; INCOMPARABILEM. Tenebroſis quaquaverſum densíſque ſylvis, littorum tenus prætexta: quæque jacent ante ſylvas, aſperis rupibus arduíſque montium prævallata jugis; eminus ad ſe tendentibus ab alto maris, ſpeciem Cimmerii cujuſdam, aut ſi quis triſtior eſt, horroris præbet, cùm interim Inſulæ penetralia, ſimulac intraveris, lætiſſimâ pulchritudine rideant. Quinque Provinciis inſignioribus unica diſtinguitur Hiſpaníola; quarum tamen ſingulis, minores inſuper aliquot regiunculæ ſubjunguntur. Longitudo, quæ protenditur ab Occaſu Solis in Orientem, quingentîs quadraginta paſſuum millibus: at latitudo, quà ſpatioſior exſiſtit, trecentîs abſolvitur. Habitatur urbibus; quibus ea, quæ Divi Dominici nomen præfert, ut caput, imperat. Montes illi, quos Cipaugos vocant, Auri ditiſſimis venis redundant. EST hæc Inſula, pleráque ſui parte, propemodum ad luxuriem, bonæ telluris, ſaluberrimi cœli, frugum tam ſponte ſuâ quàm cultu naſcentium feraciſſima. Sacchari feli-

citate proventúque tanto; nusquam ut genⁿ tium spissitudo proceritásque cannarũ Quisquejanis certet: medullis arundinum tam confertis, ut unius alicujus fistulæ liquor excoctus, vicenas, nonnunquam & tricenas explere phialas memoretur. Adhæc saltus ingentes, lanæ sativæ divites: arbusta, mastichês atque succini: nemora viretáque, germinum aromaticorum omnis generis, copiosa. Ne longum faciam; non est calamus, non ingenium; quod hujus Terrarum partis felicitatem æquare scriptô vel eloquiô possit. Paucissimis, qui Boream respiciunt, tractibus exemptis; cæterorum Ver & Autumnus est assiduus: continua pæne dierum noctiúmque paritas; ac, siquà discordent, non ultra mensuram horæ brevioris dissensus exorbitat. Quod igitur in tanta siderum ac terræ clementiâ consequens est: æternus illic hortorum, nemorum, pratorúmque viror exsultat: nec illâ duntaxat, ad Septentriones vergente valle, quam ob amœnitatem à PARADISO nominant; sed toto prorsus interiore telluris solô. Nec ullo penitùs mense non indulgens Annus est, recentibus temporique congruîs fructibus; in mensas secundas inferundis. Intrà Lunam in[illegible]atam & exactam, certéque tricesimum intrà diem, à defixo semine, cucurbitæ, pépones, cucumeres: dimidiô verò celeriùs brassica, lactuca, beta, nasturtium, & id genus olera cætera, vigent, & ad maturitatem perveniunt. Fidem autem pæne transscendit (non item veritatem) tritici siliginísque luxus; quarum frugum spicæ, dodrante

trante multò longiores, virilî brachiô ſpiſſiores habitioréſque; duo granorum millia perfacilè claudunt in ſiliquis. Quòd & ſi manu cultis areolis eâdem ſemina depanxeris; illum ipſum, modò relatum, granorum numerum longè vincunt. & hoc (quod ſtupeas) quartum intrà menſem; quo fructum & folliculum feſtinant. Sylvarum odoratæ radices, etiam apros villaticóſque porcos, nec aliâ magis terrarum plagâ, ſagínant pariter atque condiunt; ad ventris peregrinam voluptatem, & ſaporis invidiam. Flumina quoque fontéſque ſalubritatis ſuæ mirandæ genium Auro debent; quod paſſim omnes aquæ vehunt, inexhauſtâ fulgentis ſabuli devolutione.

Talis cum tot naturæ dotibus Inſula, non mirum, ſi jam olim, & ante noſtrorum hominum appulſum, inquilinos invénit; quos deliciarum & opum amor, vel ex ipſis Romanæ majeſtatis ſedibus ac terrîs excítos, illis in agris collocavit. Cujus argumentum, Nummus eſt ex auro ſolido; cum Auguſti Cęſaris effigie laureatâ vetuſtiſſimâ, noſtrorum avorum memoriâ refoſſus. (f) Nec deſunt illi terrarum parti, ludentis naturæ prodigia: quibus accenſeas Montem quendam, ſexaginta circiter paſſuum millibus ab urbe Dominicæâ ſepoſitum; ingentem jugîs, & inſertâ nubibus altitudine: cæterùm, horridô rupium invióque ſuccinctu, vel inacceſſus undequaque, vel non, niſi cum ſalutis projectu, penetratus. Supremo verticis ſui ſinu ſtagnum circumplectitur, mille paſſuum ambitu; dulcibus ac piſculentis undîs.

Cir-

Circumſident hanc paludem, in coronæ civî-cæ vel turrigeræ Cybelês imitamentum, cautes altiores; juſtis intervallîs, pérque capitum intercisa ſurgentes. De rupium porrò fiſſuris atque rimis, toto paſſim montis circuitu, fontes ac rivi limpido procurſu gelidóque latice, prorumpunt & introrſum, veluti lacûs conchâ quadam, coëunt. qui tamen ipſe lympharum confluxus, nuſquam exitu repertô, vel hæret ſecum, quotidianîs ſolibus imminutus: vel (quod propiùs fidem) ſubsídit ac ſorbetur; voraginibus occultîs hauſtus, & indè novarum ſub rupe ſcatebrarum alimentum effectus.

Est, præter hæc, in ea, quæ Cajába dicitur, Hiſpaniolæ provinciâ, Vallis, quam triſtium undarum formidanda palus occupat. Hujus profunditas, & proximi maris ſinum, & complura præterea vaſta, naviúmque patientia, flumina deglutit. Lacus hic Caióna dicitur, ter mille paſſuum longitudine; duodecim quindecímve millium latitudine; profunditatis autem indeprehenſæ: cùm nec merſus quiſpiam, neque naufragus, unquam indè revenerit; qui periculi ſui menſuram narraret; quippe ſolitîs, ab omni retrorſum memoriâ, navibus pariter ac vectoribus, hærere fundô, quem ſemel abrepti ſubierant: nec in littus ullum (ſicut alibi) ſuetîs expelli tabulîs & oneribus: ac ne quidem cadaveribus. Nam iſta quidem Balænæ grandes, & piſcis quoddam atrox genus (Tuberónes illi dicunt) vel hiatu pleno confeſtim glutiunt; vel, dentium uno morſu tota corpora pervadente, diſcerpunt. (g)

IX. De

IX. De Nombrediosâ, proximéque sitîs Insulis, quibus illa fruitur,& deliciatur; per diverticulum ista dicta sunto. Cæterùm PANAMAE Civitatis originem, ex altiore paululùm principio repetere, non fuerit injucundum.

VASCUS quidam NUNNIUS, cognomento VALBÓA, nostræ vir gentis: miles ingenio suô turbidus; at peregrinâ licentiâ, procúlque regiis oculis, inquietior; cùm in Peruvii sterilioribus plagis, minorum adhuc ordinum curis, & infrà præfecturæ dignationem,alieno de nutu præsideret; *innatá Superbis* omnibus *pervicaciâ,detrectare* primùm *imperia* cœpit: mox,seditionem exorsus,ab Anciso Baccalaureo,Provinciæ Prætore,sese,suorúmque gentilium complures,abrupit. Principiò Ducis, mox propemodum & Regis ipsius,ad tempus aliquod,exutô sacramentô; nova sibi vexilla, novas sumpsêre sedes; non jam per solum animi tumorem,sed etiam per avaritiæ vęcordiam; quam in manipulis tam paucis nec universum potuit explere Peruvium. Quærentibus nova fœdera, sicut fit in Desperatis; non potuêre deesse novi conjurati: conciliante præsertim societates,mentium & inquietudinis similitudine. Nam erant ultra Quitum, Septentrionalis Peruvii nobilem urbem; erant extra jus & viciniam Hispani nominis, Reguli quidam provinciales, Isthmum Americanum circumsidentes. Tum, præter hoc, exulceratîs invidiâ metúque cogitationibus, infesti barbarorum primores; ex peregrinæ gentis diversis moribus lividi, cumprimísque nationis Hispanæ glis-

scente

ſcente dominatu ſuſpicaces; *Qui viciniſſimo cuique ſemper nimius videtur.* Sed in iis omnibus, uti copiis, ità nexu potiſſimus, PANCHIACUS erat, Toparcha: quem tam arctè ſibi Valbóa cum ſuis omnibus devinxit; ut eoſdem pars utraque pace bellóque ſumerent amicos & hoſtes. Hunc Panchiácum Vaſcus, quà ſuaſu, quà pollicitîs ac blandimentis, ad baptiſmum denique, poſt Chriſtianæ magiſteria doctrinæ, perduxit: ac, de ſalutari fonte ſuſceptum, CAROLUM nominavit. Nec immemorem benefacti ſe Regulus præſtitit. Etenim Auri gemmarúmque vim ingentem, tanquam donativum, die quodam feſtivô, Valboanis militibus ipſíque Duci, ſub epulas in medium protulit. Primæ potioréſque doni partes ad Vaſcum ſine controverſia pertinebant: quas etiam ad ſe, nullâ morâ, manus avida traxit. Inter aſſeclas, ut quiſque ſe vel Ducis, vel Reguli ferebat intimiorem; lis erat & contentio, quanta nec inter Gallos olim, captam Romam auro promercalî nundinantes. Nec herculès aliter hîc, atque tunc in foro, cuj Camillus intervénit, in ſtateris ac libris bilancibus jacebat Aurum; ad ponderum leges examinandum. Iámque ventum ad rixas erat & jurgia: ſuccensíſque cupidine mentibus, Avaritia ferrum ſpectabat atque ſanguinem. cùm dirémit controverſiam PANCHIACUS, ingenuâ reprehenſionis libertate. Contractam etenim in pugnum dexteram, altéque ſublatam, furioſo cum impetu reduxit: & in bilancem, quâ theſauros ponderabant, impegit,

pegit, ictu tam valido; qui cum Smaragdis Aurum omne discussum, huc illuc pavimento toto disjiceret; *déque Congiario sparsionem faceret.* Adjecit (frendentibus licèt illîs) cum stomacho: *Vestram Fidem! Hispana gens! Et Christiani vos estis, quibus Thesauros in Cœlo Deus vester imperavit*, ac sepo-suit? *in Terris, vetuit? Ecce, Nos* ex Gentibus Peccatores, *& ab longis tenebris, nunc demum lumine cognitionis cœlestis aspersi; tamen id, quod* VERUM *est, videmus: & hoc, quod vos* AURUM *vocatis, nos* TERRAE MASSAM *dicimus; ínque medium & commune, tanquam possessionem plebejam, projicimus. At vos, in jubare Soléque Religionis primis ab natalibus versati; tanquam* DEAM *quandam adoratis ac rapitis, Glebam neque vescam, neque potabilem, nec ullo modo nutrimentis humanis genitam. nam alioquin, cur abdidisset illam Natura, quæ vitæ totius cuncta subsidia ponit in propatulo? Quod amplius est In me, qui sprevi vestras æstimationes, qui disjeci, quæ protrivi, dentes infensos ac lividos oculos distringitis: indignaminique, quòd* IDOLUM *vestrum, nostris illis priscis multò damnabilius, conspuam & proculcem. Atquin ego vos, & Numen hoc vestrum, quod adoratis, nihilominus citò placabo; ne diutiùs in dissidio simus. Ego vos (si Felicitatem hoc appellatis) ad summas statim Fortunas perducam; ex quibus non tantùm manus, & sinus, & arcas, ac triremes vestras, & maria, terrásque; sed, quod his omnibus vastius est & insaturabilius (hoc est, Avaritiam vestram) expleatis. Ibi, quantum potestis concupiscere, tantum rapite,*

pite, trahitéque; ſed ſine rivalibus, & lite ponderationum. Vos tantummodò mihi credite; méque ſequimini. Secundùm hanc, quam retuli, Satyram Panchiácus haud aliter, atque pollicitus fuerat, fidem exſolvit. Novis etenim arrectos votîs, à mediterraneis, in quibus hucuſque militiam triverant, ad Americæ ſuperiora, Boream versùs & Iſthmum, deduxit: & ex aliis alia commonſtrando loca, foſſilis auri maſsîs aut fluidi metalli glareîs opulenta; Regnum Hiſpanis his aperuit, quod AURIFERAE poſtmodo CASTILIAE nomen eſt ſortitum. Poſtea, progreſſus ad Occiduas partes; Zurii maris portus & oſtia, ſitientibus reſeravit; ad id uſque temporis navibus Europæis inacceſſa. Præter hæc, montium Darienæ regionis latentes opes; &, quibus ex littoribus Lima, Potoſſium, Chila, cæteráque fortunatiſſimæ continentis abdita penetrarentur, retexit ac propalavit. Ne verò dictis ejus diſcors apparéret eventus; in ipſo ſtatim itinere, quod ad Iſthmum ferebat, Panchiáci Reguli ductu, VALBÓA repertîs auriferis ſpecubus, obryzo copioſo militares currus & impedimenta referſit: donec ad æquoris Pacifici littus illud pervénit, quod nunc urbi Nombredioſæ ſtat oppoſitum. Illic & Portum, utcunque priùs rudem, in formam commodiorem redegit: &, partim, ut repertæ felicitatis fidem præterito firmaret; partim, ut ſpes ſubſequentium in tempus futurum vallaret; Arcem erexit, ſuper ipſum littoris marginem; cuj nomen AUREO CASTELLO fecit. AC, ne gratuitus eſſet tam ſpecioſus titulus: quidquid Auri priùs, ac poſtea, VALBÓA congeſſit;

gessit; id universum illius munitionis laquearibus intulit: non sibi tantùm, sed & Regi; cujus in obsequium redierat. Verùm, exempto rebus humanis VALBÓA, redactísque sub imperium perduellibus; Regii curatores considerare lucrorum compendium, & sub rationes vocare census annuos exorsi, qui redundare possent in Philippos: Castello paullatim domuum frequentiam, & hinc urbem; mox turres & propugnacula, circumportârũt. Et hæc nunc est illa, toties memorata, sæpiúsque memoranda PANAMA: cujus principia sese debent VALBOANAE, velut retulimus, rebellioni: *fortunâ Regis, etiam è læsæ Majestatis decremento, majestatem augente* (h)

ARGONAUTICON AMERICANORUM,

SIVE

PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER III.

CAPITVM BREVIARIVM.

I. P*Etrus Victoria, Panama navigaturus in Peruvium, primò ventis retinetur: deinde febri gravissima, ex æstivis caloribus. Eam Victoriæ lethiferam, Medici pronuntiant.* Commentarioli pag. 17. fin. & pag. 18.

II. *Petri dolor atque lacrymæ, ex mortis denuntiatione. Pœnitudo præteritæ vitæ; &, hanc consecuta, febris remissio.* Comment. pag. 18. fin. & pag. 19.

III. *Con-*

III. *Confirmatiore valetudine, Petrus tandem, cum Sociis, navem inscendit: verum, adversùs tantum iter, perperam instructam, & imparem. Tumbesianorum admiratio primis Europaeorum conspectis triremibus* Commentar. pag. 19. & 20. princ.

IV. *Ab destinato in Peruvium Navis cursu, ventis obliquis avelluntur procul, in Occiduum pelagus. Legunt, invito remigio, Novæ Hispaniæ, Californiæ, Quiviræque littora. Tatarraxi Senis Regia, & opes, ac regni prodigiosa animalia. Quædam adduntur, de Insulis Salomonis, ac Novâ Guinéâ.*

V. *Vi procellarum, in Insulas denique Philippinas abripiuntur. Eæ describuntur cum suis opibus. Resarto navigiô, ab iisdem retrogrediuntur, in Peruvium vela facturi.* Comment. pag. 20.

VI. *Nova coorta, eáque sæva tempestate navis Victoriana in anchoris, & vectores in formidine, fluctuant. Pace maris reddita, cursus, in Peruvium cœptus, resumitur. qui tamen navigantes, ob nimiam longitudinem, grandi sollicitudine affligit.* Comment. pag. 20 & 21.

VII. *Magistri navis, callida ad vectores oratio: qua eis, de annona in futurum sollicitis, persuadere nititur: ut commeatum omnem in commune comportatum, sibi, ceu custodi & dispensatori, concredant, æqualiter ac viritim distribuendum.* Comment. pag. 22. princ.

VIII. *Vectorum, adversùs naucleri consilium fraudulentum, questus, murmura, protestationes. Sed vincit illius prava ratio; non sine damno, rixis, & indignatione Sociorum.* Comment. pag. 21. fin. & 22.

IX.

IX. *Post multum temporis, Peruvium tandem aspiciunt sed non agnoscunt. Scaphâ exploratoriâ incassum emissâ, Pánamam versùs denuò rapiuntur ventis: & versùm Hispaniæ Novæ littora. Ad eam uti navem advertat, gubernatori persuadere nituntur.* Comment. pag. 22. & 23.

X. *Pertinax adversùm salutaria consilia magister navis; relictis utilibus Panamæ, Novæque Hispaniæ portubus, navigium procelloso cuidam Promontorio applicat. Mox fraudulentiâ novâ, auctor est Vectoribus; ut eorum dimidium, ad levandam annonæ gravitatem, navi relicta, pedestri itinere procedat, ad innominatam quampiam urbeculam.* Comment. pag. 23. fin. & pag 24. ac 25.

XI. *Nauclero, fraudis suspecto, & fidem apud vectores non reperienti; fidem animósque complurium conciliat nonnemo Sociorum, per dolum aut vanitatem. Victoriâ solus unus in sententia contraria persistit.* Comment. pag. 25. & 26.

XII. *Ab hac tamen eum denique demovet, quantumcunque dissentientem, Pediosæ cujusdam amicitia, & importunæ preces. Vectorum ergo magna pars, & in his Victoria, scapha terram petunt: navim & mare relinquunt.* Comment. pag. 26. & 27.

POSTEAQVAM Pánamam pervenimus; Peruvium confestim, inoffenso maris, ut sperabamus, cursu cogitabamus. Sed ventorum torpore spes pariter & naves suspendente (subsederant enim Aquilones, quorum præcipuè successu velificandum erat) in

urbe,

urbe, malè gratâ quiete, desedimus. Et tunc æstatis adultæ cursus erat; cujus intolerandus ardor, vix aliam totius Americæ terram sæviùs accendit, aut perseverantiùs exurit. nam, præter spissatos directo Sole radios; æquoris insuper reflexo fervore plaga palustris & uliginosa marcet; tostíque per immensa littora sabuli caloribus, corpora torquentur. Ætnæ Siculæ, Vesuviíque Campani, diceres viciniam; perpetuis ignibus flammatam. Ita non tam æstuant illic homines, quàm assantur; cute semustâ pustulîs, ac Maurico pæne nigrore rumpi solitâ, fœdaríque. Quare, cito viscera penetrante sidere, flammáque correptîs intestinis; morbi gliscunt, & contagia vulgantur: inter corpora præsertim insueta, vel alioquin ob teneritudinem fluxa. Vectorum itaq; non pauci, mari soléque fessi, concepto languore, decubuêre.

Mihi molestius nihil erat, quàm auræ secundioris exspectatio; diuturnâ sanè, jámque sextum in mensem effluente morâ. Cujus, dum & tædio conficior, & incertâ meliorum spe distendor: ecce! quæ tamdiu me distulerat intactum, in me vi totâ ruens acuta Febris incumbit; tantò gravior utique, quanto tunc alieniore meo tempore. nam, ne triremis interim cursum suum urgeret & expediret; metus nec immeritus erat, neque parvus. Intendebatur inter hæc morbi vis; & valetudinis moles, prostratum ad extrema deduxerat: cum (dictu miserabile!) super hæc omnia Medici quoque, desperato curationis successu, mihi suprema denuntiant; adjectô; *Non artis suæ, non virium & corpu-*

sculi

seculi mei, tantis depasti caloribus, esse posse, proferre vitam. Cederem itaque Numini, quod suum esset, reposcenti: darémque manus Naturæ, pari rigore senium juveniléſque pedes, in conditorium citanti. Sic esse constitutum æternis legibus, ut inoffenso passu procedat moriendi necessitas. Cuj proinde, si virili fortitudine pueriles annos impénderem; dimidium mali superatum fore. PRIMAM *esse Mortis facilitatem, non Timere Mortem: longéque negotiosiùs Pavorem interitûs, quàm ipsum interitum, exantlari.* Fulminatus ego tam tragicâ, támque præter opinionem jactâ crisi, planè peremptoriâ: siqua fides est vitę dulcedinem continuatâ felicitate quondam expertis, & mox ab hac in luctum sempiternum descensuris: dubitare mecum ipse cœpi; veréne sic haberent sese, quæ valetudinis arbitri protulissent? an verò per soporem & delirium hæc audîssem? Sed simulac, illorum abscessu meæque solitudinis silentiô, quies & otium fuit; cuncta per rationem meditatiùs exputandi: tunc enimverò cœpi, consideratâ funeris propinquitate, fletibus non perfunctoriîs diffundi: cubitóque super pulvinum, quoad vires dabant, nixus, memetipsum hisce ferè lamentis, ante fatum, extuli;

II. PEREUNDUM *est igitur? & pereundum, inter gentes non tantùm exteras, sed etiam ultra notum Solem projectas, & omnem humanam consuetudinem exutas? Moriendum ante diem? & hoc quidem impuberi? modò quatuordecenni? vixdum etiam delibatîs vitæ dulcioris principiis? Et, nondum exactîs adolescentiæ spatiis, jam tempus ego, jam senium explevi? Quid ergo*

nunc generis claritas? quid opulenta congestis copiis domus? quid latè sparsa, per cognationes, per & affinitates nobilitas, in sæculum aliud abituro conferunt? Frustra, mi VICTORIA, frustra, multúmque pœnitendo, tot marium Insularúmque circuitu; Fessam, Marrocchium, & Mauritaniæ decoloris extrema, Peregrinus Europæus rasisti! Stultâ navigationis lassitudine totum Atlanticum cucurristi. Fortunatas lustrâsti; Margaritæ portus intrâsti; Carthagénam & Nombrediosam obisti, caterósque maris importuosi flexus & angustos pervasisti: quo pretio laboris? scilicet, ut Baticam, ut Hispalim, ut penates paternos, ut amabilissimam genitricem, fugeres! & inter tuos vivere securè noluisti; quò periculosiùs atque turpiùs inter alienos perires! O, me calamitosum, torvisque fatis in lucem editum! Ergò non potui Tempestatibus vitam ponere? non, Brasilorùm Canibalúmque littora prætervectus, barbaricis configi telis? non piratico certamine, cum Andráda Villandradióque, sicut periculum, ità mortem, sociare? non mille discriminũ ruinis in tanta malorum fertilitate, tanta Ponti levitate, consepeliri? Nunc denique, nunc, avuncule dilectissime, repulsa precum tuarum, quales commerui, pœnas dependo. nunc, tui contemptum pelle mea deplecto. Tu monebas, tu retinebas, tu lacrymis, minis, vaticiniis absterrebas: nec tamen vel hilum in contumaci pectore proficiens, quantum mater in filio, tantundem verborum propinquus in nepote dilapidabas. Et nunc quidem fortassis irridet fugitivi sui proterviam Roas. Fortassis impietatem degeneris nati pia genitrix exsecratur: & inter solitariæ viduitatis quotidiana lamenta fletibus istis meis, justissimò supplicio, Nemesis aquas adfundit. Hoc scilicet,

scilicet, hoc nunc curiosæ pertinaciæ pretium; hunc exitum refero, non reverentis cognatum sanguinem, temeritatis: ut Matris desertor, Avunculi contemptor, periculorum irrisor, avi levis, conscientiæ gravis, solatiorum omnium egens, Christiani funeris & exsequiarum exterris; procul paternis cineribus, & tumuli communione, deputrescam. Sed parva sunt hæc. Ille potiùs, ille mentem meam nunc pavor lancinat; ille sub præcordiis horror, mortis in vicinia, consternat: Præteritorum pudibunda memoria; scurrilium in lubricis annis errorum recordatio; neque paucæ grandiores ætate suâ noxæ: quarum nec expers jam olim Hispalis fuit; & nauticus, per tot vectorum ac scelerum irritamenta, cursus fertilissimus. Nunc (eheu) deliciæ vanuerunt, animi remorsus durat: usura flagitiorum transvolavit, & pœnitudo successit; quæ Promethéo quocunque vulture crudeliùs viscera fodicat. Peccatum peractum est; peccati suppliciū impendet. Iámque, simulac damnatum, VICTORIA, *spiritum effuderis: ministri, qui præstò sunt, Tartarei, teterrimiq; Stygis apparitores, tetrum & sibi concolorem Reum ad Puteal raptabunt horrendū; ad Prætorem, quovis Cassio rigidiorem, improbitatis omnis scopulū: ad Iudicem ac tribunal, à quo tam Nesciri malefacta capitalia, quàm post funus Absolvi, nefas est. Sequetur reum convictum & indefensum, inexorabile sine fine supplicium: sequetur horribilis immensâ profunditate Vallis, inextinctis Tartarorum incendiis æstuosa; cujus Flammas immanes, nulla Panamæa Canicula vel Sirius æstivus æquat; nullū Atlanticum Zuriúmque Pelagus obrueret aut temperaret. Ad quæ nunc omnia (miser* PETRE) *causâ parùm præmeditatâ, nullóque patronô, festinas.*

QUAE cùm in hos ego, similésque plures questus, largissimîs infusus lacrymis, egessissem: revolutus in lectulum, ad CHRISTUM, Deum ac Servatorem, oculis animóque conversus; quanto potui mentis & præcordiorum dolore, rogare meorum admissorum veniam, omnium singulorúmque cœpi: non voce minùs, quàm manibus, cœlo tensis. Vnde, quotquot domesticorum ægri lecticam circumsistebant, in fletus uberes effusi; mecum éadem orabant, ac dolebant. Visúmque placari mox Numen. nam remissiore protinus æstu, de morbi vi plurimùm decessit. Relevari capitis ac viscerum ardor; minùs jam rigére lingua; meare legitimo temperamento venæ; prorsus emendari valetudo: ciborúmque patientia vitiato stomacho reviviscere.

III. Non fefellit hic ipse rei melioris rumor Medicos. Vnde, qui nuperrimè decretoriâ me censurâ sepelierant, iidem ad me paulò pòst, quasi refossuri, concursant: &, sive sincerâ gratulatione, sive (quod familiares conjectabant) à convalescentis hilaritate liberalius lucrum & Soteria prolecturi; tanquam per officium frequentant. Largis interim, & ad animum recreandum quæsitissimis sermonibus, primô; mox altero, tertióque, tum & pluribus diebus aggressi: celeriùs omnium opinione mihi salutis aut firmitudinem attulerunt; aut (quod idem est) fidem & credulitatem. *Plerumque namque, qui se valere putat; ille jam valet.*

Cæterùm ego Medicis non sine luculento præmio remissis; cùm dilapsam jam pridem trire-

triremem tacitus dolerem: devoratis tandem animi tædiis, ad urbis Panamææ prócerum nonneminem accedo; propositóque Peruanæ navigationis desiderio, commeatum ab eo, simúlque de meliore nota commendaturas litteras, ad Proregem Limanum, extorqueo. Mox, ulterioris moræ fastidio, quoniam triremium biremiúmve justarum copia non erat; navium ordinis minoris aliquam (veriùs Celocem grandiorem) inscendo; plebejam sanè trivialémque: præterea nominibus aliis multis miserabilem: quippe nec annonâ, nisi negligenter; nec armamentis suîs aut utensilibus, instructam. non illic vela, contra procellas duratura; non malus, sustinendæ carbaso firmus; non rudentes in longum solidi; non carina laterave, fluctibus insultaturis paria. Dicam ad summam: ne magister quidem navis vir gnavus aut alacer videbatur; lentissimíque remorum ductûs ministri, qui per transtra sedebant: prorsus ut appareret, nisi venti nos protruderent, tertiô quoque die tres passus eos in Pelago promoturos; & in eorum socordiam meritò Bilbilitanus noster vates, prælusisse credi posset: cùm id genus remigum, NON NAUTAS putavit esse, sed ARGONAUTAS.

ET talis quidem erat ARGO *mea Quarta*, qualem depinxi modò; depingámque posthæc sæpius. Sed tam malè materiato vehiculo, nihilominus animam & spes nostras ausi concredere CENTUM viginti quinque vectores, præter nauticam turbam, Panamæô portu solvimus. quos inter etiam Nestor ille meus, facundúsque polyhistor, erat.

Peruvium autem omnes æquè tendebamus. Et navigationis quidem principia, ponè littora, præclarè se dare visa sunt; non tam naviculariorum industriâ, quàm cœli sereno, ventorúmque non diu durаturâ fide: narrante præsertim ex aliis alia Nestore; quorum tam copiosus erat, quàm aquarum mare. Sicut enim singula quæque rerum obviarum sermonis ansam ei dabant; ita loquendi flumen ad ea vertebat. Cùm autem & barbaros animadverteret pro littore consistentes, ac celocem nostram non maximam, tanto cum onere, mirantes; Atquin (inquit) hæc illis pacata navigia, sine pompa triremium, & armorum terrore, jucundiora visu sunt; quàm maria, Darii Xerxísque classibus constrata. Sunt enim indigenæ partis hujus Americæ (sicut & Peruvii) subtimidiores, suspicaces; &, ad grandia potissimùm machinarum spectacula, formidolosi. Certè, qui Peruanorum primi (quod Tumbesiam incolentibus præcipuè signatéque memorant evenisse) triremes & onerarias Europæas conspexère, dispaſsis velis antennísque volitantes, & alternatione remorum incedentes; homines, omnium rudes, & transmarinorum insoliti, quíque præter Canóas, Peraguas, & Balsas suas (id est, lembulos) nihil unquam nauticum oculis usurpâssent; principiò, tanquam ad prodigium quoddam, concussi feruntur. Avulsas ingentî terrarum tremore rupes, aut seminsulas, incertô ferri fluitaréque pelagô suspicati: postea quam propiùs admotas, æqualî semper agitatione moveri, nec usquam impari-

ter mergi, deprehenderunt; admiratione propemodum lapidescere. Donec ad extremum, etiam hominum formas in triremibus conspexêre; per foros, pérque malum, per proram ac puppim, & navium marginem discursantes; donec consideravêre vultus peregrinæ frontis & oris; nec perinde, sicut seipsos, investes ac depiles, sed aptissimîs membrorum tegumentîs, & cum gravitate barbæ. Tum enimverò prorsus extra se positi, *Deos! Deos! & non Mortales*, clamare, credere, venerari, sunt orsi. *(a)*

IV. QUOD jam pridem, dum nos in Nestoreas has pluréfque similes enarrationes, intenti pendemus: & serenitas aërem, & ventus secundus navim, destituerat; in Eurum subitò rapidissimámque procellam commutatus. Et nauclerus, nec scientiâ torquendi clavi, nec industriâ laboris, tempestati par; remissîs manibus, Oceano nos permisit, ac fortunæ fluctuantis arbitrio. Quo factum; ut ab littoribus maris Orientalibus, quæ Peruvium nos pervexissent, momentô celeriùs abrupti, longissimè raperemur in Occidentalis æquoris vastitatem: & inemendabilî dierum aliquot noctiúmque cursu (cum Vulturni violentissimi nec punctum de flatu remitterent) plerumque margines Hispaniæ Novæ, dextrâ jacentes, legeremus. Paulò pòst ulteriùs provecti, Californiæ, quæ suprà Novam Hispaniam ad Occasum porrigitur, Sinus intramus. Ab his ipsis tamen mox dispulsi, Cæciâ vento nos proturbante; transversim in alta maris aliquousque raptamur. Ibi, coortâ tem-

pentè malaciâ, dierum aliquot ingratissimam trahimus moram; non prorsum, non retrorsum, progrediente celoce. Post quæ, recrudescentibus Vulturnis, ad continentis Americæ Borealia, deflectere cœpimus; errore tam omnibus manifesto (sed quis, ventis nolentibus, corrigeret?) ut, vectorum quidam, veteri littorum peritiâ, Regiones agnoscerent. Monstrabatur veteranorum digitis, eminus & in extremo maris ac terrarum angulo, QUIVIRAE Regnum; Archipelagus inter, & Anianum Fretum, medio situ. Qui lustraverant olim, miranda referebant. Canes, leonum magnitudine; cæterùm transportandis oneribus habiles, & insuefactos. Tatarraxi præterea Regiam; Senis, majorum nostrorum memoriâ decantatissimi; quíque regio jure nominéque Quiviranis præsederat. cujus opum exciti famâ quidam nostrorum hominũ; & credulitate temerariâ certis incerta præhabentes, signa reliquerunt, sub quibus sacramento meruerant: ac, præsidiis Mexicanîs imminutîs discessu suo; post iter longissimum, & millena pericula, Tatarraxum denique Regem invenerunt, Solio residentem ignobilî, sine vestitu, sinéque gloria, vel apparatu, regnantibus sueto: nisi, quòd collum obibat, ære fusilî plebejô (quod cuprum vulgus vocat) ductus plexúsque torques. Hæc erat omnis illa Midæ transmarini Regia: *tanta fama tam vile crepitaculum*! Celeriùs itaque desertores illi, quàm spe sibi finxerant, obsaturati; correctâ stultitiâ, pedibúsque reprehensîs, Americæ citeriora repetierunt, nec in Mexicum quidquam, præ-

ter longinquæ fidei portenta, reportârunt: in quibus memorabant Animal quadrupes, equi formâ proceritatéque; colore puniceo, fronte mediâ cornutâ. Quod cornu, quia simplex & unius sine flexu mucronis est; MONOCEROTIS nomen & auctoritatem illi Belluæ conciliavit. Caput ejus propemodum cervinum, arduâ subrectáque cervice; pedes quoque tibiîs, caprearum in ritum teretibus, atque macrîs. Ferox aspectu, sævúmque feræ genus, quoties inardescit; præcipuéque, si lædas: cæterùm irâ citò defervescente, placabilíque; ne quis multùm dubitet, de veritate Monocerotis. (*b*)

A QUIVIRAE deinde littoribus, interspirante Boreâ transversísque tempestatibus disjecti; vela convertere cogimur in Austros. iterúmque, nec multò pòst, cadentibus Aquilonibus, & Euro nos propellente, mediô decurrimus Archipelago: relictîs ad lævam (quas ostendebant eminus periti maris illius) Insulis Salomonæis, Nováque Guinéa.

De Salomonæis in hunc modum referebat noster polyhistor. Alvarum Mendavium, Limano solventem portu, post mensium tredecim continuam, & directi cursûs, navigationem; in multas incidisse, permagnásque Maris, quod à Divo Lazaro nominant, Insulas. Eminentiorum, hac tempestate, nomina memorabat, Iesum, Malayam, Malartam, Atregádam, Trium Mariarum, Divi Christophori, Iacobæam, Zambámque. quarum postremam, affirmabat, cæteris omnibus ambitu magnitudinéque præstare.

Sed Mendavius (inquit) priusquam suis singulæ nominibus insignirentur à posteris; eas generatim, pro jure libitúque Repertoris, SALOMONIS Insulas appellavit. An, quòd ex istis usque crederet ab illo Ierosolymorum Rege, Davidis filio, petitum & advectum Aurum Ophiræum? an potiùs fortuitô quocunque mentis lusu, vel arbitrio? Distare porrò dicuntur ab America leucarum spatiô circiter octingentarum: faciliore (quod omnes confitentur) ad eas triremium cursu, quàm ab eisdem in Peruvium recursu; propter ventorum & Oceani diversos mores, non æquè recedentibus faventium, atque venientibus ad eas oras. (c)

NOVAM autem GUINEAM (ab Africanæ Guineæ quadam similitudine sic appellatam) primus omnium Villalóbus, anno Salutis CIↄ.Iↄ.XLIII. cum navibus, ad indagandas Moluccas, emissus è recentis Hispaniæ regnis aperuit. & ob hoc Argonautarum Hispanici sanguinis non ultimam assecutus est palmam. Incolarum nigra corpora; sed agilitate mirandâ, non ingenii minùs, quàm membrorum, prædicantur. Sunt autem, quibus hæc GUINEA continens esse videatur: quíque Salomonæas Insulas ei per Chersonesum Isthmúmve connectant. (d)

V. SED nos interim, quanquam Nestoreis his narrationibus non indelectati, Peruvium (quod solum quærebamus) remîs velísque fugiebamus; & in paucis diebus, Archipelagi quoque spatiô decursô, sensim

Ocea-

Oceanum Orientalem, & Indiam Gangetidem intrabamus, quam nunquam destinaveramus. Id ventorum accidit pertinaci malevolentiâ; quorum indomitis furiis ablata celox nostra; ne Tiphyi quidem (Argûs veteris magistro) paruisset. Ità toto jactati Zurio Lazaræóque mari; Philippinis tandem Insulis cursum advertimus: non invito sanè nauclero nostro; quippe cujus actuaria jam nec contra famem sitímque, neque satìs adversùm tempestates ac fluctus instructa, manifestè fatiscebat & peribat. Sed libet (priusquam Philippinas ingrediamur) eas obiter describere; sicut accepimus. Sunt Insulæ complures, super æquor Divi Lazari per pelagus Indicum sparsæ: ferúntque PHILIPPINARUM nomen, commune cunctis, ab Regum, quibus subsunt, nomine: cæterùm, præter hoc, distinctis singulæ nuncupationibus inter sese discretæ. Circumluuntur ab ortu Solis eo mari, quod Archipelagus (velut dixi) nominatur. Ab occasu, Siánis regno Chinæque parte terminantur, & Indiâ, quam Orientalem & Trans-Gangeticam dicimus. Ab Austro, Moluccis Insulis & Borneâ stipantur. ad Septentriones autem Cantóne finiuntur. A vicesimo ferè cœli gradu, Boream versùs, inchoatæ; pertingunt ad quintum super Æquatorem. Insularum porrò nominatiores sunt: Luconia, cujus caput est Mánhila: tum Mindanáa, Calamiana, Vizaia, cæteræque, sub harum claritudine latentes. Earum pleráſque MICHAEL retexit LOPIUS, cognomento LEGASPES (etiam ipse nostris Argonautis

inſerendus, ex merito) ſub annum reparatæ Salutis Milleſimum, quingenteſimum, quartum ac ſexageſimum. (e) Sed multò jam antehac in eaſdem penetrârat, Alvarus Sajavédra, nobilis Iaſon & ſimul navarchus: qui, Ferdinandi Corteſii miſſu, Cinatlâ (maris Zurii portu) ſolutâ navi, procurrit in Orientem; Moluccas Inſulas inveſtigaturus. Per eam enim occaſionem, Mindanáam quoque, Vizajam, cęterarúmque nonnullas adiit; quas deinde poſteritas appellavit PHILIPPINAS.

Porrò cauſſam tam laborioſarum navigationum (præter Regum Hiſpanorum voluntatem & mandata) ſplendidam habuêre plerique; Famam ipſam ingentium & exoticarum opum, quibus tam Philippinæ, quàm MOLUCCAE, ferebantur affluere. nec ex vano. namque ſanè, quales rumor cantabat; tales, ut plurimùm, reperêre. Præter aurum, & aromatum copiam; etiam Margaritæ jactabantur, non cujuſmodi vulgò ſunt in cervicibus & pretio principum fœminarum; ſed, quibuſdam in Inſulis, eâ granditate, quâ turtures ova nituntur. alibi, Gallinarum etiam & anſerum partus æquare, dicebantur. Ac, ſiqua fides idoneis Annalibus; invenêre quidam uniones, quales fama cantabat, & in Europam devexerunt. (f) Nos margaritam, nec ad nucis avellanæ magnitudinem, uſquam locorum illorum conſpeximus: nec uno grano locupletiorem navim reduximus: quam idcirco, diebus pauculîs inſumptis, ex anchora revulſimus; & in mare priſcum propulimus,

mus. Nam, quæ nos caussa retineret? Non fuerat neque consilii nostri, neque compendii; vel Moluccas intrare, vel adeò Philippinas. Sed nempe, mille locis lacera velorum carbasa, cæteraque navigationis instrumenta manca; præter aquandi, frumentandíque necessitatem, etiam invitos advertere telluri navim coëgerunt. Ad Palméram igitur (quæ Mindanáæ, Vizaiæque media prætenditur, folii querni similitudine) descendimus. nam isthæc, uti prima tractûs illius Insularum, sic opportunior, occurrebat. In qua tamen haud ultra biduum exegimus; ac mox antiquo cursui vela reddidimus.

VI. Caeterùm, immutata repentè maris fides, in anchoris actuariam tenére compulit; nec retrò, nec prorsùm, velificandi libertate concessâ, tempestatum culpâ. Nam, præter disturbatum procellis aërem, & furentium Austrorum violentiam, ex obliquo pelagus miscentem; etiam nubes, æstivis incensæ caloribus, inter sese collidebantur; creberrimóque ruptæ tonitrû, fragoribus aures nostras; tumultu Pontum ac Cœlum; fulgurum flammis oculos; ignium jactu proxima littorum; & pavore palpitantia corda, verberabant. Insuper etiam tenebris suppressus diei nitor, nocte præposterâ nautarum ministeria suspenderat; nullâ regendæ navis neque spe relictâ, neque modo, vel adjumento. dixisses, in antiquum omnia revoluta chaos; quodámque mox veluti cataclysmô superfundi. Nam etiam, nequid ad malorum cumulum deesset, præcipiti ruinâ fracta nubila (cùm procella, quam Ecne-

phiam dicunt, nimbos impelleret) improbis imbribus descendebant: &, assiduo casu labentia, mari veteri maria nova videbantur affundere. cùm interim & ab anchoris, ancipiti fide pendens, navigium nostrum fluctuaretur; in momenta singula ruptis rudentibus: & sævô tot fluctuum agitatu, saxis littoralibus celox impingeretur. Sylvæ quoque, propinquis prætentæ littoribus, mari magìs ad horrorem, quàm ad subsidium periclitantium, incumbebant; non frangendis ventorum incursibus, quàm augendo terrori, validiores: insanô mugitu tot millibus arborum inter sese collisis, & ramorum fremitu longè latéque tumultuante. Grandi quoque terroris incrementô, tempestati nubium, horribilis rupium atque nemorum Echo consonabat. Iam pridem itaque tot malorum terror, ac vectorum quoque nautarúmque mistus clamor, omnia turbaverant; exiguâ salutis relictâ fiduciâ: ne mihi quidem, sicut antehac, animi robore durante. QUID *enim facilius est, quàm naturâ rerum omni bellante, mente collabi?* vel, UBINAM *citiùs ac sæpius, quàm in mari, desperatur?* ubi, *quot fluctus in procella, tot mortes, oculis* offunduntur. Quod igitur restabat unicum; ad cœlum, & vota, supplicabundi confugimus. neque cassâ prece. Nam, exactô continuos inter nimbos atque turbines, die gemino, totidémque noctibus; lux tandem cœlo, nubibúsq; silentium & concordia, rediit: suppressîs etiam imbribus, & ventis tantummodo nondum plenâ pace compositis. Horum bonitatem dum opperimur, paucis in-

nis insuper ad corporum curam sumptis horis; aquam & commeatum, fluctibus destructum, reparamus: quæque cætera sarciendæ navi desiderabantur, integramus. Sed erat interim exigua ventorum emendatio; quorum, malefido licèt durante flatu, relictis à tergo PHILIPPINIS, raptam è retinaculis actuariam, iterum in Peruanum cursum impellimus; remorū improbâ contentione.

IAMQVE mensis alter & alter navigatione processerant: &, quantum tempora, tantum alimenta, diffluebant: dum, prædevoratâ Peruvii spe propinquitatéque, nihil quisque minùs, quàm parcimoniam, meditatur: &, absumpto præsenti victu, sibi cuncti futura pollicentur, ad usque luxum & copiam; in tanta præsertim littorum feraciorum exspectatione. Sed hæc, quantô sperabantur, tantò fugiebant errabundos; & iter, cum tædio cunctorum, tendebatur in longinquum. Iámque vectorum plerosque sollicitudo torquebat proferendæ vitæ, producendíque commeatûs; maximè, tam frequenti populosóque navigio Nauclerus igitur, in istam jam pridem intentus, & nunc tam appositam nactus, occasionem; vocatis ad concionem, quotquot in tabulatis & transtris erant; in hunc ferè modum verba facit: &;

VII. PER *aliquammultos abhinc*, inquit, *dies, quiritantium voces & murmur excipio, de prorogata, præter omnium metum ac suspicionem, navigationis morâ. Debet igitur hic ipse querulorum affectus admonere nos: ut incommodis quibusvis impendentibus remedium in tempore*

pore comparemus. Et, si quidem mea remigúmque tarditas incusaretur; si scopuli, si Scyllæ marisque Syrtes, si naufragia timerentur, quorum discrimen humana depellere valeret industria; totum in me meisque crimen esset, & manus nostræ, saluti vectorum conductæ, velut noxiæ respicerentur: si quando nos, rebus in arctis, langueremus. At nunc, incertis & nullo mortali consilio prævertendis, conflictamur, omnes ex æquo: Fatis scilicet, & Futuro, quæ posita sunt útraque, cælestium in potestate. Numinis volâ dexteráque Venti continentur, non, arbitrio meô; qui nuper, tam secundi, tam fluxiles; ut etiam incogitantes nos Salomonæis ac Philippinis Insulis impingerent: paullò pòst in contrarium converso successu, nunc plusquam bimestri tarditate nos affligunt. Iidem ipsi quoque, qui nunc pravi sunt, in deterius variato flatu, fieri praviores possunt: turbinúmque mobilitate (quod Superi tamen avertant omen!) forsitan in Australis Oceani, vel Archipelagi Septentrionalis distantissima littora, navim disjicere. Non insueta (medius fidius!) nec ab humanis maritimisq; casibus aliena, loquor. Possunt ista, soléntque contingere, graviùs, leniùs: prout Superis cordi sumus: & si (quod procùl sit!) contigerint, interrogo; Quid facturi tunc simus? Equidem, quod mearum fuit partium, ad hanc usque diem cum fide præstiti. Pánamâ navim eduxi. laceratam æquoris injuriâ, velis, malo, rudentibus, antemnis, remis, instauravi. penuriâ pressam potabilis aquæ, tum & quibusdam utensilibus imminutam, supra necessitatis leges instruxi. Vitæ cætera subsidia, quorum usus indigebat, importavi. Nihil horum omnium facilè deinceps, ne productâ quidem

dem

dem in quartum quintúmve mensem profectione, desieri potest. Soli victui (vectores mei) soli diariae, periculum ex futuris eventibus, semper, & in omni Ponto, sub omni navis rectore, potest ingruere. Quis enim gubernatorum ventos unquam? quis Oceani fidem, in capistro tenuit? Aut quanam res est ad obsequium minùs nata, quàm procellæ, vel aura? Quantùm tempestates, tantùm extendi navigationis mora, potest. & tunc (ut oraculô quàm clementissimô vaticiner) nos famebimus. tunc inopiæ succumbemus, qui ferociæ maris non cessimus Certum hoc est, & extra controversiam, periculum; nisi paucis in diebus, Peruvii littora teneamus. Fingamus tamen cursûs nostri, vel unicam adhuc, & menstruam duntaxat moram. quot turbelæ tantisper? quot casus agitare puppim hanc possunt? Et tunc vos (utcunque provisum mihi meísque sit) ex penuria languebitis; ex languore, succumbetis. Toties annona solet incendi, quoties fervere mare: nec ullæ (quod scitis) in Oceano segetes, nullæ fruges, ut in continenti siccóve, surgunt. granaria procùl hinc, & horrea. Quapropter, ut ad consilii mei caput aliquando veniam, ô vectores: Si quid experto præteritorum, si quid venturorum præsago viro, creditis; jam nunc in medium, quidquid apud vos copiæ, quidquid annonæ desidet, conferte. Communis omnium vestrum nauclerus, communis etiam dispensator ero: commune, faxo, sit omnium nostrum promptuarium: & penus in navi, meâ fide clavibúsque, claudenda vobis: &, quoties res poscet, reseranda. Nemo providentiam cujus nunc auctor ego sum, damnet; nemo sibimetipsi plus, in inopiæ discrimine, quàm publico curatori, fidat. Quoties enim

in lon-

in longum navigatio tenditur ; improvidè sibi quisque, gulâ stimulante, consulit : & quantum appetit, tantum absumit. in diem, sine futuri curâ, vivit; & ante diem rapitur, frigoribus nauseâ, stomachi doloribus : qui primùm ex ingluvie; postea sensim ex penuriâ, gliscunt. Tunc igitur promuscondus optimus is est; qui providentiæ modiô victum dispensat. Suâ cuique diætâ, suo cánone, deinceps vivitor. non ad cujusque libidinem (quæ ventribus, rabidè famelicis, inexplebilis esse solet) sed ad rationis medimnum, frumentum designator : nec aliâ mensurâ, quàm ad Oceani latitudinem, commeatus exigitor; ut, quoad Ponti cursus, tantùm uniuscujusque victus & vita, porrigantur.

VIII. Non fefellit nauclerus, privato magìs suóque quęstui, quàm communi nostrum commodo, disertus esse. quem contra plerique mussitabant : *Enimvero non gratìs tam ab alto repetitam orationem, huc demum evasisse; Panarium ut sibi, remigibúsque mensam, actuaria præclarus rector quæreret. In hoc ergò studium productas congestásque resuti navigii laudes? Cur igitur non simili sermonis crepitaculô celebratam gubernantis inscitiam, velorum pannucias, mali fragmenta, laterum atque tabularum infirmitatem, pudendos per vastum æquor errores, & invitissimis obtrusas Philippinas, fœdéque fluctuantem ex ipsis anchoris celocem? Cur autem non ab ipso confestim navigationis exordio, propositam profecturis tam infantilem comportandi commeatûs conditionẽ? Tunc certè neminem unius alicujus fuisse navarchi remis ac rudentibus illigatum; ut non vel alium reperturus fuisset, in suas leges & commoda, vel mari-*

maritimum iter in tempora rectiora dilaturus. Sed scilicet haud id agi, ne vectores egeant; quorum nemo non suas necessitates, (antequam alto sese committeret) in consilium vocârit: sed id quæri, ne probrosæ mendicitatis rector, ne navicularia mancipia, fameant, homines mortalium omnium exhaustissimi, pumicéque jam dudum aridiores, ac ventorum vacuô pasci consueti. Miserum ipsum, obæratum, capite censum, animæq; suæ debitorem posteaquam domi suæ conturbarit, nunc, incitis urgentibus, foris naviculariam factitare cœpisse; nullisque, ne triduanis quidem, repertis futuri subsidiis, ventrem famelicum, & operas jejunas, in navim importasse. Consumptis nucum & amygdalorum corticibus, quos in angulo navigii rosissent; nunc ad mendicationes confugere, subdolô Communis Necessitatis prætextu palliatas. Ergóne, qui sibimet frugi non fuisset, alienis jam malis (quæ fingeret) obviam iturum? An autem alienas cuique curas largiùs, quàm proprias, esse consulturas? Cur diuturnæ navigationis moras, quas ille nobis metueret, non industriâ potiùs succideret; quàm ignaviâ suâ mendaciisque prorogaret? Poneret tamen, & de composito texeret, longos cursus, navis interitum, ejectionem in Insulas ignotas, & humani cultûs expertes. Nempe, tali quoque rerum eventu, sibi nostrûm unumquemque navigaturum, sibi victurum eundem ac moriturum; potiùs, quàm circumscriptori nauclero, remorúmque motoribus, in prædam ac direptionem cederet.

ISTA clanculùm principiò; mox valentiùs, & pæne cum clamosa rebellione, dicebantur. Tamen, omnibus denique pensitatis; ac

maxi-

maximè detrimento periculóque, quod ex rectoris contemptu repulsáque creari nobis posset (nam, cuj parcerent, oblatâ frangendæ navis occasione, viles ac venditæ remigum animæ?) tandem in vota gubernatoris descendimus: &, ad præscriptum, annonam unà cum clavibus comportavimus.

Verùm illicò fraudis exitus in aperto fuit, iniquissimâ diariorum dispensatione: cùm, qui quàm plurimum contulissent in publicum, minimô fruerentur; & è diverso, potissimam victûs portionē ad se nauclerus suósque servos traheret; qui tamen omnes simul, nec semodium attulissent. Indè rixæ ferè quotidianæ; clamores dissoni; mentes aversæ; litigiorúmque minacium acrimoniâ, tantùm non bellum denique nauticum, mali consilii pessimum excrementum.

I X. INTER hæc tamen, emendatîs utcunque ventîs, navigatio promovebat. Iámque dies, ex quo Philippinas reliqueramus, diluxerat quintus & octogesimus: cùm ad primos Auroræ radios, nihil jam pridem extra Pontum & nubes aspicere solitis, regio quædam sese procùl ostentare cœpit. Neque tamen, cujus nominis aut terrarum hæc esset, pro comperto tenebamus; nebularum densitate, locorum cognitionem discriménque conturbante: cùm revera PERUVIUM id esset. Hujus ignoratione, quoad exploratiora deprehenderemus, in altum converso detortóque cursu; maluimus pleno nos æquori, quàm ignotarū gentium littoribus, committere. Ne tamen in inscitia diuturniore nautæ perseverarent; dromadem, phaselo nostro

ſtro connexam, vulgóque Gorgonellam dictam, expedire viſum eſt: ad Orientales plagas directô curſu, certiora cognituram. quæ tamen, profugarum more, nunquam deinceps ad matrem, & ſcilicet actuariam noſtrã, revertit. Tantò pejùs actuariæ conſultum, in maris medio fluctanti; nec ullum, cuj ſe tutò crederet, oræ maritimæ locum reperienti: quippe, ſcaphîs jam nullis ad explorandum relictis. Inexploratis autem regionibus inſulíſve, quis navim appelleret; in tanta littorum importuoſorum iniquitate? Cùm præſertim, ſuper hæc, ingens quoddam illius tractûs Promontorium, in Oceanum imẽnſo procurſu ſic exeat, in cuſpidis ritum & acumen; ut incredibilis ſpatii ſinum, moleſtiſſimô navigantium circuitu, conficiat. Illic, vorticosô pæne turbine gyratum mare, naves (etiam è remoto propinquantes) impetu violento trahit, ac raptat. Cujus inſanâ proinde vi, noſtra quoque Liburnica tandem abrepta, nec contra ventos quidquam, neque contra Typhonem, potuit. Ergò nec volentes, neque cogitantes, Pánamæ quondam relictæ, rurſus finibus influebamus; volantibus ſimiliores, quàm navigantibus: velocitate tantâ puppi velíſque raptîs, uti nec ad anchoras quidem jaciendas, aut ad retinacula defigenda, ſpatium ſupereſſet, ac tempus.

In hac igitur fortunæ malevolentiâ deprehenſi, conſilium ponere cœpimus; Panamámne rurſus Vrbem, (cujus in conſpectu pæne portúque conſiſteremus) an æquoris immenſum, peteremus? *Poſſe Pánamæ, quidquid erroribus nauticis peccatum eſſet, recom-*

penſ

poni. posse commeatibus vectores, consiliis nauclerum & nautas, instrui: navímque tum denique, veluti resumpto spiritu, cursuram acriùs & secundiùs, in loca regnáque destinata. Nemini sententia tam compendiosa, præterquam magistro navis, displicuit. Hic enim, remis velísque Pánamam fugitans, Suasoriam nostram ne quidem ad aures admisit; *Scelerati* (sicut ipse loquebatur) *& æstuosi Portûs* exsecratione: quippe qui calore suo pestifero sanam adhuc, & morbis intactam, actuariam incendere lue posset. Revera tamen, sapienter rem æstimantibus, manifestus erat; inopiæ suæ mendicitatísque conscientiâ meliora consilia respuere: Vir utique triobularis, quísque probè nôsset; fortunæ tenuitate, vix in Panamæo littore cum unius impendio teruntii se cœnaturum; nedum in remotas PERUVII plagas, justis sumptibus, biremem aut triremem expediturum. Tantum *impedit commune justitiæ bonum privati dispendii formido!*

RESTABAT nihilominus, postea quam adversùs prima consilia præfractum invénimus; secunda, boníque proxima, suadere. *Sitam esse non ità procul, & ex latere sinistro nobis opponi*, NOVAM HISPANIAM: *Americæ Septentrionalis regionem amplissimam felicissimámque, salubrem, perhospitam. nostrum plerósque quietis & fomentorum corporis indigos; illic maritimæ jactationis lassitudinem deposituros. Interjunctione tam brevi (quæ tamen ad affectorum respiramen esset valitura) non retardatum iri nauticum iter: sed, interpolatum potiùs, stimulos nacturum. Respi-*

cere

ceret regionis montana, cultißimarúmque turres urbium, eminus renidentes! aspiceret terra viridis amœnitatem; qua fertilitatis sua tantùm non loquacibus illecebris, proliceret Hispanos in cognominem sibi provinciam. Quin, si cætera cuncta tam salutaris diverticuli momenta deessent; nónne ventos ipsos, eò rectà nunc fluentes ac ferentes (& profectò tunc Ortûs hiberni flamen, Vulturnus, spirabat) *successibus perquam commodis, invitare pariter & impellere?*

X. SUGGEREBANTUR ista: sed non fiebant; *Minimè gentium*, clamante nauclero. qui scilicet, non minoris incommodi, quàm, quod in priore consilio fugerat, metu (licèt idipsum gnaviter dissimularet) explodebat, quidquid in medium omnes suadebant: ac pertinaciam suam, tanquam oraculum & adorabat ipsemet; &, ut idolum, adorari volebat à nobis.

Ergò longi Senatusconsulti summa denique fuit hæc, & decretum; Ad illud ipsum Promontorium, quod ante nos situm esset, ut appelleremus: ventîs licèt, inter littorum rupes atq; flexuras, reluctantibus: & omni ratione, Prudentiáque, reclamante. Quibus malis ingens accessit, ad irritandos vectorum animos, incrementũ: æquoris videlicet, tanquam in arcto deprehensi, continuus quidã, in Euripi morem, accessus recessúsque; molestissimâ vicis alternatione reciprocus. Has tales Symplegadas atq; Scyllas, hujc tali Tiphy. Palinuróq; debebamus. Quatriduúmq; solidũ illa navis ignavæ tenuit agitatio; peropportunũ *navarcho* (quem se dici volebat ac gaude-

gaudebat) spatium, ad novam fraudulentiam excoquendam. Eam, simulac suis omnibus numeris vertebrísque constare vidit: non distulit, nobis, longam desidiam pertæsis proponere; fronte (quod exercitatæ fallaciæ, præsidentésque nebulones solent) inter consilium imperiúmque mediâ. REPERISSE *se, dum veteres per hoc otium navigationes, & loca nota recoleret; reperisse tandem itineris finiendi salubre consilium: & ex omni voto compendium: eorum maximè bonô qui tardas exosi vecturas, Peruanæ regionis aditum per viarum breviaria, festinarent. Ad hanc tamen tam insperatam felicitatem, opus fore vectorũ aliquot ad breve tempus, divortio. nec dubiũ, quin nonnullis luctuosum id, acerbúmq; charorum discessu sodalium & amicorum divulsione sit casurum. Sed meminisse tamen utrosque debere; Nisi per acerba, nunquam ad dulcia perveniri. Solatium autem hauriri posse non minimum; partim ex absentiæ brevitate: partim ex utilitatis, indè proventuræ, voluptate. Navigium, utique centum ac viginti quinque vectoribus gravatum, pondus sustinere, suis tabulis & lateribus impar; longéque majus. Indè celeritati cursûs (quam omnes exoptarent) remoras enasci. Cæterùm, cùm in hac sententia nihil non expeditum ac facilè futurum esset: illam tantummodo difficultatem nonnullámque litem fore, quæ vectorum pars naviget? quæ verò navim relinquat? Eam tamen omnem controversiam (si se, rerum expertum, attendant) finitum iri profectò priùs, quàm cœptetur. Nam, & illos, qui remanerent, quietiùs quidem sessuros; sed tardius periculosiúsque portum nacturos: & illos, qui descensionem prætulerint (inter quos, nisi*

viſſ quòd rectore ſuo navis carere nequiret, ſe certè primum ac ducem futurum) aliquantulum quidem ex itinere terreſtri moleſtiæ; ſed diſcriminis nihil; & contrà, lucri plurimum capturos. Abeſſe, circuitu littorum haud adeò negotioſo, Portum, Mantæ cognomine celebratum: iter, propter regionis ſitum, & dulcium aquarum occurſum, tum amœnum, tum breve ſuccinctúmque. Portu Mantæo, coituros rurſus in amplexū, & eos, qui navigii moleſtias retinuiſſent; & illos, qui profectione terreſtrì nonnihil pedes exercitaſſent. Hujus conſilii temperie, minùs poſthac, etiam cum inopia, conflictaturam actuariam, convictorum multitudine ſuccisâ. Seceſſuris contrà, rerum omnium cornucopias, ex continentis fructibus & mercatu, præſto fore. Quòd ſiquos ipſorum, ceu maritimi victûs faſtidio fatigatos, oppidanæ potius deliciæ, vel dapes exquiſitiores ſollicitarent: diſtare non procul ab hoc ipſo, cui tunc adhæreremus, Promontorio, municipium & urbeculam; ab Hiſpanis olim exſtructam, profeſſionis Chriſtianæ, juris Caſtellani: digniſſimámque, propter civium liberalem indolem, quæ vulgò noteſceret. Sed huius quidem, per temporis, ex quo divertiſſet in ea, longinquitatem effluxiſſe ſibi nomen. Ab quovis tamen, etiam barbaræ gentis, obvio viatore monſtratum iri; dummodo ſeceſsûs ab littore permodici neminem pœniteret pigerétve. Sed inter hæc præmonere ſe nihiloſecius; ne, locorum amœnitate capti, moræ vel digreſsibus nimiô plus indulgerent: néve Mantæ portum oblivione vel incuria neglectum irent. Præ cæteris autem illi, quibus nec urbecula multùm cordi foret, nec pes ad ambulandum durabilis; oram mariti-

mam perpetuò stringere meminissent: ut recipi, quoties postularet usus ac permutari possent; per vices aliis aliísque navim relicturis, & relictam denuò resumpturis. Ejus rei gratiâ, se, paullò cunctantiùs meditatiúsque factis velis; de composito semper littoris margines rasurum: ut, clamore sublato tesseráve, quæcunque nobis collibuisset, pariter edita, navigium ipse confestim ad nos adverteret; nos autem nullâ morâ conscenderemus. Quod bonum igitur, quod felix *esset* & auspicatum! *Vectorum dimidium in scapham* (quam per quatriduanum otium ex tabulis, & naufragiorum reliquiis, ad promontorium hærentibus, compegerant) *sese dimitteret, terras petiturum: dimidium autem turbæ residuum, navigationis solita compertáque mala, tolerare fortiter insisteret. Sic sentire se, sic velle.*

XI. NEMO secundis auribus, neque sine doli mali vaniloquentiæque suspicione, gubernatoris sermonem excepit: palàm etiam plerique frementibus: *Commeatu per summam fraudem circumscriptis, nunc novas insidias tendi: nunc mentes ipsas & animas & Salutem oppugnari.* Quidam etiam clarissimô convitiô urbam & os hominis incéssere; NIHIL *esse Nautis & nunciis sublestius: nihil eorum narrationibus contaminatius, in verba singula fumos & mendacia venditantium. Semper ab illis adferri Peregrina; tot decipulis insidiosa, quot simplices aures nacta sint: his præsertim moribus, quibus receptum jam publico dicto sit;* MUNDUM *velle Decipi.* Persistit ille nihilosecius in asseveratione, frontis orísque ferreâ contumaciâ; contestatus fre-

quen-

quenter omnia Sacra Profanáque: jurans insuper ac dejerans tertio quoque verbo Fidem suam. Quibus tamen omnibus, pondus sanè nullum invenisset; nisi perjurio suo NUMEN etiam ac Superos involvisset. Tunc enimverò labare nonnullorum constantia, flectíque; lentè primùm, ut assolet: mox, tanquam excantatis animis, pronô per præcipitium assensu, compluriúmque suffragiô. Caussa stolidæ credulitatis accessit nova, Vectorum nonnemo, terræ filius; & in quamvis adulationem mendaciúmque venalis. Hic dissensu primùm simulato, ne subornatus patesceret; deinde sensim, quasi rationum naucleri congerie victus & immutatus; ad extremum in impostoris sententiam pedibus, ac propalam, concessit; ausus insuper (facundiâ sine dubio conductâ) multò disertiùs copiosiúsque singula confirmare, quæ magister navis confinxerat. Pedestris viæ commoda, maris tædia, littorum valliúmque Tempe; cætera præterea quàm plurima, commentis expingere: nec appellatione quidem urbeculæ, quam alter amiserat, prætermissâ; cùm Thalassiam eam nominaret. Neque simplici nequitiâ contentus: nec(uti) parùm comperta celebrare videretur; Se vero (retulit) visa suîsmet oculis, non audita duntaxat lectáve memorare. Lustrâsse quondam oram illam maritimam universam; neque sine lucris. Vtque plurimùm crederemus: se referebat, quanquam stomachi languore conflictaretur, etiam nunc in comitatu cæterorum, éadem loca denuo lustraturum.

 Valuit

Valuit & affirmatio tam audax, & exempli proprii promissum nequam; multorum ad corruptelam potens. Clamare plerique jam, etiam eorum, qui contentissimè priùs restiterant; *Concederet Scapham! praecideret vinculum ac funem! valeret tarda molestáque navis! Se verò pedibus itineris reliquum exacturos. Tantummodo Mantam, ex condicto (flammarum nempe significatione nocturnâ, diurnâ verò Divi* IACOBI *tesserâ) pars utraque convenirent, ac, quoties navim resumi postularet usus. Et hoc, Ex animi sententia, fidéque constanter inconcussa.* Quæ cùm fierent omnia dicerentúrque: nihil tamen, ne tum quidem, ab animi firmitate demotus ego, stabam petrâ quavis inconcussior: & partim mendaciis indignabar, impudentissimè comminiscentium, ut navigio nos dejicerent, ac spoliis ipsi nostris potirentur: partim stoliditatem subsannabam cæterorum, qui certa dimitterent; & incertissima sequerentur. *Sic ergò notum Vlyssem? An in sola continenti prædones impostorésque, verborum largos esse; promissorum falsos? In Oceano scilicet nullam fluctuare fidē? Non hoc superi* (dicebam) *non Numen, neque ratio siverint; ut veteri deceptori, novam, & pristinis omnibus perniciosiorem, ad fraudem pateam. Ex hoc enimvero loco, quem naulo meo teneo, nemo me, nisi vel viribus expellet, vel naufragio.* Dicebam hæc, & mihi constabam; etiam adversùs torrentem, & omnium sententiam, iturus. SED, *mirum* sanè dictu; *Quantum in Amicitia molis sit* & ponderis, *ad constantiam labefactandam?*

XII. ERAT in navi Ioannes quidam, cogno-

gnomentô PEDIOSA; non modò patriâ mihi, ſed ſanguine quoq; propinquô junctus:tum, præter hæc, vinculis fortioribus educationis ac condiſcipulatûs, planiſſimè concretus. Cujus juvenis amori, mihi tam firmè jam à teneris hærenti; ſicut charitatem nullam facilè præferebam componebámve: ſic eundē nullius poſtulati repulsâ temerè lædendum exiſtimabam. Is, principiò naucleri fallacis nugas animoſo contemptu rejecerat, & exſibilârat: auſus etiam, clarâ conteſtatione, peracriter adversùs væcordiam promiſſorum illius, & vocem & manum extollere. Paullatim deinde, tot aſſeverationibus ac juramentis, & mercato præcipuè teſte, quem dixi, debilitatus: ad extremum fractus ac proſtratus, manus mendacio dedit; adversùm rationis evidentiſſimam lucem. Et hic, ne ſibi ſoli deſiperet, in partes ſuas me quoque pertrahere connixus; cùm argumentorū momentîs parùm promoveret; tandem precibus, & Amicitiæ ſacroſanctîs fœderibus, quæ crebrò commemorabat, aggreſſus eſt: iîs ſolîs, tanquam Hectore fortiſſimo, pugnans in ſuū VICTORIAM. Ità, cæterà firmum & inflexilem, Affectu denique (fateor) & obteſtationum improbitate, ſuas in leges ac vota perduxit. Sic, *Amicam veritatem amiciore Platone triumphante*; cauſſam optimam tandem, & cum cauſſa navim, deſerui: tantummodo ne deſeruiſſe Sodalem viderer. In ſcapham itaque, conſtantiæ transfuga, pediſequus amicitiæ, me cum cæteris demiſi, quinquaginta circiter comitibus. Cum iis in terram, ad lævum pelagi latus procumbentem, ex-

 ſcendi;

scendi: Nestore meo, cujus tot quondam narrationibus oblectabar, prudentiam simul & celocem suam retinente. Quo factum, ut & aurium mihi voluptas, & disciplinę fructus, unius absentiâ capitis intercidere. Nos porrò littore, post longum Oceani tædium, alacres potiti; ne, sine ductu, belluarum in morem, ageremus: universo de numero, profectionis rectorem & itinerũ velut modimperatorem, deligimus. Hujus in verba placitáque, quoad Maniæ portus in conspectum veniret; corpora simul & voluntates (citra sacramenti tamen religionem) oppigneramus.

ARGONAUTICÔN
AMERICANORUM,
SIVE
PERICULORUM PETRI DE VICTORIA
LIBER IV.
CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Lectori se purgat Victoria; quòd per aliquot deinceps libros, regionibus ac locis propria sua nomina non sit assignaturus; notitiâ eorum destitutus.*

II. *Expositis in terram Sociis pedariis; Victoria, dum in nemore fontanam inquirit, in casulam incidit, crocodili pelle contectam. Reversus autem, Sociorum non paucos invenit repentinis torminibus stratos, & quiritantes.* Comment. pag. 26. fin. & pag. 27.

III. Æ-

III. *Aegritudinis sociorum caussam docetur: quam, inconsultò devorata, poma venenosa præbuerant. Remittuntur ad navim agri.* Comment. pag. 27. & 28.

IV. *Cæteri progrediuntur itineribus, propter promontoria, difficillimis. Fontem, dudum indagatum, denique reperiunt; reperióque fruuntur.* Comment. pag. 28. & 29.

V. *Victoria, contra votum pervigil, secum adversùs instantia mala (renitente licèt semper timore, & prævalente) philosophatur: atq; in omnẽ se fortunam obarmat.* Comment. pag 29.

VI. *Viarum in progressu locorúmque, amœnitati permista, asperitas. Calor, Situs, refrigeria. Rivus (ac mox amnis) è rupe geminus, & admirandus. Occursus torrentium fluminúmque creber & permolestus: quónam pacto à viatoribus superatus?* Comment. pag. 29. 31. & 32.

VII. *Crescentem, cum itineris duritiâ, famem, viatores spe promissi ab nauclero oppiduli consolantur; verùm irriti. Victoria interim, ac de Sociis nonnemo, pæne depositi, seipsos animi magnitudine erigunt. Viæ tædio, plerique optant ac suadent navim, imprudenter relictam; & tunc aliquoties oculis oblatã.* Cōment. pag. 32 & 33.

VIII. *Aliis tamen superbè contrà sentientibus, in itinere pedestri persistitur. Famem, radicibus arborum, cancrísque, mitigant. Laßitudine plerique franguntur. Problema; Cur viatores, à quiete interpositâ, ad iter continuandum ægriùs resurgant, ac pergant?* Cōment. pag. 34. & 35.

IX. *Spatioso flumini trajiciendo, tumultuariam ratem apparant: & qui priores, quiq; posteriùs transportentur, sorte designant. Relictorum in ripa, superflua, fatuáque cautio, eventilatur.* Cōment. pag. 35. 36. & 37.

X. *Balbóas, unus è sociis Victoriæ, in fluminis transitu, loco vadoso, submergitur.* Comment. pag. 37. & 38.

XI. *Balbóæ submersi vita, moréſque; quibus tam lugubre exitium viſus commeruiſſe.* Comment. pag. 36. & 38.

PROXIMUM fuit; ſemel ſtultè navim egreſſis, ſemper, & in immenſum, errare. neque loca tantummodo (quod in ſolo peregrino ferè neceſſarium) ſed nomina quoque regionum ac populorũ, ignorare; quippe, ſine ductore gnaro vagantibus. Tantô magìs ego, jam nunc in anteceſſum, iſthæc Argonautica mea lecturis, me cupio purgatum; ſi non, ut hucuſque ferè, ſic etiam in poſterum, ſuis quæque nuncupationibus, Europæis exoticíſve, conſignavero. Nam priùs, quàm in hanc malorum neceſſitudinem induti ſumus; ab uſque Bætica, familiaria nos nomina comitabantur & ducebant, per geſtorum ordinem ac denarrationẽ. Hiſpalis, Gades, Pontus Atlanticus, Africana littora, memorabantur. Præter hæc, Canariæ, Mantinina, Margarita; necnon urbes, Carthagéna, Nombrediosa, Pánama, cum inſulis Salomonæis & Philippinis. tum cæteræ portuum ac regionum Inſularúmque, ſub propriis appellationibus, deſcriptiones; nautis vectoribúſque per quotidianum uſum extritæ.

SED poſtea, quàm invidiâ fortunæ, naucleríque Panamæi perfidiâ, recto maris ac littorum tramite ſumus excuſſi: tunc enimverò

verò fúgere miſeros ipſa rerum natura, ſimul cum ſui notitiâ, cœpit. mortales, quorũ ore digitóve certa diſceremus, vel penitùs nulli; vel, ſiqui rariſſimi ſub conſpectum veniſſent noſtrum, immanes atque barbari: quorum tu non linguam ſolùm ignotam; ſed perinde fidem omnem, & indicium, ſuſpecta duceres. Nobis igitur abundè fuerit: locorum intractabilem genium, & horrida regionum expertos eſſe. Nec quiſquam ſuper hæc (tanquam alioquin vacillaturâ narrationum veritate) nomina, quaſi ſub teſtimoniis juratis, quærat. Fatemur enim ingenuô candore; nos hæc ut plurimùm ignorare. Cæterùm ea ſtyli ſollertiâ nihilominus flumina, ſolitudines, montes, Promontoria; quin & ſaltus, præcipitia, portuum flexus, ac ſiqua præterea viarum erroribus annexa ſunt, exſequemur: ut, etiam prætermiſsâ nuncupatione, gentes illæ (ſiquid Europæè Romanéve nôſſent) ſua ſingulæ loca, ſuas colonias viciniáſque deſignari, ſine dubitatione recognoſcerent. Id, quod, in tanta nominum verorum nocte, ſatìs eſſe debet, ad Hiſtoriæ retinendam dignitatem. Sed jam tempus, ad incepta remeandi; geſtorúmque ſeriem, per itineris & calamitatum ingens æquor deducendi. quibus lectitandis, ipſa (quod ſperare videor) occurrentium rerum varietas, quanquam in tenui ſæpe, non tenue tamẽ levamentum aſperget.

II. POSTEAQVAM igitur ſcaphâ (ſicut expoſitum eſt) cum ſociis proximo littori ſubductus, arenam atq; continentem tenui; ſtatim, ut è mari vehementer accensô, ſabulóque ſolaribus radiis exuſtô, ſitire moleſtè

cœpi. neque labor alius prior cupidinem inſedit, quàm fontis indagandi fluminiſve; cujus hauſtu dulci calentia viſcera refrigerarem. Dum igitur in his curis, & undarum deſiderio, cæterorum immemor omnium, incedo; divulſus paullatim à contubernio reliquorum, in loca ſolitaria, clauſáque ſylvis, incido. quibus, dum palabundus hàc illàc inerro: repentè caſulam reperio, perexiguam, fabricâ materiáque plebejâ ſtructam; pedes longam novenos, nec ampliùs ſeptenos in altum eductam. Ac latera quidem & parietes, non diffidebant ab Americana conſuetudine. neque tectum aliter, niſi gentium illarum ad regulam. Cæterùm tegumentum tecti novum, nec unquam ad id temporis à me conſpectum, CROCODILI maculoſâ prælongáque pelle refulgebat: quam, quiſquis architectus fuit, compoſitè, pérque conſpicuam artem, ſuperextenderat. At ſuper has exuvias, pari miraculo, clypeus jacebat ingens. Is, nequà dilaberetur, neu' ventis aut rapinæ pronus eſſet: circumfixis ad tecti margines *vexuris*, quaſi densâ tutiſſimáque ſepe, diligenter incingebatur. VEXUROS Americani vocant, junci quoddam arundiníſve genus, ſine nodo: quod ab radice paullò craſſius, deinde ſenſim cacuminatur in cuſpidem, altitudine ſcipionum; contrectatu glabrum planúmque, pondere veluti palearum aut acerum: ut aërem te portare credas aut plumã; non baculum, aut juncum, cannámve. Cæterùm firmitudine conſtat ſuprà ferri robur infractâ durabilíque. Quod equidem non conjecturâ ſcribo, ſed experimentô damni;
quippe

quippe vulnere sauciatus non perfunctoriô: posteaquam, velut in stipulæ levitate nugaturus, temerariam volam, per lusum & jocum, in culmi verticem violenter impegi; sed mox altâ, verâ, sanguinolentâq; plagâ perforavi. Perrupi nihilominus (irâ cruorísque conspectu dolorem stimulante) noxium septum &, indimotô Crocodili coriô, (nam & clavis infixum erat) Scutum tamen deripui: suppositô pedibus arboreô truncô, qui jacebat in proximo, saxorúmque congerie quorum omniũ subsidiô, nullâ mole, sublatus sum in gurgustii fastigium. Videbatur Barbari cujusdam sive Ducis Heroísve, sive Prædonis confectâ victoriâ, monimentum esse trophæúmque; quod, stratô vicinis in littoribus hoste fluviatilive monstro, sibi debellator ipse statuisset. Ea nunc rapina, nullo sacrilegii metu scrupulóve, mihi verterat in corporis mei munimentum. Ergò solô vulnere mœstior, cæterà lætus & novitate rerum alacer, abibam; simùl in exspectationem intentus feliciter aquandi, simùl mapalis inventi faciem & monstra mecum expendens. Ac fluvium quidem fontanámque, post diuturnam & laboriosam indaginem, reperi nusquam: ad locum autem, unde digressus principiô fueram, relictîs viæ prioris vestigiis, reversus; socios tandem renactus sum: unâ quidem omnes infelicitate, cæterùm diverso malorum habitu sensúque, conflictantes. Nam alios quidem cœli violentus calor, & intoleranda sitis straverat, marcido languore terræ defixos, vel arborum radicibus applicitos; tanquam in mortis

viciniam. Alios verò deprehendebam, velut ipso cum funere jam luctantes; humíque sparsim, furentium ritu supinatóque corpore, volutatos; non sine clamorum & ejulatûs insaniâ. Nec apparebat, procùl propiúsque spectanti; *quâ causâ novâ, velut Vlyssis quondam comites à Circe furiati, grunnirent? nisi fortè, (quod tunc suspicabar) venenô vitalibus imprudenter ingestô, vel toxico noxiíve germinis cicutâ per errorem absumptâ, baccharentur.*

III. ERRABAM itaque jam pridem, sine voce; non tamen sine lacrymis, & in misericordiam attonito vultu; neque, quid id tandem esset, assecutus, interrogabam meipsum tacitâ disputatione; *Meos, an alienos, an denique spectra quadam & lemures, aspicerem?* Donec ex amicorum nonnemine (quẽ & ipsum sitis torpor & impatientia vix sinebat in verba consurgere) quid esset, didici. Nam is, simulac me conspexit: ratus id, quod erat, à dulcis aquæ vestigatione regredi; quanquam Clypeum videret ignotum, de Clypeo rogare supersedit: sed confestim, vehementer appetentium more, versus ad id, quod solum expetebat; Et quid tu, Petre? quid? inquit: aut ubi fontem rivúmque reliquisti? Nam me quidem herculè, nisi, te monstrante, fontanam hausero: jam, fugiens extremis è labris, anima deficiet. Cùm ego negarem, post sedulam scrutationem, vel gustulum aquæ, vel guttam nactum; & hoc, tardissimè credenti, vix tandem asseveratione graviori persuaderẽ: in impatientiæ delenimentum ei sum orsus exponere reperti

mapa-

mapalis, & Corii crocodilæi, clypeíque miraculum. Deinde; Sed interim hi, qui sic miserabiliter volutantur, quid? (inquam) aut ex quo fonte biberunt? quánam Medeâ phrenetici Iasones potionati sunt? Tum ille; De fonte nihil (infit) neque de Colchica sagâ, libârunt. Vtinam eádem parcimoniâ cibos quoque vitâssent! Quid igitur? (inquam ego) num magicam quampiam, aut aliter sceleratam herbam, momorderunt? Immò, respondit ille; Non herbam, nec folium: sed ipsam arborem, ac peste contactos fructus. Cùm enim per littoralis hujusce saltûs (ut fit) avia deviáque, parùm certi vagarentur; & alius quidem scatebras humectando gutturi persequeretur; alius autem diversis desideriis, quia liquorem jam desperaveramus, poma prunáve suspiraret; quorum succo linctúque, viscerum ardorem commitigaret: infelicissimo tandem & verè malevolo Fortunæ favore, simul plures in frugiferam hujus sylvæ particulam incidimus. Erat in hac arbustum, pomis (ut æstate, jam in Auctumnum vergente) gravidum. Et erant mala, cujusmodi totam Asphaltici lacûs crepidinem in Palęstina prętexunt; colore vivida, carptu prompta, contactu mitia, gustatúque non insuavia. Sodomę fœtus esse, quamquam in orbe longissimè dissitô, facilè conjectâssent nisi *rabida cupiditas nec modum adhiberet, nec consilium & oculos.* Carpserunt igitur; & in decerptos fructus, nullo prohibente cuncti, quos cruciari nunc cernis, præfestinis morsibus involârunt; vescos illos quidem ac prædulces, cæterùm intrinsecus nativâ refertos peste. Nec

poterat, priusquam bolum totum glutirent; inter ipsam vorandi moram, eos ex toto fallere latens pernicies. Sed scilicet, *Indomabilius nihil est ventris impetu*: *qui*, gulæ pravâ suasione, dummodo sensum & aviditatem expleat, *inter salutaria noxiáque non distinguit*; ac, deprehensâ quoque fraude, cœptæ voracitatis insaniam absolvit. Et hoc est (inquit) peccatum illud, hæc illa Circe Medeáque; quam nunc tantô viscerum tormentô malè consulti luunt.

Secundùm hanc amici narrationem, ego, meúsque PEDIOSA, non magìs jam misericordiâ, quàm futurorum metu, molles; suadere miseris cœpimus (accedente tandem cæterorum quoque consiliô, qui sani remanserant) ut desertam modo navim, quantâ possent, festinatione repeterent; dispulsuri venenum per opportuna pharmaca: quæ facilè vel Nestor illis, vel quivis instructiorum vectorum, suppeditaturus esset. hìc enim quid esse tandem: nisi vel rerum omnium penuriam? vel, quod penuriâ deterius, pro medicina luem? Pro nobis autem ex animo solliciti, verebamur & præsagiebamus; Quoniam tam funestè nostrum iter, in ipsis statim exordiis, initiatum esset: ne pejore deinceps progressu claudicaret; & ad extremum lapsu pessimo præcipitaretur. Dissimulavimus tamen, quoad licuit: &, contra mentis sensum, *Bona verba* præfati; Superûm illis favorem, omniáque secunda precamur: ac dividimur.

IV. Et languentes quidem, quo potuère gressu, dolorem inter & necessitatē luctante;

perfidum

perfidum gubernatorem, ac mare, repetière: successu nanquam postea nobis compertô. Nos verò, quos corporum aliquantò major firmitas, in delecti ducis auctoritate retinuerat; mutuis accensi sermonum incitamentis, insidioso nemore digredimur; atque littoris propinquiora stringimus. Et, quanquam jam in noctem vesperâ vergente, per æqua tamen & iniqua, teréque per salebrosa loca progressi, sub crepusculum denique, quandam in convallem deferimur, angustam, prælongámque: cujus mons alter editior, horridóque devexus situ, latus omne sylvîs, desupèr incumbentibus, intexerat. Erátque sanè, præter arcti tramitis molestias, iter illud tum opacô montium, tum depressu vallis; ac, præter hæc, squalore peregrinarum frondium, & tenuitate fulgentium siderum, cumprimis inamœnum. Successit, etiam evictîs jam confragîs, labor atrocior; Mons novus, in immensum elatus, & accessu prægravis: tametsi pedes etiam recentes & integros accepisset. quantô difficilior ergò nostris, jam prælassatis? Eo namque loco (sicut per pleraque Septentrionalis Americæ littora) Promontorium à continenti cœptum, asperis, præruptis, jugosísque verticibus exsurgens; primùm quidem commodiores maris oras viatoribus subducit. deinde, non sensim, sed manifestâ statim præcisione, vastum & editum; in mare subjectum propendet. Vnde fit, ut neque terram ab læva, vel arenas, indulgeat humanis pedibus: & à dextero látere, navigantibus ex adverso portum ac navalia præse-

præfecet; propter immanem cautium celsitudinem. Cum hac nos tamen locorum atque temporis inclementiâ conflictati (quanquam profundô noctis, & increscentibus cum horrore tenebrîs) omnium incerti passuum subingrediebamur; tristî silentiô compositi. Iámque laboris dimidium exactum erat; superatô, summas inter difficultates, Promontorio. quam rupium victoriam ingenti beneficio natura parens coronâsset in nobis; si supremis in verticibus vivas undas, è fragore fontis alicujus, promisissent. Sed videbatur *ad omnia vota* nostra *Felicitas* esse *surda*. nósque sitis impotentiâ moriebamur; propterea, quod super assiduam lassitudinem, sudorísque fluxum, etiam æstivæ noctis languor, desideria potûs accenderet. Iámque ferè tolerantiæ minimum erat, ascendere; fatigari; cum prominentibus saxis luctari; pérque tenebrarum ambigua pedes ad scopulos cruentare. Prægravabat enim undarum absentium impatientia. quarum ut potiri tandem aliquando contingeret; neminem nostrum piguit, etiam montis alterum latus, quantumvis per præcipitia deruptũ ac lubricum, emetiri: non absque descensûs nocturni manifesto discrimine. Sed difficultates omnes, uti cæteris in desideriis; ita fontium in cupiditate, vehemens amor deglutiebat.

Sic haud ita multò post noctis medium, superatum Promontorium est. Et, quia paullatim etiam astra, Lunáque nitor se, purgatîs nubibus, exseruerant; tantô leviore negotiô planitiem littoris, apertô cœli splendore, contigimus. Quò simul ventum est; ecce, fonticulus?

ticulus

ticulus! incerto primùm sonitu, velut è longinquo strepens, repentè nostros ante pedes, gratissimô spectaculô, procubuit. Ejus scaturigo, de scopulo propinquo, modestis desultibus prorumpens; in subjectam scrobem, *conchæ simillimam, effundebatur: elegantiâ naturæ mirabili, tanquam artis ingeniô, marginatam. Hujus crepido, flosculîs circumquaque variata, vivóque gramine; simùl arborum frondibus impendentibus, amœnissimum frigus, cum umbrîs & odoribus, spargebat. Fuisset animus, ad sublustre cœlum; hôc ludentis naturæ spectaculô, primùm omnium oculos pascere. Sed impotens venter extinxit hanc cupiditatem; & ante cuncta cætera desideria fuit. Ergò, fontis circùm oram, omnes in orbem & coronam strati; quanquam necdum exterso sudore, nullâ salubritatis curâ, largiter omnes hausimus: ac per vices, inter se sibi succedentium recedentiúmque, frigidæ ductibus ad satietatem indulgemus; tantò bibaciores, quantò per tot jam horas ad reperiendum laticem intentiores. Indaginis itaque tædium, potûs copia, quasi fœnoris quadam exactione, pensabat: avarâ voluptate, neminíque non ignoscendâ; tantâ præsertim liquoris fluentis illecebrâ. Nec enim calamus est, neque sermo, qui possit illius omnia bona comprehendere: non perspicuum aquæ nitorem, crystallo quovis & adamante tralucidiorem: non influentis in guttura lenitatem; non haustûs dulcissimum saporem; non frigoris blandam temperiem; non denique, commendatam eventu, salubritatem. Vt taceam ipsius,

ipsius, quo fons concipitur, receptaculi speciem & amœnitatem; quam non eloquiô Demosthenes, non calamô Xenophon, non penicillô Parrhasius, adsequantur. Et cæteri quidem sociorum, satis habuêre, fontis hujus usuram haustu nudô jejunóque capere: quippe, qui præter bibendi cupidinem, & os siti distentum, nihil secum attulissent; non coctum, non crudum. At me, PEDIOSAMque meum, futurorum providos, humanorum casuum & viarum incerti successus, admonuerant: uti viatico cibario suam quisque manticam impleremus. Quod nos, dum navigio digredimur, non perfunctoriè fecimus. Hujus itaque sollertiæ tunc fructum cepimus; cùm, esuriente comitatu toto, nos soli, post largum potum, sub arbore sepositâ jentavimus; quantum visum est.

V. SUB hæc, peractîs munifico Numini gratiîs; quoniam noctis aliquantillum supererat, priusquam Aurora promicaret, dormitum pariter omnes concedimus. stratîs sub arbusto fontano corporibus, bini ternive somnum inimus; sed somnum plerique, præter me Pediosámque, planè famelicum: & idcirco (quod Physici quidam opinantur) expeditiorem ac pinguiorem. Me verò non tam ventris satietas, quàm curarum intemperies, insomniâ multavit; reputantem, intempestivâ futurorum imaginatione; *Quantum certæ felicitatis in Bætica reliquissem? quàm incertam sortem in Americæ regnis persequerer? per quot curas, labores, vexationes, mortes? An verò, si vel aurei montes, & omnes Peruanorum thesauri, sine scoria fraudéque, certò tandem affluerent; parem fore tam imbecillam adolescentiæ ætatem ac vires,*

vires, in tot casus? At nunc, dum opes peregrinæ (mendacissimâ fortassis expectatione) per mille barbaras manus, atque tela, per inhospitas solitudines atque saxa quæritantur; uno temporis puncto cuncta disturbatum iri. Limam, Cuscum, Quitum, & nescio quas Peruvii regias inquiri; quas fortasse nusquam gentium, aut, non nisi per sepulchrum, invenias. Quòd si tam prona repertu sint transmarina loca, procúlque dissita; quid ità non tam facilè deprehendi, quæ propinquiora sint? Mantæ portum? oppidulum Thalassiæ? limitem Peruvianæ navigationis? Nempe, toto sanguine, totóque spiritûs impendio (nisi me conjectura malorum malè falleret) nihil aliud denique, quàm inania fumósque quæri; nec aliud, quàm fumos & inania repertum iri: cùm Mortalium cuncta fluxa sint, & ventus, ac vapor; & (si verum audire possumus, ex ore Sapientissimo) VANITAS VANITATUM!

Talibus, & harum similibus imaginibus, inquietabam diluculum meum; &, inter molestas animi disputationes, lævorsum dextrorsúmque corpus agitabam. donec per injuriam fugatus sopor, pertinaciter abscederet; nunquam eò manè rediturus. Ego quoque, necessitatem in constantiam vertens; vigiliam tandem obfirmavi. mox, timiditatis meæ pudore, memetipsum & ignaviam præteritam execratus; *Quid autem* (inquam) *ego, parùm virili robore, cum venturis terrâ maríque malis, muliebriter litigo; priusquam hæc in nos incurrant? Quid igitur tunc agam; cùm incommoda præsentia præsentem obruerint? Quem tum, qualémve, me geram? Non ità,* VICTORIA, *non ità! Tuum te nomen, & omnis retrò sanguinis tui generositas, ad fortiora*

stimulet;

simulet; ad adversorum tolerantiam adhortatur. Quid, quòd hæc ipsa, quæ tute tibi (vates importunus) incommoda præcinis; aut nunquam in universum, aut etiam in prosperius, evenire possunt? Nos quidem certè, vano sæpissimè timore paratragœdiamur illic; ubi latissimum epilogum fortunæ scena dabit. nos intempestivo pavore quàm plurima pingimus, in mentis phantasmata; quorum nec umbram quidem in suo tabulario Divina Providentia præscripsit. Ad summam! MALUMUS interdum timore Fatorum mori; quàm ipsô Fatô.

Dicebam hæc ipse mecum; & diffidentem animum, verbîs in hunc modum fortibus, seu firmabam, seu circumscribebam; nonnullo philosophiæ fructu. nam fluctus certè curarum inutilium, utcunque tunc, conquievit. Nec tamen ideò secundiore fluxu somnus successit; ut ego reor, *præterlapsâ jam horâ cupidinéque, quam dormituris naturæ lex præfinivit; quáque semel neglectá, frustra posthac ad solius arbitrii tui libidinem stertere coneris.* Igitur quietis & ego tandem aspernator; ut primùm rubescentis auroræ jubar notavi, corripio cubitu membra; paullúmque pandiculatus & mox alacres in pedes erectus; AUT (inquam) *illa, quæ metuis, Petre, sic accident; uti mente fingis: & ità supplicium tibi struis, ante supplicium. Aut irritus pavor irridet suspensum animum: &, ecce, carnificinam, à nullo jussam, spontaneâ stoliditate subis. Quin ergò potius, quidquid illud est, sub Deo, cœlóque, Superûm in manibus relinquis? tu verò lætus & hilaris, vivis atque pergis?*

Hac sententiâ, tanquam ipse mihi Cato

meus,

meus, aut Cordubensis Stoicus, animum armabam: & hiscentem, velut sopitiunculis papavere sparsis, in quietem quandam componebam. Sed, ut opinor ego: NULLIS *Artibus mens invita cogitur, ut id velit, quod non vult; & hoc despiciat, quod formidat. In universum; ipsam potiùs evertas, necesse sit: aut certè pericula, quibus angitur, media perrumpas: vel denique, nescio quo stupore dementiæ, cæcorum more, neque sentias neque videas; etiam ea, quæ sentis, ac vides. Nam, etiam ad Sapientiæ leges intellectu jam perductô domitóque; magna tamen adhuc vis & imperium est phantasmatum. Est quædam (nescio quæ) tyrannis illarum, quæ cerebrum infestant, impressionum: quas, cum importunitate tumultuantes, & more muscarum impudentium advolitantes; quanquam sæpe rejeceris, sæpius sæpiúsque rejicere cogaris: fatigatione, nihil profutura.* Certè quidem ego, noctis propemodum totius dissertatione, velut Platone quodam, Academiáque præparatus; & adversùm imminentia casuum, super omnes Epicuros in Phalaridis taurum, ut putabam, animosus: Socios, adhuc altô somnô stratos, expergefacio; tardiúsque dicto (sicut fit in semisopitis) audientes, clamoribus increpito. Vix tandem in viam matutinam accinctos, ultrò sermonum hilaritate (non minùs ac pedibus) antegredior. Neque tamen adhuc, inter tot pectoris excitamenta, latrantes in præcordiis sollicitudines satis consopio. Dicebam sæpe quidem ipse mihi; *Macte virtute*, VICTORIA! *macte robore! papæ! quid inani laniena juvenile cor fodicas? quid vulturem non necessarium, Prometheô tuimet odiô pascis?*

scis? cur toties ipsi tibi non constas? ubi nunc ille, modò conceptus, vigor tuus? ubi meditationis antelucanæ decretum? Nempe, pristinos in fluctus, animique tempestates refluis, ignavus & variabilis tuimetipsius gubernator! Quin tandem obfirmas? &, indivulsô fortitudinis arrepto clavô, cursum, quem inchoásti, corripis, portûs salutisque tuæ securus? Aude saltem aude nunc tandem: &, aliquando victâ desperatione, quod tibi non credis, Deo Providentiæque crede. vultum sereniorem, si tibi non potes, at Sociis adorna. SAEPE, qui finxit hilaritatem, is induit: *& gaudii commentô, verissimè mœstitiam extinxit.* Hæc mihi, similiáque cùm itinere dicerem universô: jámque probè (sicut opinabar) animi mollitiem duravissem; post multa tamen eodem relabebar; garriente semper, in penetralibus curarum, interrogatione primi pavoris; *Quid autem? quid in posterum fiet?* Sed comitum nemo cogitationum mearum rixas audiebat; alternante semper spe metúque cordis: & idcirco, totius oris habitu, solutiorem in vultum difficto; quem & jocis interdum, ac fabularum mixturis, diffundebam

VI. ADJUVABAT autem non parùm sermonum lepórem (quasi suggestâ colloquiorum farragine) regionis ipse situs, per quam tunc progrediebamur: aperiente suprà nos quidem cœlô pulcherrimæ serenitatis faciem; sine nubibus ullis, & adhuc clementer radiante Sole: ponè nos autem, dextrâ lævâque, jucundissimum maris ac terrarum amphitheatrum expandente viâ. Dextrorsum quippe, littoris ingens spatiositas ostentabat nobis ignota portuum, rupium, atque pro-

promontoriorum; cum infinito Pacifici maris excursu: certantibus vivacissimâ colorum varietate, cum vitrei viroris fluctibus, solari radiô, confusique splendoris purpurâ. Lævorsum verò non invenustius spectaculum, pulcherrimarum arborum sylva capitibus impendens, relevabat ambulantes umbræ projectu: cantúque volucrum aures, & aspectu ramorum oculos, oblectabat. Nec deerant ex obliquo spirantes Zephyrónoti; qui leniter concussis agitatísque stirpium foliis, diem & ardorem temperarent: gratissimóque susurri fremitu, confabulantium attentionem interluderent.

Valuerunt ista nonnihil ad angorum laxamentum; qui, per intervalla recurrentes, identidem pectus lancinabant. Sed non perinde valuerunt ad corporum refrigerium; æstu sensim, & meridiani fervoris incrementô, fluentium. Etenim, subsidentibus Favoniorum aurîs, diéque crebescente; calor (ut in plaga regionis flagrantissimâ) cœlíque vapor intolerandus, languore simùl & satigatione, pæne spiritum & animam interceperant. Nec jam ullum erat intemperantis mali solatium; præter spem Vrbeculæ: quam pridie navarchus, digredientium credulitati descripserat. Hoc igitur solum jam, omnis molestiæ refrigerium, oculis inconnivîs requirebamus; ad oppiduli mentionem & memoriam (ut *impatiens est omnis exspectatio*) non sine murmure, plerique suspirabamus; ne salivâ quidem dentium inhibitâ, tanquam proximo statim votorum fine. Quoties igitur aut saltus, recessu nemorum intercisus, vacuum

vacuum intuentibus spatium aperuisset; aut eminus renidens aliqua rupes, scopulorum inæquali concisione, castelli pinnarúmque simulacrum expresserat; vel quodcunque denique spectaculum nitidius obscuriusve procùl refulsisset: id nos THALASSIAM urbeculam suspicabamur. ad illius conspectum manus pariter & clamorem tollebamus: donec, post innumeras frustrationes, consumptâ jam omni sylvâ, nullóque reperto municipiô, *miserorum spes omnis in aquas ac flumina récidit.*

Ecce namque! dum omnium inopes irritíque, cum Solis ardoribus, atque vitæ tædiis luctamur; repentè post sylvas, ad itineris nostri sinistrum latus, clivosior terra primùm in montes; paullatim deinde, celsiùs asperiúsque saxosas in Alpes exsurgere; tum longissimô rupium dorso procurrans, cœpit undequaque fontibus & undarum delapsu scaturire.

Temperamentum id fuit, in tempore concessum desperationi nostræ, jam siti succumbentium. Neque corporum id duntaxat & gutturis refectioni valuit; sed etiam ad mentis & oculorum remissionem. nam tanto subinde ludebat artificio fluviorum nativitas, & scatebrarum origo; prorsus ut dubium esset; manúne sic, an venarum suarum sponte, prosilirent? Sed unus, præ cæteris omnibus, rivus, admiratione multâ cunctos suspenderat. Is, è scopulo præcellentis altitudinis exortus, latice copioso primùm ipsius saxi planitiem inundat. Ab hac deinde, per abscissa penitúsque derupta præcipitia dejectus; in

petram

petram aliam priori petræ subjunctam, non aliter atque consultò præparatum in cratérem, coit. Indè tertiam in rupem, superioribus longè depressiorem, collectus; in saxosam latitudinem, mensæ ritu constratam, diffunditur. Idem autem, posteaquam stagnante vado desedit; extra crepidines, quidquid redundat, molliter egerit, ínque canalem lapideum geminum, bipartitis lapsibus, evolvit. Eorum canalium alter laxus ac spatiosus; posteaquam longô sulci tractu, per cava rupis, aquas inoffensas devexit: sub ipsum finem denique, seipso celsiùs exsurgens, & cuspidatim in puppis morem sese surrigens, violentissimo cursûs propulsu, vacuum in aërem erumpit; ac figurâ quadam cœlestis Arcûs exsilit. Nam, præterquam, quòd etiam in hujus pellucida lymphâ colores ludunt, fulgore Solis incensi; fornix hic aquaticus primam sui partem, velut Iridis pedem, in scopuli fine defigit. Alterâ verò sui parte, peractô jam hemícyclô, ripis summontanis incidit; ibíque profluentem orditur. Esset itaque tam gratiosi spectaculi voluptas insatiabilis; nisi subinde *turbinum impetus (semper aquis infidus)* exultantis rivi curvamen aut conturbaret, aut abrumperet: nonnunquam autem, majorî ferociâ tenuissimum in rorem dispergeret.

At Aquæductus alter, canalis titulo spatióque grandior; & jam pæne fluvii capax; per lata præcipitia, vasto cum fragore dejectis undis, cadentium impetu tumultúque (nam collectim deruunt) Nili fluminis Catadúpas assimilat. ac, jam tum à petræ suæ ra-

dicibus inchoato torrente; Mare Zurium inquieto rapidóque procursu, sub legitimi fluminis ripîs, ingreditur.

Horum, & his non absimilium naturæ lusuum erat abundè. quorum spectaculô nos Thalassiæ, quam inquirebamus, desideria mitigâssemus. Verùm, ut VOLUPTAS *in terris nulla sine facibus suis fluit*; NEC *ullum facilè commodum oneris adjuncti vacuum est*: sic ista quoq; nobis tantilla refrigeria, nō citra multos curarum æstus steterunt. Nam cùm in eum, quem dixi, modum plurimi passim fontes, & ex fontibus alvei, rivorúmque decursus, occurrerent: ipsâ sui multitudine, quantum ex aspectu delectationis, tantum in transitu molestiæ creabant: dum itinerum progressus retardant. Augebantúrque, cum ipsis deliciarum incrementis, incommoda vadandi. Cùm enim, qui rivuli principiò fuerant, paullatim deinceps amnes, & ex amnibus justa flumina, fierent: evenire necessum erat, ut, quas undarum scaturigines, olim saltu pedísve passu trajeceramus; eas deinde, processu fluxûs, superare pontibus aut navigiîs cogeremur. Nec unumquodque fluminum semel duntaxat vincendum occurrebat: sed ter subinde, quater, aut sæpius; quoniam flexibus in Mæandri ritum gyratis recurrebant; & in semet implicabantur. Subsidiorum interim, nec à subliciis, nec à coriaceis pontibus, ac nec à lembis ferè, quidquam ad manum erat. Quare, quod unicum nobis adjumentum, in arcto deprehensa necessitas reliquerat; detractîs corporum inferioribus tegumentîs, ad lumbos usque, gurgitibus

gitibus ac vadorum incerto nos committebamus. Id autem fieri non poterat, abſque temporis ac profectionis gravi diſpendiô. quam moleſtiã augebant ſæpe fluctuantis vitæ pericula. Nam, quòd amnium plerique, qui ſeſe progredientibus objecerant, latitudine pedes ut minimùm duodenos; profunditate, ternos plus minùs æquarent; ultra vires & audaciam humanam erat, ſingillatim eos viritímque perrumpere. cùm præſertim catarrhactam undarum, ripîs incluſam, ſuâque ſponte jam incitatam, inſuper alluviones novæ, de rupibus ruentes, impellerent. In vadorum itaque trajectu, connectebamur terni ferè, quaterníve; conſertîs indivulsâ fide manibus ac digitîs. Ità, veluti copulâ catenáve colligati; ne contrà rectà gradientes flumen invaleſceret, progreſſu ſurſum obliquatô, pervadebamus. Nec enim nos fallebat; eos, qui rapidè defluentes aquas ſecundo pede ſequerentur, ſimul cum illis abripi; qui verò ruentibus adversùm irent, vincere faciliùs & perrumpere. Multum nihilominus, antequam riparum potiremur, luctæ; plurimum formidinis exhauriendum erat, torrentes ingreſſis: ut, quibus ne ſic quidem conſertis conſtrictíſque, penitùs profluentes parcerent. Nam & in ſaxorum occurrentium gaſtras impingebamus: &, in ſabuli lubrico fidum defigere veſtigium, magni moliminis erat, inſidiarúmque pleniſſimum; trahentibus ad ima graves pedes levibus arenîs. Inter mutuos itaque nexus pariter vadantium, nunc hunc, nunc illum inſani gurgites ſubruebant; aut in gyrum vortices circumage-

bant. Quòd siquis, misericordiâ suadente, fluitanti manum injiceret; aut, connisu corporis, allevatum iret periclitantem: copulatione dissutâ, cæteros omnes efficiebat ad progressum imbelliores; & ipse, cum sarcinæ suæ jactura, discrimini pariter involvebatur.

VII. Primis tamen diebus, beneficiô Numinis, perruptæ difficultates omnes, & superata flumina; sociorum nullo desiderato. Sed, quanquam inter hæc aquarum affatim esset, nec ulla sitis corpora, semper madentia, torqueret; in immensum tamen fames invaluerat: cibîs in viaticum aut nullîs; aut, siquis unà portasset, flumine corruptîs, ipsáque morâ. Nam plusquam septimum jam diem extra navim agebamus. Quæ, gravia licèt ac desperationi proxima; tamen geminô solatio tolerabiliora fiebant. Nam & Thalassiam, toties memoratam, expectabamus in singula momenta; *crescentibus inter ipsos pedes, spe, desiderióque* venalium opsoniorum, quibus reficeremur. Præter hoc (nisi malè nos oculi nostri, præstigiæve magicæ dementabant) Actuaria subinde, quam reliqueramus, à dextra se nobis ostentabat: quanquam interdiu duntaxat; & idipsum rariùs, atque longinquiùs. Suspicarêris, non tam juvandæ, quàm irritandæ cupiditati nostræ, per deridiculum adnavigare; rursúmque sese proripere. nec perperam Hirundini navim eam comparâsses, celeriter portuosis littoribus advolitanti; sed protinus celeritate majore revolanti. Scilicet expositorum miseriis insultans (ut erat suspicio) bipedum pessimus

mus nauclerus; puerilem viatorum exſpectationem inanibus ſpectaculis lactabat. Pauci benigniùs interpretabantur; fluctibus, aut iniquitati littorum, hanc inconſtantiam aſſignantes, non gubernatoris malitiæ. Quoties porrò dies in veſperam, ac noctis viciniam, vergeret; videri navis deſinebat: arborum, uti nos conjiciebamus, littoralium tegumenta, vel prominentium ſcopulorum receſſus quærens; ubi, demiſsis in profundum anchoris, noctem ageret à procellis tutiorem. Id ſi ſic verè gerebatur, & non ex ſola conjecturâ noſtrâ; nempe pari, quâ noſtrum iter, tarditate laborabat actuaria. nec mitiùs cum nautis mare, quàm cum viatoribus terra, tunc agebat. Iámque nos inter hæc, milliaria magna, non minùs ſexaginta, laboribus inſanis, & continuatis erroribus, exegeramus. Iam nec ad requiem quidem, ſomnique neceſſitudinem dato corporibus ſpatiô; vires & valetudinem attriveramus: ſic, ut animis plerique, pedibus autem ad unum omnes, ſuccumberent. Ego quoque veteris meæ magnanimitatis memoriam ſtimulóſque, fruſtra refricabam. *In membris enim collapsîs, quomodo ſe mens erigeret? aut, quo pactô, deletâ fiduciâ melioris ſucceſſûs, abs ſe quidquam ſincerum virtus impetraret?* Fingebam itaque magìs alacritatem, quàm retinebam: contentus ad extremum illâ, quam dura *Neceſſitas etiam ab Invitiſſimis extorquere* debeat, Ferreâ *Patientiâ.* Quo fiebat, ut, qui jam vix halitûs reliquias, & ultimam vitæ fugientis laciniam obtinebam; tamen in ſocios verborum largus eſſem; ſpémque fronte

F 3 ſimula-

ſimularem; at corde, dolorem altiſſimum premerem. Videbam enim nulló negotiô, MALO, quod omnes urgebat, & nemo diſpellebat, unius adoleſcentuli fortitudinem eſſe parem non poſſe. Veréque *ſuperba confidentia fuerat; deſpicere calamitatem, ſub cujus ruinis omnes ſuſpirabant.* cùm præſertim extrema fatigatio nonnullis jam animam ſubmovere videretur, in mortis neceſſitate conſtitutis. Quos inter Iuvenis erat quidam, in paucis mihi charus; àc longæ familiaritatis uſu devinctus. Hunc jam olim in actuaria malè firmîs viribus utentem, ſolus (ſicut interpretabar) ſocietatis amor, & amicitiæ, quæ nobis intercesserat, dulcedo pellexerat; ut unà digrederetur nobiſcum, & in continentem deſcenderet. Hîc eum, membris quotidie minùs ac minùs cohærentem: poſteaquam tot inſuper ſalebræ, voragines, præcipitia; præterea montes, ac flumina delaſsâſſent: tandem vis mali fregit, & proſtravit. Iacebat igitur cadaveri propior, quàm viatori. Sed, quod mireris: hunc juvenem nihilominus, inſitus omni mortalium generi *vitæ jucundus Amor* (qui *plerumque ſolet in extrema ſui lineâ venire dulcior*) utcunque ſuſtentavit; donec ipſa contubernii cupiditas hominem, cæteroquin minimè Timónem aut lucifugam, invitîs denique Fatîs omnibus, erexit: ac nos ſequi coëgit. Perſuaſerat enim ſibimet; *Hôc ipsô ſe vivere victurúmque; ſi eum vivis eſſet.* Procedebat igitur; juvítque progredientem, quòd, illius gratiæ, nemo noſtrum concitatiùs incederet; quippe, qui cerneremus, cum via miſerè luctantem, & tantùm non ad

menſuram

mensuram ac scrupulum pedes molientem. Idem ambulationis genus nostrum plerisque placuerat; nisi pudor repressisset. Vsqueadeo non magis torpor universos, quàm planè vivendi tædium, occupârat. Exsecrabantur itaque complures, neque tacitè, non modò consilium, sed etiam consultorem: cujus perfido suasu navigiô certô dejecti, terrestris itineris ambigua delegissemus.

Hi proinde magnopere cunctis auctores erant: ut ad primum quemque navis recursum, suscitatis ex composito, de nocte quidem flammis, de die verò conclamationibus, nauclerum sponsionis admoneremus. Vrgendum, ut actuariam, omissis consuetis ambagibus, ad littus adverteret: in quam reciperemur, ut nostram; quam nos malè consulti, velut alienam, reliquissemus. *Nec utique difficilem fore suorum votis navigii magistrum; voluntatis nostræ tam clarâ significatione perceptâ. Quòd enim hic, toties hucusque visus, ac toties rursus dilapsus, desideria nostra fefellisset; id utique non illius factum culpâ, sed nostrâ; quippe, qui nullo nostræ cupiditatis indicio præbito, fastidientium potiùs speciem, quàm ambientium, edidissemus. Et profectò, si quid saperent ii, quibus adhuc pergendum terrâ potiùs, quàm pelago, videretur: expenderent illi vel nunc tandem, quónam suâ pertinacia cæteros invalidiores præcipitarent? Ponendum sanè temeritati metam aliquando, finémque: neque pluribus lacessendam insaniis indignantem Fortunam; cui prorsus usu nullo, periculísque certis, per summam levitatem, insultaretur. Quid enim, per Superos hominésque! quid tot errorum & amfractuum incom-*

modis quari? quid iisdem declinari? Secutos esse profectionis compendia, littorum salubritatem, Manta portum, & Thalassia (nescio cujus) vernalem benignitatem, emporiúmque. Tamen horum omnium nihil, ac ne casam quidem aut pastorale tugurium, comparere. ne sepem quidem, aut fumum (qua duo tamen neque Scythia solitudinibus facilè deessent) in conspectum afferri. Fugisse contrà plerósque, quo tempore consilium exscendendi capiebant, navigationis nauseam; cursûs tarditatem; annona diminutionem ac fraudes; naucleri morosum imperium, & verbosas imposturas; pauca, neque fortasse levia, mala: nunc autem sexcentis iisque gravissimis, commutata. Numquid non hoc esse: Cinerem vitare; sed ex adverso flammas insilire? culicis declinare morsum; & Hydra bella quarere?

VIII. DISSEREBANT adversùm hæc, amarô cum risu, *pars contumacior, & quibus scilicet superba pra rectis: ac specie magnifica, pra salutaribus placebant. Transgressis, in spes ingentes, ex orbe patrio diversum ad orbem; nempe nunc denique consilium ponendum, an pericula viarúmque lassitudines, infra quasitas opes ducerent? Anne, cùm ex Europa mensium, ac propemodum annorum aliquot, navigationibus* AMERICAM *sequerentur; nullam ullius discriminis unquam oblatam esse speciem? nullam imaginationem? non formidinis ullius materiam? an ne tempus quidem ac spatium deliberandi concessum; Num pro regni Peruani deliciis atque copiis, recte maris & elementorum omnium bella susciperentur? Tudendum enimvero (si non alio, saltem ignavia muliebrísque metûs opprobrio) viris juvenibúsque nominis Hispanici; si post superatum*

sum Batin & Gades . post enavigatum Oceanum Africanum & Atlanticum; Post Margaritæ, Carthagenæ, Pánamæ, prælia caloréſque; ſi poſt percurſum pelagus omne Zurium & Philippinarum portus aditos; poſt innumera denique naufragiorum in reditu pericula: nunc demum animis plusquam fœmineis conciderent; poſteaquam tantùm non in Peruvii conſpectu, certè jam propemodum in Manta navalibus, & laborum metæ, ſtarent. Quid ergo futurum, in occurſu belluarum peregrinæ feroc iæ? quid in Anthropophagorum palantium inſultu? quid in cæteris terræ Pontíque monſtris animorum fore, mulierculis hiſce; quibus parvula famis & inſomniæ duritia, quibus exigua laſſitudinis aſperitas, tam citò robur & conſtantiam convelleret? Deficerent ſandales & nervo mentium, & callo pedum; quos tam infantilis ignavia torpefeciſſet! At ſe certè per ſaxa, pérque flammas, irretorto gradu perrecturos. Præterea descriptam à navis magiſtro Thalaſſiam oppidulum, magis ac magis in propinquo jacére.

TALIBUS, per opinionum varietatem, in partem utramque ventilatis; ad extremum pro cœpti ſemel erroris perſeverantia decretum eſt: urgentibus viam terreſtrem iis potiſſimùm, qui jam tum ab initio, fictis commodorum deſcriptionibus, è navigio nos prolicuerant. Et in hunc modum, poſt longam digladiationem, *ſuperior fuit ſententia ſtultior; quia vaniſſimâ fortitudinis jactantia ſpecioſior.* Itaque, minimâ jam actuariæ noſtræ curâ, progrediebamur: &, eodem nobiſcum paſſu, fatigatio, tædium, calamitas. Fames præcipuè, ſingulorum & omnium viſcera

 rodebat

rodebat; ne Thrasonibus quidem illis impatientiam dissimulantibus, quibus Hercules & Iason videbantur in pectoribus congeniti. Tanta porrò vescarum rerum egestas nos incesserat; ut, ne rabies edendi vitalia depasceret, ad sylvestres radices & absurda quæque, solô genita, vellēda converteremur. Hęc, cultris atque pugionibus effossa, concisione minimè curiosâ, ciborum quandam in similitudinem redigebamus. Eæ demum cupediæ nobis, eæ dapes erant; apparatu Persico potiores. Cumulârunt hanc felicitatem, processu temporis, tanquam auctarium & condimentum annonæ, cancri subinde; quos, littorum in vado, maris (uti fit) abscessus destituerat; rari tunc tamen; & neque tantæ famelicorum turbæ suffecturi, neque scrutantium sollertiæ semper opportuni, Nam cùm id genus animalia, non nisi per citimi littoris arenas serperēt; eveniebat, ut, siqui collectum issent, in prandia sine magna difficultate paullum quid eruerent. cæterùm ante noctium crepuscula, stimulante fame redeuntes eundem ad piscatum, æstu maris restagnante prohibebantur. Hinc, ne cum undis pariter & infidô littorum luctandū esset; incœnati potiùs in montibus aut petrarum dorsis, noctes agebamus: sanè meticulosas, neque penitùs à belluarum incursibus immunes. Exactis autem per somni ciborûmque penuriam tenebris: quotiescunq; Soles ac dilucula recurrissent, primùm omniū circumspectabamus; Ecquod comminus eminúsve promissum emporium reluceret? Id autē, post infinita suspiria, comparebat nusquam; ut jam planè Thalassiæ

desi-

desiderium nemini prudenti posset aliud, quàm puerorum nugæ vel lusus, videri. Tamen cum puerilibus istis cupidinibus, multa virilia robustáque mala crescebant. ante cætera verò, plusquam Erisichthonia (sicut memoravi) fames in dies singulos atrocior. deinde, fontibus paullatim rivísque deficientibus, sitis ingens, ob hoc ipsum: quia plerumque secundùm pelagus fieri nostrum iter cœperat. æquoris autem vicinia, quippe salsis & corpori noxiis aquis, ad potum nihil conferebat. Quòd & siqua subinde fluviorum ostia marcentibus occurrerent; intermixtâ jam Ponti salsedine, nihil ad refectionem utilitatis afferebant. Vnde, quod, catenâ quadam molestiarum, proximum erat; stomachorum vitium, tabes corporum, corrupteláque viscerum, cum febribus, enascebantur. Sed &, siquos naturæ robustioris, à gravibus morbis inviolatos, quotidianæ tantũmodo stringerent ærumnæ: tamen eádem semper, ac sine fine, tolerando; sub extremum etiam ipsi pessumdabantur: utique, posteaquã neque *requie* (quam tamen omnibus animantibus, *unicum in fatigatione solatium*, natura providit) allevarentur. Nam simulatq; membra, viarũ asperitate fracta languidáque, planiore solo stravissemus, ad remissionem captandã; pauxillô respirationis degustatô, reliquũ ad iter longè ponderosiores resurgebamus: sic, uti pœniteret nonnunquã interjunctionis; ut quæ tantô gravamine nobis viæ molestiam duplicâsset. Id, frequens oppidò viatoribus & detestabile fatigationis incrementũ; tũc præcipuè gliscit; cùm mora productior est quieti concessa. Mi-

tari proinde sæpe venit in mentem; Vndénam principia suásque caussas trahat? *An, quòd agitatus assiduò motu sanguis, spiritus vehat vegetiores, quoad ambulationis calor perennat: & idcirco currendi promptior, ex ipsa sui subtilitate, progredi gestiat? Contrà vero stratus idem cum universa corporis mole, per cubationis sessionísve languorem sensim intra seipsum, velut in massam, spissetur? &, ipsâ densitate torpidus, alacritatémque veterem tanquam oblitus; ignavo lentóre congelascat? An potiùs, dum in fervore labor est eundi, currendíve; minùs idem ex ipsámet assuetudine necessitatéve sentitur? remissius autem, & jam tanquam ex professo deses, hebescit? ut, sicut* MORTALES *omnes sumus ab asperitate proclives ad voluptatem; ipsa torpedinis dulcedo nos sensim plumbeos reddat, & immobiles, ad strenuum conatum? An denique* QUIES *incéndere fatigationem idcirco creditur;* QUIA *molestissimus contrariorum, ad contraria transeuntium, sensus est? Sed ista viderint, qui se Philosophos appellant.*

IX. Nos interim Thalassiam nihilô magis assequebamur: prorsus ut *jam fabulas & apologos mihi loqui viderentur, qui sperare colonias humanas aut civium societates auderent*; in solitudinibus præsertim tam sepultîs & absstrusîs. Eas tamen etiam paullatim, quantumvis arentes, interluere flumina cœptabant, quæ sinistro montium latere decurrebant, Verùm illa non duodenûm, ut antehac, pedum; sed longè latissima, spatiosîs alveîs sese diffundebant. Et, quia procul admodum ab littore maris Zurii, quod influebant, fontium origines recedebant; affluentibus undequaque

æquaque rivîs, quantô procedebant, tantô crescebant: grandíque cum murmure per confraga rupium, & saltuosas voragines, incedebant. Fuerunt ejusmodi fluminum compluria, superatu difficillima; solóque sui conspectu, quoties necessitas trajicere compulisset, formidanda. Ventum erat ad eorum primum, nomine quidem mihi (sicut cætera regionum illarum) incompertum; periculô verò, licèt alienô, plus nimiô notum atque memorabile. Stantibus in hujus ripa, pronum erat, æstimare; vadô transiri, nisi nudatîs & expeditis à corporibus, neutiquam posse: quapropter sarcinas & impedimenta seponenda. Sed, cùm ea nobis, ad profectionem reliquam, usui pleraque necessitatíque forent: excogitanda ratio fuit, quâ, nullo nostro gravamine periculóque, transportarentur. Novam igitur Argûs fabricam non ad Pelion montem, Minervâ dictante, sed ignotissimis in saltibus comminiscente pauperie; proximis è sylvis trabes arborum, temerè jacentes, in materiam advolvimus. Post has, virgulta vimináque cum juncis & genistis, in vinculorum atq; compagum usum, comportamus. Ex ea tota congerie Ratem extemporalem, aut certè Rati non absimilem struem, molímur. Fuêre quoque, qui ramorum latiora fragmenta pugionibus ac machæris, in quandam remorum effigiem, destringerent: &, diductîs in spatium principiîs, palmularum ac tonsarum similitudine quadam induerent. Hæc illi Remos appellabant; & ad compagis nauticæ latera scirpeîs nexibus alligabant. Hoc opere (quan-

tùm per tempus & rerum necessitudinē potuit) exactô perfectóque; cultum deinde corporum, ad intimam usq; tunicam ponimus: ac, velatis tantummodo, quas pudor jubet, partibus; indumenta, cum sarcinis omnibus, in schediam injicimus. Postea, designatis, qui remigii non usquequaque rudes apparebant, sociîs; jubemus, ratem ut à capite pedéque propellant. Reliquis autem transnatandi lex imposita; demptîs duntaxat iis, qui, tentandorum fluminum inscientes & pavidi, conatum hunc longè refugerent. his enim indultum; ut, transportatâ supellectili, recepti compage, ligno mallent, quàm suis brachiis, confidere.

Geminas igitur in partes omnis turba discedimus. Eorum altera, natandi peritiâ (nec dubium, quin etiam audaciâ) melior, nostras exuvias & sarcinas in trajectu comitari jubetur. His admiscentur pavidiorum quidam; & nonnulli, penitùs imbelles, in ratem cum impedimentis imponuntur. Illis porrò timidioribus imperatum; ut, manuum injectu quàm lenissimô, posticæ parti ratis hærerent; quò minore periculo pavoréque simul transirent. non defuturos verò pavidis cæteros, arte vel animo firmiores; quin interim adnatando, vocibus, hortamentis, & connisu suppositúque brachiorum, suppetias ferrent. Hæc primæ partis erat turba. Deterior paullò (sicut tunc quidem videbatur) alterius cœtûs fuit conditio. nam in hanc erant descripti Sociorum ii; qui neque robore quidquam, neque natatu, valerent. Et hi præstolari jussi; quoad schedia fluviatilis

tilis, primæ transportationis onere perfuncta, ripam citeriorem repeteret. Id autem ut citrà dubitationem, & ex fœderis quasi sacramentô, sic fieret; à nobis sedulò cautum est, ac provisum: reputantibus ingenii mortalis incertam fidem; & promissorum, in horas variabilem, mobilitatem. Itaque, præterquam, quòd præcessuros jurisjurandi vinculis adstrinximus, non defuturos saluti nostræ: super hæc, quidquid funiculorum & restium, quidquid ligularum, periscelidum, ac laciniarum in sarcinis repereramus; id totum sollicitè protulimus. quæ, posteaquam nodîs innumerîs in quandam rudentis speciem consuissemus; ad ratis denique pedem deligavimus. Id eô consiliô factum est; ut, quandocunq; præcedentium cœtus abnavigâsset, nos tamen, in citima relicti ripâ, correptum manibus funem summâ contentione retineremus: &, siquâ perfidiâ (quod fieri posset) recursus ratis negaretur; eam nos nihilosecius, etiam invitîs illîs, per vim retraheremus. Quod tamen quàm consultò dispectéque fuerit excogitatum; nunc quoque tantò pòst, nondum equidem pervideo. *Quasi verò non longè fortiùs priores illi trajectores materiam, sarcinîs ac vectoribus præponderantem, retinuissent; si fallere fidem voluissent? & id tantò magis, quantò majorem viderent nostram erga se diffidentiam? Aut, quasi non (si quis unus ex omni numero fraudem animô machinaretur) eàm facillimè statim & simpliciter expedisset; si per pugionis aciem præsectô fune nostrô, ratem ipse porrò propulisset: nobis contrà, deceptis, in manibus inutilem retinaculū reliquisset?*

quisset? Quo sanè casu, quid, nisi vacuam vestem, & hiantem frustra spem, cum nasi suspendio, reportassemus? Sed hæc in hunc, quem retuli, modum composita sunt: delectíque sorte, de generosiorum numero, qui cum prioribus posterioribúsque trajicerent; ut neutra pars subsidiîs suis, & auxiliaribus, destitueretur.

Solus extra delectum BALBOAS quidam (nescias, natandíne scientiâ magìs, an jactantiâ præsignis) se cæteris omnibus ultrò ducem obtulit. At ego, postremam inter turbam, ità sortis judicio damnatus, ac præter hoc tranandi ruditatem professus, submœstus substiteram.

X. REBUS instructîs omnibus; nos, quotquot in ripa restiteramus. OMNIA *prospera* communibus votis ominamur. fluitare verò ratis, & urgeri remîs, cœpit: sociorum aliîs per trabes sedentibus; aliis autem natatu circumquaque, maximè laterum tenus, assultantibus. At nos, ex condicto funem retinentes, festis plausibus (quantum in re tristi potuimus) & confusîs in commune clamoribus, alacritatem natantium accendebamus. Princeps natationis, is, quem dixi, BALBOAS, contra torrentis fremitum grassari; fluctuum assurgentium minas provocare; frangere tumentes cum spuma gurgites; & corporis variâ jactatione, tanquam per Orgiorum quandam licentiam, inter undas bacchari. Subinde quoque sponte suâ, pérque *proterviam* (eorum ritu, qui, more pravo, *Leves artes, quasi veras virtutes, ostentant*) clementer fluentem amnem, concitare; seda-

túmque fluxum turbulentâ gyratione velut efferare.

Iámque cum comitatu ratéque, quindenos circiter passus promoverat, ut paullatim aquæ, siquando BALBOAS quietiùs incederet, humerorum tenus assurgerent; nec ultra: plerumque paulillô supra pectus. Ibi tum ille (simulando, reor, irridendóque pavori) per lasciviam & jocum exclamare; *Nimiam enimvero tandem hanc esse, propterèaque moderandam, fluminis profunditatem! Itaque rediturum ad eos se; qui, discriminis exsortes, in ripa desedissent.* Cum hoc dicto, divulsus à suis, ac, per natationis ambages, renatanti similis; ad nos iter intendit: & (mirum dictu!) momentô citiùs in præceps alvei rapitur. Hîc, exiguâ temporis intercapedine, velut obrutus; posteaquam emersit, voce clarâ sociorum cœpit opem & manus implorare; sibi discrimen ultimum impendére. Iocari nos hominem suspicabamur, consuetâ scurrilitate; familiaribúsque per otium nugîs. Itaque sæpius licèt, *Per fidem, per societatem & Amicitiam, & omnia sacra*, rogantem, nemo nec amicus, neque socius, adjutum ivit: cessantibus etiam iis ad opem, ac tanquam scurram deridentibus; qui, proximè secundùm vociferantem, natabant. Et tamen in promptu subsidium fuerat. Sed, quâ veniâ *mortalibus, frequenter mentiri suetis, nemo fidem habet; ne tunc quidem, cùm vera loquuntur:* eâdem etiam huic joculari lixæ, semper antehac in facetias & imposturas effundi solitô, nemo manum porrexit eo temporis, quo cumprimis eguisset; & ipse reve-

vera seriò poposcisset. Accedebat ad hunc auxilii neglectum, fatorum quádam invidiâ; quòd nulli comitum, nec simulacrū quidem, aut umbra periculi subolebat; alveô vix ad lumbos, aut summùm ad pectus, pertingente. SED interim BALBOAS, iterum tertiúmque fundo remersus, posteaquam frustra preces & lamenta consumpsit; ad extremum, inter luctas cum undis, & incerta verba, depressus haustúsque profluente; nec à nobis unquam postea conspectus est. Id, *occultóne quodam, & per impetum citante fatô, ceciderit? an repentinâ quadam pedum nervorúmq; (velut in natantibus amat) torpedine, spasmive convulsione? num etiam fluviatilis alicujus monstri (cujusmodi multa Pontus adversis amnium ostiis immittit) morsu retinaculóque? sive quâ demum aliâ causâ, minùs hominibus suspicabili?* mecum tacitus divinare malo, quàm apertâ temeritate scribere. Potiùs id agam; ut mores hominis, conjectantium libertati relictos, fide quàm optimâ ponam in propatulo; qui sic habebant.

XI. FUIT BALBOAS hic, Iuvenis (si quis alius) ingenio pravô, malè quietô, boníśque dissociabili. Tranquillitatis, jam olim in paterno solo, tam impatiens; ut ex Hispania Peruvium, alterâ tunc navigatione, nullâ magnâ neque gloriæ, neque lucri spe, peteret. tantùm, quia malè feriatorum more, nullo loco neque consistebat, neque consistere poterat. Primus hic, bene compositam vectorum in navigio pacem, tumultu turbârat. Primus nauclero, sive venalis, sive gratuitus assentator, nostrum exscensum subscriptione

suâ

suâ laudaverat; & itineris terrestris suasoriam declamârat. Idem ipse Mantæ portum, & urbeculam Americanam, sub ficto Thalassiæ nomine, sexcentáque viæ commoda, tanquam pro testimonii sanctitate, descripserat; vanissimâ circumlocutione. nec dejerare dubitavit; Nullum locorum eorum sibi, pervagato quondam oras illas, incompertum esse. Quibus figmentorum coloribus, multorum è comitibus fidem & animos (velut in loco memoravimus) ceperat, atque dementârat. Vnde nec mirandum; in caput illius calamitatum nostrarum partem, eámque non vulgarem, recidisse: qui malorum nobis omniũ, quæ tulimus adhuc, quæque feremus in posterum, caput ac principium sese præbuerat. Verùm erant hæc, in comparatione graviorum, levia; propemodúmque veniâ digna; nisi grandiora miserum flagitia pressissent. Nam erat, super hæc, BALBOAS omni vitâ moribúsque contaminatus: petulantiâ, vitiísque, quæ dictari solent à petulantia, diffluens ac dissolutus. aleæ cumprimis, vetitísque lusibus, addictissimus; ad portentum usque. Nam probrorum cætera referre, piget æquè pudétque. Præter hæc omnia, mens hominis ab rebus divinis & immortalibus aliena; væcors, & Numinis contemptor, animus; lingua perjuriîs polluta; manus ad omne scelus faciles; os in cœlestia subrectum; & altero quoq; tertióve verbô, maledicîs vocibus Divinum Numen, ac Superos, assuetũ incéssere. Néve quis putet, aut quotidianis periculis hunc aliquando mansuefactũ; aut *à maritimis ærũnis studia Pietatis induisse:* fuit BALBOAS idẽ

semper

ſemper, & cis, & trans Oceanum. inter aſpe-ra verò Zurii maris, & itinerum pedeſtrium, aliquantò ſolutior, atque nequior. Nam, inter hæc, non modò nihil ab alea, laſciviæque conſuetudine, diſcedebat; ſed inſuper ad eadem pravè facta, noſtro de numero non unum, exemplis & ſermonibus, incendebat. Quod equidem *hominum genus, cæteros corrumpentium, vix ulla poteſt in ſocietate*, quantumvis ſelectiſsimâ, *deeſſe*; *promptis* præſertim ſemper *in deteriora lapſibus, quoties nefarium magiſterium lubrica Iuventus adipiſcitur.* Hanc igitur BALBOAE, tam prægravem malefactis, tam onuſtam pondere flagitiorum conſcientiam, quid mirandum, tandem in profundum deſcendiſſe? ſerâ quidem fortaſſe, ſemper tamen juſtiſſimâ, Numinis iracundiâ pœnas expoſcente. Quæ verò ſcribo, tam vera ſunt; ut ea de cœtu noſtro nemo (ne BALBOAE quidem ſtudioſus, aut ſimilis) diffiteretur; divinitus in eum hominem animadverſum eſſe, tam diuturnæ malitiæ manifeſtum. Cùm præſertim, quo loco periiſſet, nec periculum revera, nec vortex ullus, nec omnino cauſſa pateſceret exitii, quippe, fluvii pacatô vadô: nec, niſi pectus natantis (maximè poſt reditum in humiliorem alveum) tingente. Poſſemus hunc, Argonautarum noſtrorum HYLAM dicere; non minùs, ac veterem illum, aquis raptum: niſi tragœdiæ veritas, nimiô plus hiſtorica, fabulas omnes hinc longè proſcriberet: &, in hac morum impietate, verendum eſſet; ne potiùs à Megæra nigrâ, quàm ab albâ Nymphâ, Iuvenis nocens eſſet abreptus.

Eum

Eum nos piscibus, aquatilibúsve belluis, relinquimus; cum isto, quod posuimus, gestorum ac vitiorum illius epitaphio, quod ei nos condidimus, nullâ sanè mortui calumniâ, vel insectandi studio. Namque malevolentiæ caussas, tanto pòst, in vitæ sanctioris stadio locati, procùl habuimus. Quæ verò tradidimus; ea, tunc omnibus compertissima, publicéque dispersa: nunc, posteritatis documentô salutarî, dissimulanda silentiô non videbantur.

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM,

SIVE

PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER V.

CAPITVM BREVIARIVM.

I. *EX interitu Balbóa, cæterorum consternatio. Vnde qui residui in ripa manserant, alio loco flumen transgrediuntur: quibus tamen in processu torrentes, ac mala, crescunt. Sociorum dissoluta concordia, novô periculô coalescit; oblato ingenti alio flumine: in cujus insulam quandam, impropitiis fatis & hospitio, evadunt.* Comment. pag. 38. 39. & 40.

II. *Insulâ Formicariâ demigrant, in terram continentem; direpto priùs è peregrinis arbustis genere quodam siliquarum dulcium. iis avidè devoratis, paullò pòst graviter omnes cruciantur.* Coment. pag. 40. & 41.

III. *Vno*

III. *Vno è Sociis, vi veneni extincto, Victoria cæteríque subinde sibi restituuntur. Quod genus illud Siliquarum fuerit? Differitur super esculentis salutaribus, & noxiis, specie similibus: eorumque prudenti selectu & discrimine, primùm deprehenso.* Comment. pag. 41. & 42.

IV. *Navim suam, quâ exscenderant, præter spem conspiciunt. Signum flammâ vocibúsque dant, ex pacto; datúmque sæpius iterant: & ad se navem tandem pelliciunt. Sed eorum gaudium in ventos abit.* Comment. pag. 42. & 43.

V. *Ioannis Pediosæ, plurimùm delassati, preces & oratio, ad Petrum Victoriam; ut in vitæ extremo (quod sibi finxerat) secum persistat.* Comment. pag. 43. fin. & pag. 44. ac 45.

VI. *Post deliberationem prudentem, Victoria Pediosæ obtestationi obnuntiat: eúmque monitis confirmatum, destituit. Quem Pediosa, mollitie suâ damnatâ, tandem sequitur; & ad Socios se recipit.* Comment. pag. 45. 46. & 47.

VII. *Progressus & iter per aqua iniquáque loca, summâ cum difficultate. Quidam è Sociis aprum Americanum, lanceâ confectum, cæteris absumendum partitur. Illius cum apro pugna depingitur.* Comment. pag 47. 48. & 49.

VIII. *Navim suam Victoria, & Socii, denuò in oculis ac vicinia habent; sed brevissimâ fallacíque lætitiâ. nam eam gemina navis Britannica hostiliter insectata, vertit in fugam. Quædam ibi, de Francisco Draco, & piratis Anglicanis.* Comment pag. 49. fin. & pag. 50. atq; 51. princip.

IX. *Navi sua suorúmque, Victoria ab Anglis timet; eamque piâ & multiplici sollicitudine prædeplorat. Aliunde verò accersitis solatiis, seipsum confirmat.* Comment. pag. 51. princip.

X. *Amis-*

X. *Amissâ jam toties ex oculis & manibus ectuariâ suâ, Socii Victoria ad fatuas urbeculæ promissæ spes relabuntur. Sociorũ interim numerus, variis pfectionis difficultatibus & funeribus, imminuitur.* Comẽnt. pag. 51. & 52. princip.

XI. *Iter prolixum, per loca sabulosa, coticulisq; instrata. Victoria, dum scopulorum vertices superare cogitur; decepto inter transsultus vestigiô, in voraginem horrendam præceps delabitur.* Comment. pag. 52. & 53.

EXtincti BALBOAE calamitas socios quidem omnes; at in diversum, affecit. Quidam enim illorum, castô Numinis horrore, cùm apertissimã pravitatis vindictam deprehenderent; *pœnas pares, ex factis paribus, metuebant.* Alii contrà secordes, nullô, vel perquam exiguô cœlestium consiliorum sensu, superstitionem induebant: tanquam hominis unius funestus exitus reliquũ omne flumen infaustis ominibus initiâsset; ad residuorum transitum. Igitur pars pleraque viatorum, adhuc in ripa citeriore morantium, omisso fune simul, & tránsgrediendi consilio; tunc mœstissimâ quiete resederunt. Et nox quidem insequens, neque nobis per somnum, neque per lætitiam illis alteris est exacta: communi luctu quodam & formidine squalentibus universìs. Die verò postero, vix aurorâ sublucente, nostrûm aliqui digressi, ponè littoris submissiores oras; idipsum flumen, ingenti diffusum spatio, repererunt; ideóque jam multò vadosius. Quare, clamoribus eorum sibilísq; convocati, diversim alius aliunde convolamus; ac fluvium,

nullo

nullo negotio, pedestres transgressi: comitibus iis, quos pridie ratis transposuerat, aggregamur. Ità, conjunctô rursus, velut ante, cœtu: *pluribus humeris, ad plura* novaque calamitatum *onera, præparamur*. Hæc adeò nobis non defuerunt; ut antiquos Herculis labores, & Hydræ decollatæ fabulosa capita, viderentur in memoriam insculpere. cùm semper malis anterioribus mala posteriora, graviora mole, densioráque numeró, succederent. Certè quidem, sicut tunc, ex unico monstro lacustri, serpentium innumera seges pullulabat; sic apparebat nunc, unâ quadam infinitâ de scaturigine, novos semper, ac sine fine, deteriores amnes subnasci. Quos, dum superare compellimur, pede, natatu, luctamine: profectionem interim quotidianis obstaculis; socios crebris funeribus; ac tempus, mensium dilapsibus, amittimus. Tardéque denique, sed aliquando tamen, illam tot torrentium corrivationem evicimus; post diem omnino duodecimum, à primo fluminum ingressu: nec tamen hocipsum sine numeri nostri decimatione; quippe, comitum nonnullis, manifestæ profunditatis gurgites ingressis, & cæcô fluctuum haustis. Ac videri poterant Baloóæ manes plurium paullatim capitum tributa poscere: cumprimis autem eorum, quos illi morum ac vitæ similitudo fecisset propinquiores.

Sic afflictis turbatisque: quod *in melioris fortunæ desperatione proximum esse solet, ordinis omnis, & compositæ societatis nexus est intercisus.* Mox, nullo capite, nullo rectore, gerendorúmque dictatore; successit pro consilio temeri-

meritas: pro fide fiducíaq: mentium & amicitiæ dissolutio;pro mutuis inter nos solatiis, animorum mœror; pro comitatu, dispersio; pro pace, discordia; pro sermonum suavi nexu, seditiosa verbosáque jurgia, cum rixis & altercationibus: certatim alium aliô, velut infaustæ viæ caussam, & dimissæ navis suasorem, criminante. Cùm interim revera seipsum quisque justiùs, pro sua parte; vel, omnes in commune, BALBOAM, ac naucleri perfidiam, exagitare potuissent.

SED inter hæc (dictu mirum!) *ab ipsis malis*, aliquod *malorum levamen* emersit; Novæ scilicet incomoditatis occursus: *& omnium publicum periculum:* cujusmodi *necessitas, etiã brutas animantes societate* quadam *adstringere solita*, multò magis hominum mentes, à dissidiis, in unum conducit. Ecce námque! perfuncti paullatim torrentibus, (ut nobis quidem videbamur) itinere plano, tristium securi, progrediebamur: & ob hoc ipsum, HUMANAE *felicitatis vitiô* (QUAE *semper ex Prosperis luxuriat*) bellum è nobisipsis, per litigia, sufflabamus; quod foris ab aspera viarum natura defecerat. cùm repentè, nec opinantes, recentem in fluvium, eúmque spatiô diffusissimum, impingimur. Hujus alveus crebrîs, iísque multùm herbidîs insulîs, sparsim interpolatus; sicut specie graminis & florum invitabat; sic, gurgitibus & periculorum ambiguô, deterrebat. Inventus est nihilominus, ex omni turba nostrorum: qui solus, nullo BALBOAE, nullo sociorum post eum exitiô, consternatus; tentare vadum amnis auderet. Is, repertô pedum haud am-

pliùs quinorum perpetuô profundô, nec uſquam inæquali; primus in terram quandam interjectam evaſit. mox voce, manibus, exemplóque ſuo, cœpit eandem in ſedem nos omnes pellicere; crebris hortatibus ſecuritatem tranſitûs, & vorticum vadíque clementiam, interponens: fidem porrò ſuam juriſjurandi religionibus oppignerans. Itaq; nemo fuit omnium, quin, *Sequendum*, clamaret; cum præſertim in locum, ubi dux & auctor conſilii, citrà grande luctamen & periculum, jam in portu conſiſteret. Quare detractîs, ac ſuper capita levatîs, indumentîs; amni nos ſine mora committimus. Nullum eſt, ne Colchici quidem Phaſidis, aut Scythici Boryſthenis, vel Cydni Cilicis, frigus; quod fluminis iſtius, per quod iter nobis erat, æquare gelu credam; omni nive glaciéque rigidius. Adſtrictîs certè, corporibus pariter & inteſtinis; multo cum cruciatu ſtupentium membrorum luctabamur; tantummodóque ſpatii brevitate, poſt progreſſum longum, nos conſolati, mutuis alter alterum hortatibus protrahebamus. donec in glebam denique cujuſdam inſulæ graminoſam penetravimus. Ibi calentem diem, in tempore locóque, nacti; congelata rigore membra, laxare Solis ardore cœpimus. Sed (dictu miſerabile!) nullo quietis aut fomentorum lucrô. Vix enim conſederamus; cùm nos incivilia formicarum & culicum roſtra (quorum illic immanis exercitus ſtabulabatur) non ſinè furiis aggrediuntur: &, puncturîs creberrimis ſauciatos exagitatóſque, ſuo fundo finibúſque pæne velociùs exturbant, quàm

admiſerant. tanquam intelligerent enimverò, genus id inſectorum inhoſpitale; Nos *exteros* eſſe mortales: *nec ad ſeſe quidquam pertinentes.* Sentires: cum infelicitate noſtra, nos ubique perſequente, fœdus iniſſe barbaras beſtiolas, ab eáque doctas eſſe; *Semel miſeris, nuſquam Patriam, nuſquam Amicum, eſſe debere.* Quanquam etiam Invidiæ quadam haud obſcurâ ratione, ſtimulatæ videri poſſent, ad nos infeſtandos.

II. ERANT enim eodem in loco, ſtirpium ac virgultorum, neſcio quorum, peregrina germina. quorum fructus, nigricante ſiliquâ veſtiti; ſimulac eos mandere cœpiſſes, gratiſſimô ſtatim ſapore, mellis dulcedinem præſeferrent. His non leviter, & extimô labiô deguſtatîs, confeſtim univerſi conclamamus; *Migrandum quidem, è culicum iſta formicarúmque fœda coloniâ: non tamen impunè, neque ſine ſpoliis, ac rapina; quippe gentium jure: quod omnibus hominibus ex æquo permitteret, hoſtem depopulari. Nec eſſe profectò temerè: quòd, in boni felicitatíſque partem venientibus Hiſpanis, inſecta Batavica, paludum alumna, bellum moverent; eóſque ſolô communi pellerent.* Dicebamus iſta, frigidô jocô; ſed calido ſtomacho; quem, alimenti jam pridem avidum, *diſertior omni monitore fames inteſtina*, ſtimulabat ad pabulandum. In eas igitur (quas dixi) ſiliquas paſſim involamus, carptu faciles; & præter hæc, propensâ ramorum liberalitate, ſe nobis ultrô porrigentes: cùm ob oculos & ora noſtra penderent. Correptîs manu deductíſque ſtirpibus; pro ſe quiſ-

quisque destringimus, quantum esuries, cupiditas, & sarcinæ nostræ capere ferréque possent. Ad extremum, ne diutiùs aut culices formicæque nobis, aut nos illis, molestiã exhiberemus; demigramus: & insularum, quotquot interjacebant, glebîs laborioso transsultu superatîs; per fluminis residuum alveum in continentem terram evadimus. Id, quò commodiùs assequeremur, ipsa naturæ providentia comparaverat: quæ sparsim, universum per amnem, surrectis velut aggeribus, gramine vestitîs, tanquam gradus quosdam, transituris, ad ulteriorem usque ripam, disposuerat. Sed nihilosecius nonnunquam, aut vestigia lababant; aut in transgressu, saltus nos fallebat: ut per fluminis subinde partem necessariò trahendum corpus foret. Ibi tum alveus, à primo sui tenore degener; nunc profunditate nobis, nunc incertitudine gurgitum, iniquum se fallacémque præbebat: raptíque cæcas in foveas, non rarò subvertebamur. ubi, salvîs quidem corporibus, onera tamen fluitabant; & vestimenta tingebantur. His igitur adversùs putredinem desiccandis; in ripa Solem, & apricô gaudentem tumulum, inquirimus: quoad madentes exuviæ derorarent; &, ardore consumptus humor, aptitúdini veteri tegumenta restitueret. Nobis interim (quoniam diei multum adhuc, & pomeridianus calor, supererat) visum est, corpora curare; dispescendóque Soli, locîs opportunîs & opacîs discumbere. Raptim igitur (quia virgultorum illic copia suppetebat) frondes diripimus; sylvestréque sibi quis-

quisque tabernaculum, *ad* IONAE *sub hedera meridiantis exemplum*, componimus. dein, per herbas strati; siliquarum fructibus, modò collectis, indulgenter ac per genium vescimur: non exspectatâ cœnantium lege, vel horâ. Statim autem, serpente per venas illecebrâ pastionis, & in papaveris ritum fumos in caput agitante; pariter omnes, velut ex condicto, consopimur. Cæterùm quiete, neque multùm durabili, neque corporibus salutari. Namque vivâ quadam pestiferæ VOLUPTATIS imagine, (Cujus *semper principia Dulcia, sed Finis amarus est*) non multò post somnum initum, expergiscimur; spontê suâ quidam; alii questibus alios & ejulatu suscitantes. Et nonnulli quidem, quorum recens ac primus mali sensus gliscebat, viscerum tormina, verminationémque clamitabant: alii divulsionem iliûm, atque volvulum. At pars maxima, stomachi rejectamentum, nauseam, vomitiones, & incusabant, & moliebantur; tanquam cruciatûs caussam simul, & remedium. Inter quæ dolorum agmina, certatim omnes *mortis viciniam*, *Quiritium opem, & hominum superúmque suppetias*, invocabant. Paullatim deinde, crescente superantéque malo; sicut investes intectíque parte pleráque corporis omnes decubueramus, dispassîs ad auram indumentîs: ità nudi, de suis quisque tentoriolis proreptamus. Mox, quadrupedum in morem, quas modò mater profudit, informes incertíque volutamur; lamentantes, ac vocibus belluam veriùs, quàm hominem sonantibus, tormenti finem aut lenimen indagan-

 tes.

tes. Quæ cùm ex ingenio ſuopte nemo reperiret, aut erueret; *ad alienum conſilium, miſerorum more, mentem vertebamus* : &, ut quiſque notiſſimum amiciſſimúmve ſibi finxiſſet è ſociis, eum ſibi morbi præſentis medicum ſperabat; eum votîs ultimis inclamabat: cùm interim revera, domeſticum omnes ac ſinguli valetudinarium intrà viſcera circumferrent. Iacebant igitur (dictu fœdum ac miſerandum !) quadrageni Iuvenes, ætatis modò flore, corporúmque robore valentiſſimi; tunc verò lymphatis furentibúſque nihil admodum diſtantes: niſi, quòd inſaniam cruciatûs, quam depellere non erat, integris tamen mentibus intelligebant; & acriore propter hoc ipſum ſenſu deplorabant. Tandem, ubi colligi vis luis intrà præcordia viſceráque cœpit; doloris atrocitate patientiam omnem excutiente, tantùm non ad ſalutis deſperationem eſt ventum. Sine modô modeſtiáque, pleríque ventres pronos per terram, per carecta virgultáq;, per & lapidum aſpera trahere, raptaréque; ſerpentinum in ritum: ut vel ſic peſtem, quam deglutierant, violentis compreſſionibus eliderent. Alii verò ſiliquis illis pernicioſis, & impotenti ſuæ voracitati, maledicere; non ſine ſtomachoſo ſcreatu: tanquam vel ſic, & per indignationem, extruſuri, quod per ingluviem intromiſiſſent. Nonnulli quoque cupere, ſi via præterea nulla pateret egerendæ peſti, miſeriam hanc intolerabilem, etiam alvi ſuæ proſciſſione, viſcerúmque diffluxibus, ſubterfugere.

III. Vix ſerò denique, poſt multam agi-

tatio-

tationem, vomitu succedente teterrimæ sordis & coloris proluvium ejectavimus: singultu creberrimô pulmones, ac totam animam, succutiente. Quo factum, ut aliquantô commodiùs ab universis ferè sit haberi cœptum: quos inter ego, virium ætatísque processu cæteris nullo modo par, meritò præ cæteris omnibus *Salutiferũ* adoravi *Numen*: ut, quod mihi, jam in vitalibus mortem gestanti, densissimâ suscitatâ rejectione, succurrisset. Debuítque mihi tantò *gratius, in tempore latum, auxilium* accidisse quantò minùs istud ipsum è sociis nonnemini cernebam usui fuisse: quippe, quem post assiduam vomitionem, dirè laceratô divulsóque ventre, fœdum exitium, omnium in oculis, extinxisset.

Postea compertum fuit, fructus illos, quos nos vulgares SILIQVAS aut Ceratia crediderамus; Mexicani cujusdam veneni fuisse genus. Hoc indigenæ (salubrium noxiorúmque non incallidi) mirâ coctionis subtilitate, redigunt in panaces; morborum omnium præsentissimum, & quasi dictatorium remedium: detractîs duntaxat iis, quæ siliquarum umbilicum & verticem ambiunt, tuniculîs nigricantibus. Eas, unà cum excremento fungi, fructum coronantis, abjiciunt. Istud ergo tam *salutare germen* nobis, corticem unà cum pulpa vorantibus, *inscitia verterat in perniciem*; *vulgarî stulta mortalitatis calamitate: quæ sæpe profutura fugit; & contrà, suum interitum prosequitur.*

EA res in tempore, nec (ut ego reor) absurdam animo subingerit admirationem;

Vndénam, & quibus tandem artibus, aut prægustibus, ille nutrimentorum, qui nunc inter homines viget, usus, pro recepto probóque sic invaluerit; ut eum jam nemo formidet, detrectet nemo? Cùm præsertim, vescorum quædam primâ sui specie, subhorrida tetricáq; nec in ullas gulæ delicias nata videantur: & ea tamen avidè, nec minùs utiliter, expetantur? Eduliorum autem alia, vel illecebrosa cumprimis gustu vel aspectu speciosa, certum libantibus exitium ingerant: & idcircò cautè proscribantur? Quædam denique, propter similitudinem, quâ cum ciborum noxiis colludunt, minimâ mortis & vitæ viciniâ, figuram extrinsecam ostentent? & tamen, subtilitate mirificâ distinguente, seligantur & usurpentur; rejectis obfuturis? Quis inter ea, quæ nullam salutaris alimenti formam præ se ferunt; quin etiam subinde solâ conspectûs aut attactûs absurditate, dentem humanum absterrere debent: quis, inquam, degustandi principium fecit? Quis in plantis primus est ausus intrà ventrem recondere sinapi, vel piper? quis lupulum? aut cepas? aut allium? aut absynthium? aut, hodiernæ dementiæ condimentum potabile, tabaccum transmarinum? In iis, quibus inest anima cum motu, quis ingluvie primus invadere sustinuit gallum Numidicum, cum iracundia tam inflata; cum collo, tam monstrosis palearibus invenusto? quis aggredi, nullo prægustante dapifero, marinos asellos salpásve, capitis adeò torvi suspectíq;? quis castores aut fibros? quis lutras, aut cochleas, aut testudines terrestres aquatiléscq;? scolópacum & gallinaginũ excrementa? porcinum sanguinem, intestináque cruore tam lutulentæ quadrupedis inferta? Quin imò, si placet ulteriùs ire, quis, nullo præeunte, po-

morum quorumlibet grana semináve demisit in stomachum sine metu succretura quandoque virgulæ, vel per guttur pullulaturæ stirpis & arbuscula? cùm scire posset in humano tamen ventre sobolescere consuêsse vermium, ranarum ac serpentum eluviem? quippeni granorum etiam, & sementis vivacem animam prodituram? Non igitur, hæc tam parva vulgo, parvô digna consiliô; sed priusquam attentes deliberationis indiga. Verùm illa quædam alia, longè majora, panéque Senatum requirentia, quis nisi præmeditatus aggrediatur? Distinguere scilicet, inter nutrimenta, facie simillima: dissimillima salute, vel peste: nisi discrimen arte penetres, & ab utilibus nocitura disjungas. Quis ille, quis (per fidem!) tam canæ prudentia præ cæteris effulsit mortalibus: qui mallet in mensas anguillam, quàm anguem? cancrum, quàm scorpium? murem Alpinum, quàm glirem? ranam, quàm hortensem rubetam, aut bufonem? sciurum, quàm mustelam? ardeam, quàm ciconiam? alaudam, quàm Herculeæ valetudinis passerem? cerebrum ovis, quàm felis? Aut, cui primùm cibus est humanior visus, carduus altilis, quàm barba Iovis? Cujus genio placuit sepiæ piscis cruor; & contra displicuit atramentũ aluminis humor? Quis linxit sacchar Canarium & detestatus est salsuginem nitri solidam, aut crystalli bolum? Quis antehabuit visco succinum? resinæ mastichen? odorato minio contusum crocum? pruinæ fatuũ salem? friato lapidi Cretico, tenuissimũ pollinem, aut farinæ florem, non minùs ambobus insipidum? Quis præterea primus sonticô morbô jactatis humanum sanguinem, adhuc à vulnere bullientem, tanquam profuturum propinavit? & e diverso, cruore taurinum (utque longè

parabiliorem) velut irritamentum insaniæ damnavit, & interdixit? In *hac, & alia sexcenta discriminanda, quódnam est datum oraculũ? quódnam consultum? Dicemúsne; Principẽ & generis, & mentis hominum,* ADAMUM, *suos instituisse filios. atq; posteros; quorúmnam edulıorum & medicaminum, aut delectum facerent, aut repudiũ? Post hunc, Moysen ac Salomonem, mortalium intelligentissimos: longè verò sub hos, Democritum, Theophrastum, Dioscoridem (medicorum Græciæ rhinocerotas) alimentorum usum, ac venenum, illustrâsse, reseratisq; denuo naturæ mysteriis Ægyptiorum scientiã fluxu temporum interlapsam, interpolâsse? Quæ si non ità sunt, num propiùs verum est; ipsum quotidiani gustûs usum, utilitatis ac salutis extitisse magistrũ? ac, sicut Respublicæ quædam Medicos periclitantur: ipsi porrò Medici plantas & succos incompertos, ab ipsa funerũ raritate densitatéq;, probant improbántve; sic credemus, Hominum fecisse sollertiã? ut ex prægustantium successibus & eventu (tanquam ex Dialecticorum multis Inductionibus) unam denique Conclusionem quandam efficerent, ac sic decernerent;* Hæ Dapes vitam servant; istæ minuunt! Iste cibus nutrit; hic interficit! *Vt in hunc deniq; modum fieret* omnium Publica disciplina; *quæ diu priùs* fuisset Plurimorũ periculum *ac Libitina. Verùm, utut hæc se res habet; In hoc ipso nos plurimùm à brutis animãtibus antecellimur; quas Naturæ solius instinctus, nullô periculorum præludiô, docet; Quæ fugiant alimenta, quæve carpant? Vnde fit; ũt nullâ præcedentium funerũ invidia, cytisum ac dictamnum capræ cervíque; chelidoniam hirundines; araneum pari, gallinæ, multaq; cæterarum avium, deglutiant: non in pabulum*

bulum

bulum minùs, quàm in medicinam. Sed nempe; quod his animalibus appetitus præstat, & ingenitus impetus, ob hoc ipsum, quia bruta sunt: id Homini, tanquã face prælata, commonstrare Ratio *debet,* OMNIUM utilium noxiorúmque Modus ac Regula. *Cujus nos, quoniam neq; quondam in pomis nemoralibus, neque nunc in siliquis degluttiendis, consilium exquisivimus: idcirco nimirũ, justißima Numinis indignatione, periclitati de capite sumus. Tentare gustu præludente periculũ, suffecisset: poteramúsq; (perfunctorio duntaxat præmorsu delibatis fructibus) adhuc intrà damnum omne consistere si, quantũ nobis gula, tantùm gula nos, imperassemus.* Verùm hæc hactenus; &, tanquã digerendis noxiæ cœnæ reliquiis, per problema dipnosophisticum, ventilata sunto; priscæ Sapientiæ ritu. Nunc ad narrationis semitam revertamur.

IV. DIES interim ille quoque, complures adhuc similes habiturus, labebatur: &, in occasum revoluto sole, crepusculum jam nocturnũ, cum aliquantillis lucis reliquiis, procedebat. Nobis, rerum pariter & itinerum incertissimis; perplexísque, quid agere, quid omittere, foret ex usu: repentè *spes, inter medias desperationis nebulas,* affulget. Ecce namque! Navis nostra, per complures jam dudum dies nulli visa, subitò non notari tantùm ac conspici, verùm etiam applicari, sonorô remigiô, cœpit. Vnde lætitia plerorumque non vulgaris; ac, velut è naufragio redivivæ puppis, hilarior aspectus. Confestim igitur, ne salutis tam præclaram occasionem morâ corrumperemus; ad Signum, ex composito nautis edendum convertimur: id quò

fieret expeditiùs; peropportunè (*si qua tamen, ex malis alienis enata, dici debet opportunitas*) procella maritima navim aliam ingentem, fregerat. & (quantum vestigia loquebantur cladis) haud ità multos ante dies. Eam fluctus turbinésque, firmā licèt recénsque compactam, tamen expugnaverant: ac, prævalente tempestatum violentiâ, particulatim ad scopulos littoris illius impegerāt, in quo tunc nos diversabamur. Sparsæ navigii reliquiæ, partim circùm oras promontorii vadosas fluitabant; haud ægrè tamē eruendæ: partim, æquoris reciprocatione longiùs in terram ejectæ, sabulosis & uligine tenacibus locis hærebant. alibi transtra, tabulæ, laterum compages; alibi diffracti remi, lacera cum armamentis vasa, subrutus malus, discissæ cum velis antennæ. Quósque præcipuè demirabamur; adhuc rudentes in alga littorali natabant, è cannabi spartóq; penitùs rudi; nec absimiles iis, quos, à manu recētes, nautis restio divendit. Erant autem hæc, quæ retuli, cuncta non modo, per crepusculi fulgorē, notabilia; sed insuper collectu facillima. materies præterea fluitantium asserum (quippe continuis usta solibus) altrinsecus arida; quæque, madore desiccatô, promptissimè facem conciperet. Nemo ferè nostrum erat, quin secum fomitē, & flammarum suscitabulum, circumferret; in usus ignium quotidianos. Hujus igitur ministeriô, post modicū chalybis ac silicis allisum, flam̄am rapimus; eáq; sulphuratum applicitū induimus. deinde repertæ corrasæq; materiæ, quam diversis in littore struibus disposueramus, certatim & undequaq; faces injicimus.

Et

Et ardebat quidem initiò pyra non plus unâ; ſed igne perquã luculentô, neq; facilè nautarum oculis ſeſe ſubducturo: ſi modò vigiles illos apertoſque tenere vellent; per umbras præſertim jam ingruentes, & noctis, quæ procedebat, incrementa. Sanéque teſſeram iſtam, in occurſus nocturnos, nec aliam convenientiorem, navis magiſter pactus erat; quâ ſemel, etiam è remotiſſimo, conſpectâ; vel ipſe ſuam actuariam collucentibus terris adverteret; vel, ſi prohiberet hoc curſus operoſior, phaſelum aliquem, transportandis nobis, ſubmitteret.

SED illi viri boni, rogum hunc primum, tanquam ad ſe nihil pertinentem, diſſimulatione tranſmiſerunt: incertum, alienáſne, vel etiam piraticas flammas, ſuſpicati? quas quidem certè marium illorum littora non raras habent: an potiùs, indicii crebrioris iteratione, noſtras cupiditates, & ſuum occurrendi ſtudium, accenſuri? Quâ tergiverſatione nos animadverſâ; noſtram ſpiſſamus induſtriam: ac, quò minùs in nobis erraret nauclerus; aliam ex alia pyram, poſt illam primam, concinnamus. ídque multam in noctem, & quoad convulſę navis aliqua fragmina ſupereſſent. Quin, ut fidem irrefutabilem invenirent ignes conſpicui, ſed tamen muti: linguam ſermonémque luminibus addimus; multáque, nec obtusâ, vociferatione, nunc viritim jactîs compellationibus, nunc unum in chaos denſatîs clamoribus, proteſtamur; *Nos eſſe, nec Alios: Nobis nobis, aut navem aut cymbam darent! IESUM, & MARIAM, ac IACOBUM, (Hiſpanicæ teſſeræ nomina) meminiſſent!*

In hunc modum, nihil non improbâ per rumpente contentione, tandem ad aures admittimur; quibus inexorabiles oculi fuerant; & invicem suscitatis, è navigio, stupparum incendiis (quas, ut ego reor, indemnî flammâ per mare sparserant) significatio nautica redditur; nec sine notissimis remigum hortamentis. Sed, eorum articulatam summam assequi, distantium longinquitas prohibebat. Hôc utroque signo nihil nos, omnî per AMERICAM itinere, terrâ maríve, jucundius hausimus. Confestim igitur novâ (quámque fieri potuit magnâ) face: nec non vocibus, cantu, sibilìs, manuúmque complosione, respondemus. Iámque propemodum, fortunæ prioris oblivione delere placebat è memoria; quidquid famis, sitis, defatigationis, quidquid fastidii funerúmque totâ continentî nos exceperat. inscribere contrà menti, votísque præripere, juvabat, quidquid intrà gemina navis latera securitatis ac bonorum fluitare posset. Id enimverò totum nobis in lintris adventu positum ducebamus. Lintrem igitur aut lembum, aut ipsámmet adeò navim, in singula puncta temporum, & ad omnem fluctuum fragorem, præstolabamur. Itaque jam nihil illâ nobis nocte tardius, nihil adventu lucis annosius videbatur: ut, quibus præ desiderio, præque dulcitudine spei, nec sopor ullus, ulláve quies obreperet; fessis quantumlibet, & indigentibus. Omnem enim *corporis necessitudinem, animi præconcepta voluptas obsaturaverat.*

SED (quæ fides esse solet *opis humanæ* cujus *expectatione nihil fallacius*) postquam noctem,

quàm

quàm longa fuit, omnem inter ſpem & gratulationes abſumpſimus; aurora tandem exoritur; &, fruſtrà præſtolantibus, non phaſelus, non actuaria, præſtò ſunt. Nimirum utraque, cum tenebris decedentibus, pariter & ipſa, maris in alta revolârant. Nos autem, uno tunc eodémque momento, ſopore, ſcaphâ, votîs, ac ſalute dejecti (mirum, quàm affectis mentibus?) ad triſtitiæ noſtræ ſollemnia redimus: alius quidem iracundiâ, propter naucleri perfidiam, atrox; alius ſuſpicionibus turbidus, & ſupervacaneîs religionibus, ob incerta caſuum; quæ nobis, fatorum invidiâ, tam certam opem, jámque portari cœptam, intervertiſſent. Plerique verò, communis mali miſeratione molles, non fletum, non lamenta, cohibebant. *cùm tamen profectò ſolîs nudiſque lacrymîs nulla calamitas diluatur; immò per diverſum potiùs, inutili mœrore pectus offundatur.* Itaque *ferè vulnerum animi remedium illud unicum eſt; conclamatis primis, ad novas ac poſteriores ſpes accingi.* Quod certè, præſentî rerum ſtatu, multis noſtrum (nec enim mihi) THALASSIAE deſiderium præſtitit; urbeculæ, toties fruſtra quæſitæ. Nam in hujus nomen ac memoriam relapſi, lyram veterem occinebant; Enimverò littoris illum tractum, cuj ſuperincumberet oppidulum, imminere debere; nec ità procùl jacere: propereáque (nec aliâ cauſsâ) nauclerum reſumpſiſſe ſolitos ſuos curſus; eò quod nos ab itineris deſtinatâ metâ nôſſet prope propiùs abeſſe. *Cur enim, velis minimè neceſſariis, involaturam navim littus illud; cuj ſciret, láborum omnium terminum, Thalaſſiam, confeſtim impoſitam?*

Tam

Tam ſpecioſis perſuaſionibus incitati nos, viam malè fortunatam reſumimus; ut quibus, poſt toties deluſa vota, jam ultrò dulce fieret, decipi.

V. IAMQVE, pleriſque ſociorum præcedentibus, ego quoque, ſarcinulis compoſitis, iter repetebam propemodum meimet irriſor, ac planè gnarus; quàm fabuloſo propoſitô non magis Thalaſſiam, quàm fictam Vtopiam, & Lunæ concava, quæreremus. cùm, ecce, nihil tale ſuſpicantis manicam PEDIOSA, neceſſarius meus, prehendit; qui tergum meum proximè conſectabatur. Hic voce, lamentis plenâ, ſiſtere gradum jubet. Ad quem converſus ego, propemodum indignanter: *Et quid eſt?* inquam. *num parùm impedimentorum nobis adverſi, quotidianíque caſus, objiciunt, niſi tu quoque rémoram pergenti facias?* Tum PEDIOSA, vultu ſanè multum in funus & mortem flexô, nec abſque lacrymis; *Vides*, ait, *mi frater, eò mihi ventum eſſe calamitatum; ut aut pergere non poſſim, aut perire debeam? Omitto quæ pariter omnes in commune lamentamur; quòd Peruana regna ſequimur, ſemper nos fugientia: quòd Emporium Americanum ſemper in deſideriis, & nunquam in oculis, habemus. quod fame, quòd ſiti, quod fluminum obicibus, quod vorticoſis funeſtíſque natatibus, quòd naucleri ſimul & navis noſtræ fraudibus, conflictamur. Horum omnium, nihil accuſo. nihil æſtimo; quoniam apud hunc loquor, qui tolerat hæc eadem, & tamen eorum nihil conqueritur.* SED *unum eſt meum, ac ſingulare, malum; Defeſſus ſum, mi* PETRE: *delaſſatus, & elumbis, & fractus ſum; ad mortis uſque viciniam, ac neceſſitatem. Neque*

que pedum est hoc vitium: quos equidem vel invitos cogerem in obsequium quanquam (medius-fidius) etiam pedum est hoc peccatum; ut qui, superiore succidente mole, jam ægerrimè columellarum officium ac partes tueantur. Verùm, sicut dixi; minus hoc est; & ideò minoris æstimandum. Animus, animus, & mens, ac vita, deficiunt: torpentéque per omnes venas, & intermorientes sanguine, non membra nervos inveniunt, quibus robur suum expediant: non spiritus auráque viam, quâ se reciprocantis animæ meatus ac remeatus expandant & laxent. Indicio tibi sit hic ipse meus (inquit) *solitô tardior, hiulciórque sermo; quem aliâs fluminis more, citatúmque devolvo. quod tamen ut ut est; adhuc lingua, Numinis magno beneficio procedit: & hoc solum possum. at in via progredi (dicam ingenuè) nec possum, nec volo. Quare constitui, necessitatis adactus lege, consistere: quoque nunc loco sto, stationem sessionémve perennare; quoad aut fatum mihi lucem finiat; aut ipsa dies & mora valetudinem instauret.*

Cùm in hæc PEDIOSAE verba, non Argonautis, non illo juvene, non animo veteri digna, cohorrescerem; & jamdudum displicentis ducere frontem cœpissem; tum ille multò lugubriùs (*ut garrulus, & egregiè simulator est, omnis valentium morbus*) *O mi* (subjicit) *ô*, VICTORIA! *noli terreri statim exiguô postulatô nam ego majus aliquid abs te confestim petiturus sum. Parùm istud est, quòd hîc manere decrevi. sic enim vestrum nulli gravis forem. Sed ego, mali potentiâ superatus, cogor proprium onus, etiam alienos in humeros dividere: nec, in loco tam deserto, possum omni sine comite miser esse.*

esse. Magnum erit morienti (moriar enim) magnum, inquam, & extremum solatium; socis (non dicam, opera ministeriúmque) sed vel solum alloquium atque conspectus. Et præter hoc, Humanum, *at quantò magis* Christianum, erit; bono sub teste, bene mortalitatem implêsse? *quid dicam; etiam convalescere? nam istud quidem gemina gratia foret, atque meriti, relevari, tum ex præsentia simpliciter aßistentis sodalis; tum multò magis ex alloquio fomentísque, languenti suffectis.* QUOD *te proinde per Numen, pérque fidem; per, siquid usquam est amicitiæ fœderísque, mi* VICTORIA, *rogo supplex & obtestor; ne, quæso, frustra me sperare, sub extremis deprehensum, sine: neu' permittito, sub tot sacramentorum titulis, obsecrare me, sinè successu. Si profectò peregrinis & externis auribus, has tam calidas preces infunderem; si quemlibet obvium, nullóque notitiæ vinculô connexum, appellarem; obtinere tamen debebam, in hoc rerum articulo, voti mei pondus ac momentum. Nunc ex omnibus tu solus & unus es; non modo gente, natione, patrióque cœlo, quæ non vulgaria tamen ligamina sunt: sed planè, super hæc omnia, propinquitate mihi, consobrinóque jure, constrictus. nec possunt inter sese* PEDIOSA, VICTORIAQVE, *divelli: nisi vel morte, vel (quæ* morte gravior est) perfidiâ. *nam, quô demum alio vocabulô, nisi ruptæ fidei, prosequar desertam amicitiam, destitutam cognationem, & sanguinem? quorum utique custodia, reverentiáque, vel inter ipsas feras belluas esse solet sacrosancta. Nam, ne bestiæ quidem sylvestres, sui generis quadrupedes, lupo leonive temerè concedunt in prædam: & Alpium colenæ volucres, sui*

celeris

coloris ac pennarum aves adversùm accipitres, & aquilas, tuentur. Solus hominem homo, sobrinum consobrinus, VICTORIA *Pediosam, desertum ibit? &, inter vastas hasce solitudines, istis ipsis, quas loquor, animantibus, victimam relinquet; sive rictibus discerpendam, sive rostris & unguibus dilaniandam? Siccine, per summam levitatem inconstantiámque projiciet socium sodalis; paullo priùs amicissimum, & semper mutuò dilectum? Quid? quòd incerta valde mortalium vices sunt?* & omnia casus pro libitu versat in gyrum? *ut*, quæ modò suprà sunt, paullò pòst infrà rotentur? *&*, quæ depressa videras, assurgant? *Ecce, qua me premit hodie, cras tuum urgere caput adversa sors poterit: &, qui nunc miserum repellis; fortasse longè miserior, repulsam invicem feres: ut qui jam rogaris, postea roges; & illius perfuga suppléxque fias, cujus nunc* asylum, ara, Deus *es. Quanquam, quid cum* DIs, aris, asylis *(priscorum fabulis) mihi,* CHRISTI *cultori? Lapides erant illa Numina; marmoréque ducta simulacra: muta juxta surdáque. Sed ego mortalem mortalis, intelligentem intelligens, imploro: quem tamen, post tot obsecrationes, nondum (ut apparet) emollio; cujus rogantis è lacryma, perpetuis (sicuti vides) fluente guttis etiam inanima saxa, petræq;, misericordiam imbibissent. Sed sint sanè prægraves tibi preces hæ meæ! sis flagitanti mihi, sicut esse videris, inexorabilis: ac, semel ut omnia complectar; pergas,* PETRE, *quò te cunque, sine me, via feret: si modò sine me potes. Namque mei (satis scio) memoria, vellicatione conscientiæ tuæ continuâ, tuos omnes passus comitabitur. Invitum te subsequetur, & latus importunè stipabit, veterrima notitiæ,*

titia, prodita fides, exposita belluis consanguinitas, contempta lacryma; pôstque spiritum expulsum, umbrâ manésque meì, sceleratè fugienti flagellum intentantes. Super hac autem omnia, succedet gravior exactor, certissimus à tergo vindex, Deus: *qui serias à te pœnas exposcet: ut, cuj nunquamnon, miserorum spreta preces, bilem emoverint.*

VI. SIC mecum PEDIOSA; prolixior ideò disertiórque: quòd me, tum à principio confestim orationis, tum postea declamatione suâ totâ, deprehenderat; oculis, vultu, manibus, & interdum interlocutione brevi, dissentientem. Immò non semel (& sub extremum cumprimis) palàm atque clarè repudiantis præ me tuleram affectum; pedibus ad iter minimè dissimulanter promotis. Hinc hominis illæ, *mendicantium ritu, longæ contumacésque preces* hinc undique sursum deorsumque devocata, per obsecrationem, argumenta. quæ, ne gestu quoque suo destituerentur; postquam omnia precandi strategemata consumpsit, ultimò lacrymarum uberrimo proluvio dicta cumulavit: ad motum excitandum. neque contentus *manuum,* ut fit, *osculis (quæ sæpe, per inutilem cæremoniam, etiam amicitiæ simulatio condensat)* collo prætera, cervicibúsque meis infunditur, diu pendens; &, ut agere seriò videretur, inhærens, urgénsque. Dixisses, eum jam non rogare, sed penitùs compellere me, violentâ complexuum stricturâ, velle. donec ad extremum (ne quid ad compositam tragœdiam deesset) moribundo simillimus, in terram defluxit. In hoc denique se ratus est caussæ

suæ

ſuæ firmamentum, ac totum *Achillem* collocâſſe; tali corporis ac ſqualoris ſitu perorando. Nec inficias eo; commoliiſſet utique quemvis, non inhumaniſſimum animum, ille ſtatus afflicti. quantò potiùs, propinquum, & comitum intimum? Etenim, ut, quod res eſt, proponam: ab uſque Panamæo portu, ſemper fidum indivulſumque; ſemper de me præclarè ſentientem, ac promeritum, expertus; intelligebam, *quàm inexcuſabili ſcelere projicerem: ſi tamen erigere proſtratum valerem.* Ac ſuccurrebant profectò memoriæ, *mea quoque difficiliora tempora; morbus, & ſolitudo Panamæa; deſtitutus item cum pervicacia Roas avunculus meus: & ex hoc, animi remorſi mœror, aliáque non pauca doloru proprii.* quæ proinde calamitatis etiam alienæ mihi ſenſum auderent inducere.

Verùm, adversùm hæc, alia non pauciora pectus, jam pronum in mollitudinem, indurabant. Ac primùm omnium; quòd PEDIOSA jam antè, quàm me ſollicitaret, eandem hanc deprecationem, ad alterius cujuſdam pedes depoſuiſſet. Id, quod me (diſſimulantem licèt, ac tacentem) minimè tamen fefellerat. Ab illo rejectus, nihilominus haud inſtrenuè viam produxerat: donec ad me demum, fallaciter ſuppreſsâ repulsâ, tanquam recenter afflictus, decurrit. Nihil igitur in PEDIOSA novum videbam, ſi claudicaret: quippe, quem ſcirem, poſſe rectum ac promptum etiam incedere; quotieſcunque deſtinâſſet. Deinde; ſi vel maximè deploratus, & caſu non ementitô proſtratus, jaceret; animadvertebam, me relevando, nihil admodum ei collaturum. nam,

nam, quæ spes in me, quæve res, aut facultas major, quàm in ipso? quæ vires? opes? copiæ? cùm utrumque simul, & ex æquo, pressum tenerent rerum omnium egestas, dolor, ægritudo mentis; præterea fatigatio, mortalísque cujuslibet subsidii desperatio. *Quin potiùs, si quid amici cordis, si quid humani sensûs reliquum haberet; perspecturum ipsúmmet* PEDIOSAM, *suâ sponte: non tantùm gratis, sed insuper planè perniciosè, sibi consortium impensum iri: quippe, quod utrumque nostrum, fructu nullo, tamen interim pari mortis & interitûs necessitate damnaret. Improbum (ut ne dicerem barbarum & impium) esse; postulare quenquam, ut spiritum ac vitam impendas alieno voto, cum neutrius salute: tanquam rem nullius assis, tanquam capræ lanam, vilissimo pretio stantem, aut proximâ quavis rapinâ reparabilem. Illius potiùs fuisse vel sapientiæ vel officii (ceu natu grandioris) ætatulæ parcere; si vel maximè* VICTORIA *seipsum, prior ac volens, in discriminis societatem obtulisset. debuisséq; potiùs pestilitate contactorũ imitari pietatẽ; quos videmus, vitam & incolumitatẽ domesticorum suorum ante suum solatium habere: propiúsq; fortè stantes, demonitione providenti procul arcere: ne, dum incautè ministrant, & nihil ægro prosint in longũ; & seipsos pari lue contaminent.*

QUIBUS ità mecum per silentium disputatis; *bonâ sanguinis & amicitiæ veniâ*, constitui; mollescenti jam animo meo callum obducere; cúmque PEDIOSA (quocunque demum rerum exitu) nequaquam remanere *Malui, semianimem Vnum suis fatis relinquere; quàm Duos vivos in mortem certissimam*, exprobrabili temeritate, *demittere*. Quid autem, in Mortem?

tem? Videbam, PEDIOSAM posse vivere; sciebam, revaliturum. *Nam quorundam hominum ea vis imaginationis est; ut, indulgentiâ sui, morbum aut ærumnam incendant: irrisi verò repulsíque, robur ab ipsa necessitate ducant: &, quam opem ab extranea miseratione cum contumelia mendicârant; ab semetipsis tandem, indutâ fortitudine, poscant, & obtineant. Et hoc præstat illis,* persuasionis propriæ domitor animus; *si vel paullillò generosiùs insurgat. Id totum, quod dico nunc, fit ex infantium ac puerorum more; quibus quoad plorantibus matres condolent, illi graviùs omnia sentiunt. aspernantibus autem iis, aut dissimulatione dolorē tramittentibus; etiam ipsi sensim molestiam spernunt, ac sibi firmitatem inducunt.*

In hunc ergò, nec alium modum, ego, post diuturnum silentium, ad PEDIOSAM paucis conversus; *Bonam habere mentem*, & viriliorem spem jubeo. *Quorundam malorum sensum, sicut repentinum & atrocem; sic brevissimum, & idcirco tolerabilem, esse. Magnanimâ patientiâ, dura casuum fugari; molli verò fugâ foveri. Non esse respicienda, siqua premant, in præsentia; sed in futura porrigendum animum, exspectatione meliorum. Cum bono Deo cœptam profectionem, opéque divinâ per multa salebrosa tractam; ejusdem Ter Optimi Maximi Numinis subsidiô reperturam tandem exitum. Verùm interim, tot inter incommodorum centurias, inconvulsæ spei baculo semper innitendum. Allevaret ergo sese* PEDIOSA *bonus: nec unâ ruinâ, nullóque fulcrô, duos pariter cuperet oppressos. Me, potiùs Exemplum sibi proponeret, quàm inutilem funeris consortem: quem præsertim sciret, adspiceréique; lassitudine non dissimili, neque simpliciter,*

enerva-

enervatum: & adhuc tamen, altißimo conatu, licèt invalido pede, pergentem. Perrecturum autem me porrò quoque (quod certè sibi persuaderet) tametsi languerent ac conciderent omnes; &, vel nullo secuturo, strenuè progressurum. Nec enim alterius me mentis esse, quàm fuerit ille; quem is jam ante me simillima lamentatione conatus esset retardare. Quippeni verò VICTORIAM *Pediosa subsequeretur?* (inquam) *in eo potissimum itinere, cujus capitalis auctor ipse fuisset! cùm extremè renitentem, solus Pediosa, Victoriam è navigio non tam elicuisset, quàm planè manibus injectis protraxisset? Quam nunc ille fortitudinem si per imbecillitatem mutasset: at me certè cœptis institurum, dum pes ad progressum, dum trames ad passum, dum halitus ad respiraculum, valeret.*

Hæc ego locutus sum, præcisô serióque responso. *Neque dictis animosior, quàm factô;* gradum irrevocabilem promovi: sequente me tamen (nec diffitebor) assiduâ deserti PEDIOSAE recordatione. Recursabant teneræ mollésque cogitatiunculæ; nec sine contractu quodam stricturáque cordis: neque sine tacito pectoris jurgio. quo mihi conscientia, *destitutum propinqui nexûs sanguinem, & intimi fœderis contemptum*, exprobrabat. Quocirca mihi pudor simul & metus erat, post tergum respectare: ne conspectus destituti sodalis, aut confusionem inflammaret; aut obstinationis conceptæ pœnitudinem induceret. Sed inter ista tamen omnia, ratione meipsum tuebar, atque caussæ bonitate; quæ mihi videbatur, non in meo tantùm, sed etiam in PEDIOSAE judicio, vincere debere. Sícque

prorsus

prorsus successit. Etenim & PEDIOSA, cùm controversiam & caussam hanc omnem secum, per solitudinem ac silentium, expenderet; denique sic apud se constituit, & rectè conclusit; NEC *utile sibi tunc* VICTORIAE *confessum esse potuisse: neque nunc sanè necessarium. Omnia virtute confici: simulac ad tolerantiã animus obfirmatus esset. Cur unum solum id non posse, quod Omnes? si possit autem; quàm fractam esse, quámque muliebrem ignaviam; nolle, recusaréque, quod cæteri cuncti ferant?* Has inter suímet cohortationes animô confirmatô, levare corpus humo cœpit, & sequi: tardiùs primò dubitantiúsque paullatim deinde fortiusculè, sanguinis (ut ego suspicor) increbescente vigore. nec dubitaverim, quin & exprobrationis meæ stimuli mentem illius ingenuam suburserint: ut *puderet, non facere grandiorem* ætate; *quod videret, ab adolescentulo* pænè, *tolerari.* Tales inter conatus ergò, comites dudum antegressos, & jam nec prçstolantes, nec opinantes, tandem assequitur, irrequieto progressu; cœtúmque totum incredibili gaudio PEDIOSA perfundit. Sed me præ cæteris exhilaravit, tacitè gestientem; non modò, quòd utili duritiâ me perfecisse cernerem, quidquid volueram: verùm eo quoque nomine, quòd extincti sodalis (si quis eum fortè casus abstulisset) invidiam effugissem. Certè quidem id saltem assecutus eram; ut amarum Amicitiæ desertæ convitium, ex animo meo penitùs jam decederet: quod alioquin æternô tormentô, nullius licèt veræ culpæ conscium, pectus lancinâsset. Nec mihi quidquam exprobra-

vit prudens PEDIOSA: sed, quod res erat, secum ponderatò repertóque; *Sapientissimam* (ut ipse postea nominabat) *contumaciam meam*, laudibus est prosecutus. Præter hæc autem, cùm experimento didicisset; AD *omnia valere sibi victorem animum*: superare se, deinceps etiam, perrexit; &, *vires* illas, *quas* priùs *expresserat ab Necessitate*, postmodum *à virtute mutuatus*, perduxit ad solidum. Nobiscum igitur cœptum decurrit iter, ad metam usque; seipso quotidie valentior. Vt proinde videas; NIHIL *esse tam arduum, ad quod Humana mens se cogere nequeat*: &, AB *animi magnitudine, plerumque corporu quoque robur vigere*.

VII. SIC, omnî sociorum impleto numerô, per littorales primùm crepidines progredi sumus orsi. Quo tempore, cùm lassitudinem nostram consueto more fames gravaret: eodem ipso die percommodùm in cochleas, temerè reptantes, incidimus; mox & in cancros, recedente maris æstu destitutos. In hæc animalia, quanquam etiamnũ cruda, certatim irruimus; immanî ventris aviditate. nec omissa coctio tam ignis inopiâ (quem è silice, nullo negotio, rapuissemus) quàm impatientiâ calentis stomachi, saturitatem festinantis. Perfuncti verò prandio tam incuriosò, solitis iterum molestiis nos accingimus; alio quidem itineris flexu, cæterùm successu nihilo clementiore. Cùm enim appareret, nimio promontoriorũ in pelagus procursu, viam in immensas ambages extensum iri: placuit, repertô compendiô, longitudinis molestias redimere. Relictis igitur ad dexte-

tam locis maritimis, & æstuariorum uliginе; deflectere sinistras in oras,& ad interiora continentis, instituimus. Eundum proinde necessariò fuit, per solitudines, Barbaris viciniores; pérque devia sylvarum,& opaca saltuum: quæ vix unquam solis radiô penetrantur. Erâtque vexationis hujus, quam pedes subire cogebantur,mira, cæterùm parùm deliciosa,varietas: cùm, alternante vicissitudine, nunc vallium nos profunda detraherent, nunc montium atque jugorum ardua suspenderent. Passim namque dorsa verticésque sylvestres sese progredientibus interponebant; non, ut aliis in regionibus, aperti viatorum commodis, & industriâ reserati: sed planè naturæ neglectui relicti. Sicut natum erat, primo rerum ortu; sic adhuc horrebat solum; sic asperũ & hirtum stabat: hinc quidem in immensùm surgentibus continuatissque clivis; illinc autem abruptissimis, & per omnia vertiginosis,descensibus. Itaq;,quantum in annisu moliminis suscipiebamus, ad suprema; tantundem in Alpium altero latere formidinis capiebamus, ad inferiora penetrando. *Nec parùm valebat ad molestiam* intendendam,omnis propemodum *consilii defectus*. Etenim nemine,nec duce,nec viarum aditus explicante;non callis,non trames;ac nec amfractus quidem,aut ungulæ ferinę vestigium, patebat errantibus. Primi nos, tanquam Hannibales quidam Americani, novas Penninas, aut Grajas Alpes, Cottiásve, rescindere compellebamur. Complures autem dies ille tenuit transitus; quoad, declivi jam auctumnô,Sol in signa mensium iniquiorum

transgredi festinavit. Tunc verò, pro regionum illarum cœlíque moribus, aër immani frigore rigére; nubes inhorrescere; tempestates assiduis ac prædensîs imbribus fluere; viæ passim inviæ, lutóque lubricæ, proficiscentibus inhabiles effici. Supererat his tantis incomodis uniusmodi tamen remedium; uti, conquisitîs undecunque manuum fulcrîs, gradum quisque suum constabiliret; subsidiô, quo posset, optimô. Sociorum ergo plerique, sicubi perrumpendum in ardua foret, districtîs, quibus ad latera cingebantur, gladiolîs pugionibúsque, nitebantur. hîs, in solum defixîs, gradûs ac progressûs altitudinem allevare; nec minùs, siquando præcipitia decurrenda, pronos lapsus antevértere commitigaréve, studium erat. Quibus autem ensis aut verutum deerat; scipionibus (quos cultris præacuerant) hanc providentiam supplebant. Hujc sedulitati non parùm favit ipsa telluris illius indoles: quæ tam scopulos, quàm terrestres, ac sine lapide, montes, glebâ candidâ, calci simillimâ, convestierat. Argillæ porrò mollities tenacitásque, nec ægrè cuspidum fixuras intromittebat; nec semel admissas temerè dimittebat. Hoc igitur maximè subsidio, quamvis inter iniquissimas brumæ nimborúmqne vexationes, pleraque sylvarum evicta juga sunt: & serò licèt, aliquando tamen, in loca ventum submissiora.

Diei cujusdam propinquâ jam vesperâ, ferè circa medium hyemis (qualis iis in locis esse consuevit, pluviîs potiùs, quàm nivibus, sæva) tenuî fluentem alveô rivum quendam attigi-

attigimus. Is secundùm eam, quam ipsi nobis explicabamus, viam, placidô susurrô decurrebat. Hujus utramque ripam, densîs arduísque stipatam arboribus, umbra protegebat; etiam alienissimo tempore gratiosa: propter foliorum æternum, latéque diffusum, virorem. In istius igitur profluentis crepidine, cùm visum esset respirare; pariter considemus omnes, ac varia fabulamur. BALBOAM *alius, &, siqui post eum, aquis hausti, comites abessent, sermone retractabat. alius viarum lubricum, scopulorum altitudinem, montium derupta præcipitia, criminabatur. Thalaßiam aliqui, tot jam diebus quæsitam: cæteri Pánamam, & Hispalim, &, ut suam cujque patriam nativitas dedisset, eam inutili recordatione, laudibus in cœlum ferebant; non sine gemitu: quòd* pro copiis certis, incertissimas opes *trans mare* quęsitum îssent, *per tot evidentißima pericula. Quidam denique recrudescentis intrà stomachum famis, tyrannidem incusabant.* Ad sumam; *ut quisque diversim afficeretur, ità diversa proferebat* in medium. Nec inopportunus, aut parùm amœnus, ille locus videbatur quiescentium garrulitati: patentibus ad dexteram utcunque littoribus; &, cum promontorio, maris universam latitudinem per obliquum explicantibus. Ad sinistram verò saltus ingens ac prædensus expandebatur. Eramus in sermonum æstu medio: cùm, ecce, colloquium rumpit ac proturbat, asper quidam & quasi multarum faucium consensu suscitatus, clamor; an grunnitus? Attonuit omnes nos inexspectatus ille tumultus. Quare, retrorsum flexîs auribus simul atque cervicibus (etenim à tergo

vox insonuerat) exanimatis similes, auscultamus; Quid novæ tragœdiæ? Dum autem per silentium & inscitiam stupemus: en, alterâ jam, majoréque vociferatione, saltus proximus inhorrescit: non sine fremitu responsantis echûs; nec absque novâ mentium nostrarum consternatione. Nam incerti pendebamus; Barbarósne, corporum humanorum voratores: an verò belluas, esse crederemus? cùm neutrorū sonus ab alterutro multùm abluderet. Diu stabamus, errantes hærentésque, quid tandem esset? &, alternantibus suspicionibus, in varias conjecturas scindebamur. Interim nemini nostrum, vel tantum curiositatis, vel tantum animi fuit; ut rem ipsam, per experimentum, interrogaremus. Solus unus, ex omni numero, quidam Hispanus solô patréque, sed Maurâ madre satus; promptus callidúsque gerendorum, nec timidus inexpertúsve discriminum, non quievit: sed jam tum, ad primam externationem, exarsit animô, consurrexítque. Mox, correptâ, quam secum è navi quondam extulerat, sarissâ; prorupit in sylvam intimam, unde tumultus insonuerat: &, ferox oris, audaciæque; *Tigridibus*, inquit, *aut ursis, bellum intentabo: nisi potiùs aprorum iste grunnitus est; aut anthropophagorum furor.* Quem nos, ultrò vadentem in media pericula, cœlo suæque fiduciæ commendavimus; solliciti tantisper de negotii successu.

Sed haud ità multùm intercesserat moræ: cùm ille, trementibus etiamnum nobis formidantibúsque, supérvenit: &, cùm rancidi clamoris caussam pavidè rogaremus; ipse

ipse lætus, & alacer, manibus ac bipenni cruentatis, oculos ante nostros constitit: prodigiosę magnitudinis aprum humeris gestans. Erat quippe Miloniani roboris vir, Hispano-Maurus ille. Cæterùm aper, quò formidabilior appareret, palpebris oculísque mœstùm fulminantibus, & dentium rictu minitabundô, recenti de cæde palpitabat.

Nos, è trepidatione non vulgari, laxissimum in gaudium effusi; gratamur *Herculi novo, novi Suis Erymanthii victoriam*: jubemúsque, cupientissimis omnes auribus, totius prælii nobis ordinem expromere. Tum ille, projectâ nostros ante pedes, in medium belluâ, postea quam etiam in editiore colle consedit; *Audite comites!* inquit. *Me planum vos, aut grassatorem credebatis. En, venatorem habetis! pro transfuga dimiseratis: &, hem, militem atque victorem recipitis. Si, præter hæc tam grandia, quiddam adhuc aliud à me vultis, aut admittitis: audeo vobis insuper & ducem itineris, aut certè fidum indicem, præstare. Nam, nisi publicus rumor fallit; à portu, quem Divi Francisci nuncupant, haud procùl absumus. Audiebam enim jam olim Pánamæ; vicinos illi portui barbaros, qui maritimam orientalem accolerent, apris abundare. canebátque fama; saltus illorum & lucos, non plus caduarum in focos, quàm ferinarũ dapum in lances, subministrare. Quod equidem hodie verum, ex usu factóque comperi. Dum enim suscitati grunnitûs semitam & locum persequor, cursu, furore, lanceâ; dum ictui primo primam quamq; belluam devoveo; præter exspectationem, in gregem aprorum den-*

sum incurro, vicinis in arbustis pabulantium; ac pro pascuorum regno, juxta suum morem, prælia miscentium. Et cæteri quidem porcorum sylvestrium; ad meum ac fulgentis lanceæ conspectum, externati; notos in recessus, cum rancore, refugerunt. Vnus solus hic, quem videtis, vagrandis porcus, qui mihi visus est auctor & incentor fuisse belli, locô, quo stetit, restitit: fugæ turpitudinem *etiam in indole brutâ* detestabilem *arbitratus. Quin ultrò se ferens obviàm, spumîs & fremitu professus est hostem; ac provocavit. Cùm autem ego, nihilò dejectior animo, gesum manu quaterem, & passu ferociore contrà tenderem: ille, rabie densatâ, toto cœpit impetu ruere, tantúmque non ritu fulminis, in meã perniciẽ effundi. Mihi, tanto rerum discrimine, locus, vires, solitudo, multáque præterea, læva se dare. cæterùm opportunitatē duæ modò stirpes esse; quæ, truncô firmo craßóque, distabant inter sese tam exiguâ sitûs intercapedine: vix ut transitum, etiam macilentò corpori, præberent: nisi, quâdam arte, tortis lateribus incessum obliquares. Post has igitur arbores consisto; relicta nihilominus mihi vibrandi librandíque ferri libertate. simul autem & vulneri, siquà se bestia propiùs inferret, tempus ac locum speculor. Inter hæc fremere bellua, multúmque ringi; dentes & iram colligere; ferox in pedes ac setas insurgere: fulgurare scintillantibus oculis; exundare rostro; nec aliud, quàm meum interitum, meditari pariter ac premere Sed* fortior fuit genius meus, quàm apri fortuna. *nam inveni tandem aditum, ac duelli compendium: & in temerè ruentis feræ caput securim, altiùs elevatam, universis viribus adegi. Sic furentis cervicem, vulnere, quod videtis, unico, mediam diffidi:*

col-

collapsúmque, cum plangore, stridentéque sanguinis fluxu, totum aprum ac plenè, confeci. Nunc igitur eum vobis in cœnam (inquit) *& comessationem, unà mecum epulandum, appono: quoniam omnes nos (sicut ego reor) jam pridem, esurimus.*

Secundùm hanc narrationem ac munificentiam, iterum bipennî belluam invadit; &, complures in partes dissectam, uno convivio simul ac semel donat absumendam. cùm ad hoc, alii quidem sarmenta congererent; alii verò flammas, in vacuo saltûs latere, Pontum versùs, suscitarent: quidam denique, verutîs stipitibúsque confixam aprugnam, igne torrerent. Neque tardiùs nos prædam aggredimur, quàm ille mactaverat: utique posteaquam omne periculum, & feræ rabiem, jam flamma domuisset: & gulæ collecta cupiditas, omnis præteritæ famis solatium, in tam delicata dape, quæreret & inveniret.

VIII. ADHUC in his epulis eramus, mutuáque gratulatione tam inexpectatæ saturitatis: cùm subitò, geminatâ lætitiâ, de loco littoris editiore, quem in cœnam occupaveramus, Navim illam (aut veriùs, ut ludere libet, ARGO nostram) conspicimus. Eam, ex alto mox propinquiùs se ferentem, constitit; esse sine dubitatione nostram; aplustrium colore signísque; contabulationis & constrati formâ; nec non ordine numeróque remorum. Hæc, cùm promontorii (quod nos insederamus) oram scrupulosâ pæne diligentiâ legeret; & nec palmulâ tenus ad ulteriora maris exerraret: visa tandem est, colligere paullatim vela; mox & demissîs anten-

nis, sub illius ipsius oræ recessibus, anchoras & noctem meditari. Nec aliter, ac nos suspicabamur, fecit: contractis supparis, & ad uncum religato rudente, stationem exorsæ. Sustulimus nos voces pariter atque manus; &, ab nostris vicissim agniti, salutamur, ac salutem reddimus: fortasse non sine tacito naucleri stomacho, vel exsecrationibus; ut, quem vel inscium, certéque nolentem, casus solus aliquando votis nostris impegisset. Id utcunque demum haberet se; nos lintrem clarâ significatione flagitabamus. & illi, nullis jam ad dissimulandum relictis effugiis, scapham expeditum ibant. Sed repentè *desideria, jam in portu stantia, mala fortuna convellit*; quæ nos pertinaciter infestabatur, spémque totam nova calamitas demersit.

Ex portu namque, quem postea compertum fuit, Divi Francisci fuisse, digressus myoparo quidam hosticus; cùm Austris secundissimis propelleretur, actuariam nostram, in Septentrionali littore quiescentem, remis cœpit velisque passis insequi. Nec fallebat nos, eminus hæc omnia speculantes. Quare, clamore pariter sublatô, nostros, in quanto discrimine desidérent, docemus & hortamur; nihildum eorum suspicantes. Et hi quidem principiò cunctabantur, *indolis humanæ stultitiâ; quæ, quidquid fieri nollet, fieri posse, tardè credit.* Quare nec vocibus nostris aurem, nec hortamentis fidem tribuebant: donec, utriusque partis in oculis, oneraria præterea grandis, ex eodem, quem retuli, portu solvit; sic manifesta, nul-

ſius ut conſpectum fallere, propter machinæ molem, poſſet. Ea, celerrimis promota remorum velorúmque conatibus, piraticæ navis veſtigia, curſu nihil intermiſſo, preſſit & inſtitit. Apparebat, nullâ diſſimulatione; prægreſſam eſſe prædatoriam illam primam; ad diripiendam actuariam Hiſpanam, & nempe, noſtram illam: ſubſequi verò navim frumentariam, poſteriùs digreſſam, ad ſpolia prædámque recondendam. Quæ mens piratarum, cùm vel ſerò tandem nauclero noſtro vectoribúſque pernotuiſſet; tum enimverò, diſcuſſo languore, ruptáque morâ, revellunt anchoras; retinacula præcidunt; antennas & vela reſtituunt. mox, per tranſtra conſidentes, contentiſſimo brachiorum niſu, navim in alta rurſus maria rapiunt; & ſimul effugiunt. Ità, non noſtram minùs, quàm hoſtium, exſpectationem eludunt. Neque tamen abſtitit prædatoria Liburnica (quippe, cui propter levitatem, agilior & curſus eſſet, & circumactus) noſtram fugitivam, aſſiduo remorum tractu, conſectari; demúmque tantùm non prorâ ſuâ puppim illius urgere. De ſucceſſu verò, neque tunc, ob longinquitatem, neque poſtea, niſi perquam ſerò, conſtitit. De piratis autem, earúmque gente, pleniùs, & jam tum, liquebat.

Eâ namque tempeſtate, prædones Angli, majorum ſuorum Argonauticam æmulati, plerumq; pelagus Americanum infeſtabant. Ii, Britanniæ digreſſi portubus, quà vergit ad occidentem inſula; poſteaquam Cantabriæ littora, Callaicóſque ſinus, & oras Luſitaniæ,

circumrasissent: postmodum in aperta maris Atlantici provecti, suprà Tropicum usq; Cancri vela promovebant. quin & Æquatorem, mediô Brasiliam inter & Æthiopiam limite, secabant. Hinc, audacissimo flexu terram, quam vulgò dicimus *Australem Incognitam*, delibantes; meridiani maris angustias irrumpebant: &, perstrictô latrociniis *Fretô* quoque *Magellanicó*, Philippina Propugnacula, faucibus iis imposita, vel ridebant, vel eludebant, impunè præterlapsi. Deniq;, prosperrimè penetratîs illius Euripi flexib⁹, ex arcto tandem, in æquoris Zurii vastissimam libertatem proruperunt. Ibi, nota jam conductáque, sinuum maritimorum receptacula suggressi; totius Pelagi (quàm latè Zephyro Notóque perflatur, & Aquilone) tyrannidem ac possessionem affectabant. Et hinc quidem celocibus speculatoriis; aliunde vero paronibus & onerariis emissis, littus Americanum omne, sed præcipuè Peruanum, infensabant. Quin & in alto persequi dispoliaréque soliti, quidquid vecturæ conspexissent; naves tamen Hispanienses, præ cæteris omnibus, hostiliùs adsultabant. Non primus quidem, potissimus tamen recentis hujus audaciæ vexillum extulit *Franciscus* quidam *Dracus* (*a*) Thalassiarchus Anglicus. Is, consilii (non item constantię) sociîs, Gulielmô VVinterô; quíque non ultrà, quàm Æquatorem attigit, Humfredo Gilberto, post natū Christum anno CIↃ.IↃ.LXXIIX. Britanniâ majore solvit: &, nondum exstructâ, quæ nunc Magellanicas custodit angustias, Arce; per illius freti periculosas ambages, evasit. Hinc autem

universo

universo percursô mari Pacificô; se celeberrimorum quorumvis Argonautarum numero vel inseruit, vel etiam æquavit; ad Quiviram usque, desinentis Americæ regnum, progressus. Ibi Tatarraxum quoque regem (cujus aliâs meminimus) ac rusticana prætoria lustravit. Cæterùm non multò pòst, frigoris sævitiâ depulsus, in Britanniam suam, & Londinium refugit; clementioris cœli plagam. Illic Elisabethæ se reginæ, suámque navim, non nisi tribus ex omni numero vectoribus amissis, stitit: *equestribus donatus* insignibus, ob industriam; quâ *domitorem equorum Neptunum*, domuisset.

Ex ejusmodi proinde piraticarum censu, duæ, quas supra retulimus, naves, exemplô successionéque Draci, nostram insectabantur: veluti postea Limæ comperimus. Sed intentiùs in spolium est incumbere visa dromas illa: quæ fugientibus nostris pertinaciter inhæsit. Eam, sine controversiâ, navis nostræ magister, non fugâ, post notatum periculum; sed præmaturâ declinatione, priusquam in arctum veniret, evitâsset: siquid usquam universo cursu recursúque, de Britannis auditum esset; posteaquam è Panamæ navalibus solveramus.

IX. SED hæc quidem, in hunc modum, hactenus gesta sunt: & nimirum uno temporis eodémque puncto, res ac spes nostræ destructæ. Nos igitur, non jam navi tantùm, sed inposterum omni planè navigationis exspectatione dejecti, regredimur ad tristitiæ consuetæ seriem. Neque dubitabamus: actuariam nostram, utpote debilem, ac strenuo re-

ctore destitutam, imparem futuram Anglorum exercitatissimo myoparoni: qui, *si nihil aliud esset in audaci pertinacia*, classiariîs, saltem, bellicísque præsidiîs, instructissimus navigaret: *magnásque, tam procul à domo, spes & animos portaret. Illa navi victrice; quid tum nostrîs, quid Hispanicâ gloriâ, futurum? quem prædonum spiritum ac triumphum, tot successibus tumentiū?* Vrebat ergo nos, ac me præ cæteris, nō tam jactura supellectilis, in actuaria relictæ (quanquam esset ea non parùm luculenta) quàm Orthodoxi décoris dispendium; inter indignissima sectariorum latrocinia. Plurimùm quoque conferebat ad mœroris incrementum, nostrorum, si caperentur à piratis, aut trucidarentur, luctuosus interitus: cùm plerique tamen eorum essent innoxii. Nam magistri quidem navis, ac remigum ejus, crudos perfidósque mores, intelligebam, omni malo dignos, & exempla novissima promeritos. Deplorabam nihilominus eorum, utcunq; detestabilium, infelicissimam sortem; cùm non sine caussa timerem ab eis, aut certissimam à religione defectionem (in vita tam corruptâ) vel alioquin contaminatos mores: &, ab eorum impietate, penès exteros infamiam. Ad extremum verò, *fœdum eis exitum, qui plerumq; scelestos assequitur, & cœli jacturam*, metuebam. Quæ cùm ob oculos semper versarentur: misericordis cujusdam sensûs teneritudine, non gemitus, non suspiria; subinde verò neque lacrymas, tenebam. Sensim tamen, in his lamentis, aliquantillô solatii videbar aspergi; quod erat ejusmodi. Si victoriam

omni-

omnino Britannis fata destinâssent; nos inter hæc, mirificâ Numinis clementiâ, qualicunque securitati fuisse sepositos: ut, *quos extra navim periculúmque maturè, Providentiæ potiùs oculus quàm naucleri malitiæ, constituisset.* Gratulabar igitur, & in sinu gaudebam; nos (quotidianis licèt ærumnis exercitatos) tamen hæreticæ captivitatis antevertisse necessitatem, & opprobria. Lætabar, periculosioribus conscientiæ naufragiis exemptos, in sinceræ Religionis posse libertate vitam exigere. Quæ cùm mecum, silentiô non incuriosô, perpenderem, & examinarem ad solidum; non poteram, quin, medios inter luctus, pro levamine versarem ac reversarem illud magni viri celeberrimum paradoxum; PERIERAMUS, *socii,* NISI PERIISSEMUS.

X. SED inter hæc, comitum alii, parùm jam de Navis eventu solliciti, spes novas è sua Thalassia, totiésque repetitâ crambe, lacessebant; at profectò non minùs etiam tunc, quàm semper antehac, fallaces & irritas. Poterátque meritò (vel serò tandem) alienatæ mentis suspicionẽ incurrere, quisquis Oppidulum illud comentitium, aut sibi polliceretur, aut aliis prædicaret. Cùm enim littoris oram quandam certam designâsset gubernator Navis; à qua leucis Hispanicis non amplius tricenis senis, abesse Thalassiam asseverâsset: nos, stolidè creduli, regionis illius universæ situm non tam obieramus, quàm velut hippodromo quodã circumtriveramus: & in uno quodã amfractu, diem jam plusquã vicesimum, oberrabamus: *eádem* (quod vulgò dicunt) *in chorda circulóq; semper in semet redeũte.*

Quare

Quare spe sub extremum ad incitas redactâ, jam non modò nauclero nemo, sed nec ipsi sibi, de Thalassia, credere debebat: cùm præsertim nec simulacrum usquam mœnium, ac nec umbram, quisquam aspiceret. Labebatur interim annus, vires, vita: cùm Sociorum aliam partem amnes haurirent; aliam æterna fames premeret: ac perfrequenter etiam sitis, inhabilibus jam pridem ad potandum undis. Dulcibus enim absumptis, aliæ non suppetebant: nisi, quas maritimi Sinus propinabant, aut æstuaria: pestem utique magìs, quàm aquas: utpote malè gratâ noxiaque salsugine vitiatas. Accedebat his malis, corporum ultima fatigatio, mentiúmque tædium: quæ duo non paucos prostraverant, ad profectionis residuum jam depositos, &, si duraret in longum labor, conclamatos. Quidam & pro funeratis ac sepultis, à tergo, sine teste, sinéque siticine, relinquebantur. Etenim: ut quisque supremè se, planéque mortaliter, habere, testaretur verbo, vel ipso languore loqueretur: in eum, de communi consilio, Sacerdos immittebatur, Romani ritûs ac Sacrorum (nam & Sacerdotem nobiscum, totius itineris comitem ac solatium, trahebamus.) Hic, auditis vitæ delictis, extremis (quoad liceret) sacris expiatum, & communitum; de reliquo, Superorum ac suimetipsius curæ commendabat: Im̃ortalitati transmittendum. At moribundus quisque, vel arboris proximæ trunco reclinis: vel, propter progressûs impotentiam, rupi cuilibet applicitus: lentè fugitivam, inter suspiria, trahebat animam: donec

donec exhalaret. Sic is ad plures (ac scilicet suorum facinorum forum & tribunal) ibat: nos autem, eo relicto, viâ, quâ cœperamus; ne, trahendo moras opis incertæ, nec illius vitam proferremus: & iter nostrum, funeribus assidendo, per stultitiam hebetaremus.

Hunc in modum, imminuto variis casibus nostrorum numero, non perinde res adversæ breviabantur. Potiùs, acriore siderum indignatione, produci sunt visæ: cùm locorum multiplex asperitas progressum interscinderet. Aliàs enim, amnium stagnante vadô, palustria carecta gradum aut mergebant, aut distinebant; interdum æquoris restagnationes, cogebant ad ficciora per ambages deflectere. quod ipsum tamen sine salebris, & pari ferè locorum iniquitate, non fiebat: ac, præter hæc, citato sæpe cursu, non tam peragendum iter, quàm vorandum erat; quòd metus esset, ne cunctantiùs incedentes, æstus Ponti, Lunâ concitatus, intercluderet: aut (quod funestius futurum erat) necessario sopori vacantes, eluvione superobrueret. Tempestatis quoque, cœlíque mirabilis inæqualitas, cum terrarum squalore certabat: intolerando nunc quidem frigore (quanquam citra nives) sæviente; nunc autem ardentiore Sole littorum arenas incendente. quo ritu ferè, plagis in Europæis, Februario mense, diebus aliquot sub meridiem calor fervet; manè verò, propinquóque noctis, rigor aëris, & Aquilonum horror, recrudescunt.

XI. VENTUM, hæc inter, multâ viarum remo-

æmorâ, quendam in continentis tractum, Libycis vastitatibus, & Ammonii Iovis solitudinibus, æmulum. Iacebant enim pariter, & assurgebant, arenosa tesqua; nunc quidem per planum, destitutis abscedente freto glareis: aliâs, montibus in immensum editis; quos itinere toto, vento cumulatus pulvis, conglomeraverat. Plusquã undeviginti milliarium spatium, hic talis regionum habitus occupaverat; viatorum pedibus (interdiu cumprimis, & æstuante meridie) multùm infensus. Etenim, præterquam quòd luctantes cum soli lubrico plantas, torridum æstu sabulum exurebat; etiam oculos, assiduo candore præstrictos, Sol repercussus occæcabat. & hoc circà diei ferè medium, ac pomeridianis fervoribus, eveniebat. Accedente verò vesperarum & noctium frigore; pro calore gelu succedebat: non ablato, sed duntaxat commutato, malorum sensu. Magnum insuper, ad molestiæ scrupulum, addebat auctarium, illius arenæ peculiaris asperitas; à cæteris ejuscemodi sabulosis sitibus plurimùm abludens. ea namque coticulis passim acutissimis, ac lapillorum tessellis, novacularum aciem imitantibus, intersternebatur: quarum (barbarâ sanè) subtilitate plantæ pedum nostrorum proscissæ, continenti sanguine rorabant; atque campum, per se cæteroquin nitidum, cruore fœdo commaculabant.

Cæterùm, post labores immensos, evictis his littorum Syrtibus; cùm, *exspectatione mediorum*, suam quisque *patientiam falleremus*: in vix mala, longè deteriora, tandem induimur.

mur. Stabant innumerabiles, inter ipsa maris æstuaria, scopuli; sic, ut dextrâ quidem Oceanus, sinistrâ verò montes insurgerent Alpésque: propter immanem altitudinem prorsus imperviæ. Solum igitur, & unicum restabat iter, per cautes quasdam, in medio constitutas. Sed hæ quidem & ipsæ multùm arduæ, deruptæ, concisǽque: sic, ut naturæ quendam lusum crederes; nisi seriæ tragicǽque molestiæ tandem enascerentur. apparebátque, grandem quampiam, & unam, infinitæ latitudinis rupem, in quàm plurimas scissam columnas abire; rudes & infectas, ac spatiis inter se perquam inæqualibus disjunctas. Præbebant istæ, (procùl intuentibus) speciem quandam editissimarum turrium; aut, cujusmodi Cairus Ægyptia pyramidas atque cippos erigit, latissimo campo surgentes: immò qualis, Penéum ad amnem, in Thessalicis Tempe, dextram quidem ad oram Olympus mons, & Iovis Ara; sinistrâ verò, supra Bœbeidem paludem, Ossa mons alter porrigitur: innumerabilibus concisus scopulis, & tanquam naturæ serrâ fissus; quorum juga verticésque, disparibus intervallis inter sese diffident. Tales erant, nec aliæ, cautes illæ; per quas solas tunc via: cæteris circumquaque marî (sicut dixi) vel Alpium naturâ, clausis. Accedebat ad hanc difficultatem; quòd saxorum ea, de quibus memoravimus, spatia, nihil ad terrestem profectionem sicci tramitis, nihil nudi vestigii, reliquum fecerant; quippe maris interfusi stagno, vel interluêtis sinûs excursu, totas voragines infe-

riùs occupante. Vel nuſquã ergo, vel per cacumina ſcopulorum, iter ſuſcipiendum erat. Verùm & hinc rurſus, ex horrore præcipitiorum, creſcebat aſperitas: cùm, niſi per tranſſultus, &, *ſæpe deſtinata fallentem, audaciam*, ſuperari capita rupium nequirent. Compluribus autem noſtrorum hominum vertigo cerebri (tam periculoſo ſuſpenſóque tranſitu) tenebras offundebat: & vel *ſolus cadendi timor, certa ruina*; *formidóque* tam atrox, *mors ante mortem*, erat.

Sed, quid in hoc tanto rerum articulo, tentes? omittas? quid priùs aut poſterius capeſſas? Perrecturos, ex omni parte, pelagus & ſaxa, concluſos tenebant: retrogreſſuros autem, formidabilior deſcenſus, & pronior lapſus, excepturus erat. Conclamatur igitur, omnium concordi ſententiâ; *Pervadendum, in utramque fortunam!* &, Quod bene felicitérque verteret, *incertis ſaltibus certiſſimum interitum declinandum!*

Ità laboris ac periculi factum initium; fortunatum pleriſque noſtrum, quoad dies fuit ac lux; quæ ſcopulorum intervalla nitore diſtingueret. Verùm haud multò pòſt, veſpera nebuloſa, collectæque nubes, omnia proturbârunt; in copioſum & continuum effuſæ nimbum. Horrorem hunc geminavit fœda nox, tenebris procellâque terribilis; ac, ſuper hæc omnia, Ponti ſtagnantis repentinus affluxus. Iámque circumquaque nos frigus, tremor, pluviæ, ventorum aſſultus, & lapſuum aſſiduus metus, conſtrictos tenebant: in tam denſa præſertim caligine, pelagíque fremitu; tam eminus, quàm ex propin-

pinquo, reboantis. His tamen omnibus incommodis, cæterorum comitum Fortuna superior fuit. me solum, ex omni numero, sors deterior, ad insectationem sibi solemnem, seposuit: tanquam *victimam*, ut reor, *albam*, ac suis jam pridem notis designatam. Id in hunc, quem describam, modum, evénit.

Nox erat adulta; nullámque jam, extinctis sideribus, tuti periculosíque discrimen. Erant autem etiam tum scopuli non pauci, neque prioribus mitiores, superandi. Dum itaque, sociis antegressis, postremus ego, rupem, nescio quam, ex illa, quam tunc insistebam, petrâ, cautè prævestigo; dum eam gladioli cuspide per obscurum prætento, distantis intercapedinem exploraturus: generosè tandem (an verò temerario potiùs impetu?) saltûs audaciam concipio; nondum ad solidum examinato (quis enim in tenebris possit?) discrimine. Sed fallente, per caliginis infídum, metâ, deceptóque salientis passu; præceps in horrendam, ac scopulis circumquaque clausam voraginem, devolvor.

ARGO-

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM,

SIVE

PERICULORUM PETRI DE VICTORIA,

LIBER VI.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Voraginis & periculi, in quod deciderat, hypotypôsin Victoria proponit.* Com. pag. 53. fin.

II. *Apprehenso scopuli ramo, Petrus vitam inter & necem pendet; formidine frigoribúsque, propter vestium penuriam, circumsessus Interim, relabente maris æstu, voraginis undæ increscentes, Petro propiores fiunt.* Comment. pag 54. & 55.

III. *Ergò sortem ille suam miserrimam, inter mille timores ac discrimina, deplorat; suis eam peccatis acceptam ferens.*

IV. *Matutinô crepusculô in rupis verticem evadit, quieturus aliquantisper. Sed excludunt somnum, vulnerum multitudo, & acrimonia; quam insuper æstuarii salsus liquor incendit.* Comment. pag 54 fin.

V. *De Scopulo Victoria descendit : tardéque repertis comitibus, casum suum nocturnum stupentibus exponit.* Comment. pag. 56.

VI. *Progredientibus, post incommoda alia, campus offertur sabulosus &, per eum decurrens, pluvialis torrens. passerum frequentiâ celebris. Dum pyram adversus gelu adornant; sub arente materia ovorum pullorúmque copiam reperiunt.* Commentar. pag 57.

VII. *Victoria & Sociorum, ex inventis præter spem obsoniis, insolens lætitia, atque cœna.* Comment. pag. 58.

VIII. De

VIII. *De nocte castra movent: &, post complurium horarum continuatum iter, exigua capta quiete, in montem arduum labore magno enituntur. Cæteri sparsim se prosternunt: Victoria, noctis nimbosa metu, altiora securioráque latibula meditatur.* Comment. pag. 58. & 59.

IX. *Companerosæ, Sodalis & cognati sui, egregiam indolem ac mores Petrus describit. Cum eo, in Alpium celsissimum verticem enisus; tectum nocturnum sub frondibus accipit, admirabili naturæ providentia præparatum. Ibi somnum ipse orditur.* Comment. pag. 59.

X. *Companerosa, etiam ipse ad quiescendum compositus, morbo repentino graviq; obruitur: cujus tardam tamen fidem, apud excitatum & stomachantem Victoriam invenit. Eum, vix tandem, ad accersendum Sacerdotē, permovet.* Comment. pag. 59. fin. & pag. 60.

XI. *Petrus, ad vestigandum in tenebris Sacerdotem, excurrit. Eum, ægrè repertum, adducit. Is decumbentem Companerosam solatur: & posthæc, universæ prioris vitæ noxas explicantem, officiosè audit: Victoria, inter hæc, alibi somnum resumente.* Comment. pag. 61.

XII. *Exomologesi Sacra peracta; Victoria ad Companerosam, jam solum, solus revertitur. Ille Petrum complexu & oratione* meditatâ diffusáque *aggreditur* (nam à Comentarioli fide, auctorísque primo stylo Hispanico, recedi, nec in hoc, nec in X. capite, præcedente, consultū visum est: ubi sermo rhetoricus, & suprà moribundi consuetudinem prolixus, aliquot implet paginas) *In eo suum contestatur amorē: suprema mandata dat, pro se, & ad suos. Petit ab eo ut ad vicinā mortis luctam se juvet, & confirmet.* Cōm. pag. 61. fin. pag. 62. 63. 64. 65. & 66.

XIII. *Vi-*

XIII. *Victoria petenti morem gerit: moribundúmque, ad supremum usque vitæ punctum animat: propositâ maximè Divinæ misericordiæ fiduciâ, Deiparæq; potentissimo Patrocinio. Symbolo Apostolico bis pronuntiato; Companerosa exspirat.* Comment. pag. 66. & 67.

XIV. *Petri, extincto Companerosâ, multiplex mœror, formidines, perplexitas. Ejusdem in somnum ipsâ mœstitiâ relabi cupientis, monstrosum cervical.* Comment. pag. 67. & 68.

XV. *Recursantibus, cum insomniæ, sollicitudinibus & angoribus, locum Victoria mutat: De Insomniæ caussis. Companerosæ tandem sepulturam, & omne supremum officium, pro virili sua, præstat.* Comment. pag. 68. & 69. princip.

PROMINENTES passim è scopulis cuspides atque gastræ, me delabentem, undequaque perstrinxerant. Corpus igitur, vulneribus hinc indè proscissum, undis subterlabentibus infero: quibus miser, non immergor solùm; sed, coëuntibus supra caput fluctibus, intumulor. Quid tunc mentis mihi, quid sensûs fuerit; nemo tragœdus exsequatur. Vincit calamitas sermonem, miseriæ gravitas calamum, recordatio narratióque fidem: utique, cùm me traherent in profundum undæ, cùm raperent in gyrum suum vortices; cùm me corporis ipsa moles nunc deprimeret, nunc allideret; cùm modò spes & conatus allevarent, mox imbecillitas & desperatio subruerent; cùm me circumfremerent aquis pulsatæ rupes; cùm nox exterreret, atque tenebrarum horribile chaos;

chaos; cùm super hæc omnia, natandi rudem, (& in medio tamen gurgite fluctuantem) mors manifesta circumsisteret. Iactabam nihilominus brachia, quantumvis indocta; *próque tutela vitæ, cujus tenacissimum esse desiderium solet*, vires omnes & copias advocabam. Cúmque luctarer cum insanientis æstuarii fluxibus ac refluxibus; quantum aquarum, nisu pedum manuúmque, repellebam: tantundem propemodum hiatu faucium invitus sorbebam. Tali modo, cœlum inter & Tartarum, inter sacra saxúmque, votorum & desperationis medius, pendebam; nec spes erat ulla socialis auxilii. nam è tanto barathro succlamantem, quis (quæso) fluctibus obstrepentibus, exaudiret? aut, quis etiam, post multos clamores, exaudito, suppetias latum iret?

II. Plurimo nihilominus *labore*, quo pleraque *pretiosa comparantur*, denique Salus constitit. Omni namque membrorum connisu, natando, scandendo, reptandóque; vix serò tandem in petrarum quendam velut ramum prominentem, sum eluctatus. Illic elumbis, semianimis, & vix animæ reciprocandæ validus; præter hæc autem novorum discriminum pavidus, memet defixi. Sed quoniam principiò, quietis aut commodæ stationis spatium, negaverat arctitudo loci; de saxo pendére compulsus sum: dispassis in laxum brachiis, & universo corpore scopulum illum amplexatus. Huic ego quàm arctissimè connexus; & jam non digitis tantùm pectinatim complicitis, sed etiam genibus ac tibiis strictim appresis; exspectabam,

quid in posterum circa me fata disponerent? Iste totius ferè noctis status ac situs fuit. Quo tempore (cæteroquin per se satìs omnium formidinum feraci) non uniusmodi trepidatione, nec simplici lamento, præcordia concussi; vultu frigidis interim saxis applicito: tergo verò turpiter, adversùs insectantem me casum, obverso. Verùm initiò quidem, tacitis questibus, & intus tantùm sonorus; silenti tibiâ mihi funus meum ducebam: non ausus, præ pavoris vi, ne pedem quidem, ac neque labia, motare: nedum altis ploratibus indulgere. Verebar enim, nequam, ex Fortunæ choro, Sortem iniquam, immemorem hucusque mei, vocali nimis luctu suscitarē. & in caput meum etiam ipsam provocarem, ad novam infligendam calamitatem. Contentus itaque, silenti formidine palpitare, deflebam, propemodum muliebriter (confitendum est enim) noctis horrorem, propinqui maris fragorem, fluctuum allisorum mugitum, ventorum inter confraga luctantem tumultum, miseræ stationis infidam possessionem, & sexcentorum agmina malorum. Sed præcipuo tunc erat sensui brumosus aër; asperrimo frigore, penetrabilíque flatu, sævus, utpote nocturno tunc gelû. Cujus contra rigorem, jam *neque patientiâ quidem satis armatus eram*, velut antehac. nam ad indumenta corporis cætera quod attinet: profectò plusquam seminudus agebam: intimâ duntaxat tuniculâ, tibialibúsque, præter femoralia, contectus. Femoralium porrò materies erat, tela carbasina tenuissimæ; verecundiæ potiùs, quàm muni-

mento

mento medii corporis, excogitata. Quanquam enim, adversi maris & auræ peregrinæ providus, vestibus quoque laneis corpus involveram; idque jam tum ab exordio navigationis Americanæ: tamen id genus tegumentorum assidui per eos dies imbres adeò madefecerant; ut, hyeme præsertim nocturnâ, densè congelascerent. Quare, ne somnos meos in media glacie (velut miles cataphractus in ferreo thorace) capere compellerer; pridiano vespere, quidquid laneum gestaveram, membris detractum ex quadam arbore suspenderam: si fortè tantisper aurâ quapiam clementiore desiccarentur. Idem ipsum autem comites quoque mei fecerant; præter unicum mystam nostrum, cujus suprà mentionem intuli. nam hic, futurorum omnium callidus, Sagum suum gossypinum, prudenti constantiâ, sibi retinendum duxerat.

Sic igitur nudatus, frigore plusquam Hyperboreô moriebar;ob stolidum subsidiorum rejectum,quę sola tunc protegere potuissent. Ibi *casus* adversos, & tempestatis iniquitatem *incusabam*; *qui peccatum potiùs* & incuriam meam *debueram*. Sed incusabam planè sine successu: *quiritabárque* (quod vulgò dicunt) APUD NOVERCAM;id est, Fortunam. Hæc etenim, nullâ, ne minimâ quidem, mei misericordiâ; non modò de duritiâ suâ remittebat nihil: sed etiam asperiùs semper insurgebat. Iam enim, incrudescente maris æstu, tumidiùs undæ se tollere; jam gurgites, Lunâ concitati, volvere sursum spumas, ac sarmenta trahere; jam primò

pedes atque talos tingere, mox suras ac genua vincere: tum exsuperare femora, paullatímque lumbos circumluere; nec dubium esse mihi, quin illicò, caput quoque vitámque meam petiturus, veniret Oceanus: & idcirco prævium hunc maris æstum, in me velut percussorem, immitteret.

III. Tum enimverò, circumsidentibus undequaque me Dirîs; non ulteriùs in potestate, non in silentio, gemitum habui: sed, elidente vocem doloris sensu, prorupi clarissimos in ploratus, &; Hoc *nimirum*, inquam, *hoc restiterat unum, miserrime* VICTORIA; *post peragratum terrarum ac maris ambitum, ubi perire millies poteras: ut inter ignotissimæ solitudinis scopulos, inter turpissima Ponti sputa, pelagíque se purgantis fóricas, ingenuum spiritum profunderes? Et hoc (prô malùm) nullo teste, nullo testamento, nullo propinquorum oculos occludente, nullo pereuntis suprema mandata, vel voluntates, excepturo? Morieris ergò? quódque malè præparatis amarissimum esse solet, morieris, Interitu tam properante, spatióque vivendi tam accisô? Prôh legem ultimæ necessitatis ferream! prôh fatorum inexorabilem decursum! Ecce, jam ultimum pendentis animæ filum hora suprema succidet! Ecce, jam confestim aut hæc petra, cui cohæreo, fluctibus subesa dissultabit; milléque fragmentorum ruinis, avulsum me superobruet: aut, occultâ vi citatus, æstuarii gurges, caput infusum toto mari sepeliet; aut certè si clementiore fluxu stagnum constiterit, nec præsentis alvei mensuram egredietur: tamen delassatum me, jámque fessa brachia dedentem, proximè quoque maris recursu secum abripiet: abreptúm-*

plúmque devehet in ultimas Oceani furentis oras. Tunc illic (si forsitan adhuc spiravero) confestim aut unda vincet, involutum aliquâ Charybdi, vel Syrte (sicut multos) aut maritima certè monstra, cetéque vasta, deglutient: aut tandem (si vel invitus prorogare spiritum, in aliquo desertorum littorum compellar) incursabunt in me sexcentorum spectra manium; è tot insepultis naufragiis oberrantium: infestabunt damnata barbarorum umbræ, velut ad littus Arabici Sinûs, ac Cimmerii maris oram assolent. Hi me scelerati lemures (jam ante semianimem & praeconsumptum) mille terroribus, etiam sine vulnere, mactabunt. Heu me! quis hujus tam acerba sortis necessitudinem? quis tot malorum sarcinas, tot mortes, humeris meis, prorsus imparibus, injecit? Nempe; quod millies conqueror, & nunquam tamen *adhuc* emendo: *nempe, Peregrinitatis puerile desiderium, oculorum damnabilis curiositas, patrii soli vilis charitas, clausæ maternis obtestationibus aures, contemptus supplex avunculus, desertus nuper in solitudine Pediosa, sexcentáque cætera vitæ solutioris errata. quorum nunc omniũ, seras quidem, at meritissimas & inextricabiles pœnas expendo, reus* VICTORIÆ.

IV. TALES inter querelas, paullatim undæ stagnum suum, & Nox tenebras, finierant. jámque sensim & Aurora nitorem, & diluculi propinquitas aliquam salutis aperire fiduciã, cœperunt. Ego, quantulamcunq; crepusculi lucem, velut opportunissimum beneficium, non gratìs amissurus; manu quidẽ lævâ, rupem (sicut eam comprehenderam) retineo: dextrâ verò, superiora petræ digitis prætento; sollertissiméque saxi conditionem

 explo-

exploro. Reperio tandem ſcopuli caput, non modò ſeſſionis capax; ſed, ſi cuj libuiſſet, etiam incubitûs atque ſtrati: ſic exporrectâ ſaxi per planum menſurâ, quæ grabati quoddam ſimulacrum exprimeret. Quo compertô; minùs jam minúſque caſuum pavidus, componi per ſilentium ad quietem inſtituo: túmque primùm, valere juſsîs comploratio-nibus, nihil utique correcturis, totam cautem inſcendo. deinde (ſi fortè fortunâ ſuccederet) ſomnum molior; ac mox ordior. Et erat dormituro locus non planè tetricus; ut in hoc rerum ſtau, corporíſque fatigatione. Sed ſcilicet; nec tum quidem ullam indulgente ceſſationem adversâ ſorte, vel (neſcio quo) nigro ſidere: poſt minimum ſoporis guſtum, ſtrato miſer excutior. Abrumpebat nempe quietem, doloris immodicus ſenſus; quem corporis, in latera reclinati, pondus exaſperârat. Cujus ego dum cauſſas & origines, ad pleniorem lucem, exploro: video femoris dextri, cuj ſuperincubueram, tractum omnem, decem immanibus plagis conſauciatum; vulnerúmque pleraque palmari, non minùs, longitudine ſpatioſa. Plagas eas, nocturno caſu per prærupta ſcopuli collectas, primus (ut fit) doloris ardor obſtupefecerat; & tanquam in ſenſûs quandam oblivionem adduxerat: utpote ſanguinis, recentis adhuc, præcalido bullientéq; fluxu. quare ſenſuum tantiſper ſopor aliquis, & velut diſſimulatio, primum mali furorem repreſſit. At, poſtea quàm, ſuperinductô gelu, cruoris æſtus ille conſedit; durante nihilominus & fluitante vulnerum hiatu; tum enimverò do-

lor

lor atrociùs sævire, totáque vi cœpit instaurari. Sensûs acrimoniam inflammavit insuper maris æstus: qui, receptis licèt, multúmque deminutis fluxibus; tamen undæ salsissimæ reliquias, in tot plagarum fissuris & rimis destituerat, sævâ salsugine mordaces, nam, venarum & fibrarum intima pervadentes, exsugebant pedem implacabili lanienâ. *Non* erat tamen hoc ipsum *insalubre planè malum; nec vexatio prorsus sine fruge.* nam ex fervida salsi liquoris penetratione; sanguini, post longum dolorem, tandem stupor, vulneribúsque coitus, provenêre: nec multos post dies, universo corpori sanitas. Vt adeò videas (mirificô numinis consilio) *Nihil esse tam expertu malum; quod non olim aliquo boni fructu commitigetur.*

V. ORTO clariùs aliquantè die; postquam & maris abscessu retegi siccum, & aperiri viarum libertas est cœpta: de rupe pedetentim ad planiora me demitto. Paullisper deinde, deficientibus scopulis, rupiúmque connexibus: ecqua tandem circà me loca sint, dispicio: cœtus simul humanos, ac Sociorum turbam indago.

Sed nusquam mortalia consortia; nusquã socialis globus; ac ne vestigiũ quidem humani pedis. Solitaria cuncta, mœstissimíque silentii squalore muta. Siqua fides est igitur miseris, & omni subsidio mortali destitutis, inter inhumanos locos; intremui non mitiùs, quàm inter ipsas præteritæ noctis tragœdias. Imò, tanquam fulminatus & cerítus, horridiùs emarcui; *Tandémque, Tandem* (exclamavi) *totum me, funesta calamitas, & ad*

Tartari fundum usque, demersisti! Toto malorum Oceano me perfudisti; ne tabulâ quidem, ad enatandum, naufrago VICTORIAE *relictâ!*

Neque diu tamen ploratibus indulsi; sed, urgente *deteriorum formidine (quæ plerumque succedere malis primis assolent)* in pedes me conjeci: concitóque prorsum cursu, volitavi veriùs, quàm properavi; nullâ femoris afflicti curâ: PEDIOSAM interim, &, quidquid nominum cognominúmque veniret in buccam, inclamitans. Neque despexêre clementia sidera lacrymas meas, quæ PEDIOSAM mihi, sociósque, paullò pòst reddiderunt; nondum (ô fatorum in me lusum!) ultra spatium, quod æquaret sagittæ jactum, antegressos. Horum infusus amplexibus, (lætantium plurimùm, & invicem me lætitiâ respergentium) dupliciter oblector: & quòd humanis aliquando vultibus, &, quòd tam inexspectatis, incurrissem. Mox & alloquium exorsus; *Vos verò, quid?* (inquam) *aut, ubinam præteritum noctis egistis? nam me quidem fallax & sinister transsultus, intrà mortem & vitam jecit; cum paludibus, ut reor, inferis luctantem.* Cœpi deinde compendiô totam eis cladem meã adumbrare. Sed posteaquam (ut DULCIS *est omnis, alienæ præsertim, calamitatis historia*) rogare sunt orsi; ne tantùm adumbrare, verùm penitùs depingere, vivis coloribus, casum meum, auderem: indidem & ego sum aggressus totam, ab alto, ruinæ meæ narrationem. Notavíque; stupere plurimùm, & horrore comas arrigere, quotquot ab ore pendebant meo. pendebant

debant autem ad unum omnes; & ii præ cæteris, quibus absentis VICTORIAE desiderium atque cura, ne quidem per quietem (ut dicebant) decesserat. *Tametsi; Quantulum quietis hoc ipsum fuit?* (inquit PEDIOSA) *quam etiam nos, continuis nimbis, gelu, tempestate, terroribus exagitati, transegimus; pendente semper inter formidines anima? Tamen interim unô gradu minor nostra fuit, quàm tua mi* PETRE, *calamitas: quod nos adversùs dira casuum agmine pugnavimus; tu viritim, & duellô, congressus es.*

VI. IN hunc itaque modum, omni recollectô cœtu; moras cunctas abrumpimus: & colloquentes simul pergentésque, littorum mitiora persequimur: id unicum alter alterum hortati; *Nequis nostrum deinceps Thalassiæ meminisset: cæterum alia potius omnia speraremus Thalassiæ recordationem ac mentionem ex animis, oblivione sempiterna, tanquam haresin, exsculperemus.* Quod cùm inter omnes pariter convenisset; & jam nemo non Thalassiam exsecraretur, tot errorum nobis caussam reliquis omnibus difficultatibus, spes erat, nos pares futuros. Igitur, inter aspera quamvis & enormia viarum; duravit tamen incedentium labor, qui, cum primâ luce cœptus, ante cadentem diem finitus non est. Interim, præter incredibilem fatigationẽ, nimborum quoque molestia, faméſque graviter viatores cruciabat; sed intolerabiliùs multò sitis, incedendi contentione (sicuti fit) incensa. Vetustissimum hoc incommodorum nostrorum, ac jam toties memoratum, id est, aquarum dulcium penuria, non senescebat;

sed toties pæne, quoties meridies & profectio, novabatur. Verùm tunc quidem, quò tardiùs inexſpectatiúſque; tantò gratius & cumulatius eſt remedium, divino munere, repertum.

Ecce namque, luce jam inclinatâ, planitiem ingredimur ſpatioſam, & longè latéque ſeſe porrigentem: cæterùm graminis, & cunctorum gignentium undequaque nudam; ac ſterili tantùm ſabulo nitentem. Campum univerſum non ſilices, nō ulla lapidum pondera; ſed arenæ tenuiſſimus pulvis, inſtraverat. Super glaream porrò, lignorum arentium, & aſſularum, ingens copia temerè jacebat. Quiſquiliæ purgamentáque torrentis hæc erant: qui, ſiniſtrâ ſolitudinis illius extremitate, devolutus celſis è rupibus; impetu rapaci ſecum devehit, quidquid circumcircà ſylvarum virgultorúmque corripuit: nec arboribus quidem, & grandioris trunci ſtirpibus impunè prætermiſſis. nam & has, ſubeſis radicibus, in comunem ruinam trahit. Quoties autē, ſolitas egreſſus ripas, per arenoſum illud, quod deſcripſimus, æquor reſtagnat: ſimùl ſeſe receperit, id genus retrimenta, glareis hærentia, relinquit. Ea poſtmodum Sol nactus meridianus; potentî radio, durabilíq; ſiccitate, torret; & in incendia præparat.

Hanc nihilominus, tam incultam locorum faciem; obſervavimus, etiam Avium nonnullarum patriam eſſe, certéve coloniam. Namque paſſim ſuper ſarmenta tignáque diſperſa, paſſerum exercitus, naturali voluptate, conſederant: &, ſiquando pedum noſtrorum ſtrepitu, vocúmque ſibilis, inquietarentur; aërem

aërem omnem agminibus implebant, nunc citimam, nunc ulteriorem torrentis ripam, oberrantes. Siquid igitur etiam hoc ad Argonautica nostra pertinet: *hic Amnis*, noster *Phasis* erat; non *Colchicus*, sed *Americanus*: hi *Passeres*, nostri (si superis placet) erant, aut esse debebant, *Phasiani*. Sed istos quidem Passeres oculô votísque sequi, faciliùs erat; quàm manibus & aucupiô consequi: cùm tamen, inter hæc, edendi cupiditas stomachos omniũ dirissimè lancinaret. Cujus autẽ alimenti spes esse poterat, in loco tam inculto? vel, *quis, cũ volantibus, cursu per auras certaret?* Proximum igitur fuit; cùm ibi desiderium nequires, saltem aquæ cupidinem mitigare. Simul omnes itaque torrentem, obliquo strepentem alveô, meridiem inter & orientem, petimus. Ibi pileis nonnulli; quidam inhiantibus labris, profluentem excipimus. Ità, sui quisque ventris jejunium, ebrietate frigidæ consolamur. Venit post hæc in mentem otiosis; rigentes artus & corpora, multorum jam dierum noctiúmque gelû constricta, calore laxare; ne, receptum intestinis frigus, & nullo resolutum fomento, vitalia tabefaceret. Hujc proximum erat; eádem opportunitate vestimenta quoque, continuis imbribus & hyeme fluitantia, persiccare. Rapitur ergò, morâ nullâ, flamma de fomite; sarmentísque temerè super ripam obviis, injicitur. Iámque caloris & ignium aliquantum erat: tamen, ut id ipsum perennaret; lignatum plerique longiùs progredimur. In eo labore dum toti sumus; dum fasces & materiem, in spem universæ noctis, corradimus:

dimus: miro Numinis ductu, trabes, vetustate corruptas, & ramorū congeriem quandam, eluvionis abſceſſu deſtitutam, invadimus. Ibi, quoniam lignationis longæ compendium videbatur oblatum; in una ſimul ſtrue, cumulum omnem ramalium, & virgultorum, ſubjectâ manu ſtipitibúſque demolimur. Rem credat, fide majorem, & exemplo carituram, afferre: tamen afferam; quia ſic verè geſtam, & nobis omnibus experimentô gratiſſimo compertam. Sub proturbatis quippe truncis ac ſtirpibus, primùm flammæ fomenta reperimus, quæ ſola conquirebamus. deinde nutrimenta victúmque deprehendimus; quem nemo noſtrum, ne voto quidem, præconceperat. Sub purgamentis enim illis ſylvarum, Ovorum infanda copia latebat: ac præter hæc pullorum non una centuria; ſed ut plurimùm adhuc plumâ carentium.

VII. QUOD *igitur in ſucceſſibus, exſpectatione ſuperbioribus*, vulgò ſolet; ut *nec animus ſeſe, neque vox capiat*: ſtatim clamor, & impatiens moræ lætitia; tum comploſio manuum, & ſociorum omnium accitus, atque concurſatio, celebratur. Totis campis hi clamores vigent, & crebreſcunt; *Io! volucres, & ova! gaudium & felicitas!* Quod porrò juveniliter exultantium mos tenet; in medio geſtientis lætitiæ, non tam frui capto, quàm circa ſupervacuam fruendi curam occupari: plurima pars noſtrorum, cœpit anxiè nomen avicularum, numerum ovorum, partitionis æqua jura, requirere. quidam etiam; *Quanam ſylva tot ilignis verubus, ad aſſandam ferinam; eſſet ſuffe-*

suffectura? pueriliter sciscitari. Prorsus, in orbe gaudium non reperires; quod tunc ad *Hilaria* nostra componeres. Non tam exultanter, diu circumsessæ munitionis aut urbis opulentiam, legiones invadunt, post expugnationem: non liquidiore voluptate, qui thesauris insidiantur & montium divitiis, auri venas, & naturæ sinum aperiunt; quantô nos gaudio, post longam famem, inopinas illas epulas involavimus. Quid multis? Dividere prædam in capita placuit. Sic, æqualitate servatâ, denæ repertæ sunt in singulos aviculæ. cæterùm ovorum numerus, sicut iniri propter copiam nequiit; sic partitio non ad Themidis rigorem, sed ad cujusque vota lubentiámque, processit. Nam, *quantum concupiscere quisque potuit; tantum & habuit* Nec est dilatum convivium. illicò, comessaturis similes, in contubernia colligimur. Et, quoniam in medio focus erat; recèns contractis sarmentis luculentus; eum nos consessu circumvenímus. Clamosi pariter & negotiosi; pars pullos pugiunculis transfixos, aut cultris, ad flammam circumagere: pars furcillîs, aut virgultîs bicornibus, ova sublevare; lentáque frixurâ torrére. quidam, acubus perforato putamine, sustentare; secundùm ignis viciniam. Nonnulli (sicut *diuturnitatis impatiens est omnis fames*) volucres, nullâ verum curâ, digitîs extremis corripere, rogóque, quà vivaciùs exæstuabat, obvertere: nec adustionis nidorem habere pensi. Reperti quoque; qui, sive per oblivionem, sive properandi studiô, strangulationem prætermitterent: misellósque pullos, spirantes adhuc &

& pipientes, incendiô truculentô cruciarent. Eos porrò sic semineces, vel in palpitantia frusta divellebant: vel totos simul & indiscerptos, uno bolo conficiebant; pæne Scythicâ quadam aut Brasilâ vorandi barbarie: nisi, quòd eos inclementior longè *fames*, crudelitatis absolveret; *cujus impatientia moras omnes exsecratur*. Vtut est tamen; fœdum hoc erat, & spectaculi parùm Europæi negotium: cùm tepidus de mento, déque dentibus & gingivâ, cruor deflueret. Ità (ne multis excurram) ad summam omnes intenti; discursare, fatigari, coquere, frígere: maxima pars ovorum pertusione strepere; cæteri concerpere, mandeéque, nullo tumultuantis lætitiæ temperamento. denique planè *se rerum dominos, & nunc tandem in Fortunæ sinu* sitos, arbitrari. Sic, in unum conjectus compendium, dies ille; prandio pariter atque cœnâ, saturos absolvit.

VIII. PLACATO ventre: posteaquam & fluvio rursus, iteratione frigidæ, sumus refecti; cibíque præteriti reliquias diluimus: amicula quisque sua, secundùm flammas desiccata, resumimus. Deinde, persolutîs Numini gratiis; *quòd neque dignis nobis, nec opinantibus, epulum paráſſet*: iter pridie cœptum, instauratis animis, repetimus. Vt autem pridianæ moræ damna celeritate pedum corrigeremus: tametsi profundum jam noctis ibat, viam alacritate tantâ premimus; ut tenebrarum omne, magnúmque præterea subsecuti diei spatium, ambulatione perpetuâ connecteremus. Duodecim ipsas horas, nullâ requiete, nullius stationis interjunctione,

laborí

labori suffecimus. adeò nempe *proxima saturitas ad firmitudinem contulit.*

Excepit (regione sabulosâ tandem decursâ) pedes, jam sensim fractos & flaccidos, promontorii maritimi procursus novus. Hic, saxis & sylvis asperrimus; viarum tramitem, adhuc utcunque tolerabilem & explicatum, intercîdit, ac propemodum impervium effecit: impenetrabili locorum vastitate. Salebris & confragoso squalore, saltus omnis horrebat: anteriora potissimùm, quæque dextrum ad latus recesserant. nec quidquam iniquius illâ rupium sylvarúmque, nunc in montes tumentium, nunc in voragines recidentium, inæqualitate. Cæterùm ad lævam surgebat montium continuum jugum; arduum in summo, superatúque pertinax; non tamen ultra vires & spem; quippe clivis interdum supinóque situ mite. Vertices autem, quamvis multùm in nubes porrecti, non tamen ad usque desperationem eminebant; si cui modò pes & mens ad constantiam superesset. Ascensus porrò, solum erat unicúmque deterioris viæ remedium. Ventum ad hunc locum erat; quo tempore, jam in altissimis stante sole, spatiis paribus vesper & ortus distabant. Nobis, quanquam properandi mille caussas habentibus; tamen ibidem aliquantisper interjungere, visum est. Terrebat, fatigatione languidos, montis aspectus, in immensum se surrigentis: neque dubium, quin, si mox profectio premeretur; etiam robustissimum quemque, vires deficerent. Quare, provido decretô, secundùm ipsas jugi radices, considemus.

Et

Et alius quidem, taciturno decubitu, membra marcentia dispandebat; *sermonu*(opinor) ut *in magna fatigatione* solet, *fastidiô*. Fabulis alius, & alternis alloquiis futura vel fingebat, vel contemnebat; donec denique, quieti finem, & novo labori principium dandum, robustiorum nescio quis, proclamavit. Igitur, nemine communem miseriam auso detrectare, sine mora cuncti consurgimus: ac, resumptis pedibus animísque, contra montium ardua reptamus. nec enim itineris præsentis alia conditio, vel modus, afferebatur. Plerique, defixis retrorsum gladiîs, verutísve, terga fulcientes; connitebamur, summâ relapsûs cautione. Sic ægrè tandem, & inter anhelitus vix revocabiles; post horam ferè quartam, quàm laborem cœptaveramus, in Alpem evadimus. Sed sociorum quidem plerique, defectis viribus; non exspectato cacumine, quo cujque loco visum est, in subjectis vertici colliculis frutetísque consedêre. Pigriorum hic numerus fuit; & inter eos etiam PEDIOS meus: non aliâs (post nuperam defectionem) torpidior confusiórque. Sed nunc veritus erat, imbecillitatem mihi suam deplorare: credo, ne denuò satyram audire; meúmque, sibi mollitiem exprobrantis, os excipere compelleretur. Ergo, nullo neque dato, neque reddito verbô; sine cujusquam interpellatione, sub arbusta proxima defugit. At ego, non contentus latibulis obviis; spe commodioris occasionis, diverticulum aliud investigo. Iam enim, præceps in noctem vesper; & cœlum omne, lunæque nitor, se nubibus, & opaco tenebrarum, induerant. super hæc,

hæc, ventorum etiam, è mari proximo frementium, impotentia nos proturbabat: & impendens capiti sævus imber, securissima quæque consilia, præ facillimis, mihi dictabat; metuenti, ne (jam antè plus satìs exanimatum) negligentia salutis, novâ pernicie subrueret. Sed, *humanitatis indole (quæ socialis est, & consortiorum amans) sine comite nolebam esse felix.* Eum appositè mihi sors, & ipse rerum eventus, assignavit.

IX. ERAT in comitatu nostro, Iuvenis quidam, virtutis eximiæ, disertúsque cumprimis & facundiæ diffusæ; præter hæc, mihi, (cæteroquin amicitiarum æstimatori rigido) dilectus in paucis. Hic oriundus ab Hispania, sed natus Pánamæ, gente patritiâ, parentibus ac majoribus ordinis senatorii; familiâ, tum Americanis in terris, tum & apud nostros, clarâ præminebat. Nomini parco; ne propinquitati sanguiníque tanti juvenis, crebriore fatorum illius memoriâ, dolorem refricem; &, utcunque sepultam jam, inductámque recordationem, significantiùs hôc stylô, quàm consultiùs, exulcerem. Moderatiore temperamento, neque tamen penitùs confictο; propter arctissimum *sodalitii* nexum, *Compa-nerosam* eum nuncupabo. Vocabulum hoc, & historiæ fugabit obscuritatem; & nominis gentilitii supplebit dignitatem. Is ergò talis, me secutus erat, nullâ suâ luculentâ spe, sed potiùs mei charitate; cujus usu capi cœperat. Digressus paternâ domô, siccis genis; vectúsque per omne Pacificum, & Archipelagi profundum, ultrò citróque; non cursu tamen, non recursu, non tot discriminum con-

flictu,

flictu, depulsus à cœptis est; ob id unicum, à latere meo ne divelleretur. Ad extremum (quod stupeas) cùm è navi me PEDIOSA, suis violentis obtestationibus, extraxisset; COMPANEROSA, solô mei studio, non ullâ melioris fortunæ spe, consectatus est; in omnia sortis utriusque, prava secundáque firmus & obstinatus. In me (fatebor ingenuè!) non reperiebam; quibúsnam meis promeritîs aut ornamentis illectus ille, plus uni mihi, quàm cæteris omnibus, tribueret? At tribuebat certè quidem; & plus soli, quàm uniuersis. id, quod ego gratæ potiùs amici memoriæ; quàm ostentationis vanæ sterili gloriolæ, relictum ad posteros velim. Sociorum porrò nulli molestus aut asper: sed interim nulli quoque mancipatus, aut juratis affectibus illigatus, colebat omnes; adamabat unum. Hujus autem discriminis specimen, in ipso (quem toties pono) PEDIOSÂ nuper ediderat; manifestum & indissimulatum: cùm homini languoris jam ultimi (sicut suprà retuli) suppetias imploranti, COMPANEROSA nec manum porrexit, nec aures adeò vel animum inflexit; quanquam nominatim accersitus & inclamatus. Id non inhumanitate reor, sed prudentiâ quadam gestum; ne scilicet comitatui nostro moram & nodum innecteret. nam & me viderat instantem itineri; proximéque subsequentem.

Hic igitur tunc etiam à me sejungi, piaculum habuit; quem cernebat anxiâ sollicitudine discursare, munitiori secessui pervestigando. Restabat Alpium illarum editissimus vertex; multis adhuc passibus, & animæ

luctâ,

luctâ, superandus. In hunc (vix adhuc tenuî luce superstite) perreptavimus: premebátque mea præeuntis vestigia COMPANEROSA; virili dissimulatione. Nec me pœnituit suscepti laboris; operæ repertô pretiô. Quanquam enim (ut præaltâ tum brumâ) creberrimis imbuta nimbis humus; ne summis quidem à jugis uliginem, & palustre cœnum excluderet; quanquam, præter hæc, uterque nostrum (telæ spissioris penuriâ) lineis duntaxat amiculis operti, cunctas hyemis injurias exciperemus: tamen misericordis naturæ providentia, nobis in ipso montiũ apice genus quoddam arborum exoticum præparavit; in tabernaculi formam. Erant hæ, stipite truncóque præquam alto; ramorum densitate foliosâ: nec adhuc frondiũ virorem æstivum brumæ vis destrinxerat; quippe stirpiũ æterni veris. Commoditatis porrò tutelæque caput erant; termitum ac pendentium surculorum flagella, betularum in ritum, ad terram demissa; totáque stirpis extremitate quaquaversum, velut per circulum, defluentia. Diceres; artificiô frondatorum, aut aliquo sylvæ Geniô, structa tentoria: vel certè, civili Naturæ manu, frondium aulæa suspensa; nobísque thalamum in somnos adornatum. Nec tamen, nisi duorum, capax erat intrà ramos, spatium: ut hoc ipsum crederes, contubernio VICTORIAE, COMPANEROSAEQVE, nec aliorum, præparatum. ubi (quò securiores ageremus) velut sepes quædam prætensa virgultorum, arcebat extraneos: superiora verò, prædensis foliis frondibúsque connexa, cœli minas, ac tempestatum injurias, excludebant.

Sub

Sub ejusmodi nos arborum unam aliquam, quæ cæterîs adversùm imbres impenetrabilior apparebat, concedimus: silentiô tamen mirifico compositi; veluti præsenti rerum sorte contenti magìs, quàm hilares & læti. Tum, *conceptis ad Deum Deiparámque, pro more nostro, precibus*; mox *& conscientiæ rationibus* strictim *excussis*; soporem captamus. Et somnus quidem capiti meo, tot malis fesso, statim illapsus est; successu profundo. Non hunc pluviarum assidua ruina; non nocturni frigoris acrimonia; non insomnia, vel dormientium imagines, disjecêre. Potiùs placidè pinguis, ac molliter (ut sic dicam) obesulus; in posteram usque lucem, nisi fallor, duraturus fuit: si per contubernalem licuisset.

X. SED nempe COMPANEROSA noster, *quietis appetentior, quàm constantior*; jam tum ab initio decubitûs, concussum gelû fatigationéque corpus, à látere cœpit in latus versare. Non multò pòst (adhuc me semivigilî) gemitibus concisísque questibus ululare: suspiriísque subinde vocalibus, subinde malè constanti silentiô suspensîs; suam juxtà, viciníque noctem, infestare. donec ad extremum, importunâ vociferatione, VICTORIAM, VICTORIAM! inclamando; meum quoque soporem destruxit. Vt *impatiens est omnis inopinatò fractus somnus*; cùm *præsertim ex alto proturbatus* est: ego (fateor) expergefactus, non solùm amicitiam insupèr, sed nec meipsum in arbitrio satìs habui. Certè quidem, non sine stomachi notis, clarè sodalem increpitans; *Et quid hoc* (inquam) *tam serô noctis nugarum est*, COMPANEROSA? *Scilicet, hoc erat, quod utrique*

utrique nostrum convenerat; ut, à turba sepositum, & quieti factum natúmque penetrale scrutaremur: ne tu nos quiescere, néve respirare sineres, tuis deliriis? Iocari namque suspicabar hominem; tam opportuni diverticuli commoditate gestientem: cùm præsertim in vocabulo VICTORIAE, perplexus inter serium ac lusum sermo delitesceret; & nominis geminatio, tam in lætitiam posset, quàm in compellationem, trahi.

Verùm ille, nihil immutatîs vocibus; iterum accersere VICTORIAM, iterúmque, perseveravit. *Quam in operam?* (inquam ego) Tum ille; *Supremam* (ait) *ad operam; & ad animæ, jam utique fugientis, abscessum. nam, ne nescias, PETRE; morior! ac, primoribus in labris, paullò pòst egressurus, spiritus sedet. Accede proinde, per, quidquid sanctum est; &, siquando cunque synceerâ fide diligentem te dilexisti nunc, in tanto postremæ necessitudinis articulô palàm hoc fac obsequiô; quo pretiosius nec ab Amico possum, nec ab ullo mortalium, apisci. Sta, sta, (quæso) saltem ad latus meum; ne prorsus solitarius exspirem. Qui te consciô quoad licuit, vixi; te quoque teste, cùm necessitas exegerit, moriar.*

Hæc tam horrida, quanquam ille, verbîs in omnem gravitatem compositis, ingereret; adhuc tamen mihi per mimum & facetias fari videbatur; cunctanter credenti. Nec enim erat vero simile, tam properè, nullóque novorum casuum insultu, defecisse juvenem: præterito die totô perstrenuum, & itineris generosum. Nisi forte (sed *cui succurreret, omnia tunc suspicari?*) soli, de toto sociorum numero, venenum in ovo pullóve pridiano, per sortis

tis malevolentiam, obtigisset? Quod tamen, cur tam tardâ peste, vel quomodo, sæviret? Rursùs igitur (&, mutuæ familiaritatis fiduciâ, rigidiùs) COMPANEROSAM aggressus; *Per fidem*, inquam! *si potes, quiesce! si non potes; at alienam saltem quietem ne vexa! Silentiô sopor; non fabulis, neque Saturnalium ápinis, ducitur.* Cui COMPANEROSA, sermone simplicissimam in mœstitiam deflexo; *Vellem, vellem* (inquit) *mi* VICTORIA, *Saturnalia nunc potiùs, quàm Februa, Lemuriáque, vel Funebria, luderem! Haberemus nos crastini saltem usuram & fructum; ad mutuum animorum solatium, consuetique sermonis refrigerium. Quantô redimerem, etiam unius diecula voluptatem; quam in amici fidelis sinu deponerem? Nunc vero procùl, procùl illa vetera! longè, sermonum sales, animíque per lusus diffusio.* Quæ, cùm dixisset illa: mox (velut ambages longiores perosus) *Se loqui*, disseruit, *in summam constricto sermone: quod solum tunc & unicè loquendum esset; quódque res ipsa cogeret. In foribus mortem esse; cúmque morte, facinorum omnium recordationem quotquot unquam ausus foret, in omni retrorsum vitâ.* Subjecit; *Ab his citari se, dicturúmque caussam: Illâ si caderet, pœnas, incendiáque sempiterna, depensurum. Si quid igitur in me sensûs amici, siquid Christiani cordis ac viscerum esset, irem cursitarémque protinus: ac votorum suorum epilogum implerem. Sacerdotem, qui per omnia maria terrásque nobis inhæsisset; etiam nunc ad animæ suæ luctam ultimam pertraherem. illius in aures se conscientiam suam effusurum. Et (per Superos) siquid in me subsidii,*

ſidii, ſiquid ſpei reſideret; omiſſis aliis omnibus, properarem! Nunc enim Anima negotium agi.

XI. FECIT ſerii doloris fidem COMPANEROSA; quòd non ſolùm ultimis moribundorum votis, verùm etiam vocum imitamentis, uteretur. Igitur ego (nihil prætereà cunctandum arbitratus) conſurgo ſtratô: digreſſúſque loco, graves imbre frondes, ad aperiendum exitum, manu divello; ſed non abſque larga meiipſius tincturâ. Perruptîs arbuſtis; ad inferiora montis, pavidô cautóque greſſu, me dimitto (nam & ſpiſſa nox erat; & nullum à ſideribus aut face, ſubſidium) Dextrâ deinde ſiniſtráque, prorſum ac retrorſum, omnia virgulta, frutices omnes, excutio: latebras obvias, & petrarum prominentium receſſus, digitis prætrectatos, exploro. cúmque per viarum lubrica ſæpius ceſpitarem; capite frequenter totáque mole corporis, allidebar. *Sacerdotem, Myſtam, Reverendum,* ſvetis inſvetíſque vocibus, evoco; qui nuſquam tamen erat. Etenim is in remotiora ſe, prudens & callidus pacatæ noctis, abſtruſerat. Errâſſem igitur ego, conatibus clamoribúſque ſupervacaneis, ad ipſam uſque (ſicut reor) Auroram: niſi ſociorum nonnemo pervigil, ſub arbuſtis in id uſque temporis (incertum quâ cauſâ?) perſtitiſſet. In hunc ipſe me caſus & error impegerunt; nihil tale ſuſpicantem. Et hic, intellectô, quem & cuj vellem; ſubtiliter repertô latibulo, me perduxit ad virum illum ipſum, quem indagabam.

Con-

Confestim Sacerdos, quanquam placidum stertens; meas pro Sodali preces, & supremam decumbentis voluntatẽ, ut decuit, admisit. Ergò cubitu se proripere, moras omnes abrumpere, comitem se mihi jungere; non viæ tantùm, sed & doloris, pro dilectissimo multis COMPANEROSA; denique properare prorsus, & omnia pro munere viribúsque suis, cœpit expedire. Posteaquam autem & ad arborem, à me commonstratam, penetravit; statim jacentem quem videre non poterat, tenebris prohibentibus: ex gemitu, déque familiari vocis sono, recognovit. Ibi, salute datâ receptâque, solari languentem, est orsus: &, quoniam eum credebat, supra morbi magnitudinem ac periculum consternatum; satègit animos addere juveni. mox, arteriæ temporúmque contactu, salutis arbitria colligere; dejectæ menti, spem incolumitatis certam addere: demum cuncta facere, dicere̍que; proludió rei seriæ dexterrimo, comitatéque penitùs ad illud tempus accommodatâ. Progressu deinde sermonum ac solatii, stimulare morbidum instituit (tametsi spontè talium cupientem) currentíque calcar addere: talibus ferè monitis; NE *tamen inter hæc sibimetipsi, néve salutis suæ rationibus deesset; utcunque tandem ægritudinis fata caderent. Non utique fore quidem hunc morbum internecinum; sed tantisper tamen, neque Mentis & animæ curam, obfuturam: immo, plurimùm potiùs ad utrumque profore.* Valetudines, etiam prostratas, allevari *frequenter & resurgere*; conscientiîs expiatîs, *quantò certiùs igitur, hac pravitatis lustratione, mediocri sanitatis tentamen-*

tum dispulsum iri? Talia memorabat; quæque cætera, trahendis ægrorum animis, valida sunt, ad immortalitatis curam: quæ sanè, Sacris præfecti, debent in illo tanto rerum articulo, non solùm cogitatione; sed & usu linguáque, trita circumferre.

SED nempe nullius omnino molis fuit, COMPANEROSAM oratione procemióve præparare; quippe sponte jam suâ cupidum divinorum; & idipsum, nec aliud, festinantem. Ei sermo quicunque (quantumcunque pius) redundans tunc, & longior justô, videbatur. Igitur interfatus tandem Sacerdotis orationem; *Quæso, Domine! potiùs ad rem* (inquit) *& nucleum rei pergamus: omissis corticibus præfationum. Dum per mortis adhuc moram licet; morti præparemur, & Deo: tua quidem pietas, noxis meis auscultandis; ego verò, fideliter enarrandis. Fiat* (inquit mysta.)

Secundùm hæc COMPANEROSA *negotium* orditur, *omnium ponderosissimum*; *totius* (ut mihi quidem ex mora temporis videbatur) *præteritæ* juventutis & *ætatis accusationem*. In eo judicio dum uterque toti sunt: Ego, qui tantisper *satisfactum amico* crederem, *ad Aras usque deducto*; præsentiam meam illis surripio. neque corpus duntaxat, sed etiam aurium minimum quemque sensum, ratus subtrahendum; propemodum irascebar COMPANEROSAE; nonnihilo clariùs, & pænè cum clamore, suam caussam tractanti. Ne reus igitur, etiam unici percepti criminis, apud me peragerer; longiùs secedo: repertoque, quod commodissimum apparebat, quietis aliô diverticulô, somnum intercisum cupide resumo, connectoque.

XII. SOPORIS, quantus sufficere poterat, relibato fructu; sub noctis medium expergiscor: & ad COMPANEROSAM, valetudinis illius anxius, reviso. Ducebant me languentis ad locum (etiam sine facibus & sideribus) ipsæ jacentis lacrymæ; claro cum singultu densatæ: necnon, intimis è sensibus proruptæ, lamentantis voces. Sociabat, prolixo sermonum tractu, cum DEO cælicolísque colloquia. jámque *gloriosissimam* TRIADEM, &, *cum* MARIA IESUM, ingeminabat: aliâs *Misericordiam*, & *malæ voluntatis veniam*, exposcebat. interdum, latè resonante manûs ictu; pectus & præcordia, tanquam per vindictam, afflictabat. &, quid multis? Totus erat in pœnitudine delictorum; tantâ, quantam egomet fatis meis exoptarem; quandocunque, decursis vitæ spatiis, illa mihi superventura sunt. Accedo proinde; dimoveóque, sicut antehac, pluvia fluentes ramos: qui (velut dixi) virgis ad solum usque flaccescentibus, dependebant. Nequid autem formidinis ille, vel erroris, adventu meo, conciperet; voce mihi familiari facillimé que recognoscendâ, præloquor; PETRUM *adesse* VICTORIAM! simùl placidissimis me passibus intrò fero; proximúsque secundùm decumbentem consisto. Solus erat, & sibi planè, suísque curis relictus; digressô jam, ad suum cubile repetendum, Sacerdote. COMPANEROSA, simùl me sensit; gaudiô, quantum spiritus semiextinctus caperet, exultans; *Cœlestes* (exclamat) *tibi gratiam, mi* PETRE, *referant, quando mortales parem referre non poterunt. Nam solus tu fugientem jam animam, extremâ, quoad potes, laciniâ retentas,*

retentus & inhibes. In hæc dextram suam dexteræ meæ, nexibus intimis infertans; lævâ medium me circumplectitur. Multùm inter hæc (ne me quidem siccô) collacrymatus; morbi sui sedem ac violentiam orditur describere. sed multò tamen effusiùs amoris in me sui magnitudinem ingressus exprimere. simplicibus obviisque verbis, in hunc ferè modum disseruit, &; *Debet* (infit) *hoc ipsum esse tibi pro tessera synceritatis meæ quòd per multa membra potiùs & intercisa sermonum, non phaleratis periodis, & in sese cum artificio refluentibus circulis, ad te verba facio. Diserta satis hæc erunt, si satis ex affectu. Quòd manum implico manui, quod amplexu corpus amicum instringo; quòd, sicut animi dictat sensus, inornatam orationem texo, cum neglectu facundiæ: velim, mi* VICTORIA, *candori magis meo, quàm morbo, tribuas. Quanquam, extra controversiam! potes tu* morbo *quoque tribuere:* qui *profectò* verba nō quærit, sed ex rapto sumit. Amor *autem (quô magis etiā langueo, quàm valetudine)* potiùs, quid dicat, quàm, quemadmodum dicat, intentus est. *Quòd si vel maximè nunc eloquentiæ locus esset, & tempus (quod tamen jam totum Animæ debetur) quid, obsecro, tali rerum mearum articulo, sermonibus expressiùs tibi depingerem, ad Amorem contestandū, quàm, quod jam olim factis repræsentavi?* Sunt enim Facta, non Verba, Fidelis amicitiæ viva signa. *Conatus autem semper sum, familiaritatis nostræ certitudinem, quotidianis experimentis tibi sub oculos ponere. Testis animi constantiæq; meæ tuamet conscientia, mei sermonis hujus approbatrix verissima. Testis, omni major exceptione fidéque* DEUS; secretissimorum

ſimorum *quorumque ſenſuum* diſcuſſor & arbiter *incorruptus: quem utique nunc irritare mendaciô formidarem, ad illius tribunal mox iturus; ubi totius præterita mortalitatis meæ judicium ac cenſura peragetur. Teſtes denique veritatis, quam proloquor, tot, quot viarum omnium comites; non* PEDIOSAM, *non alium quemquam, pectori meo tam firmis inſixum fuiſſe radicibus; ac* VICTORIAM *meum. Cœpit hic Amor ex eo ſtatim punctô; quô primum notitiæ tui guſtum delibavi. Crevit deinde familiaritate quotidianâ: donec in ſanctiſſimum Amicitiæ fœdus, ſacroſancto nexu glutinéq;, coaluit. Et hujus magnum compendium fructúmque tuli, nec unquam pœnitendum operæ pretium. Poſſum enim dejerare tibi,* PETRE, *magnâ jurisjurandi religione; Tot itinerum inter faſtidia, tot inter adverſa triſtiáque, nihil unquam, præſente te, moleſtum mihi: nihil aſperum toleratu viſum. Uſqueadeò nubem nebulámque mentis omnem, ſpiritus ille tuus diſſipabat; quem intuebar adversùm quævis pericula ſubrectum & arduum. Animi mei (ſiquando ſubreperet) mœſtitudinem, difflabat alloquiorum tuorum aura; turbatúmque cordis ſtatum, obtutûs tui ſerena lux componebat. Hæc mihi commoda conferebat præſentia tua. quæ verba mea, velim non in adulationem, hoc præſertim tempore; ſed in teſtimonium veritatis, bonámque partem, accipias. At è diverſo, tam dilecti mihi capitis abſentiam, (etiam breviſſimam) accipiebam dolenter; &, (ſiqua fides eſt, impatienter amantibus) propemodum ad procorum, ſed honeſtam tamen, intemperantiam: cui* quævis mora, longum tempus eſt. *Ut totum ſemel expediam; Eſſe ſine te: mihi quoddam exilium,*

&

& extrema Thule; vel siquid aliud est remotius Insularum in Orbe vestro, videbatur. Et sanè nunc ettam, dum loquor, dum hora mihi summa devolvitur; non tam amara mihi mors est eo nomine, quòd à corpore spiritum divellit. quid enim privatim, & solus lugeam illud, quod universis lex indixit? Efflictim autem, eô potiùs titulô, torqueor; quòd hac ipsa suprema necessitas à sodali sodalem avocat: & violenter abscindit. Non est igitur, cur te cruciet magnitudo languoris mei: qui, quantumvis vehemens atque gravis; tui tamen desideriô remissior est, & multùm infra cupidinem tuî. Quòd si tamen hac ipsa morbi vis & acerbitas cresceret, alterô tantô, quin & decuplô: si (quod vulgò jactant) etiam in Perilli Phalaridísque tauro gemerem; *sine dubitatione tibi persuaseris, idipsum mihi toleratu pronùm, quin & latum, fore: si morbîs meîs incolumitatem tuam; si morte vitam salutémque redimere contingeret. Unius etiam diecula lucem tibi prorogare, vel interitu meo, gestirem: tametsi Nestoris, aut Mathusala cujusspiam annos, haberem in arbitrio meo. Sed scilicet; aliter visum est Superis, aliter horis meis; ad vita pracipitium festinantibus. Harum invidiâ, non tantùm juventus & atatis omnis flos; sed etiam paullatim sermo, succiditur; immò (quod utroque mihi dulcius erat) tui fructus. Et jam dudum ad arboris hujus, quâ tegimur, radicem, mors adstat, cum ascia; truncatura vita mea, parùm frugi, ficulneam. Iam manum violentam, jam pendentem & libratum ictum, intentat: non aliô magis nomine crudelis & inhumana; quàm, quòd, hoc ipso tempore, sub unam eandémque plagam, duo funera simul destinat; & ferrum in Tuam non*

*minùs, quàm meam cervicem, torquet. Te namque, comitum omnium (absit verbis invidia, jactantiáque!) fidelißimô spoliatum it; dum me perimit. Te, te, pæne deinceps ad solitudinem redactum; inter ancipitia casuum destituit: incertum, ac pendentem animi; patrióne sepulcro potiùs, an peregrino, sis inferendus? Tametsi: quantula tumuli vel felicitas esse potest, & gloria? vel damnū & infamia? Vita, vita me tua (*PETRE*) magis in futurum, quàm occubitûs, miseret. Hanc inter alienos, ignotos, barbaros, deges: & (quod vel unicum satis esse potest ad miseriam) extra matrem, & Hispalim; extra florentem numeris omnibus domûs tuæ fortunam: quibus in locis, neque* VICTORIA *suis virtutibus deesset; neque virtuti suum pretium & æstimatio: quippe conspicuô cumprimis Europæorum hominum in theatro. Sed hic, in Americæ (nescio quibus) latebris, in quibus, vix ultra tres litterulâs, omnis eruditio se tollit; quis te celebrabit? In hac morum & gentium incivilitate (quæ recti boniq; studia, rarò suprà vulgus æstimat) quid adolescenti, polito patriis institutis? quid pietatis cultori, dignitatis pollicear? Quod igitur sæpius jam dixi, dicámque porrò, quousque spiritus proferetur: De meipso, quod laborem, nihil est: utpote, cujus jam pridem peracta meta sit. At in te,* PETRE, *tuáque pericula, ceu capitis mihi multo pretiosioris; meus dolor omnis, mea cura, sollicitudóque, consumitur. Hinc etiam fit; ut, hac ipsâ stimulante tuî curâ, te magnopere rogem; Ne (quod in amicißimorum funeribus assolet) interitum meum jam preßè feras; ut vitam quietémve tuámmet disturbes. Divellimur quidem, & manifestum hoc est: ac divellimur spatiô, quó distantius reperiri nullum potest; Mortis ac*

vitæ,

vitæ, Spirantium & Extinctorum, Lucis atque tenebrarum. Sed istud corporum duntaxat est, oculorúmque divortium: quorum utrumque, fluxis in rebus, & ipsum fluxum est. *Animorũ autem & sanctorum affectuum, æternus erit inter nos, & indiremptus nexus. nam & ego tui memoriam, quantam indulgebit futura mihi vita, sollerter tuebor: & Tu sepulti* COMPANEROSAE *mentionẽ, ad omnes aras, crebrâ deprecatione, renovabis. Illic spiritum, subterranea supplicia promeritũ, misericordi lacrymâ refrigerabis. hoc ego te, per quidquid divinum ac sacrosanctum est; efflictim, & obnixè rogo; memento, quæso, memento mei sæpe,* VICTORIA! *mecúmque cæterorum omniũ, quibus adhuc apud manes debitum & nomen restat expungendũ.*

ILLUD *insuper (quoniam ægriùs sensim ægriúsque verba submolior) extremùm abs te peto, mi* PETRE; *quod, obsecro, ne detrectaveris.* PANAMAM *reversus (revertéris autem sine controversiâ, non ita multò post hæc) propinquos necessariósque meos, excessum meum edocere, ne cuncteris. Et quoniam quorundam in Panamensium ære nominibúsque sum; nomina, creditoribus conventis, dissolvas. Poteris autem è patrimonio meo; quod penès curatores & consanguineos meos desidet, consulari (sicut scis) senatoriáque dignatione conspicuos: & cæteroquin ab opibus luculenter instructos. Ad horum nihil, difficiles eos aut pugnaces reperies; quippe, juris omnis non modò consultos, sed etiam tenaces & accuratos.* Quæ cùm rogaret COMPANEROSA; simul, mirificâ memoriæ fide, singulorum, quibus obstrictus esset, nomina cognomináque recitabat. Crederes; ex accepti tabulis eum lectitare. Cujus industriæ proinde tam religiosæ, nec ego quidem deesse

volui: ſed continuò palimpſeſtis meis chartis, per ſtylum, intuli; necujus mihi creditoris nomen & jus intercideret. At ille pergere ſuſtinuit; & lacrymis interfluentibus; *In eádem* (inquit) *urbe Matrem quoque reliqui, patre jam vivus exempto; miſeram quantum quidem ad hoc pertinet, & ſuperſtitem fatis itineríque meo. Quam equidem, molliora de me promeritam, durus filius reliqui; peregrinitatis aliquo, ſed tui majore, ſtudio pellectus* (& hæc cùm diceret; ex ſimilis admiſſi recognitione, mentem etiam meam, quamvis non id quærens, transfigebat: teneriore quodam deſertæ parentis ſenſu ſuſpirantem) *Huic* (pergit ille) *verbis meis ſupremum vale dices. quod equidem de calamo maluiſſem, quàm ore, tranſmittere: ſi tam manus adhuc ad officium epiſtolæ; quàm vox ad mandata, ſufficeret. Futurum fuit hoc ſcriptum, genitrici pars magna ſolatii; quantumcunque poſt ſe relinquere poſſunt extincti. Fuiſſet aliquamdiu dulcium materia lacrymarum, manus filii; matris, etiam in morte, memor & reverens. Nunc illa tamen flebit nihiloſecius* (*ſed amariore luctu*) *domus ſuæ duplicem ruinam: ut, quæ ſub unum ferè tempus & viduitate jaceat, & orbitate, proſtrata. Tu tamen illius afflictum caput allevabis,* PETRE, *fulciéſque: ſi matri, pro* COMPANEROSA, *quem amiſerit, teipſum, filium longè naviorem* (*neque dubium, quin etiam probatiorem*) *ſubſtitueris; adoptione meâ* (*ſiquid ea tamen in jure civili valet*) *in omnia Filiifamilias ſolemnia tranſductus. Te mihi ſubrogatum volo; declaróque. Denique tantum* (ait) *quod ſupremâ tibi linguâ mandarem; nec plus, habui. Nunc, quoniam ad lineam ultimam meus halitus decurrit: & au-*

guſtiſſima

gustissima voluntas, cui parendum est utique, me suum in forum evocat: vel omnino deinceps, mi VICTORIA, *sileamus; solîs cogitationibus* DEO *loquaces: vel, siquis sermo placuerit, de Numine, divinissimáque* TRIADE, *de* IESU, *Deiparáque, Superísque, commercium sit universum, ac solum. Sed tum præcipuè; cùm, arctiùs meante jam spiritu, suprema lucta, vitam inter & interitum, ingruerit* (*Ingruit autem prorsus*, inquit, *deficítque linguæ ministerium!*) *Tunc voces atque nomina; tunc apophthegmata pia sententiásque, religiosis clamoribus ingere; quas exspiranti Christiano, scis, esse necessarias. Ità, securior pariter & animosior, excedam.*

XIII. HAEC fatus est æger; eloquentiâ, suprà morientis morem ac fidem, prolixa; sic, ut complures adhuc in horas, aut etiam dies, duraturum spiritum suspicarer. Iámque mecum tacitus ità constitueram; in languente COMPANEROSA plus imaginationis esse, quàm discriminis; utpote tam præter promissa sua, facundo: cùm, repentè juvenem linquere vitalis calor cœpit. Tunc percommodùm, perfractîs aliquantisper tenebris, atque frondibus; lunæ nitor redierat. ad cujus splendorem licuit universum morientis habitum contemplari: qui tam funebris jam erat; ut planè tandem mihi, discedentis è vita, fidem faceret. Tremere manus; palpitare præcordia; pallore sudoréque gelidô totum sublui corpus; oculorum acies hebetari; labia, subeunte cæruleo lurore, suam purpuram dimittere; dentes ad horrorem rigere. nudaríque; contentiùs laboriosiúsq; meatus animæ trahi. Lacrymis ergo teneritudine nati-

vâ sublabentibus ; fugientem sodalis spiritum, quibus poteram, verbis aggredior, atque prosequor; *Meminisset in primis, cujus manu potentiáque productus : cujus sanguine recuperatus: cujus lavacro regenitus, in spem ac jus Filiorũ Dei venisset! Ad illam æternitatis beatæ possessionem, hanc unicam esse viam, hanc portam & vestibulum* ; In CHRISTO IESU vitam, in eodem obire mortem. *Si fortè, diffidentiá pusillanimi, suæ vitæ rationibus diffideret ; allevaret animum, & suos mores præteritos innecteret inculpatis* CHRISTI *moribus: pauculósque suos annos, triginta tribúsque nostri Servatoris annis innocentissimè transactis, illigaret. Quòd si præterea fatorum & interitûs horrida fugeret : pro comperto teneret; Excessum è vivis, terrorum omnium formidabilissimum esse, viderique; sed profanis duntaxat & impiis. Piorum autem, & qui toti Deo niterentur, abitum: funere* CHRISTI *regis, & illius in* CRUCE *doloribus, consecratos ac demitigatos esse. Si verò, super hæc omnia, scelerum illum multitudo circumstaret; si præcipitis adolescentiæ lubricum & errores mentem concuterent; adesse promptissimum adversùs pavores omnes robur,* CHRISTUM *eundem; flagitiorum nostrorum victimam; & scilicet* FILIUM DEI, *propter nos afflictum & excruciatum. Esse præstò, conscientiæ delictis æstuanti, refrigerium, è* QUINQUE vulneribus; *ceu totidem* Fontibus, *perennè salientibus. An verò frustra, nostros ob oculos, pendére* DEI *Misericordiam; dispassis brachiis, ad reos omnes amplexandos, qui modò complexum ambiant? Hanc enimverò promptam semper & alacrem resipiscentibus; interdum in ipsa morte vivaciorem elucere visam. Et verò magnis & efficacibus*

vacibus exemplis. nam, cur alioquin sub CRUCIS *trabe meretrix* MAGDALENA *suspensi pedes stringeret; & fluentem cruorem lamberet? cur hostes, qui Gloriæ Regem in crucem sustulerant, eum ipsum culpæ deprecatorem sensissent; quem habere debuerant accusatorem & vindicem? cur, nocens tot homicidiorum, Latro, sub Paradisi promissis ac pactis absolveretur? cur Inferis debitum ac devotum caput, repentè pro pœnis sempiternis, æterna Cœli præmia reportaret?* Non posse, neque delictis nostris spem; neque spei delinquentium, CHRISTI clementiam, claudi. *nam eorum alterum esse sine legibus & limitibus: alterum omnino sine fundo. certéq; vel unicâ Misericordiæ guttulâ, synceréque dolentis lacrymâ; cupidinum omnium & Tartarorum incendia potenter extinctum iri. Respiceret etiã (siquid orthodoxæ pietatis imbibisset) respiceret* MARIAM, *Dei parentem! semper illam quidem resipiscentium patronam, sed tamen supremæ potissimùm horæ, præsentem & facundissimam advocatã. Misericordes illius oculos vix efficaciùs ad nos ullâ re trahi; quàm indimotâ spe virginei subsidii: quotiescunque mortaliũ exspectatio, cæteris omnibus opibus se destitutam reperisset; & sub optimæ Matris pallium convasasset.*

Dicentem hæc, interpellare sustinuit COMPANEROSA; moriturîs jam & hiulcis vocibus. nam; *In* CHRISTO *semper* (inquit) *Virginéque Matre fiduciæ meæ summam defixi, vivens; defixam & ratam habebo, moriens. Eâ sinè, nemo religiosè spiravit unquam nemo feliciter exspiravit. Hoc ego, sicuti verbo profiteor; ità pectore semper conceptissimum retineo. Sed tu*, VICTORIA, *tamen interim* (adjicit) *mihi testis assistito; qui religionem meam, & hominis Catholici notas,*

ad posteros omnes, clarâ significatione cupio vulgatas. Vides; in plura verba non vigere vocem meam. Ergo tu mihi Symbolum Apostolicum *lentè vocalitérque prai. Sequar equidem, quoad potero.* Libenter ultimo COMPANEROSAE voto morem gessi. néve pietati tam seriæ deessem; *Duodecim Articulos* (mysteriorum nostrorum compendium) semel clarâ recitatione, mox iterum, & clariore, sum præfatus. Ille verò, præloquentis verbis ad syllabam inhærens; duravit hactenus: quoad secundæ Symboli recitationi meta fuit. Tum enim & illi respondendi finis institit; concidente linguâ. Quod ego, simulac sensi; propiùs applicitus, majore vi, vocísque sonô, IESU nomen, ac MARIAE, morientis auribus ingero. Deprehendebam interim totius halitûs internecínum silentium. sed, ut eum de manifestiore vitæ fugâ convincerem; oppono labiis manum: &, animæ nullîs deprehensís reliquiis, statim *Mortuum proclamo; quia mortuum (nec aliter) sentiebam.*

In hunc igitur modum, diem supremum explevit, amicorum intimus, COMPANEROSA; natus ac factus in omnia corporis animíque decora: quanquam nondum ad plenum acto septimo decimo vitæ suæ natali.

XIV. VISUM est; oculos extincti, priusquam penitùs obrigescerent, ex amicitiæ receptâ lege, supremum claudere. Dum in eo pietatis officio totus sum; enimverò tunc primùm me (priùs animosum firmúmque) cœpit sævus quidam horror circumsidére. nec mirum; quippe funerum funebriúmque nullo nec usu magnopere, nec adeò conspectu, præpa-

præparatum. Spiſſabant eam formidinem (humanæ trepidationis ingeniô) præter inane cadaveris terriculamentum, ſimul multa cætera; *veruntamen vana pleraque; tantúmque pueris ac mulierculis ad timorem grandia.* Talia fuêre: Lunæ ſplendor, paullò priùs redditus, & mox iterum fugitivus; tenebrarum inſolens denſitas; noctis reſiduæ deforme ſilentium. præter hæc verò, recrudeſcens ſtillicidiô nimbus; & ventorum ſonantium procella, ſylvis implexa: tum ramorum inter ſe pugnax colliſio; foliorúmque ſeditioſus fremitus; & frondium ramenta, non ſine ſtrepitu, divolitantia. Super hæc autem, omnibus gravior malis, *Solitudo; formidinum omniũ genitrix.* In hac enim; ne fortè COMPANEROSAE ſpiritus, ſuo tribunali digreſſus, me ſpectrô circumageret: metus ineptus opprimebat.

Quod *in terroribus* igitur *(æquè vanis veríſque) ſolet eſſe proximum*; id mihi tum uſu venit. nam ſudore frigido, per omnes proruptô venarum meatus; *artubus omnibus, totóque corpore, ſuccutiebar.* Immò; Quid priùs tunc, quid poſteriùs adgrederer, aut quorſum omnino me verſarem: penitùs exactum cum animo non reperiebam. Nam, & deſerere Sodalem extinctum, genus videbatur impietatis; &, eidem aſſidére, vel adversùm intueri, mortis nova quæpiam ſpecies. Quanquam igitur, ſupervacaneô mentis ſcrupulo, non raró mihi veniret in mentem, dubitare; num omnino jam animam egiſſet Sodalis? an quædam adhuc ſpiritûs particula ſcintillaret? *credere tamen* multò *malebam*; *quàm*, explo-

explorante contactu, *scire*. Quod unicũ ergo supererat, quódque tam amicitiæ, quàm timoris legibus, satisfaceret; indulgebam effusè fletibus: & Amicissimi juvenis rapti desideria, cum mentis incredibili dolore, retractabam. Sed iterum in animum, iterúmque redibat dubitatio; Prorsúsne vitam complêsset ille, cujus animam, tanquam meammet, amabam? Hôc perplexæ cogitationis æstu raptus; post horæ propemodum intervallum, ad jacentem revertor. Mox, *vincente metum amoris magnitudine*; manum meam nudam nudo cadaveris pectori (neque negligenter) apprimo. Dictu, creditúque mirum! Sive prodigium istud fuit, tam cunctanter recedentis vitæ; sive (quod propiùs verum est) mixtâ formidine, nonnulla tactûs delusio; sensi planè caloris tenuissimi, quasi favillam aliquam; sub emortua cute gliscentem ac palpitantem. *An potiùs, (quod sæpius usuvenire cernimus) digitorum tangentium nervi subsultârant? &, æstuantibus ipsâ trepidatione venis; motus proprii corporis, visus est motus esse cadaveris?*

Sed, quidquid illud fuit: id non multò pòst in teporem, mox etiam in frigus ac rigorem migravit; qualis funeratis genuinus & perpetuus esse solet. Itaque tunc primùm bonâ fide credere sum ausus; COMPANEROSAM *planè vixisse*. Quid facerem? non poteram è fatis hominem, nec artibus ullis, neq; votis, revocare. Proximum erat igitur; ut perditum, ducerem perditum: & extinctũ, inter depositos relinquerem. Ac sanè *crescebat, ex ipsa mentis inductione, mens & audacia*;

tractan-

tractandi jam, & ultrò citróque versandi funeris; tanquam per indemnem assuetudinē usu collectam. Ergò mœstitiam atque curas in quietem; & fatiscentes oculos ab excubiis in soporem, inflecto. Sed capiti, multis imaginibus lasso, pulvinus in somnum deerat: nec præstò tamen erat congruus lapis, aut cespes; quem cervici subjicerem. *Necessitatis* igitur usus *ingenio*, quæ *nec absurda quidem repudiat*; COMPANEROSAE jacens corpus (memoratu quidem lugubre, sed tamen verum!) transversim, cervicalis more, dispono; dispositóque, militariter, occipite tenus, superincumbo.

XV. VERUM, talibus fultum plumîs torum, non quies ulla; non ipsa naturæ fatigatio dignabatur. Nox quoque (quantula fuit reliqua) tanquam *exsecrata sub scapulis Christianis tam barbarici ritûs stratum*; diurnas inquietudines, & pervigiles æstus, ingerebat. Erátque tanta curarum importunitas; ut pro somno vigiliam, apertîs ac pertinaciter diductîs oculîs, frequentarē; haud aliter, ac Thessalicô quopiam veneficiô contactus. Duas plus minùs horas ea tenuit insomnia; cujus tandem indignatus pervicaciæ, locum illum & arborem, quam occupâram, relinquo; tanquam magicîs carminibus prædevotum. Hospitium antem novum indago: repertóque, quod mihi commodissimum erat visum, ad repetendam quietem me compono. Verùm; etiam illic inimica me sors invénit, & invidum somni solum. Ferreos, ac vigilare pertinaces oculos, ad usque principiū lucis, tenebam; contumacissimô rigore suspensos sur-

rectós-

rectóſque. Dictu mirum! ne *concludi* quidem dignabantur *quod tamen, etiam ſimulantibus ſomnum, facillimum eſſe ſolet.* Id quod tum (& antehac ſæpius) venit in mentem, admirari; *quibus de cauſsis homini quies, etiam in ſumma dormiendi neceſsitudine, non ſuccederet? An, quòd per curas, & formidinum æſtus; humor, quem ſoporando cerebro phyſici neceſſarium perhibent, abſumptus & exſuctus eſt? An potiùs legitimæ requietis tempus, natura ſuis horis ac terminis circumſcribit? quod ipſa nec anticipari patitur, intempeſtivô, vel affectato, torpore: neque, ſi ſponte venerit, ſuperbo neglectu prætereri. quod tempus tunc quoniam jam dudum avolárat; ſimul etiam cupidinem quieſcendi, ſomnúmque totum, unà ſecum avexit.* Quidquid erat illud; ad pervigilium, tanquam devotionibus, damnatus eram. Accedebant autem ad hanc impotentiam (præteritô metu non minus importuni) motus cogitationum; &, ſuper extincto ſodali, cum inquietudine recurſantes affectus: qui mentem identidem vellicabant; mœror, miſeratio, tenera deſideria, ſuſpiria gemitúſque, de præcordiis intimis prorumpentes. hîs, ſpiritum COMPANEROSAE, qualiſcunque tunc, & ubiubi regionum eſſet, inter cœleſtes an ſubterraneos? cupiebam ad nos remeare. Simul, (quod ſtultiſſimum quidem erat: ſed, imaginibus agitatæ menti, penitùs inſculptum) tricabar adhuc, & cum credulitate mea priore litigabam; Veréne jam, ac totus COMPANEROSA, de vivis abiiſſet? Cùm revera, de juvenis interitu, dudum omnis natura conclamâſſet. Inter hæc itaque,

que, similiáque deliria, consultanti mecum; An surgerem, & experimenta funeris certiora caperem? an verò pertenderem, sopori sumendo? nox, horæ, somnus, & cuncta quietis irritamenta, de manibus in solidum effluxêre. Sic desperantem; ipsum tandem diluculum, (quantum esse, continenter pluente cœlo, potuit) excitavit ad labores, diurnásque sollicitudines. Curarum prima potissimáq; fuit; extincto supremum officium, & funeris religionem, impéndere. Sed hoc equidem per compendium, ac pæne per Saturam (quod ajunt) præstare cogor: æquè manibus auxiliantium destitutus, & exsequiarum instrumentîs. Extraho corpus arbustô; jam sanè plusquam exanimatum. &, quoniam me ligo, sarculúmve, quæque cætera fossionis sunt adminicula, defecerant; ad gladium, quo latus accingere solebam, verto manum: sed malè memorem, & irritam. Nam ferrum, inter turbam & vestimenta, reliqueram; proximo cujvis commendatum. Tellurem igitur (quà tractabiliorem illam deprehenderam, ac sequaciorem) digitîs emolior: unguiúmque laboriosis conatibus, argillosam glebam in tumulum aperio; legitimúmque corpori conditorium. Hujc infero cadáver: illatúmque, recompositîs, quos effoderam, cespitibus, sollerter induco. *Deficientibus etiam undîs lustricîs,* & aspergillo, funeribus solemni; *substituo calidum lachrymarum imbrem, ex oculis meis.* Sic universum socialis humationis obsequium claudo: flexîs, ad extremum, super monumentum poplitibus; unà cum

preca-

precatione. Talibus autem raptam animam votis & affabar & prosequebar: gemitu potius ac mente, quàm sonoris vocibus, prolocutus: &; *Proficiscere* (dicebam) *anima Christiana, de mundo! De corpore digredienti, splendidus Angelorum cætus occurrat! Ignores omne, quod horret in tenebris; quod stridet in flammis; quod cruciat in tormentis. In Paradisum te deducant Angeli! suscipiant Martyres: & in civitatem sanctam Ierosolymorum te perducant!* Hæc, è funeralibus Hispalensium libris, decantari sæpius audieram: ex opusculo quoque precatorio, quod *Hortulum Animæ* vulgò nuncupant, familiariter edidiceram. Quæ tunc commodùm, & in tempore, *Commendando* Sodalis quoque *Spiritui*, subierunt animum; mœstum licèt, ac tot unius noctis calamitatibus multipliciter oppressum.

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM,

SIVE

PERICULORUM PETRI DE VICTORIA,

LIBER VII.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Victoria, regressus ad Socios, Companerosæ narrat excessum. Aquæ dulcis penuriam insueto cibo supplent, & consolantur.* Comentar. pag. 69.

II. *Men-*

II. *Montano descensu prolapsus Petrus, spinis Americani rubi pedem induit.* Comment. pag. 69. fin. & pag. 70. princip.

III *Præter corporis reliqui lacerationem, tres paliuri aculeos in planta deprehendit: quorum duos, mox evellit tertio non sequente. Petri multiplex atróxque doloris sensus; quo tamen sæviente, interim ad Socios utcunque regreditur.* Comment. pag. 70.

IV. *Ioannes Pediosa, ad languentem Petrum adductus, alloquio humanissimo desperabundum allevat. Spinam tertiam, superstitem, illius è planta evellit: cujus granditas, & doloris sensus, describuntur.* Comment. pag. 71.

V. *Vulneris intolerabilem sensum, Victoria consultò, sed medicaminis spe, incendit; intincto marinis aquis sauciato pede: neque sine fructu. Mox, regressûs contentione irritatam plagam, obligat: secundùm littus corruit, & obdormit.* Comment. pag. 71. fin. & 72.

VI. *Experrectus, Pediosam excitat: cum eo Socios cæteros antecedit; & crudis vescitur cancris. Flumen quoddam ingens introgressi, regrediuntur, amplitudine alvei periculóque deterriti. Subinde cæteri quoq; superveniunt; numero tamen admodum imminuti. Quibus placet, ratem in amnis trajectum concinnare.* Comment. pag. 72. 73. & 74.

VII. *Cancris, temerè inventis; neque multò pòst, fructibus peregrinis (ad fluvium, & in nemore, quæ describuntur) Socii pascuntur: è quorum, per formicas exesis corticibus, etiam sitim restinguunt. Ratem operosè, tardéque admodum struunt. Petrus à cæteris, deliciarum caussâ, in nemus secedit.* Comment. pag. 75. & 76.

VIII. *In-*

VIII. *Inter hæc illi, rate expeditâ, flumen transmittunt; & in maris altum abreptantur. Victoria posthæc, è nemore suo redux, suos nusquam inventos, frustra vocat & inclamat. jamque solus in ripa destitutus, calamitatem suam seris seriisque lamentis prosequitur.* Comment. pag. 76. & 77.

IX. *Victoria, ab Sociis tandem, eminus conspectis, tranare fluvium jubetur, adolescens nandi penitus insciens. Pediosæ, & vexilliferi quondam sui, cohortationibus animatus; tandem preces ac vota Deiparæ Virgini nuncupat, felici trajectui impetrando.* Comment. pag. 77. & 78.

X. *Numinis clementiæ, Mariæq; patrocinio innixus Petrus fluvium, discriminis alioqui plenum, omni sine periculo, atque etiam labore, superat: sociisque gratulantibus restituitur.* Comment. pag. 78. & 79.

PERACTIS in hunc modum inferiis, monte degredior; & ad plana sociósq; me recipio. Quibus, posteaquam COMPANEROSAE supremum inopinúmque mororum, mox etiam excessum & exsequias, ex ordine retulissem: affectio tenera plerisque lacrymas prolicuit. quibusdam etiam, similis fortunæ metus est subortus; *repentina fata paventibus, in tantâ rerum humanarum incertitudine.* Placuit nihilominus profectionis instaurandæ labor: & (si fortè se sors nostra corrigeret) exspectatio successuum meliorum. Sed nempe tædiorum laborísq; non minùs illo die, posteróque; quàm præteritis, exhauriendum veniebat. Per virgulta primùm

primùm & fruticosa loca (plerumque multùm intricata) penetrandum erat: cùm interim, collapsas inediâ vires, non panis, non ferina, non aliud mortalibus svetum nutrimentum, erigeret. Necessitatis itaque subigente lege; tandem arborum plantarúmque sylvestrium radices, cultris exsculptas, in cibum vertebamus; insupèr habitâ stomachi nauseâ: quæ tam insolens pabulum refugiebat. Cæterùm his radicibus, quantumvis crudis & insipidis, tamen istud inerat commodi: quòd, pluviarum per omnes illos dies noctésque defluxu continuô, germina fibræque subterraneæ cunctæ permaduerant: profundissimè demissîs in solum imbribus; & ad intimum perrigatâ terrâ. Quô fiebat: ut, nimbîs jam exactîs, liquoris tamen & succi copia, nobis fontanæ penuriam efficeret tolerabiliorem: sitísque remedia suppeditaret.

II. VENTUM inter hæc est ad montis cujusdam immane dorsum; præceps, abruptum, & arbustis atque fruticetis horridum; cujus extrema littore maritimo stringebantur. ad dextram enim, crepidinis ingenti tractu, Pontus procurrebat. Illis igitur jugis Alpestribus descendendum erát; deruptîs ut plurimùm præcisísque confragîs: sæpe lubricô, sæpe lapsibus, ac pronâ ruinâ, subversis vestigiis: gressu prorsus ancipiti molestissimóque: neque simplici tantum incommodo. Namque, nec providere satìs concessum erat, adversùs casum; obstantibus in descensu virgultis: &, quoties corporum moles prægravârat labantes; irrevocabili, longóque ruinæ tractu, per præceps auferebamur.

mur. In fine, vel ad extantes arborum frondiúmque stipites proturbati; vel non provisis obviorum veprium aculeis impacti, periclitabamur.

Me quidem, *ad omnia mala sortis punctâ natum*, calamitas *nec ad mare quidem* & littus; *nedum ad Cœlum & Paradisum, ire sinè* SPINIS, *permisit.* Ecce namque! novum supplicium tormentúmque, pedibus inflictum! tanquam pœnarum nihil in vulneratione proximâ, laceratô femore, contigisset. Dum enim (haud ità procul littore) reliquum declivis dorsi, properatione malè consultâ, decurrere, breviaréque conor: ipso festinationis studio, velut impetu propulsus, detrudor; ac præceps devolvor. Inter decursum porrò, cujus cohibendi jam nullo modo potens eram: plantarum unam, excalceatam, ad paliuros obstantes peratrociter affligo. Genus est hoc Indicæ spinæ sylvestris; truncô pariter ramísque spissis: aculeis autem, non qualibus Europææ, brevibus, macris & semidigitalibus; sed in præcrassam longitudinem, & veruti figuram, exeuntibus. Sentires; cum solo barbarico, germinis etiam hujus mores & formam, concordare.

III. TAM sævâ tunc igitur peste, vi molêque totâ devolutum pedem, indueram. Sed (quod in atrocibus plagis usus fert) ad primum recentis vulneris calorem, aut nihil, aut vix notabilibus punctiunculis, indolui: quippe stupente sensu, sanguinéque fluxum dissimulanter suspendente; propter ipsam penetrationis immanitatem, & alti-

titu-

titudinem. At, simulac de lapsu gradum recollegi; plantis, &, ut opinabar, incessûs officio pristino, restitutus: tum enimverò, tum primùm diris intimísque cruciatibus mactari sum cœptus. Statim itaque, proximâ quâque captâ sessionis occasione; pedem saucium exporrectum, oculis atque tactu sollerter exploro. Tres reperio truculentos è ligno mucrones, clavorum instar: qui cruore largo, non jam rorabant, sed ad rivuli propè morem scaturiebant. Nam ambulandi standíque pertinaciâ, pressum initiò sanguinem, protervè prolicueram. Eripio statim, reluctanti licèt plantæ (spinas dicam, àn planè radios duos?) & eos ipsos scilicet, qui manûs extrahentis imperium promptiùs secuturi videbantur: quíque præcipui doloris incendium suscitârant. Eos cruoris, non tam profluvium, quàm impetus quidam, velut è siphonibus propulsus, consequi cœpit.

Sed parva visa sanguinis jactura; dummodo plagæ se furor remitteret. Ea, tertiâ sui parte, resederat adhuc intrà nervos. Præter plurimam enim reliqui corporis lacerationem; unum insuper in calce telum sæviebat: quantô latentiùs profundiúsque, tantô confidentiùs, & implacabiliore cruciatu. Nitebar equidem & tertiam istam spinam eruere: cæterùm, linquentibus animi membrorúmq; viribus, irrito successu. Quid; quòd vepris præfracta radix, non permittebat se prehendi? manúmque correpturam, intractabili latebrâ fugiens, eludebat? Quare desperatâ tandem evulsione, cesso; paliurúmque

que retineo. deinde,quod unicum supererat; ad littus atque socios, claudicantem gradum adurgeo. Quò posteaquam testudineîs passibus perveni: reperi comitum plerosque, sed alium alibi; super æquoris marginem sparsos, appulisse. Quærebant suam singuli quietem atque situm; suis quisque rationibus accommodum. ego vero, remedium, atque medicum. Nam tanta fuit infixi doloris rabies & crudelitas; ut nullo me loco conquiescere, nullo recreari solatio, pateretur. Vix spiritus, & vitalis aura mihi meare: linqui mens atque præcordia: vultus crebris palloribus albari; fugere vigor & acies oculorum. Ad summam! semianimis, ac pro deposito, jacebam. Nec erat hæc muliebris & evirata quædam imbecillitas. Caussæ, casusque sanè graves; non valetudinem tantùm, sed & animam, obsidebant Inprimis; reliquiæ terrorum atque consternationis, ex recenti COMPANEROSAE funere dein, moles ac languor itinerum: tum, corpus universum, rhamnîs & stipitibus concisum; ac (super hæc omnia) defossa, sub ima solea, nequam & barbari furoris spina: quæ fluentem ex aliis undique vulneribus cruorem, alio novo, dolosioréque tormento, cumulabat. Ad hæc; biduana jam inedia, sudor ex ambulatione peramarus, ac perpetuus tridui præcedentis nimbus. Hujus, tametsi denique finiti; tamen assiduus madot, nullîs unquam solibus, nullius pyræ fomentîs, ab amictu pelléque depulsus fuerat: cujus proinde gelido rigore, tametsi roboris aliquid habuissem, tamen amisissem; propter continuam illu-

illuviem & squalorem. Ac neque tunc quidem horum, quæ dixi, malorum finis. Nox enim quarta jam adrepebat; non minùs atrocî pluviâ minax & inhospita, quàm antecedentes sese præbuerant.

IV. TOT igitur simul incommoda, meam adolescentiam, veluti conjuratione, prostraverant; nec, quid priùs posteriúsque facerem, succurrit: donec PEDIOSAE mei demum in mentem venit. Illum tunc, per devia perviáque littoris me quæritantem; immodica sollicitudo longiùs abstulerat: ac *(quod in cura nimia plerumque fit,) viarum error intricârat.* Et hoc ipsum ignorabam ego; sed (uti reor) inscitiâ, non improsperâ. quoniam alioquin & hoc PEDIOSAE malum, ad augmentum fuerat mei doloris valiturum. Sed ego, velut dictum est, errorum hominis ignarus; eum, tanquam unum de comitatu, turbæque mixtum, inclamo. Cùm non responderet: suspicatus idipsum, quod erat; è proximè stantibus unum quempiam precibus adgredior; qui mihi, pedibus capto, PEDIOSAM accersat. Et ille nec tardus, nec infelix indaginum; socium, paullo pòst repertum, adducit: multis quiritantem, lamentantémque, quòd neque casui meo (nam exposueram homini) neque levamini, præstò fuisset. *Quin etiam, tanquam vagum* (inquit) *& circulatorem te quæsivi; cùm littus omne circùm, ac promontorii prærupta, cursitarem, ac fortasse palarer adhuc, & VICTORIAM, VICTORIAM! inclamarem; nisi noster hic, injectâ manu reprehensum, in viam reduxisset.* Plura fuerat, in excusationem allaturus ab-

sentiæ suæ. Sed ego, colloquii protractio-ris hoc tempore fugitans, & moræ cujusvis impatiens; *Non hæc hora, neque locus* (inquam) *apologiarum.* PEDIOSA; *sed ultimæ necessitatis est. Vt totum simul scias; Itineris contentione, pluviis, madore, fame, præterea mentis deliquio, cunctaq; calamitatis mole, pressus jaceo: tanquam aliquâ de cœlo strage, vel omnium in me fatorum ruinâ, pessumdatus. Non halitus, non vires, ac ne sanguis quidem, superest: quem ego, plurima corporis laceratione, copiosum profudi. Siquid autem hujusipsius reliquum est; illud, intrà plantæ vulnera concretum, deterrimo pure tabóque me torquet. nam, ne nescias: tribus prælongis, trucibúsque spinis, pedem hunc, ecce, per præceps afflixi!* (simul, sicut principiò statim, ità nunc iterum iterúmque, plagas ei commonstrabam.) *Harum alteram, ac rursus alteram; quia manifestius prominuerant, evelli confestim ipse, meopte Marte. Tertia, quæ pedi fixa restat; tuam, frater, opem, tuas manus exspectaret; si vel prehendi, cæcè defossus aculeus, se permitteret; vel ego tantum roboris, ad pedem distendendum, retentarem Horum neutrum cùm fieri posse confidam: quod his proximum est,* PEDIOSA; *Moriar, sicut & nudiustertius* COMPANEROSA *noster: & ad beatæ mortis leges, per animæ suprema, præparabor; quemadmodum præparatus & COMPANEROSA fuit. Tu proinde Sacerdotem accerses: ego vitam meam anteactam expiabo: quæ planè jam vergit, & extrema spectat. De corpore, post excessum, ut voles, statues.* Facilis erit *in littoribus & arenis*, sepulcri gratia: *quam tu propinquo tuo* (*tametsi de te quandoque*

sequio-

ſequiora merito) nullo paratu , nullis impendiis , exſtruēs. Explebunt omnia pietas,& manus tua : quam cadaveri meo non gravatè commodabis ; veteris immemor offenſæ , tuúmque ſecutus morem : quo ſemper in Bono Malum vincere *conſuevisti.*

Talia prolocutus , effundo lacrymas ; & ad parem fletum jam pridem etiam PEDIOSAM impello. Cæterùm ille multis & rogabat , & conteſtabatur ; *Non id videri ſibi rerum momentum : nec eum eſſe Fatorum articulum , defungendum ut foret. Omitterem modò fractum &* effœminatū *animum* (nam *reddidit ille mihi ,* quanquam manſuetiſſimè , *vetera mea verba* ; quibus uſus quondam in languorem ejus fueram) *Potiùs , adversùm tam deſperata mentis decreta , novâ firmitudine pectus erigerem.* Tentanda priùs omnia ; quàm ad vitæ neglectum , *& mortis obſtinationem ,* devolaretur. *Ac profectò nec paucos , nec incelebres , liquiſſe vitam , non ob aliud , quàm , quod priùs animum deſtituiſſent : obitûs nullâ neque vi , neque cauſsâ ; ſed imaginationis ſolius vigore , rabiéque.*

CUM in hæc ego negarem ac pernegarem ; ulteriùs aut paſſum unum , aut adeò pedem me promoturum (nec enim poſſe) milliéſque potiùs demoriturum , quàm unicam etiam decempedam progreſſurum : Pedioſa primùm ſtupens corriguit. Mox, ubi ſe collegit ; *Atqui , non id* (infit) *diſputatur , Ambules ? an ſubſidas ? ſed id ſolùm , Moriaris ? an ſupervivas ? Hoc ipſum enimvero volo , mi* PETRE , *manere te , loco , quo manes : & jacére ſitu , quo jaces , immotum & imperturbatum. At ego ,*

chirurgi susceptis interea partibus; veprem, totius mali caput, e pede proliciam: & hoc ipsum, tractu quàm fieri poterit, indulgentißimô. Matris, *dices,* non medici; *multóque minus, carnificis, hanc* fuisse manum.

In hæc verba, quanquam & antehac pronus ad id consilii; tantò promptiùs acquievi suadenti: quoniam in PEDIOSA cernebam, *non linguam magis, quàm affectum, loqui.* tanta morum erat in eo juvene svavitas; tantus ad opitulandum sensus ac pietas. Ergò; *Fiat,* inquam, *fiat sanè; quod primùm omnium opus factu censes; etiam me subscribente.* Cúmque dicto, *plantam* homini plagámque *prabeo: simul os & patientiam; ad quemcunque cruciatum,* animosô silentiô, devorandum. In quo *fortiùs profectò locutus sum, quàm præstare cogitáram:* eo metu, ne me rursus, ut fœminam, sodalis argueret. At ille, tardè quidem, nec sine doloris acerrimo sensu; tamen soleam sauciatam aggreditur. Mihi, cùm ejulare prorsus jam esset in mente; tamen vox & Animus, præter spem, constiterunt: illéque serò, sed tandem tamen, ex intimo puncto sentem extraxit. Horridus is erat, mediusfidius, ac prolixus: &, siqua fides est experto dimensóque; Calamis scriptoriis habitior spissiórque.

V. POSTQUAM autem, adgratulante plurimùm PEDIOSA, doloris sævitiem concoxi; *colore magìs, quàm animo, mutatus:* primò cruorem, largè fluitantem, non sine sensûs stupore quodam excepi. Mox injeci manum ipse sedi vulneris: &, utráque palmâ compressîs plantæ lateribus; sanguinem ex intimis,

mis, & quàm profundissimè, prorumpere coëgi. Sed sensim, subintrante diductam plagam nocturno frigore; pes ulceroso quopiam horrore cœpit obrigescere. simùl cæterorum quoq; vulnera membrorum recruduêre; non simplici, neque contemnendo, cruciatu. Sed me perinde nihil, ac languor & lassitudo, contuderant; planè viribus fractum ac defectum. Itaque, totus in quietem intentus; PEDIOSAM jubeo (quoniam jam nox ingruerat) in proximo somnum capere. nec enim, quod amico porrò præstare posset, deberétve; reliquum videri. Cæterùm ego, sicuti stratus eram, ità decumbo: *per solitudinis silentium indulturus dolorum secreto.* Simùl, si quis fortè sopor plagarum sensum, inexspectato superventu, fallere dignaretur; in incertum intentus, jacebam. Sed me tunc quoque, vetus illa mearum noctium infestatrix, insomnia circumsédit: cujus contumaciâ factum, ut mihi nec à dolore mentem sevocare, nec adeò saltem oculos submittere liceret; quod minimi tamen, etiam quietem simulantibus, laboris est.

Subiit denique, sic pervigilem, nuperi casûs utilis recordatio: quando, nocturno per scopulos delapsu, fœdè femur & corpus omne proscideram; & mox tamen compendiosam, ex subterlabente salo, medicinam excogitâram. Cùm igitur de pari successu ne nunc quidem diffiderem, in tantâ præsertim pelagi vicinitate; connisus utroque cubito, stratum allevare corpus adgredior: sensímque totâ mole membrorum in pedes erectâ, gradum suburgeo; proximi littoris alluvio-

nem persecuturus. Sed neque pes imperio parebat, vulnere tardatus: nec, ad æquoris tutos accessus, ulla fax, aut Lunæ nitor, subsidio veniebant: per nubes interim & redivivas pluvias extincto cœlô. Ne grallis quidem fulcire gressum, datum erat; ob penuriam. Quod unicum ergò poteram; gladiô, proximè receptô, tanquam fulcrô, subnitor. *pro Lampade verò, viarum duce, Spem bonam, & Genium tutelarem*, *assumo*. Comitibus hisce, prætentando manibus simul pedibúsque salebras occurrentes; tandem ad rupem quandam pertingo, littoralem: &, quantū ex alluentium sonitu fluctuum conjectabam, pelago superimpendentem & immersam. Ad hujus extantem quempiam procursum, per tenebras, ac temerè delatus; scopulum, brachio toto fortiter circumplexum, astringo; semisessitantis situ, quoniam aliter non licebat. Afflictum autem pedem undis subterlabentibus intingo. Confestim, salis acrimoniâ plagas subeunte; concreta sanguinis liquefieri, solvíque cœpta: simùl, inflammatione nervorum, doloris vigor incendi, cruciatu grandi; cujusmodi, nescio, Spartanúsne quisquam, aut Calanus Indus inter ignes, sine gemitu dissimulâsset? Pervici tamen ego, (siquid solitario, testibúsque destituto, creditur) nihil quiritans; ad horæ quartam, plus minùs, partem indimoto retento crure, perpetuos inter morsus saliti gurgitis; donec satisfactum patientiæ pariter curationíque visum. Tunc etenim, damnatô tam atroci lavacro; derepere scopulô, vete-

rísque

rísque requietis coloniam repetere, sum exorsus. Neque nihilô remitti dolor; paullatímque, dilutâ sanie, venarum recolligi vires, & robur nervorum pedestrium instaurari. Quod lenimentum (opinor) sibi constitisset in longum; nisi mea temeritas ac festinatio, nullo remediis indulto spatiô, continuò profectionem resumpsisset. Sic ambulationis contentio, laceratâ planta, doloris sensum, jam utcunque compositum sopitúmque, refricuit & irritavit. Quare progressu, quem institueram, antiquatô; statim in proxima maris crepidine, secundùm rupem, subsidére compellor: temporísque potiùs, quàm meis legibus, obsecundare. Quid autem porrò, demitigando vulneri, per opaca noctis aggrederer? Venit in mentem, intimam corporis tunicam, lino textam, concerpere. Quod equidem nulla morâ (ne mox fortè pœniteret) facio; laciniámque molliculam saucio pedi circumvolvo. Sic sanguinem, modò largiùs stimulari cœptum, supprimo: statímque doloris aliquod, nec mediocre, temperamentum successit.

Cæterùm non eodem vel temporis vel remedii compendiô, corrigi valuit reliqui corporis imbecillitas: utique, corde potissimùm, post tantum undique dilapsum cruorem, vehementer imminuto. Cujus proinde debilitatione; cùm, obligatâ plantâ, rursus in viam me darem: pauculos post passus exactos, relabor; exanimi similis. Ibi tum, quoniam mari proximus, ità ferente casu, jacebam; sicuti concideram, immoto situ noctem

eam, quàm longa fuit, universam perduro: ne quo corporis ulteriore promotu vel agitatione, subjectum in pelagus devolverer. Illic, non ut antehac, inclementi sum usus somni fortunâ. nam haud ità multùm ante crepusculi principia, quasi per lusum consopitus; stertere præter morem, sum exorsus.

VI. POST temporis aliquantum; nondum etiam plenâ luce, suscitor ipse mecum, & consurgo. Mox PEDIOSAM, adhuc in propinquo pridiano quiescentem, expergefacio: vocibus amicissimis, sed cujusmodi vulgò tamen alacres convalescentésq; tollere clamorem solent, increpitum; *Quousque, frater?* (inquiebam.) *Quin potiùs effricamus tandem oculos? & grabatô tam molli proripimur? Agè verò! sodes: &, quia pes læsus cæterorum æquare cursum non valet; ambulemus, quoad vires permittunt, in antecessum. Ità, quanquam egressu multùm priores; tamen nihilominus non sine mole, sub extremum comitibus subsecuturus, in contubernium conjungemur.* Non repugnavit postulatis bonus PEDIOSA; sed (ut erat ad assensum facillimus) *Crucis figurâ frontem consignans, & stratô corpus allevans,* statim est iter ingressus. Cæterorum autem compellavimus neminem; ne fortè per turbam consurgentes illi, me debilem suo more præcederent, atque destituerent. Et jam ambulationis aliquam nactus eram assuetudinem; redditáque membris & poplitibus firmitate, paullatim solidiùs incedebam. Planta quoque, cum suo vulnere, satìs me clementer habebat: nec jam quidquā omnium tam atrociter nos, quàm fames, infestabat.

Cùm,

Cùm, ecce! præter ſpem & ſolitum, ſingulari Numinis beneficiô, littoris quoddam in vadum incidimus; quod cancrorũ copiâ, velut de compoſito, pérque luſum, exundabat. In eos ego confeſtim, nullâ ſauciati pedis habitâ ratione, per aquas ſalſuginoſas, irruo. Punctô temporis, obſonium nactus idoneum atque copioſum; prædæ *partem unam in poſteras néceſſitates, recondo.* partem autẽ alteram, nullâ coctionis curâ facultatéve; ſicut aquîs extraxeram, ſic crudam, in ſtomachum demitto. PEDIOSA verò meus, quanquam & ipſe famelicus, nec oblatam ſortem repudians; tamen non tam veſcebatur, quàm epulantem me reſpectabat & ridebat; *utpote, non ità multò priùs emori certum; & nunc tam ſtrenuè comeſſantem.*

Porrò tales inter lautitias, alacriùs aliquantulùm promotô paſſu; ſub ipſum ferè meridiem, ad fluvium appellimur, ignotæ (ſicut in pleriſque cæteris) appellationis. Is, Septentrionis è plagis ac montibus, longô devolutus tractu; poſteaquam, in progreſſu, complurium rivorum fontiúmque bibit acceſſiones: ad extremum, propter amplitudinem, æſtuarii more diffunditur; vaſtus ac ſpatioſus alveô: Maréque, quod Zurium ſeu Pacificum nuncupant, quovis oſtio ſinúque validior, irrumpit. Ponti veſtibulum quoddam, atriúmve, nominares. Sed nobis quidem (quâ parte ſe paſſus amnis eſt adiri) ſpem fecerat, ex ipſa ſonorâ latitudine; poſſe totus vadô ſuperari. Nec enim, quæ ſpatiô valent ac ſtrepitu, flumina; perhibentur vulgò cum inſidiis profunda. Nos igitur, *(quod*

bene felicitérque cederet!) amnis alveo nosmet commisimus. & hoc quidem pedestres; quoniam & navigiorum inopes, & uterque nandi rudes, eramus. Facilis principiò, pacatúsque transitus, molestiâ cariturus erat; nisi, quam salsus torrens, ex æquoris propinquitate mordax, læso pedi creabat. Ac nec unda quidem immodica, lumbis altiùs corpora tinxerat; etiam illic, ubi summa fuit: donec ad fluminis ferè medium ventum est. Nam tunc & altitudine crescente, non sine verticibus; & aquarum impetu violenter obvia raptante: labor progrediendi deprehensus est, manifestè temerarius & irritus; præsertim, omni transitûs instrumentô subsidióque nudatis.

Celeriter igitur (dum adhuc res & periculum sinerent) retrogredimur;in ripa citeriore, quam reliqueramus, socios, & consilium, præstolaturi. Neutróq; frustrati sumus. Nam & comitum aliquot interim eódem jam accesserant: ac cæteri, super alium alius, adventabant. Qui verò convenerant: compertâ, relatu nostrô, discriminis magnitudine, decernebant in medium; ratem in trajectum instruere. Nec defuerunt salutari consulto multæ manus: quantumvis ad paucitatem redacto nostrorũ comitatu, De numero quippe juvenum quinquagenario ferè, quos navarchi mendax promissum navi quondã extruserat; ad viginti quattuórq; capitum nomen, omnis turba reciderat. Cæteros omnes, ad hunc usque diem, alium itineris labor; alium fames, ac dulcium aquarum penuria; quosdam etiam fluctus & incerta gurgitum.

in flu-

in fluviis æstuariisque, deleverant: si *Novem solos* excipias, ex universo cœtu. Iuvenes hos, natandi peritiâ præfidentes, spes compendii, redimendíque circuitûs desiderium, ab nostro corpore divulserat. Id adeò, diebus proximè lapsîs, evenerat: oblatâ sinûs, nescio cujus, maritimi commoditate, tanquam viarum breviariô; cùm tamen reverâ potiùs ambages essent. Nec id odiô fastidióve nostri fecerant; sed intempestivâ sanè properatione, profectionis aliquando tandem (velut dixi) claudendæ. Quorum ego casus, & exitum, in tempore percensebo. Tantisper, suis erroribus eos & ærumnis relictos, stylo differam; & operis ferè decursui seponam.

Nos interim (ut ad narrationis semitam revertar) in unum collectos cœtum; fabrica sollicitudóque ratis, distentos habebat. Curam injecerat assiduus amnis aspectus, & periculi provisio; ne fortè compages parùm firma solidáve; néve futilibus vietísque vinculis, aut fragili sparto, composita: néve cæterîs ad trajectum armamentis destituta, vectores mergeret citiùs, quàm transportaret. Cumprimis ergò trabium circumspectus, & ramalium cum delectu congeries; diem illum residuum, ac posterum universum, insumpsit.

VII. Sed, priusquam materiem contraheremus; primùm omnium colligendæ pastu vires, & instaurandum robur erat; utpote, triduanâ jam inediâ plerisq; nostrũ fatiscentibus. Statim autem, ac citra negotiosam indaginem, succurrit famentibus, illa, toties jam antehac opportuna, cancrorũ piscatio: quos

tunc, per ripam vagantibus, fors & fluvii vadum obtruserunt. Adeò verò redundabat, inter tot licèt captantium manus, edulium: plurimùm ut me pœniteret, quòd in alimenta postridiana die toto cancros circumtulissem: jam pæne situ putres, & insuper portatu graves: cùm tamen eandem nunc prædam, nullâ meâ molestiâ, nactus essem & recentissimam, & perquam copiosam. Adeò nempe verum est, quod prudentes ac pii vulgò ferunt; *Qui nimis in posterum diem solliciti degerent: eos & præsentem perdere.*

Post hæc, è chalybe raptam flammam, foliis arefactis excipimus: &, tostis perfunctoriè, moréque nostrô, cancrìs vescimur; cùm priùs in orbem temerè consedissemus. Hæc nobis erat cœna: quanquam alioquin necdum planè vespera vérgeret; & ad noctis viciniam multum horæ superesset. Sed placebat nempe, jentaculum, prandium, ac vespertinam mensam, conjunctis in unum ferculis, connectere: nec præstolari *tempora convivandi*, sed facere. nam horum utique *leges non curat Inedia.*

Pastis saturisque, restabat; etiam sitim placare. cujus tamen importunitatem fluvius, qui sedare debuerat, incendisset. Nam à maris affinitate salsedinem etiam ipse, non disparem, imbiberat; acrem prorsus, & mortalium potibus inhabilem.

Sed, mirô modô, casus, & enimverò Numen, etiam huic malo remediũ ostenderunt; cùm per amnis crepidinẽ, ratis caussâ, lignatũ vagaremur. Id ejusmodi fuit. Paullò suprà locũ, ad quem accesseramus; amœnissimo na-

turæ

turæ prodigio, Fluvius, quem dixi, tanquam arcu quodam ingenti sinuatur. Is, quotiescunque soles (ut tunc, nimbîs desinentibus) inciderent; vivam exprimebat ac fluentem iridem: fulgurantibus ex ulteriore ripâ, quasi per picturam, aquîs. At pars amnis citerior (& scilicet ea, quam tunc insistebamus, ripa) semicirculi figurâ, fluminis secuta flexum; sylvâ prætendebatur densâ viridantéque; cæterùm incompertæ stirpis arborum. Earum fœtus, Europæis minimè gnarus, clypeos imitatur; umbonis, ac reliquo formæ simulacrô: nisi, quòd omnis longi procursûs expers, exactâ rotunditate, scutũ aut parmã antiqui moris effigiat. Cortex illius prætenuis gracillimúsque; tenacî nihilominus duritie malogranatum Indicum æmulatur. Grana ventre gerit nivei candoris: pulpam autem ambit, omnî saporis dulcedine cõmendandam. Hujus ut plenius experimentum sumeremus; ramos hinc indè, sanè prægravidos, quatimus, & excutimus. Ea cœnæ fluviatilis erant supplementa; raráq; (ceu desertis in locis) mensæ secundæ bellaria nobis exhibebãt. En autem! iterum nos, ac tantò molestiùs, sitis incessit; arefactis, ut reor, mellito gustu faucibus. Ergo fontanam ibamus, per nemus, indagatum.

Id dum facimus; dictu mirum! quódque prima vestigantium cupiditas non adverterat; universam illius sylvæ superficiem, ejuscemodi, quæ descripsi, pomîs constratam, deprehendimus. Venti (ni fallor) & ætas, atque dierum antecedentium nimbi, dejecerant. Ea mox formicæ, velut non omnium temporum annonam, subodoratæ nactæque; rostris ca-

tervatim invaſerant. Erant enim hæ beſtio-
læ, non Europæarum in morem, graciles, ac
puſillæ;ſed vægrandes,& obeſæ: præterquam,
quòd populoſæ quoque, non viritim aut ſin-
gillatim; ſed per ordines & exercitus, ince-
debant. Non erant autem contentæ deliba-
tionibus, fructuúmve ſemeſorum demorſi-
bus : verùm,ingluvie memorabili, depopula-
bantur interiora quoque medullitus : fibrîs
etiam atque granîs, ad nudum uſque puta-
men eroſis. Supererant igitur volvæ tantum-
modo fructuum, atque cortices : quos ipſos
tamen ambedere per eſuriem,& quaſi denti-
culis quibuſdam circumſcribere, ſunt auſæ.
Perterebrare verò, vel penitùs abſumere;
propter tegumenti duritiem, non ſuſtinue-
runt. Quidquid igitur inteſtini ſpatii vacuũ
in pomis his fuit; id, toto paſſim nemore
ſparſum ſtratúmque, continentes tot die-
rum ac noctium imbres impleverant. Con-
charum diceres teſtas, aut cucurbitulas,aquâ
refertas. eráque lympha(quod ſtuperes)tam
lucida claráque; minimas ut in ea glareo-
las, ac propemodum atomos & pulviſculos,
numerares. Nobis (ut, quos eo maximè die
pluviæ defecerant)apta res viſa. Palmîs enim
ac volîs; interdum etiam pileîs,excipere ſue-
ti pluviales undas, in hunc uſque diem : tunc
nativos hos cratéras, atque phialas, veluti
divino munere ſubſtituta pocula, ſuſtolli-
mus. Sublatis, ſinè mora pariter omnes in-
hiamus : & aquam verè dulcem,tanquam ne-
ctar,certatim exſugimꝰ exhaurimúſque; non
abſque formicarum præconiis : ut, quarum
aviditas non modò ſuæ fami, ſed & ſiti no-
ſtræ,

ſtræ, prælaboràſſet. Paullò pòſt, aliquantâ jam collectâ ſylvulâ, conquieturi digredimur: & in amnis viciniâ, ſub arbuſtis, decumbimus.

Poſtero die, cum primo diluculo, manus & operam fabricæ ratis accingimus: partitíſque, quæ quiſque ſuſtineret, operibus, ac diſtributâ materie; laborem cœptamus. Tardè procedebat opus, propter ipſam, in tam ingens periculum (ut fit) diſtrictam curam: ne fortè fluminis amplitudini, vaſtitatíque, ſtructuræ parvitas parùm reſponderet. Simùl etiã defectus artis tardabat; quippe manibus, fabrilium inſolentibus, & inexpertîs. Namque, dum *alius alium*, rudem rudior, *docere connititur, quod nunquam ipſe didicerat*; multitudine, malè cohærente, diſſoníſque clamoribus, *proturbabantur.*

Inter talia, dies etiam alter ſenſim abſumptus; nec tamen opus ad coronidem perductum: donec aurora denique tertia colluxit. Ea finem fabricæ, remóſque rati, dedit. In eam, dum ſarcinas ſocii comportant; ac ſtantes, quod fecerant, contuentur: diversîs animi ſenſibus, alius alium inſectando, commendandóve, diſtrahebantur. Ego verò, quoad trajectionis legitimum ſignum ederetur; tantiſper in ſylvam proximam, corporis cauſsâ, digredior. Mox autem peregrini nemoris miraculô, necnon ipsâ ſolitudinis amœnitate, longiùs longiúſque protractus; ad ſaltûs interiora, per otium, penetro. Quo loco *me*, non ſociorum tantùm, ſed & *meimetipſius oblivio (ſpeculantium vulgato vitiô) circumvénit,* & obruit.

VIII. At.

VIII. At, posteaquam ad me, velut è somni profundo, reversus sum; celeriter represso pede, stultitiam ipse meam ac stuporem incusare cœpi; quòd longius comitatu secessissem. Ergo, relictâ sylvâ, regrediebar. Iámque ripam & locum, in quo ratis & socii steterant, recuperâram. Et ripam quidem stationémque, quales reliqueram, tales adhuc inveni. Ratem autem sociósque meos (prô malum!) non invéni. nam abscesserant, & certè nusquam id locorum comparebant. Miser itaque pariter atque miserandus, non temperavi lacrymis; sed cum clamore, *Pediosam* & *Hispanos*, citabam. Nemine verò respondente; suspicari, quod res erat, cœpi; Quoniam, nullô priùs monitô, digressus fuissem, & taciturno passu cunctos fefellissem: videlicet immemores oblitósque mei; quin etiam, nec advertentes quidem, transitum amnis indixisse. Mox, commoditate non ferente moram, abnavigâsse. Cæterùm in eo fallebar; quòd, obliquo trajecisse flumine suspicatus, comites in ulteriore ripa requirebam; oculìs, voce, manibus, ac pilei jactatione signîs editîs; cujusmodi solent relicti, vel remotiùs dissiti. Tandem (quanquam omnino seriùs) ipsa mora, vagúsque circumspectus, commonstravêre ratem mihi, sociósque desertores; jam pridem in æquoris alto volitantes. Etenim (velut postea didici) transverso cursu sursùm principiò, sicut ars navigandi dictabat, ratem impulerant; magnáque manuum & remorum contentione, laborârant; ut ripam amnis, è regione positam, contingerent. Sed quamvis placidè primùm domitîs aquîs, ad

votum conatus flueret: posteaquam tamen ad alvei medium perveniri cœptum est; rapidi fluminis ablati violentiâ, nec propositum tenuêre, neque ratem. Hæc enim, secundo delapsu, ripæ tractum omnem citatissimè prætervecta; mox & ostium amnis, eodem abrepta cursu, subiit & insedit; donec, contra destinatum, & clamorem vectorum, in alta pelagi raptaretur. Videbam id ego tandem; magnísq; vocibus eos revocabam. neque latebam clamans. Adverterant enim aures animósque plerique sociorum; & me destitutum miserabantur. Præ cæteris autem PEDIOSA, pro suo VICTORIA receptando, totus erat in obtestationibus & labore. SED, *quis adversùs torrentem conatus valeret?* aut, *quænam tam flexanima facundia maris impetum reflecteret?*

Dum ergo condolent illi; dum per confusum responsant, & obtusis vocibus advocant; dum in regressum palmulas & remos flectunt: momentô citiùs in Oceano ratis constitit. Vidíque, mortalium desertissimus (nullâ sanè sodalium, sed meámet culpâ neglectúque) calvam factam omnem opis occasionem. In lacrymas ergò, quod unicum tunc relictum erat, plenâ jam flendi libertate (quia nemo videbat) resolutus; *Et quid igitur?* exclamo. *Tot Ponti casibus superior, tot morbis, navali conflictui, Philippinarum erroribus, scopulorum & spinarum salebris, viarum vulnerúmque languoribus, & ipsi morti, superstes; in hoc tandem, iracundis mihi sideribus sum reservatus; ut in sævissimi fluminis inhospitâ ripâ, destituerer? ut me nemoris unius blanditiæ circumscriberent, & post oblectamentum brevissimum*

ſimum, Americâ ſimul atque comitatu; quin & ſalute vitáque, dejicerent. Hanc mihi vitam certó certiùs, vel avidæ nutrimentorum feræ montibus decurſuræ; vel, inter horrida vallium ſolitudinúmque, mœror elidet, ac triſtitiæ tabes: aut ipſa denique dies, rerum omnium inopiâ conflictantem, finiet; ſi modò locô tam barbarô perſiſtendum ſit. Eſt autem omnino perſiſtendum, miſerrime VICTORIA! *Nam regredienti, quænam, obſecro, ſpes? quæve ſubſidia? Progredienti contrà, ſuperandus immaniſſimus fluvius: vincendi gurgites, primô ſtatim vortice, natationis inſcium, in præceps contorturi: poſt hæc autem, in exitium manifeſtiſſimum raptaturi. Nempe;* Tantum malorum creat, deſertâ communitate, privatum genium ſectari! *Cujus herculè ſeceſſionis nunc pœnas, nec immeritas, dependo.*

IX. FLEBAM equidem hîs, & horum ſimilibus, queſtibus: moriendi non dubius: cùm ſocii tantiſper, extra fluminis oſtiíque rapacitatem jam conſtituti, retrorſum vertere ratem cœperunt; quippe, ſegnioribus paullatim aquis, quà pacatior maritimus fluxus incedebat. Senſim ultimæ fluminis oræ, quantîs fas erat, conatibus adnavigabant. Iámque tantâ propinquitate, cis, & ultrà, conſiſtebamus; ut alternas hinc & illinc voces mittere liceret, ac remittere: niſi, quòd adhuc ſermonibus, inſania gurgitum, & latè tumultuantis amnis ſonitus, obſtreperet. Clamabat ergò PEDIOSA meus, non ſecuritate ſuâ lætior, quàm diſcrimine meo conturbatior; *Sequerer, ſequerer! &, quoniam unica pateret per alveum & undas via; per alveum & undas*

undas audacter penetrarem quò locô mansuetior adhuc fluvius incederet, ei me committerem; priusquam ille maris confinio misceretur. Temeritatis quidem esse genus: cùm vecturâ possis corpore solitario gurgites & Euripos invadere. Sed, adminiculis *necessariis* subtractis; *id profectò* proximum esse, Necessitatis stare legibus; *suúmque consilium ad illius ingenium componere.* Si non possem, quod vellem; at vellem, quod solum *nunc* possem: *ac me scilicet profluenti crederem, natationis audaciâ conceptâ. Successurum haud dubiè; dum modò conarer. At si timere, cunctaríque, perseverarem; defluxurum interim (unà cum amne) tempus, occasionem, ratémque suam. Si confestim hoc, & in calore decreti, tentarem: utcunque conatus succederet, me tamen hunc, ratione dictante, prudentérque, susceptūrum. Certéque, periclitari cum ambiguo, satiùs esse, quàm, cum ignavia manifestâ, perire.*

Dicebat hæc, & acclamabat, PEDIOSA. Pediosam verò cuncti, qui tunc ratem insederant, secuti; me consensu summô, magnísque vocibus, ad nandi confidentiam incitabant. In his primas facilè tenebat Hispanus quidam, excelsi vir animi; cujúsque sub vexillo, certamine navali quondam, quod gestum ad Margaritam insulam memoravi, steteram. Is me, tanquam olim in ferrum, & piratas Scoticos; ità nunc in audaciam & aquas, stimulare; brachia jactandi modum, & artem, eminus commonstrare; fluminis opportuna, quâ parte mansuetiùs vadosiúsq; decurreret, digitîs & baculo designare; trepidū adhuc & diffidentem, tanquam suæ militiæ degenerē, increpare; prorsus denique, verbîs & argumētis omnium

omnium locorum, animum hæsitantem versare. Docere præterea (*persuasibiliùs, quàm veraciùs*) fluvium spatiô profundóque sui, longè, quàm appareret, minorem ferri. *Nec timendum esse quidquam: præter ipsum Timorem. Eo, simul ac semel, per animi magnitudinem, dispulsô; rem omnem in expedito futuram. Junceô leviùs plumáque natatturum; si generosè semel nandi diffidentiam abjecissem. Illâ solâ, nec aliâ facilè sarcinâ, corpora degravari: quâ demptâ, fluminum & sinuum victorias, jam vix artem fore; sed promptitudinem magnitudinémque mentium: paullatim autem, &, ad extremum, perductis in consuetudinem brachiis, merißimum ac purum putũ lusum. Quòd si verba sua probari vellem: enimverò se testem, se vivum ac certum exemplar, inspicerem. Bæti quondam* (aut, nescio quo præterea violento flumine) *subversum se; cùm de cæteris subsidiis omnibus desperásset, salutem tandem ab istis* (quæ monstrabat) *brachiis & ab animi robore, sumpsisse. Sibi tunc nec opitulatum quenquam, nec instructum, ac nec ad solatium quidem adstitisse cùm extremè tamen periclitaretur. At mihi sociorum hortatus in ripa; mihi dictamina, tótque manus, præstò stare. Seipsum insuper (ne dubitarem) siquid adversi contingeret, adfuturum in loco temporéque. Se, corpore fluctibus immißô, contraventurum periculis meis; etiam cum sui capitis discrimine.*

Quod Vexillifer meus; idipsum & omnes affirmabant: ut adeò jam pudor esset, & *irreverentiæ* cujusdam *incivilis specimen*; *Adversùm tot amicißimè monentes, gerere clausas aures.* Non me tamen interim fallebat; ab illis nonnulla magis ad plausum, ac persuasionem;

nem; quàm ad sensum animi, verúmque, jactari. Memineram etiam; non paucos, & ex hoc ipso quidem sodalitio, nuper ad plures abiisse: vorticibus & alveis haustos. Illis, in simillimo casu (quod in infelici BALBOA videramus) principiò jocum & lusum fuisse, tentamen fluviorum: pòst autem in periculum interitúmque vertisse; *cùm in oculis meis mergerentur, ut Icari; qui se priùs auribus nostris, ceu Dædalos, venditârant.* Hæc ego, quanquam probè callerem, sic se, nec aliter habere; nihilominùs erubescebam, tot fortibus viris ostendere toties pallorem meum. Cúmque reputarem ipse mecum; *inter multos Naufragos, non deesse, qui vel sine tabulis enatarent, ac suopte (quod ajunt) Neptuno: constitui* denique cum animo meo; Non tam illorum adhortationibus, quàm DEO T. O. M. me credere: *quippe, cujus in manu sita, cujus è digitis pendula, ferretur omnis mortalium incolumitas.* Quòd si tamen mea salus hujc ipsi Numini cordi non esset: si fortè decrevissent æternæ leges; PETRUM VICTORIAM ab innominati fluminis aquis præfocari sepelirique; *Præstare* profectò; *perire* SEMEL, *quàm periclitari* SEMPER. Quæ cùm mecum per silentium, atque breviter, expendissem: Sociis (tanquam Senatusconsultô clausô) respondeo; *Futurum me libenter, eorum in arbitrio: confestímque, quà juberent, secuturum.* In hæc mea verba, cùm plausum omnes manu, voce, remísque tollerent: nequid ego tamen, impropitiatîs cœlitibus adorirer; positîs in ripâ genibus, ad augustissimam DEI Genitricem, hunc in modum, vota nuncupo; tacitéque lacrymîs infusus;

fuſùs; *O, Mater*, inquam, *ô Virgo: rerum omnium (ex Filio tuo) potens, & univerſitatis hujus Imperatrix! Tuum, ab incunabulis meis, magnum ſemper apud me nomen, ingens auctoritas, & plena venerationis majeſtas, fuit; eſſéque debuit. Hujus affectûs piâ fiducia; quòd à Filio tuo Divino, meis abſterrentibus delictis, non auſim: Abs Te ſupplex contendo nunc, & efflictim expoſco. Succurre miſero; fer opem deſtituto; fove firmáque debilem. Sentiat præſentiſſimam tuam, in aquis, dexteram hic* PETRUS: *ſentiat opitulatricem Reginam illam; cujus Nati manum, in ſtagno Galilæo, quondam eſt expertus Apoſtolus, mei nominis, & ſui collegii, princeps. Ecce, profundum fluminis alveum! ecce, vitæ meæ certam voraginem! Sed tê;* MARIA, *Te præſente, te ſuppetias portaturâ; nihil eorum expaveſco.* PROFUNDIOR omni gurgite, tuæ Miſericordiæ ſinus eſt; potentius omni naufragiô tuum Sidus, ô STELLA MARIS! *Affulge mihi, clementiſſimô tui favoris jubare.* TUOS, *Illos tuos, gratiîs exundantes* OCULOS, *ad pericula mea deflecte. Nec immemori, Domina, nec ingrato, beneficium impénderis. Nam, me curante, meis aſſibus; ut primùm in Templo Chriſtiani ritûs figere pedem licuerit; ſacrificiis illic aliquammultis, Filius tuus incruenta* PATRI *ſuo victima litaménque fiet. Hoc votum eſto! Sic tu, glorioſa Regina, periclitantem adjutes; ſicut ego tibi, ſervatâ ſalute, promiſſam hoſtiam exſolvam: Tuóque nomini gratus ſemper & addictus perſiſtam. Quòd ſi verò de mea ſalute ſecius cæleſte decretum ſtatuerit; &* VICTORIAM, *placuerit, undis ſuccumbere: Tu tamen hanc, Patrona Mater, animam conta-*

tamina-

taminatam, tuis satage precibus emaculare. Defende favoribus, ac facundia: demúmque, fluctibus his elutam, in divina clementia portum transporta; perpetua REQVIE LUCEque *fruituram. Satis incolumis enataro; si spiritum meum extremum, ad æternæ severitatis, ac Iudicii, scopulum non afflixero.*

X. SIC precatus ego; jámque pridem alium versus in hominem, vix ut eundem agnosceres: toto corde corporéque robur indueram. Dicam iterum, dictu licet mirum & insuetum! Novos spiritus, nervos alios, & inusitatam pectoris vigorem, assumpseram. Iámque, *Numinis ac Mariæ beneficiô*, tantum animorum erat collectum; ut, si vel nemo stimularet, ultrò periculum auderem. & flumen illud (quanquam latissimum) non ultrà, quàm rivum, ducerem; unico saltu superabilem. Haud ergò longiùs cunctandum ratus; ne fortè (more suo) tepesceret recens impetus: DEO *Ter Maximo* me committo; quem profectò, sentiebam, in me spirantem, & animos suggerentem. Post hunc, Magnæ Matri, cujus ductricem agnoscebam manum; & ad extremum amici, me credo. Sic periculosi moliminis opus, Quod bene fortunatéque verteret! aggredior: signo tamen salutiferæ CRUCIS, *ex veterrima Christianorum cæremonia*, præmunitus. Rideant licèt, & explodant, orthodoxæ pietatis pariter & Hispani nominis osores; quibus omnis de MARIA, *déque Divorum interpellationibus & auxiliis* sermo, nugæ sunt, & Phrygiæ fabulæ. *Majoris equidem, historiæ veritatem*

nudam;

nudam; *quàm illos omnes, suis cum libris, facio.* Stylus hic, tam mei juris est; quàm illorum arbitrii, nasus eorum atque ſanna. Siqua fides igitur, cœlum atque Deum teſtanti · *ſiqua* calami vel *ſermonis auctoritas, homini nullum habituro mendacii pretium*, niſi ſupplicium ſempiternum; non tranavi (lector) tranſiíve flumen; ſed placidiſſimè fluxi. Quod verum eſſe; tot ſpectantium in ulteriore ripa, tot obſtupeſcentium, religioſum teſtimonium firmare poteſt. Quid igitur erat? aut in quo facilitatis hujus compendium vertebatur? Etiam hoc non diſſimulabo; nequâ parte beneficio cœleſti minùs gratus reperiar. Ecce namque! Tametſi (contrà, quàm PEDIOSA; contrà, quàm Signifer meus cæteríque, promiſerant) nec amni ſua profunditas, nec profunditati ſua pericula manifeſtiſſima deeſſent: mihi tamen tunc, ad hæc omnia deſpectanda, tantopere mens divinitùs obfirmabatur: ut vortices etiam, & latentibus petris illiſos fluctus, nec pili facerem. Quin & à ſociis animorum acceſſio non mediocris, felicitatem transfluxûs adjuvabat. Succlamare namque cuncti; velutíque nautico quodam claſſico proritare, manibus, ore, comploſionibus. Præter hæc, laudibus, & omni blandimentorum arte, tanquam adhuc trepidantem, incitare. Denique prorſus omnia facere, quò diſcriminis ſenſum & contemplationem obruerent; & ſi fieri poſſet, ex omni cogitatione mentis evellerent. Cæterùm, revera nihil opus his omnibus fuit, apud animum meum: quippe pavore, per ingens pectus; & natationis inſcitiâ, per cœleſtem alacritatem,

tem,

tem, correctîs, & suppletis. Ad summam! Sensu mentis in DEUM evibratô; cæteram cogitationum ac timorum turbam, in citima ripâ reliqueram. Simul oculîs inconnivîs, in aspectu Sodalium defixîs; COR meum (quod solum & unicè prius palpitaverat) in Divinæ VIRGINIS manus deposueram: utrique sorti paratissimus. Et depositum illa, cum fide, fovit: fluentémque me, subjectîs quasi palmis suîs (ità prorsus sensi) mollissimè sustentavit. Sic in fluminis ripam alteram sum transpositus: transitu non modò securó salvóque; sed per omnia facillimô, voluptatísque pleno. Quæ dum fiunt, etiam id magnopere demirabar; quòd, pede tam atrociter sauciô, non tamen *ullâ nervorum convulsione* contractúve (*natantium vulgari malô*) neque vulneris sensu, tentarer. Mirati sunt & socii; quorum etiam rudissimus quisque, quanquam cæteroqui divinorum incurius; tamen divinam in hoc negotio manum, & MARIAM *Thaumaturgam*, eminus cominúsque clamabat. Posteaquam autem & in ripam, præsentiámque comitum, evasi; certatim omnes in gratulationem & gaudium erumpere: me, pro se quisque (sed præcipuè PEDIOSA, Vexilliférque) dexterîs atque complexibus, instringere: meum factum laudibus in cœlum ferre; non tam, quòd sibi suísque monitis, quàm, quòd DEO Deiparæque per votum (quod eis strictim retuleram) constanter inhæsissem. Positîs & ego continuò in ripa genibus; Numinis opem, in AUXILIATRICE manu Matris ejus, adoravi: notaturus, si licuisset, amnem tam prodigiosè

M transf-

transmissum, æternæ memoriæ columnâ; vel Aræ monumentô. Sit saltem ille mihi (qui nomine caruit ab omni retrorsum ævo) deinceps amnis nominatissimus: dicatúrque posteris, DIVAE MARIAE *Fluvius*. Qui, dum fluet; dum prono cursu pelagus intrabit; sit cultûs mei, sit religionis erga COELI Reginam, perenne signum & ostentum. Attigissent utinam hujus obsequii venerationísque punctum, etiam veteres illi, Iasonis comites, ARGONAUTAE! qui (si Cedreno fides est, & idoneis auctoribus aliis) Æde magnificentissimâ suis manibus & impendiis, ad culmen perductâ; suo more, nescio quod, Oraculum interrogârunt; *Eccuj Tutelæ nominíque suum opus consecrarent?* His (Deo, velut Sibyllas, sic & illius oraculi Sacerdotem implente) responsum; DEIPARAE *dedicarent*; quod Græci per vocem THEOTÓKON exprimunt. At Iason, ac Socii; *fabularum* (ut idololatræ) *quàm veritatis* & futurorum, *intelligentiores*: Templum illud Cybeli, turrigeræ Deorum Matri, jussêre sacrum. Sed emendavit errorem, multîs post sæculîs, Christiana posteritas: verámque THEOTÓKON fabulosæ Deûm genitrici substituens; delubrum illud, Zenone rerum potiente, vertit in splendidam famosámque DIVAE MARIAE, Christi Matris, Basilicam.

AR-

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM,

SIVE

PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER VIII.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Ecepto Victoriâ, religatáque rate; progressi Hispani, alium in amnem incidunt rapidissimum, longéque superioribus formidabiliorem; & procul renidentibus glebis ad Insularum morem, sparsum.* Comment. pag. 79. & 80.

II. *Ex virgultis viminibúsque, quæ de scopulis flumini prætentis dependebant, oblata amnis transeundi ratio à Pediosa impugnatur; à cæteris approbatur, & recipitur.* Comment. pag. 80.

III. *De virgultis ac fruticibus penduli, pone rupem, sursum versùs, ingenti spatio, & incredibili audaciâ laboréque, per fluvium enituntur. Submersis duobus; in diversas denique insulas diversi, post improbos conatus, & intolerabili sub gelu, evadunt.* Comment. pag. 80. & 81.

IV. *Qui primam in Insulam exscenderant; Sacerdotis facetissimi optimique suasu, vestes, flumine corruptas, ad nocturnos ventos ex arbusto suspendunt: & cursu membrorúmque agitatione multâ, calorem corporibus quærunt.* Comment. pag. 81. fin. & pag. 82.

V. *In Sylvulam insulæ refugientes Hispanos, pulicum enormis magnitudinis agmen adgreditur.*

tur. hi morsuum importunitate, nemore Socios, quanquam contrà-bellantes, exturbant, ac mutare denique locum compellunt: frigore propemodum enectos, ob nuditatem. Comment.pag.82.

VI. *Frigoris acrimoniam Sacerdos temperat, partim festivis jocis; partim, receptâ sub pallium suum expassum parte Sociorum. Verùm, quietis consilium interrumpit formicarum rabies, exoticæ granditatis. De Pediculis Pharaonicis.* Comment.pag.83.

VII. *Prioribus evitatis, calamitas tertia gravior, miseros involvit; maris exæstuantis eluvio. Desperantes de salute Socios, Sacerdos adducit, ad vestimenta repetenda: quæ illi, Bacchanalitio ritu, sibi circumponunt, necessitate adacti. Mortem opperientes, eventus rerum melior consolatur; æstu pelagi sensim in littus retrofluente.* Comment. pag 83. fin. & pag.84. ac 85.

VIII. *Orto die, vulnera inflicta recognoscunt: mox, universo superato flumine, Sociis etiam cæteris aggregantur. Sed dum, continenti totâ stagnante, procedere porrò nullâ ope possunt; retrogredi, veterem ad locum, constituunt: Pediosæ maximè consilio, & nonnullorum pollicitationibus inducti; qui humana in vicino subsidia spondebant. Regressi, magnâ cum difficultate, locum nemúsque pristinum, sed non & ratem suam, reperiunt.* Comment. pag.85. & 86.

IX. *In nemore illo, quattuor Americanos, eósque Christicolas, deprehendunt; quos, post eorum nonnullam trepidationem, Hispani mutuâ salutatione complectuntur; déque vita conditione interrogant.* Comment.pag.86.

PLACUIT

PLACUIT sub hæc; ratem, quæ socios transposuerat, non dissolvi (quippe nullâ tunc ignium necessitate) sed potiùs, deligatam ad palum littoralem, in usus casúsque secuturos relinqui. *Quid enim? siquis fortè rerum deterior eventus, ut esse multi possent, ad eadem loca nos redigeret? In quónam tunc subsidium, nisi rate veteri, futurum?* Fuerátque futurum consilium hoc non penitùs imprudens; velut in loco memorabitur.

Sed interim nos iter, triduô propemodum interruptum, resumimus; more suo sanè miserum, invium, & multorum occursu palustrium locorum, quin & rivîs, intercisum. Ergo progressu tardissimo, spatium viæ perexiguum emensi; sub tertiam denique pomeridianam, ad novas appellimur difficultates, præcedentibus omnibus intricatiores. Amnis hic erat; amni superiore nec angustior, nec impetu vorticibúsque mansuetior. Descendebat autem mediô, Septentriones inter & Occidentem Solem, limite; locorum tali positu, qualem nunc exsequar. Dextrâ, littus erat Zurii maris, arduum, præceps, inaccessum omnibus (credo) sæculîs. Ad lęvam; ipse, quem dixi, fluvius, rupe perpetuâ, plurimùm editâ: quódque caput incommodorum; utrimque deruptâ, nec ullis ascensibus descensibúsque superabili, prætensus. Et ibat in immensum, scopulorum longitudo; nec erat, eorum finem & exitum oculis assequi: quanquam in amplissimum spatium conspicuô delabentis amnis tractu. Tantô porrò furore cursûs, & aquarum impetu, fluvius ad cautes frangebatur;

tur : ut non modò prætermeantis fremitus fieret auribus horrori; ſed etiam incurrentis reſultus eſſet oculis miraculo. Nam relidebantur, & in paſſuum facile vicenorum altitudinem emicabant undæ; quotieſcunque petra paullò vaſtior & aſperior promineret. Tunc enim ſpumabant, perſonabántque latè crepidines: ac vel aſpectu tantùm, tumultúque, locorum ignaros conſternabant. Et tamen, inter hæc tam plena formidinum, tranſeundus amnis erat; niſi regreſſum malles: quem tunc utique deteſtabamur. Hærebat itaque cunctis, ad undas has, aqua: cùm hinc quidem impervium Oceani littus, illinc autem horridæ truculentæque rupes obſtarent; vix damis ibicibúſque perreptandæ. Quòd etſi cujquam tanta fuiſſet ad natandum fiducia; quam nos, præconſumptîs jam viribus, utique perdideramus: nulli tamen lacerti, nulla robora, tam vaſtum aquarum intervallum eviciſſent; tantâ præſertim gurgitum profunditate, quantam omnes cernebamus; tótque gyrîs, & turbinibus cæcarum voraginum, per amnem ſparsîs.

Inter tot arcta deprehenſis; unicum occurrebat, & id quidem ipſum præquam anceps: ſed, ut in tali rerum articulo, planè neceſſarium. Id eiuſmodi fuit. Apparebant eminus, in amnis ſuperiore parte (quà Boream ſpectabat) complures per omnem alveum inſulæ diſperſæ; vagæ, nullo ſitûs ordine, legéve; tanquam minores quædam, in Ægæo novo, Cyclades. Hæ, procùl æſtimantibus, videbantur nec loci ſpatiô contemnendæ; nec adeò ſitûs intervallis inter ſeſe disjectæ; quò minùs in

aliam

aliam ab alia promptus transgressus aperiretur. Ità, spes erat; posse, de citeriore quaque, non difficulter in remotiorem persultari, sine luculento discrimine; dummodò primam ex his insulam assequeremur. Verùm hæc sanè quàm procùl, & Hispanam ut minimùm leucam, aberat; natatu laboriosissimo superandam. Præter hæc autem, tametsi reliqua cuncta prona forent, & in expedito; conflictandum erat adverso cum flumine. quod, etiam demptâ celeritate, tamen solo secundo defluxu suo, contra se natantes tendentésve, lassaret ac frangeret.

II. Haec, quanquam in hunc, quem retuli, modum, essent constituta; tamen ipsa natura, clemens quoddam, adversùm tot aspera, temperamentum obtulisse videbatur. Dum enim anxii stamus, & in consilia varia mentem dividimus: quod prima trepidatio, more vitióque suô, cæcutientibus absconderat; diligentior subinde contemplatio monstravit auxilium. Vidimus enim tandem; rupem illam, flumini prætensam, quàm longè fluctibus allueretur, virgultîs ac fruticibus prævestitam. Et virgarum quidem viminúmque nonnulla, jam ævo squalida, vitalísque succo destituta: cætera verò viridantia pleraque, vegetîs etiamnum medullis. Ea, promiscuîs inter sese flexibus implicita, consertáque; perpetuâ quasi sepe sic colligabantur: ut unũ prorsus, & unius stirpis radicísque germen, apparerent. Dependebant porrò, magnam sui partem, isthæc fruteta, fastigiis in flumen pronîs: sic, ut vitilia profluentem (ut sic dicam) aut biberent, aut certè delibarent.

Exclamat, hîs conſpectis, unus aliquis de cœtu noſtro, gratulabundus, & ; *Bonam*, inquit, *fortunam! Quin, omiſſâ deliberatione, moram omnem abrumpimus? & immittere torrenti corpora geſtimus? Ecce, naturæ matris ingenio, funes! ecce, natatûs retinacula remulcóſque: quibus, tanquam in helciariâ navi, contra torrentis imperium enitamur in tutum. Corripiamus, ſocii, corripiamus utráque manu virgas: deinde pedum motu, ſubremigemus. Primus ego viam vobis, & modum, aperiam: vos autem, ſuâ quiſque ſerie ſubſequimini. Non abſurdum* (inquit PEDIOSA) *conſilium: niſi, ſicut ipſi cernitis, nihil hîs virgultis fragilius; nihil viminum iſtiuſmodi fide, fluxius exiſteret; ſiquis præſertim in frondes inciderit, jam aridas aut marcentes. Adhæc, corpora noſtra, tot incommodis exhauſta, tot itineribus, & innumerâ laſſitudine proſtrata; quomodo durabunt ad tanti ſpatii continuos ac pendentes conatus? quo robore ſuſtinebunt inuſitatum, inhumanum, & pleniſſimum exitii ſuſpendium? hæſurîs è ſurculo tenuiſſimo molibus corporum, ad leucæ longitudinem; quæ tamen præ gravitate vix jam ad viæ terreſtris unicum ſtadiolum ſufficiunt? Præter hæc; illud miror, non tibi, non cæteris, in mentem venire; quod tamen propalàm in oculis eſt: Amnem hunc, immenſæ, nullique (ſaltem noſtrum) compertæ profunditatis; ad rupis præcipuè radicem omni fundo deſtitui. Simul igitur illapſus ſis (illabéris autem, in tanta virgultorum inconſtantiâ, facillimè) nulla mora, nulláque tergiverſatione, rapieris in alveum: deſcendes ut lapis, & interibis ut naufragus. Quin itaque potiùs, quantulum adhuc diei reliquum eſt, illud hîc ſeſſitando conterimus?*

rimus? & in crastini lucem aliquid melius exspectamus?

NEGARUNT omnes; in PEDIOSAE tam desperatam sententiam, se concessuros. *Immò; quare non potiùs* (succlamat alius, ac, ni fallor, ego) *statim nunc, & ab hoc puncto, difficultatem omnem vel perrumpimus, vel finimus?* Qui nihil sperat, nihil & desperet. *Quòd si verò moriendum est; in aquis profectò præstabilius est, luctando cum fluctibus, ac fato celeri, defungi; quàm in continenti littoréve, siccos, famelicos, omnium egentes, cum lento pendentéque cruciatu, contabescere. Valeat vita, longúmque valeat; si, tot intèr mortes prolatanda, duret. Sin autem quærenda salus est; per saxa, per undas quæratur: ut res magna magnô nobis constet.*

III. IN hanc posteriorem sententiam cùm îssent omnes; ne PEDIOSA quidem ad extremum secus auso: *tanquam in arena captô consilio*, de ripa desilimus in fluvium. & primus in periculo, qui primus in periculi suadela fuerat; undis, lumborum tenus, immersus, ambabus manibus frutices comprehendit. Atque nunc quidem altior, nunc depressior; modò corporis dimidiô superior, interdum supra scapulas, & ad colli confinia, demersus; utroque pede, strenuè natatum adjuvante, tam præceps promovebat negotium. Tum relictîs, quæ primò prehenderat, viminibus; ex aliis ad alia sursum versùm se transjiciebat, irrequicto corporis subsultu. Quod autem auctor operis & consilii, sub omnium oculis; idem omnes, ad illius exemplum compositi, naviter agebamus: urinatoriâ pæne temeritate viam, cæcos inter fluctus, nobis

aperturi. Par omnium labor, par clamor & alacritas, invicem hortantium increpitantiúmque; nunc voce, nunc screatu, subinde plausibus atque sibilis; &, si quibus aliis signorum stimulis ardor incitaretur. Omnes in idem intenti negotium; sed non iisdem, sicut ego reor, affectibus: cùm alii quidem verô magnanimitatis sensu gestirent; complures autem (& inter hos ego quoque, meúsque PEDIOSA, si bene suspicor) pectora, formidine trepidantia, jocô diffingerēt atq; verbîs, coactâ fortitudine simulatîs. Non est (mihi credite) non est omnino calamus, qui cum arte possit; neque sermo, qui cum facundiæ dignitate se speret expressurum: quantum tunc molis, quantum luctæ, sit exhaustum, mediis in undis; cùm, suprà continuam defatigationem, nos etiam sarcinæ nostræ vestimentáque, scapulis innexa, degravarent: cùm mador fluvii, cùm temporis hybernus rigor, intolerandô gelu corpora stupefaceret; cùm spumæ, cùm alga, cùm lutum & profluentis squalor, oculos atque capita cooperirent: cùm, deceptîs frequenter lippitudine prospectibus, destinata semel vimina prehensuras manus eluderent, atque præterirent: cùm creberrimè siccæ, vel arentes virgulæ, pro firmis ac viridibus arreptæ, defringerentur; fractæque, simùl molem corporum in gurgites abriperent. In quo sanè tanta salutis erat & interitûs vicinia; nihil ut ad perniciem promptius esset ac certius, quàm parvula modò cunctatio. remedii contrà vix quidquam aliud; quàm incredibilis celeritas, in sarmentis recentissimis comprehendendis.

Id

Id porrò contingere nulli poterat, absque corporum agilitate dexterrimâ; subsilientium ac resultantium, sempérque de frondibus pristinis ad frondes, & spes, novas transfugientium. Inter quæ tamen, singuli gurgites nos admonebant inevitabilis fati; quod nos maneret: tam utique spatioso fluminis æquore, sexcentorum jam funerum sepulcrô. Quod enim aliis ante nos exitio fuisset; idem & nobis esse posse: quotiescunque natantûm aliquis petræ radices, & virgarum fascem, de manibus omisisset. Id tandem è nostro numero duobus evénit; quos virgultorum, æquô longiùs distantium, attactu frustratos, sub oculis nostris repentinus hausit interitus; haud absque gemitu nostro. nec enim facultas erat, neque consilium, succurrendi periclitantibus: quippe nemine nostrum non suísmet malîs occupato. Suam unusquisque Scyllam, suas Symplegadas vitare, totísque nisibus excutere; magnum opus habebat.

His tot incommodis, tandem etiam vesper supervénit; nebulosus, & in noctem caligine devergens. Cujus proinde rigore solito (nam adhuc brumæ tempus ibat) horror aëris intendi cœptus; amnem, suopte geniô prægelidum, hyeme plusquam Scythica paullatim adstrinxit. Ità manus æquè pedésque, non minùs acrimoniâ discruciatos, quàm stupore frigoris illigatos; ad laboris constantiam plurimùm languefecit, ipsa tempestatis intemperies.

SED nempe, *Nihil est necessitate potentius: nec aliquid, Desperatione meliorum, contumacius.*

Harum utráque factum eſt; ut, inter incredibiles, & priſcis Heroibus non erubeſcendas, difficultates, aſſiduâ contentione nataremus: ac, poſt tertiam tandem exactam horam, quàm orſi laborem fueramus, ad Inſularum primam (uti deſtinâramus) appelleremur. In hanc, qui cæteros labore præceſſeramus, undecim evaſimus. reliqui, quoniam loci ſpatium non eádem commoditate turbam omnem erat excepturum; Inſulas proximas inſedêre: prout cuique viſum, bini, ternive; raro ſinguli. Sed tunc quidem locorum, quem quiſque ceperat, faciem ac ſitum; & quorúmnam feraces eſſent, dignoſcere, temporis vitiô, non licuit. Nox enim, quæ plenis ſtatim tenebris ſuperincubuit, proſpectum omnem extinxerat.

IV. QUOD *optimum Natura providit*; *ut, ubicunque calamitas, illic etiam mixtura levaminis reperiretur*; id neque nobis tunc ex toto defuit. ERAT enim in contubernio noſtro SACERDOS; & is ipſe ſcilicet, qui COMPANEROSAM, amicum meum, in ſupremis nuper expiârat. Vir imprimis facilis, comis, morúmque civilium; & in utrumque forum inſigniter facundus. Nam, quantum ſermone valebat in divinis, quorum ex officio ſuo dignitatéque ſatagebat; tantundem eloquiô pollebat in humanis, &, quę noſtrę tunc curiæ. Rigidus ipſe quidem, ſed ſibi duntaxat: minimè gentium autem cenſoriæ ruſticitatis in alios. Non (ut quidam interdum) indulgens ſibi ſuíſque vitiis; torvus autem aliis, luridus, tetricúſve. Multò minùs acerbus atque lividus; aut morum omnium, quos

in ſeipſo fortè nō reperiret, exagitator. quod equidem genus hominum, iratô creatum cœlô, jam pridem (opinor) exegiſſet è mundo mortalium conſenſus: niſi malis intermixti boni, communi ſecuritatis umbrâ ſecum etiam noxios tegerent. Quidam enim, ex hac ſeveriorum tribu, Catonúmque familiâ; ſimplicitatem induerunt indocilem: & innocentiā ſuam manifeſtam, ſed ad mitiora flecti neſciam, etiam læſis probant. Alii verò, ſimplicium imitamentô: ſub ſceleſto ſupercilio, ſanctimoniæ figmentô ſe circumponunt: ut impuniùs ſæviant, latiúſque decipiant. Nihil ingenii talis, in Myſta noſtro: ſed pius, familiaris, ſincerus; jocorum ſuorum innocuis ſalibus, tum antehac univerſum iter noſtrum condierat: tum illius maximè diei miſerias attemperârat. Lætâ prorſus indole, facetáque ſvaviloquentiâ; triſtitiæ nubem, quæ plerorumque mentes circumvolabat, ſuæ frontis & oris ſerenô diſſipaverat. Hic igitur talis, in eandem nobiſcum inſulam aſcenderat. & tunc magnopere nobis auctor erat; ut, primô quoque tempore, ſuas quiſque veſtes, ad intimam uſque tuniculam, poneremus: utpote madore triū horarum continenti fluxas; & idcirco venti, qui tum ſiccior ſpirabat ab Aquilonibus, indigentes. *Eſſe ſingulorum amictus, ad ultimam uſque fimbriam atque licium, non modò fluvio graves; ſed inſuper eluvie, fæce, lutulentáque torrentis algâ, pérlitos: & à dependentibus fruticum ſordibus inquinatos. Periculum eſſe manifeſtum; ne ſæva noctis bruma celeriter eos conglaciaret. Ità liquorem ſimul, lutúmque; ſi-*

mulac Boreæ flatibus adstringerentur, corporibus non cohæsura tantùm: sed etiam penitùs impactum iri. Penetrató verò violatóque caloris intestini viscere; siquid adhuc apud unumquemque virium, siquid animæ vitalis superesset, emotum & extinctum fore. Quin potius igitur ex hoc (inquit) *loco, tanquam balneas inituri, facimus apodyterium, seu spoliarium? ac nempe, quoad honestas id permittit, renudamur? Et quoniam nulla neque foci, neque rogi copia nunc suppetit; cur non, brachiorum & universi corporis jactatione, calorem provocamus nativum? Id, quod in frigore stupefactis, & pæne semimortuis, naviculatoribus ac remigibus, videmus frequenter, & ridemus. Multum (mihi credite) comites, multum in omni re valet membrorum exercitatio. Sed tamen agitatio crebrior congelatis præcipuè cerebris atque cordibus medetur, ô frigida, mihíque dilectißima, capita!*

Secundùm hanc philosophiam; SACERDOS, quod suaserat, princeps ipse fecit; destrictóque sibi, quidquid vestimentorum attulerat; ea duntaxat membra cum cura velavit, quæ retegi verecundiæ sacrosanctæ leges prohibent. Sequimur nos; ad omnem illius sensum semper flexiles & obsequentes: tunc autem, in tam intricato casuum nostrorum labyrintho, (tantùm non, ad usq; sacramenti religionem) homini jurati devotíque. Tactu deprehenderamus, & confuso quodam conspectu; sylvulæ nonnihil eam insulā habere. Suspensîs igitur, ab obviâ quavis arbuscula, tegumentis; de cætero, nullâ cœnandi curâ memoriáve, Lupercis atque Saliis simillimi discursamus. Et nunc quidem capita rotantes,

tes, Baccharum & Mænadum in ritum; nunc autem lacertos & humeros agitantes; aliâs, in altum sublatîs plantis, irrequietâ succussione, subsultímque collisîs talîs: calorem arte molimur, quem nox invida nobis negaverat. Deinde, quia cum tenebrarum progressu Septentriones horridiùs spirare cœperant: sub nemoris interiora, quà pax aëris major videbatur, refugimus.

V. SED, *nequod* etiam hoc loco *commodum* Afflictis, *sine morsu molestiæ*, procederet; in media sylvâ nos, familiare domibus malum, excepit Pulicum exercitus. Hi nempe tellure, semper illic humentî, sempérq; putidâ squalentíve, progeniti; simùl, ritu suo, connubiîs in immensum excreverant. Ibi congruam, & natalibus suis, & alimentîs, humum adepti; glebas uliginosas persultare; non viritim (ut sic dicam) sed ingentia per agmina; scandere plantulas; & in stirpes ac ramos eniti; foliáq; depascere. Tunc autẽ, humana subodorati corpora, turmatim excursionibus se dare; nuda, calorémq; spirantia, membra latenter & palàm incursare: latera, suras, femora, totúmq; corpus vellicare, præmordere, terebríque more perfodicare. Denticulorum autem, tanta nõ modò barbaries erat; sed etiam cupiditas ac tumultus: ut ipse multitudinis in pastu consensus (sicut in bombycũ convictu fit) aures nostras clarissimo sonitu stridoréque morsuum pervelleret. Vermiculos Serum dixisses, mori folia derodentes. In quo sanè mendacii me non facilè quisquam arguerit, cuj persuasum erit; & omnem esse Pulicem impudentem: & hos Psyllos, Europæis fuisse

fuisse multò grandiores; innumerabilíq; copiarum colluvie centuriatas. Nos igitur dolor simùl, obscœnúsque strepitus; & potissimùm indignitas, impunè grassantis pestis huius, exstimulabat. Cúmque nec manibus, neque membrorum volutatione, sordidam luem profligaremus: frondes ac ramalia certatim arbusto diripimus; &, in multipedes illas Harpyjas classicô cantatô, per tenebras pérque furias, truces & implacabiles inimici grassamur: vulneribus, cædibus, cruore, strage. Nec erat animus, conquiescere; nisi priùs, detestandæ gentis internecione, contumeliæ nostræ litatum esset, satísque datum. Dixisses; *Pygmæorum esse contra grues bellum: aut Ægyptii Pharaonis adversùm cyniphas ac ranas conflictum.* Sed (vel Manichæîs assentientibus) INFIRMA *contra Pulices est omnis mortalium potentia: minimíque censûs Insecta, maximarum virium superbiam provocant, & irrident. ut manifestè videat Homo; Quousque Numinis contemptu provolutus sit? utpote, qui jam infrà Pulicem jaceat; cùm pantheris alioquin, atque Leonibus, in Paradiso jugum injecisset.* Quid multis? Fortiores nobis, turpes bestiolæ fuerunt; inundante (sicut fit) inter ipsa verbera, multitudine; quam nos tamen principiò, sicuti pulverem atomósque, spreveramus. Apparuítque tandem, verum esse vetus illud, & Atticum; CONTEMPTUM *Hostem nocere.* Demum etenim, æquè victoriam, ac nocturnam quietem desperantes; abjectis ut plurimùm armîs, receptui canimus, vasáque colligimus. Mox, illius Insulæ digressi nemore; sedes in eâdem alias, & alia castra, quæri-

quærimus; póstque multum inter tenebras errorem, locum paluſtrem, aliquantò remotiorem, capimus; & inſidemus. Neque tamen ulli noſtrum venerat in mentem, ſuſpicari; *Nos ovum* (quod ajunt) *cum ovo; Seriphúmque cum Gyaris, commutâſſe.* Nam & illic malum, nequaquam immitius, advenas; ſed adhuc in latibulis, exſpectabat. Tantiſper nos, ignorati damni nullâ formidine; quieti ſomnóque pariter omnes inhiamus, & componimur. Sed nulla tergo culcitra, nullum collo cervical, præter uliginoſum terræ ſolum: non corpori tegendo lodix, non ſtomacho refovendo ſtragulum. Tantummodo frondes adhuc quibuſdā noſtrum erant in manibus, atque rami; quos, ab recenti Pulicum prælio cruentatos, & jam foliis decuſsîs imminutos, attuleramus. Tenuiſſimum id ſcilicet noctis ſolatium reſtabat; ac ſopori potiùs profligando, quàm conciliandæ quieti, factum; maximè, cùm à veſtibus nulli ferè noſtrum quidquam ſubſidii tegminíſve ſupereſſet. nam eas, fluctu graves, & adhuc (velut retulimus) ab arboribus ſuſpenſas, aura deſiccabat.

VI. SOLI Myſtæ noſtro, peregrini goſſypii penula (ventorum pariter, & imbrium, fluminúmque, contemptrix) in ſcapulis hæſerat: elementorum etiam, &, quæcunque naſcuntur ex eis injuriarum, victoriîs, itinere toto ſpectatiſſima. Biberat ea quidem & ipſa, proximi fluminis plurimum. Sed, citò ſibi reſtitutam, & aſſiduâ ventilatione defæcatam, Sacerdos humeris circumpoſuerat; ramalibus abjectîs. Hic, poſtquam humi corpus,

corpus,tanquam grabato quodam, ſtravit & extendit: homo, ſibi ſemper ſimillimus, jocosâ liberalitate poteſtatem omnibus fecerat; idem ſub operimentum, ſiquis vellet, veniendi. Conditionem duntaxat unicam, ſibi ſeponebat; ut, *Quoniam* PALLIUM *breve cunctos, & totos, operire non poſſet*; Sibi, velut *legitimo poſſeſſori, Locum* OPTIMUM, & utique MEDIUM, nec invideremus, nec præriperemus. Etenim, AB SEIPSA *Charitatem, bene compoſitam, incipere* debere: quantò magìs igitur æquitatē atque Iuſtitiam? Æqua lex erat: & ideò, nullâ morâ, gratiam oblatam, & exceptionem annexam, acceptamus. Certatim omnes, quotquot Sacerdotem tunc circumſtabamus, Lacernam ejus (utcunque ſpatioſam) ſubimus. Illum autem, velut inter nos modò convenerat, medium recipimus. Mihi ſatìs erat: caput, omni frigoris injuriâ vexatum, intrà veſtem recondere; tanquam adversùm ventos Aſylum. Réliqui verò corporis tutelam caſui permitto. Non diſpar erat PEDIOSAE, cæterorúmque, pro ſui tegumento, cura. Nam, quà ſibi quiſque laciniam, injectâ fortiter manu, corripuerat; eam tenaciſſimè retinebat. Cæterùm, malè cohæſuram quietem, in tam arcto plurium ſtrato; Flamen noſter connectere ſermonum ſuorum lepóre ſatagebat. Id erat unicum moroſæ noctis levamen. Nam de ſomno quidem, magìs magíſq; conclamatum, in ſingulas horas, videbamus. Ejus omnem deniq; ſpem ultrò projecimus; utique, poſteaquam (deterius pulicibus malum) Formicæ, ſuîs proreptare latibulis cœperunt;

ſa

perunt; compressione, sicut reor, nostrâ proritatæ. Nam ut primùm corporum decumbentium motum, & quantulumcunq; cohærentium calorem illæ persensêre; tanquam familiaris & æterna locorum palustrium colonia, suas inquietari sedes dolenter tulêre, móxque, velut de castello suo periclitantes; portis suîs omnibus, & cavernis subterraneis egressæ: per centurias ac legiones adversùm nos tendunt; & prælium non tantùm indicunt, sed statim, vix datô signo, committunt. Nec erant eæ vulgaris, Hispanæve magnitudinis bestiolæ: sed vastæ, gibbosæ, ventriosæ; dentibus præterea morsúque præferoces: &, si quando quem illuvie contaminâssent, penetrabilî tabô contagiosæ. Prorsus, memoriam mihi refricuerant illorum ingentium, in ARABIA PETRAEA, cimicum; quos PHARAONIS vulgò PEDICULOS dictos; (*a*) ferunt esse vulneribus & pustulis infligendis effrontes, sævos, & implacabiles. Hos ajunt, corporis mole nuces avellanas æquare; propteréaque difficillimè domari: nec deleri, nisi, siquos nactus manu sis, malleolîs ferreis (sit stylo reverentia!) contuderis; aut, saxi violētîs ictibus, ad suppositum saxum eliseris: non sine claro sonitûs fragore. Simili ferè granditate corpusculorum, nec dispari peste, nos exercebant tunc FORMICAE barbaricæ. Quarum proinde tyrannidem, ut effugeremus; etiam hoc altero damnato diversorio, mœsti demigramus; & verissimè *miserabiles, atque compuncti*. Postea, quoniam noctis plus quàm dimidium supererat; ad spes alias, & hospitia nova, convertimur.

VII. SED,

VII. SED, *ut ubique* PAUPER *Domi*; ſic
nos, è diverſo, Pauperrimis ærumnoſiores,
omnium extorres oberrabamus: ingruente
ſtatim tertiâ, ſuper pulices formicáſque,
calamitate; per fluctuum eluvionem. Ea ne-
que pedis ullum veſtigium in ſiccitate reli-
querat. Cùm enim fortè ſub illud ipſum no-
ctis punctum, ſtatis Lunæ converſionibus,
concitaretur Oceanus: æſtuarium amnis,
pelagíque vicinia, curſu ſolito refluebant;
& exundabant. Ergò, fluminis impetu re-
trogradô, non modò maritimum littus, &
amnis oſtium, reſtagnabant; ſed omnis cir-
cumquaque continentis campus, inſulæ, col-
les, atque ripæ, natabant. Ecquis igitur,
mediis in aquis, lectus? quis ſopor, aut quæ
requies eſſet? cùm in momenta ſingula ſa-
lus in diſcrimen adduceretur? cùm ad omnẽ
halitum, interclusus formidine mortis ſpi-
ritus, tanquam in naufragio, fluctuaretur?
Reſtabat igitur; ut moreremur. Et in hoc
ipſum, quo pacto quàm molliſſimè contin-
geret, jam curam intenderamus: omnium
obliti cæterorum, & ipſius vitæ ſollicitudi-
ne proculcatâ; cujus utique nulla jam ſub-
ſidia reliqua cernebamus. Iam in mentibus,
jam in oculis obverſabantur, omnia pereun-
tium mala; gemitus ultimi, dolor cedentis
animæ, pallor extincti vultûs, poſtrema lu-
cta, conclamatio, funus, ſepulchrum, & ſan-
dapila. Tantummodo; quibus modis tumu-
lum honeſtè ſubiremus, non minùs anxiè
quærebamus: quàm olim Iulius, in curia
Romana cæſus; ut quàm decentiſſimè cade-
ret; ſinu veſtis ad ima crurum deductô. No-
bis

bis autem, quò minùs eádem verecundiâ vitam poneremus, nuditas obſiſtebat; quippe nullo penitus, niſi ſubligaris indumentô, velatis. Reliquum enim corporis habitū, ex arbuſto primæ ſtationis (velut retulimus) ſuſpenſum; nullius humanæ ſpei vel opis videbatur, poſtlîminiò recuperare. Nam omnes jam amnis Inſulas, & extantes glebas, atque locos, exæſtuans Oceanus operuerat. Vnica ſola, quam tunc occuparâmus, formicarum incurſu pulſi, ſedes (exigua cæteroquin terræ congeries) in collem ac tumulum evecta, caput ſubrigebat; ſubluentibus undis indemerſum.

Ex hoc loco (quoad ipſe quoque fluctu ſuperingruente vinceretur) ſupremam horam opperiebamur: ad unum omnes non tam interitûs avidi, quàm certi. Sed negavit Myſtes noſter, toties mihi memoratus, ſæpiúſque poſtea memorandus; *Occubiturum ſe nuditate profanâ. nec enim id addecere Sacerdotis majeſtatem; nec adeo Chriſtiani cadaveris ornare reverentiam. Si profectò ſe Numinis imperium è vivis evocaret: cum indumento ſe compariturum; & quidem candido byſſinóque, de præſcripto voluminis Apocalyptici: Ne ſuæ* Confuſio nuditatis appareret, *coram illo tribunali. Quod itaque bene proſperéque ſuccederet*! ſe nemus illud, in quo ſindonem ſuam ſtolámque reliquiſſet; etiam invitis, & repugnantibus aquîs, reviſurum.

Hæc dicentem, & dicta factis exſequentem, omnes ſubſequimur; *nullo recuſare periculum* illud auſo, *quod ſacrum Deo caput* ante cunctos *adiret*. Ac certè, nos quoque commôrat

môrat operimentorum diſpendium, jacturá-
que palliolorum & thoracum; gratìs utique,
nec ullius com̃odo, cæteroqui periturorum,
inter undas. *Neque defuit animoſis conatibus, eventûs boni proſperitas.* Nam, evictis vadô fluctibus; ſuas quiſque lacinias interuláſque, deripimus ramis illis, ex quibus eas pridie ſuſpenderamus. Non erat autem operoſum admodum; ſuas ab vnoquoque veſtes recognoſci, diſtinguíve: quippe, ſubluſtrî paullatim nocte; redditíſque, cum mediocri ſplendore, ſideribus. Cæterùm; quia, ſiccatione vixdum inchoatâ, cunctorum amicula forìs adhuc ſqualido madore rorabant; intus autem penitùs, tanquam fluviô, natabant: ea, tanquam per hiſtrioniam, aut ſuperſtitionẽ, invertimus. deinde corporibus inducimus, eâ cautione · pars ut exterior, quam aliquantillùm jam venti deſiccârant, fieret interior, atque cuti ſcilicet applicaretur. è diverſo verò ſubſutum tegumentorum, quod auræ ſiccanti minùs hucuſque patuerat; quia totum aquis fluebat, foràs verſum, flabris Aquilonum exponebamus: ſiccitati promovendæ. Sic, quiſquis nos tunc notorum ignotorúmque deprehendiſſet, in tam mimico veſtium habitu; vel magos nos credidiſſet; vel Cingaros Ægyptios, aut fatuos, & inſanos; aut hæc omnia denique ſimul, unam in colluviem concurrentia. *Tanta nempe Neceſſitatis vis eſt, & abſurditas; quoties ad ſummum venerit!*

Sed, ut ad nos redeamus: in hunc larvati modum, bacchantibus ſimiles, per æqua, per & iniqua reſtagnantis fluminis regredi-
mur;

mur; veteres ad locos. Ibi, quem aggerem priùs tenueramus; eundem nunc, ceu Tumulum, ac veluti mox ſepeliendi, reſumimus; In ſingula temporis puncta memores, atque prompti; Diluvii quamcunque ſortem, cum exitio corporum, excipere. Nec id abeſſe procùl poterat; utique, poſteaquam omnibus jam circumcircà ſuperfusîs; Inſula noſtra communem calamitatem nec recuſare deberet, nec effugere valeret. Noachæum omnes cataclyſmum, aut Deucalionis Theſſalicam illuviem, animo proponebamus; & lamentabamur. *In exundationibus enim, gradatim incrementa ſurgere tumentium aquarum: & poſt longam diſsimulationem, tandem (ac repentè) parem unámque fieri vallium, camporum, & montium conditionem: etiamſi vel Atlanticis jugis, aut Armenicarum Alpium verticibus, æquarentur. A furente Pelago cuncta vinci, contegíque ſolere. Noſtrum autem illum, in quo tunc conſiſteremus, clivum collémve; quantulum eſſe? quàm non difficulter Oceano ſuperabilem? ut, qui Catoniana veriùs* terræ VERRUCA; *quàm tumulus & agger, dici deberet.*

Verùm certè; QUOD *nemo* ſubinde *ſperat*, id *ex obliquo fit*: ac *frequenter ibi* SERVAT *Deus*; *ubi ſemetipſum Homo* dudum *abjicit*. Nam, ecce! dum ſtamus; dum diffidimus; dum & vitæ nos tædet, & mortis metus angit: converſis ſiderum affectibus, Lunæ malignitas emendatur. Statímque melior nos Hora cœpit reſpicere. Gurgites enim, pedetentim deminuti retróque lapſi; ſuum Pelago ſtagnum, nobis autem ſpem ſalutis aliquam & animum, reddiderunt.

VIII. IN-

VIII. INTER hæc, diluculô quoque redeunte; dies omnia singuláque, fide clariore, cœperat aperire: bona juxtà maláque, laboré sque residuos, & ærumnas præteritas, ostendendo. Non ultima præcedentium molestiarum, in corporibus omnium (spectaculô nimis manifestô) patebat; pellibus nostris membrísque, pulicum ac formicarum morsu, fœdum in modum, proscissis ambesísque. Purulentis quoque tumoribus sensim, in speciem utrium, inflata corpora; pustulas & verrucas contrahebant. Idcirco concedenda dolori mora, dum is desæuiret, erat: interímque nihilo seciùs profectionis labor (etiam invitissimis) resumendus. Eum nos dum urgemus; insulatim, sicut pridianô vespere, pérque gradus, glebam de gleba transsultantes, tandem in dexteram amnis ripam, quà portuosiorem eam quodammodo deprehenderamus, exponimur. Hîc comitum nostrorum reliquias, à nobis pridie divulsas (velut memoravi) multùm alacres atque gratulantes, recipimus. Iis, sicut ipsi narrabant, circuitus quidem longior; & ambages natationis, plus aliquantò molis attulerant, quàm timuissent. Sed vadum interim (adversô licèt flumine) non paullò clementius ipse casus aperuerat. Nobis contrà, transgressu fluminis obliquô, compendium quidem viæ quoddam; sed iniqua paludibus æstuaria, sed cimices, sed barbaricæ noctis plena cubilia, provenerant. Ità mutuas inter miseriarum narrationes, respirabamus: recollectô quidem cœtu sociorum læti; sed gaudiô (quod in fortuna pendente solet) neque

neque solido, neque diuturnitatis capaci. Nam hilaritudinem nostram interluebat, turbabátque, tot aquarum luridus aspectus; totîs antrorsum, circáque campîs, & omni littore, restagnantium. Earum & abscessum opperiri, longum erat jejunúmque futurum: &, viarum progressu vincere; suprà vires fuerat, ac salutem nostram. Quæ porrò retrò jacebant; ficciora quidem pleraque, periculorúmque parciora, semet offerebant: sed regressu, quasi per cujusdam labyrinthi lusum, reterenda. Nihilominus, *quærere tutiora, quàm fortiora, malle; necessitatis dictamen est* visum. &, si vivere decrevissemus, error perniciosus emendandus erat; nullô decóri fœdíque, nullâ laudis, aut turpitudinis, habitâ ratione. *Quem enim nos visurum, irrisurúmve; tantâ viventium solitudine? Sed & si conspiceremur; præstare profectò, subsannantibus os præbere; quàm periculis vitam, inutili progressu.* Comuni proinde consilio decernimus; relegendum pridianum iter universum: labore quidem multo, sed haud dubiè profuturo; si modò pristinos animos & vires utcunque retineremus.

Quid enim? retrò quidem gradiendum fore, per eadem virgulta riparum, & amnis discrimina; quæ duos pridie socios mersissent. Sed relegendum tamen iter, non (ut tunc) omnium pavidis & ignaris; verùm, ingenti difficultatum compendiô, natatoribus jam expertis & exercitatis. Præterea cœlô, non (ut nuper) turbidô tenebricosóque, sed planè solaribus radiis illustrî. Tum denique quod caput esset facilitatis; non (veluti tunc) adversis, atque cum impetu repugna-

turis undis. Earum violentiâ magis, quàm hercule fruticum fragilitate, duo Sodalium funera contigiſſe. Nunc autem ſecundiſſimô, ſpontéque nos promoturo, flumine regreſſum patére; non tam labore manuum expediendum, quàm ſuopte ſucceſſu decurſurum. Contrà verò, ſi propoſitum hoc omitteremus: Quid tandem in hac ſterili torrentis crepidine, quid in tellure fluctibus abſorptâ, præſidii? quid alimentorum reperturos? homines famelicos, ſemineces, depoſitos; & quibus (ad ſummam) anima penderet, ex ultimo Parcarum ſtamine? Sed è diverſo, locum, pridianâ feſtinatione deceſſúque deſtitutum; annonâ ſimpliciter, ac naturæ gratiis, affluere: Pomis utputa ſylveſtribus; quæ nemini, morituro fame, niſi fortè ſuperbiſſimè delicato, deberent in odium venire, ſive faſtidium. Vt autem alia deeſſent omnia; Nónne Cancris ſaltem (exclamat PEDIOSA) *ſæpe ſtomachi rabiem in pacem redegimus; alimentis utique tolerabilibus? crudis autem & incoctis, an igne præparatis, quid refert?* Quis enim IN ſumma fame ſubtiliter diſtinguit? *Et tamen profectò tam parabili nutrimentô, nec ille locus deficitur; quem nos tamen malè grati priores contempſimus ac ſuper hæc, ſi ſatis oculati fuiſtis, fructibus abundat arboreis: dulciſſimis (uti nôſtis) ac ſui copiâ complures in dies ſuffecturis.*

HAEC Pedioſa dicebat, non tantùm, veritate rerum eliciente vocem; verùm, ut ego reor, etiam nonnullo dolore ſtimulante, ſpreti nuper conſilii ſui. Nam is reſtitandum in ripa citimá, nobis auctor extiterat: irritus quidem tunc, & exploſus; ſed, ut exitus

exitus poſtea monſtravit, nemini pœnitendus: ſi prudens conſultor, ante pertinaciam fuiſſet.

Fuêre ſecundùm hanc PEDIOSAE commonitionem, etiam nonnulli, qui memorarent, quod hucuſque ſemper ſuppreſſerant, ignavo damnoſóque ſilentiô. tunc autem, ſerò ſapiente facundiâ, prædicabant; ſive, quòd revera ſic eſſent experti, ſive probabiles tantùm conjecturas ſecuti. Referebant autem; Sibi, cùm receſſu fortè nemoralî, ſolitudinis interiora rimarentur; ab obviis quibuſdam agreſtibus cibos villaticos ſuppeditatos; ac, ſuper hæc, itineris remetiendi veſtigia commonſtrata; ſiquâ caſuum neceſſitate reverti compelleremur. Proinde, ſine controverſia (nec ità procùl) videri; pagos & incolas Americanos, per vallium camporúmque cultiora, ſpargi. Neque magnopere dubitandum; quin *Novem illos Hiſpanos*, ab noſtro cœtu diebus ſuperioribus avulſos, ſitus regionis aliquis amœnior, & indigenarum humanitas, pellexerit: compertâ deinde liberalitate, tanquam per hoſpitii fœdus ac jus, irretierit & alligârit. Illos enimverò, lautitiis jam captos, paullatim non ſolùm calamitatum veterum, ſed noſtri quoque penitùs oblitos; illecebris coloniæ melioris inhæreſcere. telluris Americanæ bonis, ac fortunis, adglutinatos, mendicitatem ſociorum per ludibrium inter ſeſe traducere.

Talia, ſive cum fide referentes, ſive (quod in medio malim relinquere) per ja-

ſtantiam, & ex compoſito, blaterantes ſocios: multitudo cætera non implacidis auribus admittebat. Diſſimulatô *ſocietatis inefficioſæ vitiô*: quòd rem tantam tamdiu preſſiſſent, conclamamus pariter; *Pariter omnes, unde veneramus, remeaturos!* Simùl ſarcinulas in humeros ac ſuper capita tollimus. Mox, unô pæne jactu ſaltúque, corpora flumini demittimus. Deinde, periculô quantumvis minore (quoniam cum flumine, ſecundùm amnis curſum, defluebamus) connisu tamen laboréque vix explicabili, ripæ ſpatium omne remetimur; virgis ac ſarmentis priſcis inhærentes. Poſt aliquot demum horas, aquis æquè ſudoréque madidi, maritimum illud oſtium totum evincimus: &, itinere pedum compendioſiore, quàm pridie, deferimur ad primum illum torrentem; quem à me prodigiosô natatu, cæteris autem à ſociis rate tumultuariâ, docui ſuperatum. Hunc, cùm rapidis priùs incitatum undis reperiſſemus: ſecundùm ripam ſollerter obimus: vadum, ſiquod ſe nobis offerret, inquirentes. id, Numinis inſignî beneficio, quá parte diffuſior amnis incedebat, negotiô nullô reperimus: ſtatímque, ſine trabium ulla compage, pedeſtres, & alveô non invitô, trajicimus. In hoc *Providentiæ Divinæ fautor oculus*, & prona commodis noſtris ſollicitudo: nec inopportuna nobis fuit, nec in obſcuro. quippe vadosô tunc fundo, præter ſpem omnem, feliciter, & in ipſo tempore, commonſtratô. Namque jam pridiana ratis illa, quam, in ulteriore continentis orâ religatam, deſtitueramus: aut abdu-

abducta ſuperventu vectorum recentium, diffluxerat: aut (quod propiùs fidem reor) violentis aquarum incurſibus, præteritâ nocte diſſoluta raptáque, perierat. Quidquid id erat tamen; nos præſenti trajectûs ſucceſſu contenti lætíque, QVOD *amiſſum erat, amiſſum ducimus*: ac, ſecundùm amnis marginem pedetentim deſcendere, concordes; poſtremùm illi, quem præteritâ luce deſerueramus, luco gratulantes ovantéſque, rurſus impingimur. Eum, ex arborum virore, fructuúmque compertâ fertilitate; ſtatim, & facilè, recognoſcimus.

IX. SED, ecce; nemoris in ipſo penetrali, cujus amœnitas me pridie, de comitatu pellectum, avocârat: *Viri Quattuor* jam ſtabant. Priores hi tunc in occupanda deſtinatâ ſede: cæterùm non aliâs nobis antehac conſpecti. vultu verò, formáque (quantùm apparebat) Americanâ, naribus diductis; obtuſóque, vel introrſum preſſo naſo, more gentium illarum. Hi, ſimùl nos, tótque juvenum advenarum globum, ex adverſo tendentem, derepente conſpexêre: paucitatis ſuæ diffidentiâ, peregriníque roboris (ut fit) formidine, confeſtim attonantur. Protinúſque; velut fulminis contactu ſtricti; priuſquam omnino congrederentur, alius aliò diffugiunt. Quâ trepidatione de numero noſtrorum, neſcio quis, externatus; ſicut in re multùm inſolenti ſolemus, per admirationem exclamat: &; IESU *Bone! quid hoc* (inquit) *terroris eſt? Iſti mortales, nos Hoſtes eſſe ſuſpicantur*; *cùm Hoſpites tamen & Amici ſimus*! In quæ verba, barbari, jam

olim fugitivi, simùl pedem referunt, simùl errorem suum corrigunt: ultróque se nobis sistunt. Inter hæc, dum exactius nos considerant, & (ni fallor) *Cruces* etiam *Caravacæas*, de plerorúmque renudatis collis, contemplantur; continuò *metum vertunt in fiduciam*; & rusticitatem, in reverentiam quandam civiliorem. Mox & alloqui nos salutaréque perhumaniter instituunt, dialectô Peruanâ: quam etiam nostrum haud pauci, cùm olim Panamæ versarentur, nec per transennam, attigerant. Igitur: O (conclamant) *ô Iuvenes optimi! Sic in* CHRISTO *nobis, sic in Christi* MATRE, *semper salvi sitis & incolumes; uti vos, inimicæ gentis stirpem, eminus suspicati sumus: & piratas esse Britannos credidimus: cùm vos interim Europææ religionis flos, & haud dubiè gens Hispana, sitis. Illos alteros detestari formidaréque, juris gentium est: sicut, è diverso, nationem orthodoxam diligere complectíque. Rationis hoc, & Evangelicæ legis, præscriptum est: Amare fratres. & hic animorum nexus,* CHRISTI *discipulorum publicum est, ac receptum, signum: sicut Catholici nota nominis, Hæretico perfido nec* AVE *quidem dicere. Gratia cœlesti regi! cujus divino munere, cujus innocuo cruore, Nos etiam, Americana Barbaries, nos populorum & rerum ultimi, qui sedebamus quondam in Tenebris, umbráque mortis, respersi sumus: qui, divinorum pariter humanorúmque rudes olim, nuper admodum per Castellanos Lusitanósque Doctores, Lumen, Religionem, fas & æquum, adspeximus. Ea nunc cuncta simul, Angli prædones* (si vota perinde fluent, ut naves eorum) *ereptum & extin-*

extinctum eunt. Quæ, cùm illi dixissent; nos, invicem salute gratulationéque redditâ, sciscitari pergimus; *Ecquod hominum genus? unde domo? quibus vitæ rationibus & institutis? quid denique, tam procul Insulis Britannicis semoti, stomachi vel bilis adversùm Anglos, conceptum ferrent? quæve tam acrium querelarum origo simplices mentes insedisset? Num læsi, damnísve lacessiti frenderent? An ex fama potiùs, & æmuiorum obtrectatione navibus indignarentur* Puritanis?

Ad hanc interrogationem, is, qui de *quattuor Americanis* videbatur animosior, ac fervidioris ingenii; *Quid multis?* (inquit) *Nos indignamur, & ex damnis, quibus per Britannos mactati sumus; & ex famâ, quâ pessimâ laborant, hac quidem tempestate.* Simúlque, postquam nos audiendi percupidos se nactum videt; ad narrationem plenam, se labiis, vultu, statúque corporis, componit. Nos autem, umbrâ simùl nemorali, quietísque studio provocati; consîdemus in circulum.

At is, medio receptus consessu; sic apud intentos, exorditur.

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM,

SIVE

PERICULORUM PETRI DE VICTORIA,

LIBER IX.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Senior è quattuor Americanis narrare orditur, suam & consortûm suorum vitæ conditionem, captivitatémque; Anglicanis sub piratis aditam. Eos, unáque Franciscum Dracum, exsecratur.* Comment. pag. 87.

II. *Subnectit deinde; Suggestum sibi ab Hispano quodam nauclero concaptivo consilium; ad libertatem, per præfecti absentiam, commodâ fraude repetendam. Ejus Oratio hic ponitur.* Comment. pag. 87.

III. *Addit; Quibúsnam rationibus, de fugæ modo dubitantes captivos, idem nauclerus animârit, & impulerit; refutatis eorum timoribus. quem item latibulo receptuíque locum suaserit?* Comment. pag. 87.

IV. *Recenset insuper; Se, gubernatoris illius monitis obsecutos, lignandi aquandíque specie, navi Britannicâ digressos: &, captivitate ruptâ, in illud ipsum nemus feliciter delatos esse. Præbent iidem quattuor viri occasionem Hispanis; sciscitandi super nauclero illo Panamæo; qui Victoriam atque socios ejus, perfidè navi suâ emove-*

moverat. Commentar. pag. 87. fin. & 88. princip.

V. *Narratur à piscatore Americano; quid nuper inter nauclerum illum Panamæum, ac Britannos piratas, quóque successu, sit gestum.* Comment. pag. 88.

VI. *Novæ ratis molitio; novíque & exotici remi. Tellus stagno passim infusa; pòst, tumuli collésque sabulosi, sociorum iter plurimùm turbant.* Comment. pag. 88. & 89.

VII. *Pediosam siti confectum, refocillaturus Victoria, cum aliis duobus abit, remotam ad sylvam. In via deprehendunt (sed inscii) ferorum hominum impressa sabulo vestigia. Victoria nudipes, spinis ac fruticibus, denuò graviter plantas affligat.* Commentariol. pag. 89. & 90.

VIII. *Ægerrimè jam progredientem Victoriam, miserati duo comites, ad Socios remittunt. Redeunti, tertius quidam utrem extorquet; & præcedentibus duobus se comitem jungit. Quos omnes, quo casu interceptos, vero simile sit? Victoria, reversus ad cæteros, cum illis puteum effodit; verùm, aquis ad usum inhabilibus.* Comment. pag. 90. 91. & 92.

IX. *Vlteriùs progressus cum sociis Victoria, post triduum incidit in signa luculenta, ex quibus colligunt, Tres illos aquatores ab Anthropophagis devoratos. Eorum igitur exitio illacrymati, ipsi ad loca devia, & tutiora, deflectunt.* Commentar. pag. 91.

MARIS hujus, quod vulgus ZURIUM, vos autem PACIFICUM appellatis; in cujus nunc littoris viciniâ sedemus: pacem disturbat nemo, præter inquietum Anglorum discursum. Hi procùl, alium in orbem, alio penitùs ex orbe, veniunt ad nos in myoparonibus; nullâ salutis nostræ, sed solâ prædationum curâ; pestiferô cumprimis thalassiarchi cujusdam exemplô: quem à suis DRACUM intelligo nominari. Ferunt; hunc equidem alterâ suâ, quam ad nostras plagas adornavit, navigatione, Panamam incursasse; Nombrediosam veterem ejúsque templum, in cineres magnam partem vertisse; Castellam Auriferam, & omne Peruanum imperium, affectâsse; si vota processissent. Verùm; ante decennium plus minùs (*a*) ad Portam, quam vocant BELLAM, conversis velîs, mediô tandem maris cursu restitare coactum: ac, quamvis ingentibus rei perficiundæ spebus inflatum; obscœno repentè fluxu viscerum, & ventrem & animam exegisse. Visum est in præsens pacatius aliquantò pelagus; interceptô morte, qui fluctus & arma moverat. Sed nunc latronis illius maritimi conatus vestigiáque premunt (per aliquot jam annos, ab Reginæ gentis illius funere) novi Latrunculi: minorum quidem illi nominum; sed scelerum successuúmque vix inferiorum. Hi namque, non contenti spoliîs grandibus, aut onerariarum opulentîs direptionibus; etiam tenuissimas opes, ac pau-

paupertatem capite censorum, incursant; corripiundis lembîs; ac trahendîs in miserrimum servitium iis, quibus omnis ex arundine lineaque spes pendent. Ecce namque! *Quattuor nos*, quos videtis, maritimæ regionis hujus indigenæ: cæterùm jam olim CHRISTI cultores, & religionis Romanæ; PORTUM æquoris Zurii, quem ARIAE vulgò nuncupant, piscatu frequentabamus. & hoc quidem ex instituti nostri vitæque conditione. Fortè sic usus tulit; ut ad littoralem oram (nec ità procul coloniâ nostrâ) phaselum exerceremus; & retia sagenámque spargeremus: cùm ex transverso, non priùs observatus, pirata Britannicus, in nos ab alto decurrit.

Quid exspectatis deinde? Nempe *quattuor senes*, inermes, & repugnare prorsus invalidos, unà cum celoce, sine mora longiore, capit; mortalium vilissimos, & navis Anglicæ, non nisi pondera, nullos in usus valitura. *Sed scilicet, id genus prædonibus; quidquid ad numerum accedit, ad commodum etiam accedere videtur: ac, præter hoc, plerisque mortalibus, (orbem & Solem exterum affectantibus) pro vera gloria sæpe Vanitas placet. quâ fit: ut, ad suos reversi; quando victorias & opulentiam nequeunt, peregrinæ captivitatis homunculos, tanquam per circum & triumphum, ostentent.* Id ipsum, animo Piratæ decretum insederat; in Angliam ut nos suam deportaret. Iámque permultum temporis, oberrante per

Oceanum onerariâ, defluxerat; sine prædâ, spoliisque novis. Præfectus autem paronis, intermissis in præsens insidiis; pro furto raptisque, littus; pro recentibus periculis, quietem respectabat ac patriam. Nec id absurdo prætextu: quippe, subigente feroces animos, tum vel maximè, rerum necessariarum inopia; quâ singulos in dies graviùs conflictabamur. Ecce verò! secundissimis coortis flatibus; in hujus ipsius littoris, in quo nunc stamus, viciniam, subducimus navim Anglicam: atque religamus. Indè; quia nondum etiam omnis cœlo decesserat hyems: pars vectorum classiariorúmque lignatum & frondatum; pars (dulcibus absumptis jam undis) etiam aquatum exscendunt. Ac nec archipirata quidem sibi temperavit; quò minùs, explorandæ viridioris continentis illecebrâ, phaselo prætoriâ littorum semota peteret.

Inter hæc igitur; cùm prædonum detestabilem præsentiam, & oculos, felix casus nobis submovisset: ad salutis consilia mentem convertimus; in hunc, quem dicam, modum atque fraudem.

II. Erat in eadem tunc hólcade nobiscum, nauclerus quidam præsignis; Hispanus gente, moribus ac religione bonis omnibus probatissimus: cæterùm captivus etiam ipse, velut nos; & indignæ sortis. Hunc, jam olim per mare Pacificum annonam ac mercimonia vectantem; Britannus noster, injectô per vim uncô, victor attinuerat: &, quanquam armis reluctantẽ; unà cum oneraria, cúmq; vectoribus, in potestatem atque servi-

servitium, pertraxerat. Processu deinde temporis; tametsi compede religatum, magisterio navis & clavo propter spectatissimam gubernandi peritiam, applicuerat. Is talis ergo, posteaquam, abscessu Præfecti cæterorúmque, nos pæne solos secum relictos conspicit; gnarus etiam ipse (quantum satis est) Americani sermonis, nos mœstos ac desides, ultrò priórque perhumaniter affatur: ac, *Tristes (inquit) & invitos, jam pridem vos video, neque miror: quippe captivos; & in hostica navi servitutem tolerantes. Vultus vester, animum vestrum loquitur: conceptámque mente nubem, profitetur frons, rugis sulcata; morosóque silentio restrictus, & parcus, sermo. Nec aliud impræsentiarum ipsa ratio vobis, & avida libertatis natura, dictare debet. Quin itaque, si verè servitium istud exsecramini (sub tam perfido præsertim capite) si vitæ prioris amœnitatem ex animo suspiratis; si viri denique, si fortes, si conjugum liberûmq; memores estis: rem pulcherrimam tentatis? & ergastulo fœdo, per honestissimam fugam, vosmet eripitis? Patet, ecce! patet janua felicis supra votum occasionis: absentia, nempe, detestabilis archipiratæ; prædonum & epibatarum digressio, remigum, Anglo juratorum, mira raritas: paucissimus denique, per transtra navigii sedens, Corycæus ac speculator; & hic ipse (ne fortè fugere dubitetis) somnô marcidus & oculis auribúsque clausis. Ad me quod attinet; videtis ipsi ferreos hosce tibiarum nexus; qui me stringunt & inhibent, inexsolubiles: promptum cæteroquin viribus, & animô paratissimum, ad idem ipsum Numinis beneficium acceptandum; & vobiscum unà jamjámque dilabendum. At vos &*

ſine catenis eſtis; ac præter hoc pauciſſimi numerô; proptereáque conjurare tantò fidiores; ſimùl & fallere, diſcederéque, ſecuriores. Quid? quod nec opus quidem eſt aperto profugio? Prætentui capite, maritimas neceſſitates, quæ multæ ſunt: ac, palàm omnibus, dicite; Nondum etiam plenè depulsâ brumâ, Verni temporis inconſtantiam inſtare, rigidas auras, immite perfidúmque cœlum, & tempeſtatum Aquilonarium turbamenta, veſtris æquoribus anniverſaria: vobíſque, tanquam indigenis, ante cæteros omnes, notiſſima. Talibus frigorum incommodis, non ſimplici, neque collectitiâ frondatione; ſed, cum induſtria copiáque dejectis ſylvis, obviam eundum eſſe: caduáſque plenâ lignatione ſubruendas, in focorum & camini nutrimenta. Porrò vobis (nec aliis magis) in tota navi, compertiſſimos eſſe littorum ſaltus, in materiem habiles ac feraces. Vobis potiſſimùm, omnia dumetorum ac nemorum excuſſa tritáque penetralia; velut laris domeſtici non minùs, quàm piſcationum, ſtudioſis: utpote, quibus, gelu confectis, ex aquarum uſu continuo; culina, tempeſtivúſque calor, multùm cordi ſint. Hæc ſi jactaveritis; velut boni communis perſtudioſi, nemini non exſcenſionis cauſſas probaveritis: dimittétque vos; etiam ſiquis cæteroquin adverſatus eſſet, rigidus obſervator.

III. Isthaec nobis Hiſpanus (inquit Piſcator) At nos adversùm illa (pergit) *Haud abſurdè captivis* (inquimus) *nec invitis, conſilium miniſtrares. Sed, quo tandem eventu? quibus itidem vitæ ſubſidiis (ſi, ſemel relictâ frumentariâ navi, ſolo ſterili nos commiſerimus) famelicam & exeſam animam trahemus? Finge ſuper hæc, immò, ſine dubitatione crede; Præfectum*

myopa-

myoparonis (ut sanè furiosus, & in conjecturas pronus est) posteaquam in navim redierit; comperto quattuor captivorum digressu quod res est, suspicaturum. Propone tibi, graviter animo, velut assolet, exarsurum. Puta: dubio procul, emissurum adversùs nos scapham; quæ fugitivos vestiget: mandaturum in nostra capita sicarios, ferrum, mortem! aut (si quàm clementissimè nobiscum agetur) imperata daturum armatis; qui persequantur; qui deprehendant; qui de fuga reprênsos, in flagra, fustes, ac vincula retrahant æternorum nexuum. Cede, quid tum nobis? quid tergo, cervicibúsque nostris, & pedibus, fiet?

At ille; *Nihil* (inquit) *& nugæ! Nam secessum quidem vestrum ego, communis necessitatis colore palliatum, purgabo: Defensoriâ quàm facundissimâ. Cæterùm absentiæ vestræ moræq; longitudinem in lignando; Præfectus ipse (siquid adhuc humani sapit) aut casibus assignabit, qui multi variique negotiis intercedunt: aut tribuet errori viarum, atque nemorum ambagibus. Immò fortassis ultro, tanquam deceptis & aviis; misericordiam, ac mollem animum, impendet. Interim ego, gubernatoris jure, caussas aut inveniam, aut faciam; ob quas, velut ex Oceani ventorúmque lege, naves in altum ab littore detrudam. Nec Archipirata propter quattuor Senecionum corpuscula (quæ forsitan ipsa mox ætas dissolvet) cuncta maris & cœli commoda, sub ictum dabit; longâ vestri vel indagine, vel exspectatione. Cùm præsertim prædonibus, servorum æquè facilis sit, & jactura, per casum: & reparatio, per novum plagium. Tantisper vos (citiùs, quàm, dum hæc eloquimur) recuperatæ libertatis amor, ac pedes, domestici laris cupidine vivaces; longiùs*

longiùs pridem abstulerint: quàm, quò piratarum spes & conjectura sequi possit. Verùm demus hoc tamen vestro scrupulo: concedamúsque; Cuncta, quæ vos metuitis, eventura: quàm facilè patet, quàm propinquum & compendiosum, in saltus vicinos, & in montes, iter? Hos simulac, tramitibus vobis notissimis, penetraveritis: quot (quæso) vastis illis in recessibus, amfractus? quot tesqua, salebræ, latibula, subtérque terram montani specus? In iis, quoad scrutantium primus ardor deferbescat; nullô penitus discrimine metúque desidebitis. Quòd si verò requiritis; quid post hæc omnia spei sit? ecquod asylum, aut munitus locus, qui vos profugos receptet? etiam istud ex me discite: Progressis vobis ad littora, Peruvio propinquiora; qua Solem orientem maritima regio contuetur: longa quidem, ac deserta continens, jacet. creberrimis præterea paludibus, & æstuariis, interfusa; sabulóque difficilis: interdum autem etiam sylvis implexa. Labor hic viarum, supra fidem quidem; sed non supra vires est: & tamen omnino devorandus, præsertim viris, salutem ac libertatem quærentibus; quorum utique commodorum cupidine, mortales etiam ferrum, & invia, perrumpunt. Post hæc verò superata, paucissimorum impendio dierum; MANTA jacebit in conspectu, ZURII maris Portus, omnium opportunissimus. Secundùm hunc autem, emporium, omni rerum copiâ dives ac felix; civibus insuper, ad omnem humanitatem factis atque natis. Iste scilicet malorum omnium terminus; iste servitutis finis erit, ac vindicta. Quæ vos utique, vel cum sexcentis periculis, malle debetis; quàm, sub profani ritûs navarcho, corporis atque conscientiæ tyrannidem. Ad me verò

quod

quod pertinet : equidem salutaris consilii gratiam à vobis nullam aliam postulo ; quàm mei, meorúmque vinculorum, in meliore fortuna vestrâ, qualemcunque memoriam.

IV. SUASIT hæc Hispanus, prædatoriæ navis gubernator, nobis, omnium consiliorum nudis: &, in tot argumenta jam sinè controversia credulis, tandem planè persuasit. Statim ergo, *ne* CUNCTATIO, *solitô suô vitiô, bene consulta destrueret*; navi Britannicâ, cum asciis culleísque (tanquam postremi lignatorum aquatorúmque) digredimur: paucîs tamen priùs, & inter lacrymas, Hispanum complexi. Cæterorum, non modò tricas nemo; sed neque sermonis rémoram, aut interrogationem minimam, ausus interponere; dimisêre nos, de mente vel professione negotii nihil ambigentes. quia nos cum tam manifestis operum instrumentis, & simplicissimo digressu, contemplabantur. In hunc igitur modum, tanquam lignicidæ simul & aquarum ministri, densa sylvarum petimus; quáque maximè visus lucus impenetrabilis, concordî silentiô nos recondimus. Dum latemus autem (nec multò sub fugam nostram) stimulante, sicut opinor, gubernatore; vela prædones faciunt, sine nobis. Idque, sive, quòd non sentirent absentiam nostram; sive, quoniam (quod propiùs fidem est) non magni pénderent. Idipsum tunc nos fecisse piratas, suspicati; præsertim humanæ vocis nullo repercussu deprehensô: tandem de nocte, tenebrísque latebrarum, in lucem & aëris apertum prorumpimus. Deinde, cursu per semitas notas ignotásque continuô; demum hunc,

hunc, in quo nunc à vobis inventi sumus, locum ac sedem tenemus: hilares equidem ac læti, quòd hostem evasimus; lætiores autem, quòd ad amicos. Hispano verô nauclero (primo libertatis nostræ suasori, magistróque) quid postea factum sit, aut futurum? quanquam illi, pro meritis in nos eximiîs, evenisse quàm optima volumus, ac vovemus; tamen, ex quo digressi sumus; in ignoratione pariter ac metu, pro viro sumus. Nam illius nationis homines, & quidquid Philippis paret, Britanni pejùs reliquis omnibus oderunt, & accipiunt. Et hæc nobis senex denarrabat.

Refricuit autem, ultimîs historiæ suæ verbis, memoriam nobis antiquæ navis nostræ; quam jam pridem ex omnium animis desperatio deleverat. Tunc verò subire mentes ea cœpit cogitatio: Ne fortè, piratarum etiam ipsa spolium facta; jugum & arbitrium Anglicanum subisset? Quid tum igitur (popularibus maximè nostris, quibus adhuc refertum navigium erat) quid sarcinarum nostrarum reliquiis accidisset, in suspenso tenebamus. Itaque, cùm interrogare, visum esset operæ pretium; primus (ni fallor) ego, piscatores aggressus; *Et quàm dudum*, ajo, *myoparonem vos, ac servitutem, intrâstis?*

Hîc illi; *Si menstruum* (ajunt) *aut paulullô productius spatium, diuturnum est (ut sanè* CAPTIVITAS omnis, etiam brevissima, *cervicibus ingenuis* annus & ævum est) *dudum in illud ergastulum incidimus. Idipsum tamen, si vobis modicum & arctum tempus est (quippe patriâ, parentibus, ac propinquitate jam forsitã ætatem carentibus)*

ventibus) fatemur; nos exiguo dierum noctiúmque numero, sine liberis atque conjugibus nostris degere. Tam modico nihilominus intervallo, multa magnáque mala vidimus: nec ea siccis oculis. Inter cætera, religionum contemptum; captas, expilatas, demersásque dromadas, & liburnicas: raptas virgines ac matronas: abstractos, contra fas, in nefas ingenuos. Experti furta sumus, sacrilegia, latrocinia: nec non cruorem, ac cædes; siquis forte, jure gentium & naturæ, defendere suas opes ausus esset. Quanquam pauca tamen (subdit è quattuor viris is, qui narrationem primam pertexuerat) *immò vix ulla navis, insolentiæ Britannorum obviàm ire sit ausa: præter unicam (quam quidem sciamus) actuariam, Hispaniensibus, ut ferebant, vectoribus onustam: viris, ut ad resistendum alacerrimis, sic ad victoriam omnium felicissimis. Erat autem illa navis, ut ex ejus rectore cæterísque signis, & aplustribus, collectum est; Panamæa.* Quæ cùm ille diceret; nemo sociorum ambigebat; quin *nostram* is loqueretur *Navim*, & eam ipsam: quam è Philippinis recursantem, perfidiâ fraudéque gubernatoris (sicut sæpe dictum est) nos per exscensum reliqueramus. Hunc ergo sermonem interfatus PEDIOSA noster, in piscatorem verso vultu; *Narra, narra, quæso te; sed simpliciter* (inquit) *ac fide tuâ; quid nauclero, bipedum scelestissimo, deterrimúmque malorum commerito boni casûs successerit?* Simùl raptim, ac velut per tumultum, omnes nos, alius aliter, mixtîs questibus; facinus Panamæi gubernatoris aperimus: cum quo compositus gubernator Hispanus, ipsorum conservator; tanquam DEUS ad LUPUM, conferri posset.

Con-

Conclamamus simùl; *Indignum esse, vitam et (nedum victoriam) prorogari: quem nos, pro nequam factis, jam dudum condigna supplicia, novissimis exemplis expendisse speràssemus: & certè saltem naufragiô, scopulis, marinis belluis, aut, aliter indignante cœlô, deletum.*

V. His auditis, senex; *Si, quod narratis, verum est* (ait) *ut esse, non dubito; scilicet, etiam in illum contaminatum hominem congruere, manifestè video; quod adagiò populus frequentat;* In Deterrima quæque capita, fortunam optimam delabi. *Nam ecce! legentem* ZURII *maris littora Panamæam biremem, speculata piratica Britannorum; haud multò post, quàm nos in servitium incidimus: validis cœpit remis, & omni gubernaculi conatu, persequi. Porrò, consectantibus his celeriter; & illis majori celeritate fugientibus: ad extremum Anglus quoniam onerariam suam animadvertebat, ad sperata spolia tardioris esse moliminis; celocem emisit, propulsu circumactùque præcipitem atque volubilem. Hanc, ut tantò validiùs navim Panamæam incesseret; ab uncis ferreisque corvis, & harpaginibus, providè cumprimis instruxerant. cæterùm fiduciâ successûs, quàm successu, meliore. Cùm enim in congressum ambæ naves cominus venissent; prior quidem certamen est ausa celox; Nec tamen ideò vestrorum animos fregit. Dum enim hinc fistularum glandes, ferrata tela, superbi clamores; illinc autem, pro salute dimicantium, serius ardor, major virùm copia, grandis & Hispanus animus, promptæ manus, & creberrima missilia, volitant: post diu pendentem Martem, Angli tandem vestratium saxis & imbre lapideô, depelluntur. Namque, futurorum cati; petrarum & scopulorum fragmen-*

fragmentîs, ingentíque congerie silicum, Hispani carinam & tabulata sua, passim instraverant: eáque, consumptis armorum cæteris auxiliis, in hostiles vultus & pectora feliciter effuderunt. At Britannici, cùm dedecore retusi; terga victoribus & gloriam concessêre: longiùs refugi, quàm, ut Iberici funditores porrò sequi possent, aut saxis suis attingere,

Succlamamus in hæc omnes; *O, nequam hominem, nauclerum Panamaum! ô fortunam, auspice candidiore dignam! ô fidos, & suo gubernatore sanctiores, socios ac vectores!* Mox locô (quem in circulum interim occupaveramus) consurgimus; & ad curas antiquas, à brevi quiete, convertimur; *ecquam deinceps viam? & quibus adminiculis ac præsidiis, insisteremus?*

VI. Post singulorum dictas auditásque sententias; aliud malorum levamen non apparuit; quàm, ut iterum navigaremus. Ergò, cæsâ materie; piscatores quattuor, ratem ingentibus compactam truncîs, instituunt, & absolvunt. Eam, ne gurgitum incertô, vel intorto vorticum, fluctuaret; geminis in loco proræ rudentibus, totidem etiam in cauda ratis, revinciunt, ad angulorum extremitates deligatîs: & hôc vinculorum tractu, totam fabricam inter aquas librant regúntque. Nec tamen, inter hæc, clavi qualisqualis curam omittunt; eo tractante gubernaculum, qui de quattuor senibus peritior videbatur. Nobis porrò, ne quis prorsus, in molimine navigationis tam operoso, cessator esset; singulîs in manum dant vexúrum. quo nomine (velut suprà retulimus) arundinis quoddam genus Americanæ designant; valido crassóque

que ſtipite ſolidum. Hi pro remis atque contis nobis erant; ratis progreſſui ſtimulando. Iuvit tam audaces & laborioſos conatus, tandem aliquando faventior fortuna, proſpero ſucceſſu: tranſvectóſque per amnis latitudinem, priùs incompertam, & tunc novîs undarum acceſſibus adauctam; expoſuit in eam regionem, quæ debuerat eſſe ripa: quanquam (ut fatear) haud omnino diſcriminum immunes. Quod enim de cataclyſmo vates ille cecinit; idipſum & hîc repérimus. Adhuc *Omnia Pontus erant*, atque flumina: *Pontóque ſua littora deerant*; & fluminibus ſuus agger atque terra. Nam quâ parte, diebus ſuperioribus, continentis planities, latè prata virentéſque campos explicuerat: ibi nunc, exæſtuante maris eluvione, circumquaque refuſus Oceanus incedebat; non minùs duûm millium ſpatiò paſſuum. Nullo telluris tumulo, nullo colliculo renidente; planè vetus illud, & *madidum, Noachi ſaculum* repręſentari videbatur. Igitur, dimiſsâ rate (quippe, quæ per ſoli ſtagnantis iniquum vadum, ac brevia, promoveri nullo modo potuiſſet) pedes navigio ſubſtituimus: ac, plurimùm denſato labore, nunc quidem latentibus impactos truncis atque ſaxis; nunc cæcis foveis hauſtos, per horas aliquot æſtuario toto traximus. Ventúmque foret ad deſperationis neceſſitudinē, niſi ſimùl nox ingruens, ſimùl mare ſeſe reſorbens; miro Numinis beneficio, repentè nos, nec cogitantes, adjuviſſent. Cùm enim paullo priùs (tanquam in Oceani gurgite, cum Polyphemo Siculo) liquidum iter carpſiſſemus; plerumque lumbos atque

latera tingentibus aquis: de nec proviso decedens, & in se refluus maris æstus, nobis in decubitum qualequale stratum; & exiguam saltem temporis intercapedinem, ad quietem, indulsit. Sic acta nox est.

Neque tamen dies insequens, ærumnarum ultimum hunc *Actum* esse passus est; sed recentium *curarum theatrum* nobis aperuit. Stabant enim, seu primævo naturæ genio; seu (quod potiùs reor) creberrimìs Ponti refusionibus, aggesti conglomeratíque colles & tumuli; littorali glareâ sabulóque surgentes. Hi, sparsís circumquaque clivìs, montium nonnullam valliúmque speciem repræsentabant. Hi perrecturis nobis (velles, nolles) sese scandendos offerebant. Mihi, virium ægerrimo, nova pestis, nova mors: sociorum cæteris, quanquam paulillò fortioribus, tamen multâ fatigatione confectìs; quibus, in molli fluidóque pulvere, calamitosus ascensus; & morosior sæpe molestiórque delapsus, obtingebat: reciprocâ clivorum, decliviúmque, vicissitudine. Summa tandem miserrimi laboris fuit, jugorum quidem arenæque finis; sed corpora languore fracta, spiritus longô jejuniô macer, vixque jam pendens; ac fauces, undæ dulcis inopiâ, jam biduum triduúmve solidum fatiscentes. Et hîc igitur, *Necessitatis dura lex* interjungere nos subegit; longioris itineris impotentes.

VII. SED præ cæteris omnibus (ac certè plus quàm me) PEDIOSAM meum sitis impatientia prostrârat. Apparebátque; sine celerrimo refrigerio, juvenem optimum haud de via magìs, quàm ipsâ de vita, periculum aditurum.

turum. Illius ergo piâ miseratione, mecum tacitus ac solus in consilium descendo; de laticis alicujus potabilis indagine. Neque tam longæ deliberationis hanc rem arbitratus, quàm pedum potiùs ac laboris: ad spes repentinas consurgo; vixdum pauxillô quietis delibatô. Nam eminus, ante meos oculos, saltus ingens jacebat: ac perquàm frondosus; & ob hoc ipsum (more nemorum remotiorum) cærulâ renidens amœnitate, nigrorem inter viroremque certante; propter foliorum densitatem. Et hæc sylva quin irrigua fontanîs aquîs esset, hinc inde scaturientibus; nulli dubium esse poterat, qui saltuum Americanorum, ad *mare Pacificum* jacentium, vel tenuem notitiam haberet. Sed, quanquam sitirent omnes; tamen omnes torpebant: & idcirco de toto comitum numero, vix unum tandem & alterum, in aquationis societatem, infelicissimâ facundiâ, pertraxi.

TRES ad manum erant utres coriacei; quos, navi Britannicâ profugi, piscatores ad nos attulerant. Hîs igitur ipsis, pro numero, tres instructi juvenes, consensu vadimus; cæterîs nostris, excursionem nobis prosperam, magis optantibus; quàm sperantibus. Erat viæ principium aliquousque, terræ clementiâ, placidum atque molle. quod tamen, quantumvis æquum; socii mei, tanquam asperrimum, calceati peregerunt; consiliô salutarî quosvis in casus intenti. Mihi verò contigit; nudîs ire, tam tibiis, quàm pedum plantîs. Quanquam enim, quotiescunque per scabra, salebrásque pergeremus; pedes totos etiam ipse consvêssem operire, vulneribus decli-

declinandis: ſiquando tamen (ut ſæpiùs) paluſtria nobis, aut arenæ littorales, ac ſabulum, occurrerent; moleſtiæ redimendæ gratiâ, pedeſtria tegumenta ponebam. Tunc tibialia pariter, & ſoccos, de cingulo potiùs, quàm de crure ſoleáque, geſtabam; ne glareis (ut fit) lapillíſve, neu' ſalſugine putidoque luto, refertus hic amictus, plus eunti gravaminis, quàm opis, afferret. Tantummodò, ſub hoc ipſum tempus, calceos ne de zona quidem, veteri more meo, ſuſpenderam: ſed, quòd itineris initia tam oculis, quàm pedibus perplacerent, ad PEDIOSAE ſarcinas contemptim penitùs eos abjeceram. Hôc nudipedum ritu, per campos primùm æquabiles incedebam; tantùm non delicatè: certéque ſine notabili progreſsûs mole. *Charitatis* enim, adversùm ſitientem PEDIOSAM, *affectus, moleſtiam omnem demitigârat.* Non multo verò, poſt iter inchoatum; arenoſos iterum in locos eſt ventum. Illic humanorum veſtigia pedum obſervavimus; ingens regionum ignaris ſolatium; & accolarum (ut rebamur) haud ità procùl diſtantium, argumenta non obſcura. Suſtulimus ergo pariter cum voce manus: ac TER OPT. Numini gratias habuimus; quòd in loca culta paullatim deducere nos cœpiſſet: ſed (prôh dolor!) ignari rerum, & immemores humanorum eventuum Labyrinthi. Quippe, qui poſſemus iiſdem veſtigiis, tam ad Caci latronis antrum; quàm ad Herculis Servatoris Aram, deduci. Poſtea quidem ſanè compertum eſt; nec Hiſpanorum pedes ea viæ ſigna, nec omnino Chriſtianorum, impreſſiſſe: ſed illàc vagatos bar-

baros, Americæ cultores; &, quod omni terrore tristius esse debuerat, verissimos Anthropophagos incessisse. Quanquam enim procùl locis iis (& ad hybernum scilicet Solis ortum) Brasili degant, humanæ carnis voratores; procùl quoque Caribes, Canibaléſve, paris farinæ mortales, ad Orientem æstivum absiti: Tamen Occidentalior etiam America; nec non, quâ parte Boream, Hispaniolam, *Hispaniámque Novam* respicit: eorundem gulonum imitatoribus non caret. Et hi, nec audaciâ Brasilis, nec robore virium; multóque minùs, morum atque dentium feritate, cedunt.

Nos interim, futurorum *ignaros, & ideo Periculum, tanquam magnam felicitatem, adorantes*; nihil isthæc consternabant. Immò, præcipitî passu, ruebamus ignotum in discrimen, destinatámque menti sylvam; tanquam veriti, tam præclaram occasionem damni facere. Sed Sylva quidem illa, quæ jam dudum ante nostros oculos, ac longô tractu, steterat; subduci repentè nobis est cœpta: posteaquam ipse vestigiorum ductus, nos ad arbustum quoddam deduxit, quod itineris ferè circa medium surgebat. Id, spatiô loci diffusum, & amplum; atque præter hoc virgultîs, præcelsísque thyrsîs subrectum ac densum: omnem nobis ulteriùs positorum nemorum prospectum intercluserat. Ad ea tesqua nos, humanorum (de quibus memoravi) pedum notæ, semper adhuc arenis immanentes, pertraxerant: à quibus, ad scrupulum usque gradu gradum consectante, nusquam exorbitaveramus. Erant autem tesqua veriùs,

quàm

quàm arbuſta dumetáque; difficilia profectô perplexáque; ſed tamen perrecturis vincenda neceſſariò, perrumpendáque. Quæ progrediendi difficultas ſimpliciter comites meos; at me graviùs, & duplici malô, maſtabat. Nam, quòd virgultis internatæ ſpinæ, dumíque, rhamnorum in morem horrerent; non poterat nudato corpori, per medium eorum tendenti, contingere progreſſus indemnis: cùm præſertim, ævô longo brumíſve derupta, paſſim acuta ramalia, ſpinoſáque fragmina, ſemitam omnem operirent. Et hoc tantum incommodum, Socii quidem mei manibus duntaxat (utcunque veſte tectîs) excipiebant: digitíſque modicè cruentatîs, dum vepreta perfringunt, viam aperiebant; inviolatîs membrorum reliquîs. At mihi dextrâ ſimùl ſiniſtráq; dimovendi ſentes, ſimùl pedibus undequaque renudatîs proterendi: corpus univerſum, vulneribus proſciſſum, largo ſanguine pingebant.

Tunc ergo demum reputare cum animo meo cœpi; quàm abſurdè, quámque negligenter & improvidè feciſſem: qui, *tam prolixum in iter, tam breve conſilium attuliſſem*; &, adversùm tot vulnera, non ſaltem corio (quod minimi tamen negotii fuiſſet) ſoleas obarmâſſem. Et ego quidem, aut incuriam meam, aut ſtultitiam; aut etiam (*quod* Iratis *tritiſſimum eſſe ſolet*) *infelicem nativitatis meæ* Stellam *incuſabam*. cùm inter hæc tamen, de me Stellarum opifex optima quæque Sidera Fatáque diſponeret: &, ex ipſa calamitate mea, ſuo more, Salutem (ſed retrogrado tramite) provocaret.

VIII. PRINCIPIUM incolumitatis meæ, tanquam insequentium bonorum semen, ipsi Socii jecêre. Quibus tamen ego, mirabilî Divinæ Providentiæ circulô, periculorum ac mortis initium, inscius invitúsque struxi: dum & ego meum illis consilium approbavi; nec minùs illi mihi suum. Sic est autem acta res: & priores illi, tragœdiæ suæ stravêre scenam; *Quid tu, miser* (inquiunt) VICTORIA? *Tu tantô sanguine* (nam cruentatos pedes videbant) *tantillam emis aquam? & omnium laceratione membrorum, exiguum alieni gutturis refrigerium investigas? Scimus enim, & negare non potes; te non tam pro teipso, quàm præcipuè pro* PEDIOSA *tuo, sitire. Miseret autem nos (mediusfidius!) & multùm tui miseret; adolescentis, in omni contubernio nostro tenerrimi; minimè tamen omnium, ætatulæ tuæ parcentis. Quin tu potiùs,* PETRE; *quin aliquando temetipsum respicis? Revertere, per quidquid divinum est! siquid nos, siquid tuos, & matrem, atque adeò* PEDIOSAM *ipsum amas. Nam hunc tu, siquid humani patereris, tot ipsius caussâ plagîs confectus; tecum unà confecturus esses. Hoc ergo potiùs, cujus nos auctores tibi sumus, fac; & redi, si sapis. En, utres (uti vides) nostri, capacissimi sunt, tuóque, propemodum in duplum, ampliores. Ex istis ergo tu, tuúsque* PEDIOSA; *quantum voletis, tantum bibetis: simulac nos, fontium potiti, recurrerimus. Tantùm nunc, amabò, revertere!*

NON *fuit difficile,* PERSVADERE *reditum homini: quem* hinc quidem *tot difficultates*; illinc autem tot promissa *circumstarent*, ac preces. Statim itaque *vale* dicto, gradum simùl utrémque refero. Sed, ecce, medio regressu,

comitum

comitum alius quidam, ex iis, qui subsederant, contrà graditur. Eum exemplum utique nostrum, ac sitis improbitas, de quietis desidia, tanquam釋 veternô quodam, excitârat; ad aquarum dulcium indaginem. Is ad me prior; *Quid est* (infit) *piger? & tu reverteris? quantúmque video, cassô, tam ventre, quàm utre?* Cuj, cùm ego raptim, & per compendium, caussas mei reditûs detexissem; *At mihi* (clamat ille) *longè mens alia, major animus est. Contra tesqua, contráque spinarum morsus (sicut ipse cernu) pedum arma robusta sunt: calceique sutissimi: sed uter nullus. Tuum igitur culleum mihi cede. Tu verò, quô cœpisti tramite remeare, remea.* Simul, utre de manibus extortô meîs; ipse quidem præcessores duos cursu persequitur; & ad sylvam designatam contendit. Ego contrà, pæne mœstus, eô titulô, quòd inutilis ad omnia viderer aliis: sicut institueram, retrò pergo.

SED, ô lusum eventuum admirandum! Nam ego, quem sensim jam, etiam ipsum, aquæ penuria torquebat, & enecabat; inter ipsos vitæ supremæ tractus, in tutum vitam reposui. Socii contrà, qui mortem fatíque necessitudines, utroque pede, fugiebant; ii mortem invenerunt. Nam, quæ potest alia, de tribus illis aquatoribus, in cujusquam animo, conjectura vel suspicio, residere; quàm, eos explevisse diem suum? & id quidem per violentiam, alienámque barbariem? Interitûs quidem certè satìs clarum visum indicium est; quòd nec illo, nec adeò posterô die, quisquam illorum ad nos revénit. Ad summam! ne tertiâ quidem luce (quam ne-

mo facilè, jejunus, desertis in locis, trahit) recurrêre; quanquam ad meridiem usque Sociis præstolantibus; & oculos cominus eminúsque, tanquam in redeuntes, inutilî circumspectu vibrantibus. Omnes igitur, socialis opis desperatione tandem subacti, de trium aquatione pariter actum conclamamus: & eodem ipso, quem occupâramus, loci tractu, terram egerere sollertes; refossis cespitibus moliri puteum instituimus.

Neque defuit aut operi suus fructus; aut suis successibus instrumenta laboris. utique posteaquam, infatigatâ contentione, gladiolîs pariter nostris, & piscatorum asciis (tanquam sarculîs ac ligonibus) terræ duram indolem expugnavimus. Tandem enim, ad pedes circiter septenos demissô fossionis labore; scatebra cœpit affluere.

Verùm, *nequando* nobis *ullum*, naturæ cœlive *beneficium, sine facibus affunderetur*; eam fatorum invidiam, quam itinere reliquo toto sensimus, etiám in hoc fonte gustavimus. Erat enim, quantuscunque scatebat humor; turbidus, crassus, lutulentus; ac, præter hæc, marcido putore luridus, & insvavis. Ad summam! insipidus latex; ac (si verum confiteri volumus) cloaca veriùs, aut Stygia salsugo; quàm fons, aut Arethusa Sicula. cadaver denique potiùs, & tabum undarum; quàm scaturigo venáque viventium Aquarum. Sed scilicet; *Ante cupiditatem Necessitas fuit*! Quâ proinde nos perpellente, consultius est visum; etiam deterrimîs potiùs refici: quàm, per superbum fastidium, cum extremis incommodis conflictari. Sustulimus

mus igitur veriùs, quàm hausimus, frusta palustria: quodque spes esset, cum tempore defæcatâ fontanâ, limum in fundo desessurum; omnes, ac totos, pileos undâ replevimus. Ego verò futuræ seræque satietatis impatiens; neque contentus rore, tardissimè proventurô; statim immineo cupiditati præsenti: strophióque, quod adversùs narium stillicidia circumferebam, immersô; quantulum humoris supererat, ex limoso latice colligo. Deinde bibulam sindonem labris meis applico; lentissimóque sugendo ductu, potûs aliquid prolicio. Sed profectò tardè liquor, & inexorabilî quasi morâ procedens; propter spissam ac palustrem uliginem, mihì pumicem veriùs, quàm spongiam aut linteolum, aquâ tinctum, referebat. Donec ad extremum, vix ac ne vix quidem, gustulum magìs, quàm haustum, extorsi: Pauculísque stillis volam primùm, mox fauces utcunque subrigavi; non rigaturus, nisi, presè constrictîs digitîs, inter utramque manuum palmam sudariolum, madore roscidum, divexâssem. Tunc enim tandem expressam lympham ingessi gutturi siticuloso; propter extremam quidem necessitatem nihil respuenti; sed revera tamen sordes illas nauseanti. Fastidii porrò, tunc ructantis, gravi sensu mox ventriculus discruciari cœptus est; stomachi penetralibus eversis, ad vomitûs usque revomitúsque turpitudinem. Itaque factum est; ut jam *atrocius* esset, *Bibisse, quàm sitisse, tormentum.*

IX. CAETERUM nos, collectis vasîs; quoniam per ferarum metum, & incerta casuum

à barbaris, parùm tutum erat, iis in locis moram trahi; profectionem omnes uno pede resumimus: sciscitantes interim, & alternîs interrogationibus admirantes; *Ecqua tres Hispanos illos, à nobis ante triduum digressos, aquatio, vel exitus, excepisset? Quo nunc ergo loco? quibus indigenarum studiis, aut animîs, uterentur? Vivíne spirantésque circumirent? an potiùs, expletâ mortalitate, cum pluribus, in saculo diverso, degerent?* HAEC dum inter nos ipsi, vario sermone, nec sine misericordibus curis, agitamus; repentè, nihil minùs cogitantes, ecce, pedibus in unum aliquem de tribus utribus, impingimus; temerè jacentem ante progredientium oculos; & (quantum apparebat) ab aquis adhuc intactum. Etenim corneâ pæne duritie rigebat. Agnovi nihilominus (ô lusum & varietatem casuum stupendam!) agnovi meum ipsius hunc, nec alterius, fuisse culleum; aquandi caussâ, postremo de sociis, concessum: velut suprà memoravi. Conspectô, recognitóque testimoniîs omnium, aquali (qui nunc tamen tam neglectim projectus jacebat) intremuimus equidem, animo suspensi; Quid tandem aquanti socio calamitatis incidisset? Eámque sollicitudinem auxit oblata non multò pòst, eádem viâ, Panis bis cocti crusta; barbarorum, in maritimis Americæ, solemnis, nec à nobis ad id usque temporis conspectus, cibus. Ea, quasi per despectum abjecta, voluptatéque melioris epuli fastidita; volucribus nunc duntaxat in pabulum, aut mendicis, jacebat. His accessêre, præter cæteras funesti latrocinii conjecturas & argumenta; passim ad tricena

cena millia passuum, itinere toto dispersa conviviorum signa: relicti suis in cineribus ignes; &, adhuc semustîs stipitibus scintillantes, foci: denique, ne sim longior, cunctæ feralis lætitiæ cæremoniæ; quibus Americani (quoties humana corpora deartuant, atque glutiunt) cum indulgentiâ nepotantur.

Enimverò plenissima tunc demum omnibus facta fides est; Quòd, tantò pòst, nemo trium illorum ad nos remearet; eos, citrà dubium, à barbara palantium manu cæsos: & ad flammam, ac lignea verua, lentîs, pro more, circumactibus assatos, & absumptos. His ergo, *cùm Quietem in solo terráque sua*, sors improspera negâsset (quippe truculentô latronum ventre tumulatis) nos REQVIEM tunc pariter omnes apprecamur; & REQVIEM quidem, in patria meliore, SEMPITERNAM. Fluunt interim certatim, per mitissimi cujusque genas, piæ lacrymæ, lugubrésque ploratus. Simùl, in hæc, crudeles terras, crudeles mores ac mortes, exsecrati; celeri fugâ, totóque pedum studiô, demigramus: & (relictô, quem primùm institeramus, viarum calle) per amfractus obliquos, in loca devia deflectimus. Vt tutiùs autem falleremus; sine vocibus, sine vestigiorum ullo sonitu, per silentium compositissimum digredimur: &, affectatîs ultrò semitarum erroribus, insidias Anthropophagorum, quæ plerumque regias tritásque vias insidere gaudent, impræsentiarum feliciter eludimus, & irridemus.

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM,

SIVE

PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER X.

CAPITVM BREVIARIVM.

I. *Divinam erga se curam, Petrus animo grato recognoscit, & adorat: quæ se ab anthropophagis servâsset. Immani fame stimulati Socii, vertuntur tandem ad crudos cibos, & avium cadavera: ad quæ devoranda, Victoria se sacrâ profanáque Philosophiâ inducit & confirmat.* Comment. pag. 92.

II. *Durante eádem, & crescente, inediâ; Petrus colubrum conficit; confectúmque, clanculum cogitat absumere. De Cubanis serpentibus, mira.* Comment. pag. 93.

III. *Vescentem Victoriam, duo sociorum deprehendunt; invidéntque. His ipse, de colubri æquali portione litem moventibus, prædæ partem concedit: reliquâ totâ ipse fruitur.* Comment. pag. 93.

IV. *Ad trifidum, ingentémque fluvium perveniunt. Quem, dum, extemporali compactâ rate, ad corporum alimenta conquirenda, Quattuor è Sociis trajicere conantur; fractâ scopulosam ad Insulam rate, in gurgites excutiuntur.* Comment. pag 94.

V. *Naufragorum territi clade cæteri, ultimam ad desperationem, lamenta, mortísque certam*

tam exspectationem, convertuntur. Victoria verò, etiam ulteriùs progressus tristitiâ, in solitudine sepulcrum sibi conchylio effodit. Ad illud subeundum, se precatione supremâ comparat. Comment. pag. 94. & 95.

VI. *Petrus in conditorium, quod sibi fecerat, descendit: ibique compositus, mortem ac tribunal divinum, præstolatur. Cur crediderit, sibi summam horam instare? Sepultum, Sacerdos tandem jocis seriisque resuscitat: &, invitissimum licèt viribúsque destitutum, ad Socios reducit.* Comment. pag. 95. & 96.

VII. *Reductum, ac frigore prope enectum, Socii, exstructam ad pyram, reficiunt. Is, ex calore conceptâ siti, poscit aquam ex fonte, quem interea comites in littore proximo aperuerant. Aquator, pro unda Cancros apportat, & uberis obsonii lætum nuntium.* Comment. pag. 96. & 97.

VIII. *Ad cancrorum capturam, inter tenebras, concursant omnes. Eos ad rogum, maxima copiâ, referunt; coctisque, ad plenissimam saturitatem vescuntur. Petrus, non ventre tantùm, sed & vestimentîs impletîs, ad ignem nocturnum sedens, consopitur.* Comment. pag. 97. & 98.

TUNC ego primùm, collectâ (velut post longum somnum, deliquiúmve) sapientiâ; Numinis agnovi circa me sollicitudinem. Tunc, defixîs humi poplitibus, illius adoravi Providentiam: ut, quæ me per eadem discrimina, cum iisdem comitibus, in idem vadentem exitium; non tamen eodem voluisset interitu mactari. Quibuscum si calceatus ambulâssem; in mortem minimè du-

biam profectus, & corium perdidiſſem & vitam. *Ità* SALUTI *multis ſæpe fuit; Neceſſariis caruiſſe: contrà verò damno peſtíque, Copia.* Sed interim Socii (dum ego gratiis perſolvendis intentus ſum) progredi, feſtinare, pedum omni conniſu laborare, prævolitaréque; propterea, quòd locis tam ſuſpectis moras trahere, ſtolidum appareret. Eos ego nihilominus celeriter conſectatus, tandē aſſequor: ac, necubi divulſus eorum conſortio (ſicut quondam) in vetera mala reciderem; veſtigiis ſocialibus religiosè poſthac inhæreo.

TRIDUI fuit iter, per inculta vaſtáque lapidum fragmentîs loca, pérque ſabuloſas terras: nullo victûs humani, nullô potûs, ſubſidiô; quippe rerum omnium, quas natura flagitat, ſterilî nudáque regione. Tantummodo paucul æ, quas (ut reor) gravis aër dejecerat, volucres, hàc illàc jacebant ſparſæ: jam pridem putore graveolentes; & in tabum, exedente die, ſemireſolutæ. Suſtulimus nihiloſecius earum fluentia cadavera; crudáque, ſicut erant, invaſimus; utique, poſteaquam nec ignis tunc ad uſum, nec adeò chalybs ad manum, aut fomes fuit. Nam ignium omne ſuſcitabulum, ſociorum quidam ſecum abſtulerāt; ex eorum numero, qui complures ante dies à nobis perierant. Itaque truculenta, veréque lupina, fuit illa gulæ rabies; quæ nos ad hanc neceſſitatis obſcœnæ deduxit ingluviem: cùm, in tam abſurdo paſtu, miſta pariter coirent, hinc edendi deſiderium, illinc glutiendi nauſea; cupidóque ſimul, & horror ciborum, nos torquerent. Sed mihi tunc in tempore profuit; jam olim in

teneris

teneris APOSTOLICA *Gesta*, Divo Lucâ scriptore, volutâsse: non quidem ad vitam pro CHRISTI legibus impendendã: quod fecisse fertur ex eorumdem lectione, DOMNA, Sacerdos quondam superstitionum; postea Martyr. Non (inquam) non ad sanguinem tunc fundendum, illa me lectio stimulavit; sed ad vitalem potiùs spiritum prorogandum. Succurrit enim tunc memoriæ meæ, *Linteum* illud *cœlô demissum*; omni quadrupedum, reptilium, alitúmque colluvie refertum: & in mentem venit vocis illius, super PETRUM in ecstasi tertiùm devolutæ; SURGE, MACTA, COMEDE! *Quid tu?* (dicebam egomet mihi; fastidium animi mei, per victoriam meimet, increpitans) *Haccine morticina notißimarum avium, spurcißimis illis peregrinísque monstris,* APOSTOLO *propinatis, sordidiora tetrioráve sunt? Aut tu,* PETRE, PETRO *sacri collegii Principe, melior, major, dignior? Quin* SURGIS *itaque tu quoque? conviviúmque, nullius indigum lanionis, ac jam ab ipso Fato præparatum, absumis? Prætende tantummodo manûs alterius digitos oculis: & eos operi. manu verò secundâ. dentibus oriq; tuo frusta, quæ nunc nauseas, ingere: putáque, tanquam certum; Te nequaquam incoctam, aut vitio scatentem, volucrem: sed Aprugnam grate putidulam, sed vitam, sed salutem, sed multos annos, devorare.*

Dicebam ista, diffidenti licèt, multúmque discordi, stomacho; quin etiam, creberrimâ ructatione, jam in antecessum, reluctanti. NEC *enim* INVITAM *Naturam rationibus ullîs coëgeris; Vt libenter acceptet, quod ab inti-*

mis abhorret: útque sordes ac fastidium, vertat in delicias & voluptatem. EGO tamen nihilô segniùs intrudebam (etiam recalcitranti gutturi) totas mortis reliquias; quæ mihi, partitionis jure, de volucribus cesserant. Et, quanquam defluente per gingivas sanie; vermiculísque, de corrupta carne, sub dente crepitantibus: tamen generosè, velut per summum Genium, quidquid inveneram, abligurivi; dictitans subinde, quodammodo per intercalarem sententiam, ipsi mihi: NIHIL, *mi* PETRE, *nihil tam* INSIPIDUM *esse potest*; *quod* IMPROBA *fames non stomacho conciliet!*

II. EQUIDEM hâc philosophiâ tantum profeci; nihil ut esset, quod post eam diem non vescum & utibile ducerem. Irritavíque potiùs (si confitendum verum est) quàm consopivi placavíque, famem; primæ dapis istius audaciâ. QUIS *enim*, RUENTEM *semel in vetita gulam, sistat; tanto visceerum incendio?* Necdum igitur penitùs consumptâ volucrum Libitinâ; dum (velut aliud agens) huc illuc oculos meos circumfero; derepentè COLUBRUM observo; non contemnendi corporis tractu, se de vicino scopulo gyrantem. Non eram tunc memor NESTORIS illius mei, prisci navigationum comitis; quem sæpius narrantem audieram, cùm diceret; *In* AMERICA, *mi* PETRE, *non tantùm in usu sunt cibi, natura dictamine pretiosi, probatíque: sed scito; Tam inhumanum hîc nihil esse, quod non humanos ventres intret. Nam & sui generis ortúsque mortalibus, indigenæ pascuntur: ac præter hæc etiam*

SER-

SERPENTIBUS. *hîs Brasilorum populi quidem epulantur; sed innoxiis: & non paucæ præterea gentes hujus cœli; si non tanquam deliciô, certè tamen, velut alimentô.* CUBANOS *autem Insulanos, jam non Anguibus duntaxat, sed propemodum Draconibus victum exercere, perhibent; vægrandibus quidem illis, at venatu captúque facillimis: molli pelle, mitissimâ carne; præpinguibus atque crassis: venenorum interim ignaris, ac proin indemnibus.* Addebat etiam; Ex illis vastis Serpentibus nonnullos esse Carnivoros; svetósque deglutire bestiæ quoddam quadrupedis genus, magnitudine partim léporum, partim vulpium Europæarum. quod animal *Guabiniquinácos* vulgus indigitat. Fuisse quoque; qui septenas octonásque meminissent id genus animantes, ex unius Colubri Cubani visceribus, ante coquinam, erutas; ac miraculo convivis transmarinis fuisse. (*a*) Talia complura mihi NESTOREM retulisse, frequenter postea per otium mecum retractavi. tunc autem eorum nihil in memoriam erat; dubitaturo cæteroquin, tam periculosæ fidei tentamentum subire. *Maluissem*, haud dubiè, *credere; quàm experiri.* Sed, *quid facias in fame, reliquorum omnium immemori; tantúmque sui sollicitâ?*

Confestim ergo, nullâ carminum aut incantationum curâ, solus ac silens, in anguem conspectum insilio. Pressum pedibus, & occupatum, præfoco: reluctantémq; collo, caudâ, sibilis; gladioló meô, quo tum scipionis vicem per ardua nitebar, contrucido. Deinde, postquam cum cruore simul venenum (si-

quod

quod infuit) lentâ compressione destrinxi, totúmque tabum non negligenter elisi: persuasi mihi tandem; quidquid in Colubro pestiferum latuisset, id ad innocentiam usque defluxisse. Quare post eandem (in qua prædam oppresseram) rupem, suspenso me gradu refero; tantúmque non, clam sociis, suffuror. Illic dentibus, adhuc quidem avidissimis, cæterùm modestè mandentibus, ac sine vescendi strepitu laborantibus; viperam occisam invado, depascórque: delusurus (sicut opinabar) & famem pariter, tam opimîs rarísque dapibus; & sociorum meorum conscientiam, fraudulentâ taciturnitate.

III. SED nempe; NULLA *Felicitas satìs, vel adversùs Invidiam, vel adversùs Inopiam, latet.* Vescentem enim me, de nostris duo, qui proximè radices scopuli consederant, speculati; nidoréque crudæ carnis (ut præ se ferebant) excitati, quod res erat, confestim subodorantur; ac me vestigant. Sensim deinde pedum meorum notas, per sabulosum ascensum, insecuti; clamore PETRUM suum cient: ac denique, post saxum sedentem, deprehendunt, tunc vel maximè colubrinis cupediis illaborantem Aggrediuntur illi me precibus: ac tantùm non vi, tantùm non per rixam, expugnant: in partem voluptatis ut admittantur. Animam cæteroquin & spiritum damni facturos se; nisi misericordiâ meâ, communísque calamitatis respectu, servarentur. Quid multis? Victus illorum importunitate, non modò manus; sed & fortunæ meæ portionem, flagitantibus dedi. Quo ferro Serpentem confeceram; eodem

eodem confectum & jam ambesum, partior: capite collóque, cum corporis dimidio, Sociis duobus cedente; mihi verò, (quia sic urna sórsque tulerant) alterô corporis serpentini dimidiô, cum caudâ, retentîs. Nec tamen fuit (ne sic quidem, post tam profusam indulgentiam meam) apud illiberales animos, altercandi finis. Litem mihi novam intendunt, *more mortalium avarorum*; *quos nulla nec gratia, neque Iustitia satiat.* Quoniam enim viscera cernebant, intestináque colubri, superesse: contentionis funem ex ipsis lactibus extísque viperinis, trahere cœptant. Flagitant, instántque precibus, importunitate, minîs, invocatione denique Legum; UT, quoniam hæc Indivisa remanerent; in *Partitionem* ac *Sortem legitimam*, etiam ipsa venire paterer. Putâsses, si clamorem rixantium audisses; *Ajacem inter Vlyssémque, super armis Achillis occisi*: non super unius Anguis sordibus, *coram Agamemnone, regum rege, contendi.* Sed nempe, vici tandem ego, nullo litis arbitro sequestróve; sed tantùm injectâ fortiter, in rem controversam, utráque manu: Cum adversùm competitores interim magnâ facundiâ, totísque faucium viribus, declamitarem; ÆQVUM esse, QUOD *suum cujusque foret, suum fieri maneréque.* PRAEDAM, *venantis esse debere, non, Intervenientis*; BONUMQVE *Derelictum, Primi* (quod ajunt) *occupantis.* Quantò magìs igitur, hoc qualequale spolium; interfectoris ac *Draconicidæ* periculô, sanguinéque, partum? His illi *forensibus* auditîs *tonitruis*, conquievêre; ratione tamen, quàm voluntate, promptiores. Ego contrà,

Posses-

Possessionem, quam asserueram, adii. quam ne quis novus turbaret casus, aut recens interpellator extorqueret; confestim ad fibras ultimas usque deglutivi: spectantibus, ac nequicquam infrendentibus, æmulis meis.

IV. QUARTUS interim Dies illuxerat; ex quo primùm tempore campos illos, rupibus arenáque squalidos, ingredi cœperamus: dies ater & nubilus; præcedentibúsque, nec Sole mitior, neque successu secundior. Etenim nec ille quidem ulla vitæ subsidia famelicis monstravit: ac, præter hoc, omnium ignaros ad fluvium deduxit quendam, aliis geminis connexum amnibus; sanè profundis, iisdémque rapidis, vastis, ac vorticosis. Eorum, sub unam collectá mensuram, latitudo; sedecim stadiorum spatium, citra controversiam, explebat. Illic aquarum fuit abundè, sed maris salsugine corruptarum; ac, propter hoc, ad leniendam sitim, nihil servientium. In ascopéris porrò vidulísque nostris, non coctus cibus, non crudus; non aridi crusta panis, non fragmen aut micula, restabat. Quod gravius est, ac vel pecudibus conciliare misericordiam debuit; ne ripa quidem ulla trium amnium (vel citerior, vel ulterior) virenti gramine, vel herbâ, fertilis apparebat. quorum tamen gignentium pabulô radiculísve, penuriam extremam mitigâssemus.

MANIFESTUM igitur erat; nos omnes in supremis, inevitabili necessitate, consistere: quippe, quos mortalium omnium miserrimos, non jam res tantùm, sed omnis prorsus exspectatio meliorum, ipsúmque consilium,

lium, defeciſſet. Cùm autem multas in curas animum divideremus; ac, poſt ſeriam deliberationem, aliud alii placitum animo ſediſſet: tandem ad veteres, & hucuſque ſemper eventibus damnatas, ſpes convertimur; POSSE *rudi navigiô, vel tumultuariâ rate, ſuperari truces undas. poſſe, parvâ remorum contentione, magna comparari bona; fortunatioréſque denique terras aperiri. Sed, quoniam uni fabricæ periculosè totum contubernium imponeretur; utpote, quod ipſo pondere, moléque tot corporum, degravaturum eſſet infidam trabium compagem: prudentiam fore, per partes ac ſingillatim, Quaternos ſenóſve tranſportari; nequo lævo caſu, ſimul omnes conferti, mergeremur. Sic utique vecturam Sociorum præcedentium, ſubſecuturis aut præludium atque ſtimulum futuram; aut (quod clementia Superûm prohiberet!) dehortamentum, & conſervandæ Salutis exemplum.*

Cùm hæc ſententia cunctis denique probaretur; morâ nullâ materies comportatur. Fieri nectíque ratis incipit: ac, junctis per diem illum noctíſque partem operis, & improbô ſtudiô; manè poſterô, priuſquam omnino diluceſceret, flumini proximo compacta machina demittitur. EAM *Quattuor*, ex omni Sociorum numero delecti, viribus audaciáque promptiores, occupant: &, adhuc ſubnigrante crepuſculô (ne nobis ſucceſſuris in mora ſint) properè detrudunt, propellúntque; nullo neque remo, neque palmulâ: ſed tantummodo, quas tum caſus obtulerat, vexúris. quod genus arundinis Americanæ (ſicuti non ſemel dictum eſt) firmum ſpiſ-

ſpiſſúmque; ſoliditate ſuâ fluctibus everberandis valet. His armamentis, adversùm fluminis impetum, haud uſquequaq; ſatìs idoneis; quoniam latitudo, remis ſveta, deerat; ornati magìs in ſpeciem, quàm ad neceſſitatem inſtructi, navigabant. Sed amnis vix medium attigerant; cùm, incitantibus ferociter compagem aquîs, & teretibus vexúris fruſtrà contra curſum obnitentibus; tenuî ſpartô colligatæ trabes ſolvuntur: & ad Inſulam quandam, rupibus prætextam, affliguntur. Vectores autem, fractâ rate, gurgitibus, ante noſtros oculos, hauriuntur.

V. TUNC demum clamores, & ultimæ complorationes; qualibus, in charo funere, ne præficæ quidem altiores ederent. Tunc mens omnis, ſenſúſque, conſternatis éxcidit: obverſante, ſingulorum obtutibus, tenebroſâ quadam caligine; venturæque mortis imagine formidandâ. Tunc membrorum tremor; tunc genuum poplitúmque dejectio; tunc immo de pectore prorupti gemitus, & voces, ac fletus, &, ſua deteſtantium errata, luctus; tunc, certatim ad Sacerdotem accurrentium, & flagitia ſua fateri præoccupantium, confluxus, ſtudium, ardor. Tunc, ut quiſque delictorum veniam prior reportaſſet à PETRI *Clavibus*; priorem idem, in animo moribúſque corrigendis, ſe præbere; prior odia ponere; delere de mente ſimultates; alter alterum amplexu ſtringere; miſtíſque caſtiſſimô ſvaviô lacrymis, veterum offenſarum mutuam gratiam, vel dare; vel rogare ſimul, & accipere. Tunc (ut in ſummam omnia conferam) Horæ ſupremæ ſeſe ſinguli, per omnia componere.

Quæ nos dum agimus, aliorum omnium, præter Æternitatem, obliti; tempus interim matutinum decedit: & claro Sole meridies accenditur; paullò pòst secuturo frigore brumosi vesperis extinguendus. At nos, tanquam extremùm conspecto Sidere; jámque deinceps non nisi perpetuam in Noctem abituri: *vitiô, miseris omnibus solemni, Lucis odium concipimus. Hoc enim habet* OMNIS *Calamitas enormis; ut mortis desiderium, & vitæ fugam, sentientibus infigat.* IBI tum ergo nos silentes, horridi, pallentes, dejectîs oculîs atque frontibus, alius ab alio digredimur: & sibi quilibet, quam mente finxerat commodissimam, latebram indagamus. Eam cùm pro se quisque reperisset; insidemus, non jam ut Secessum ac Speluncam: sed planè, tanquam Sepulcrum atque conditorium. Vsqueadeò Mori destinaveramus.

Ad me verò quod attinet; libenter equidem confitebor vitæ desperationē; &, *Constanti* viro parùm dignam, animi mollitudinem. Hujc tamen, æquos apud lectores, spero gratiæ futurum aliquid; tum ex ingenua culpæ publicatione: tum ex ætatis, quam tunc agitabam, teneritudine. Cùm enim omnes eodem mœrore, paríque mutui conspectûs fastidiô, dilabi cernerem: cùm observarem, ne PEDIOSAM quidem in veteri suavitatis officio durare (quippe *Timónem jam* prorsus, & *Misanthropum* effici cœptum: &, quid dicam plura?) cùm viderem, amicissimum quemque, jam, pro Pylade, vel Achate, Lucifugam & alienū sese gerere: non erubui tandem nec ego, de meo more consuetu-

ſuetudinéque decedere; MIHIQUE *ſoli poſthac vel ſpirare, vel exſpirare.*

Stabat in vicinia littoris (nec ità procul fluminibus, quibus incumbebamus) ſaltus ſylveſtris, aſperô ſcopuloſóque ſolô; nec, niſi rarîs admodum arboribus: ſed tunc (ut hyeme, modò depelli cœptâ, veréque vixdum initô) glabrîs calvíſque frondibus, ac lignô nudô. Tantùm in terra ſparſim arida folia, temeréque jacentes termites, indicium faciebant; Ante brumam hoc nemus viruiſſe. Viſus itaque ſolitudini meæ non alius locus commodior; in quo triſtibus curis ad ſatietatem indulgerem. Et erat in medio rupes; prominente ſurſum ac pendente ſaxo; tanquam in cujuſdam tecti morem. Introrſum autem, receſſerat is ſpecus aliquantò reductior; & ſumendæ quieti, ſeu conſidére liberet, ſeu decumbere, familiarior. Eò poſteaquā conceſſi: reputare mecum ipſe ſum orſus; QUAM *fluxa præſentis vitæ voluptas; quàm indeclinabilis Moriendi neceſſitas, & lex, eſſet mortalibus præſtinata.* SALOMONE *quoque*, IOBÓ*que (virorum regúmque præſtantiſſimus) conteſtantibus, utibilius eſſe*; VEL NASCI NUNQUAM, *in tanta præſertim mala: vel iiſdem quàm celerrimè Denaſci. Feliciſſimos eos eſſe, qui nunquam hanc lucem aſpexerint*: PROXIMOS *autem felicitati primæ; quibus extincta citò vita ſit: ac vel* MATER *facta* SEPULCRUM.

Inter id genus cogitationes, non tantùm ad funeris uſque cupidinem proceſſi; ſed etiam (ut quàm citiſſimè finirem) ad impetum, atque feſtinationem. Ea duntaxat adhuc, neque tamen admodum ponderoſa;

cura

cura mentem lancinabat; NE MORERER *incompositus: néve putrescerem insepultus.* Itaque, qui probè scirem, & Hispali quondam de cathedris audîssem; IOANNEM, Servatoris nostri corculum, & inter Evangelistas Prototheologum, divina virum prudentiâ fuisse: cuj nihilominus in curis non ultimis tumulus fuerit, posteaquam ad suprema se venisse cognovisset; Nam, pro corporis sui mensurâ, foveam egeri jussisse: moribundóque proximum (sed tamen adhuc spirantem ac vivum) in eam descendisse: Rumorem tunc illum, seu certum, seu fide fluctuantem, secutus ego; constitui, memetipsum, antequam penitùs defungerer, præsepelire. Sed ad hoc tantum opus, nec in promptu ligo, nec sarculum; ac nec aliud ullum ferramentum erat. Nam gladiolus quidem, quo præcingebar; in proximâ putei fossione subhebetatus, præfractóque mucrone mutilus: in humo petricosa nullis erat usibus futurus.

Sed huic quoque difficultati remedium ipse casus obtulit. In æquoris enim orâ, meditabundè (sicut fit apud sollicitos) oberranti; conchylium inter cochleas obtigerat prægrande. Hoc ego, cæteris maris exuviis insupèr habitis, solum deligo. Quoniam autem & oblongum erat; & acumine, propemodum in linguæ figuram, excurrente: visum est hoc instrumentum, palæ fossoriæ non tantùm formam exprimere; sed etiam vicem & usum præbere posse: si modò dextera, fortiter concham amplexa, manubrii defectum supple-

suppleret. Contentus igitur tam opportunô necessitatis ingeniô; Testam illam utraque manu corripio: tellurémque, quoad vires suppeterent, exsculpere sedulus; fossam funebrem, ad corporis mei proceritatem, extendo. nam de latitudine (quoniam membrorum omnium succum, & molem, macies exederat) sine cura penitùs agebam. Iámque contentionem laboris, ad quartum usque palmum, in terram demiseram; perfunctoriâ potiùs, quàm legitimâ, Sepulcri profunditate: cùm, ecce! pariter & nervorum debilitas, & soli durities inexpugnabilis, finire conatum cogunt; operíque, quamvis infecto, manum supremam imponere. Quare, projectâ conchâ; primùm quidem emortuis sylvæ foliis, in cumulum corrasis, monumentum meum insterno: TANQVAM *interesset, Quàm molliter, aut durè, cadaver cubitaret?* Postea verò, succidentibus animæ deliquiô genibus, prostratus; in cœlum palmas, oculos, gemitúsque protendo: precatus imo de pectore, neque siccis genîs; *uti clementia Divina vitæ præteritæ plenissimã mihi gratiam faceret: ut, qui Numen neque puer irritare, nec adolescens in vindictam provocare, veritus essem; homuncio paucorum annorum, sed plurimorum facinorũ jam statim interrogandus.*

CREDE mihi, quisquis in hæc incideris pervolvenda: Serius tunc, atque totus eram, in me deplorando; circumretitus formidinibus, non tam *horæ supremæ* (Cujus *Dolor aut nullus est, aut brevissimus)* quàm incorrupti Iudicis: Quippe, cujus æquissimus rigor supra Cassios omnes, & Thraseas, ac Reorum

rum SCOPULOS; quidquid erratum fuit, excutit: quidquid excussum est, deplectit; nullâ Minóis, aut Trium VRNARUM, fabulâ: sed verissimîs æternæ flammæ tormentis. Et tamen ista nos, secordissimi mortales, æternorum negligentes, præsentium autem incontinentes, & ebrii; quæ toties audimus, legimus, credimus: quamdiu vita durat, quasi per somnium tramittimus. Vbi verò mortis horror incubuerit; tum denique (quæ totis annis antehac stertuit) conscientia, suscitatur ac palpitat; totaque vitæ præcedentis accusatio reviviscit, intrà mentis reæ prætorium. *Ibi, severior omnibus Atticîs, Areópagus evigilat.*

VI. DEFLEBAM ista, talibus ferè, quæ posui, verbis; aliquantisper ingeniculatus. Sed, quòd hunc corporis situm, exhausta membrorum firmitas produci non sineret; in Tumulum denique, modò præparatum, plusquam semianimis, me demitto. Supinus illic protensísque pedibus, ac decussatim pectori superimpositîs manibus, cubabam: &, ad summam, per omnia sepultissimo similis jacebam; nisi quòd adhuc plorabam, & lamentabar. Nam, crescente Christianæ pœnitudinis impetu; voces mittebam, prioribus longè clariores: cum questu, cúmque planctibus, *ad* DEUM T. O. M. *ad* IESUM, *ad* MARIAM, *atque Cœlites reliquos*, unicè conversus. Id solum adhuc viventis supererat; ingeminatio precum: &, quod Mori me sentirem; manifestissimîs vitam inter mortémque luctîs. Ità quidem tunc ego suspicabar. Nam & hiabam frequenter: oréque diu patulo,

singultiebam, inflato collo, pectoréque toto succussó. Nec aberant arcti, per intervalla sua, meatus; ac, tanquam violenter intercepti spiritûs strangulationes. Vt proinde, fugientibus oculis, jam non nisi cœlum, ac peccata mea, cum amaritudine contemplarer.

PROFECTÒ tamen, & in ipsa re, nihil erant aliud hæc omnia; quàm picta quædam mortis præludia · mentísque nihildum expertæ, sed omnia suspicantis, figmenta. *Plurimum enim (si verum confiteri volumus) in juvenili corpore, non magìs ad ingenerandam, quàm ad expellendam, animam, roboris exigitur. nec à filo tam tenui, quale Poëtæ Parcis vulgò dant, spiritus dependet.* Hic tamen ego fatuus; quotiescunque stomachus arctaretur, inediâ vacuus: aut, siquando Serpentis, (adhuc indigesti) reliquiæ, ructum suscitarent: arbitrabar, animam exire; cùm densior tantùm halitus erumperet. Sic certè postea (nec aliter) mecum actum; periti medici, maturiórque ratio me docuerunt. Vt proinde videas; *Etiam* SCIENTIAM, *neque Parvam, esse: distinguere, fatum inter, & fati timorem*: NECULLAM ARTEM, ARTE MORIENDI, DIFFICILIOREM. Sed quis tunc, ejusmodi dictaminum rudi; quis, barbaras inter solitudines, philosophiam hanc aut præciperet, aut persuaderet?

ADHUC, & continenti ploratu, lamentabar; *miserum* PETRUM, *miserrimum* VICTORIAM, clamitans: cùm, ecce, derepentè vox alia virilior, & (ut videbatur, aliquãdo familiariter mihi trita) cœpit, cum Echonis resultu, meis auribus intonare; PETRE! PETRE!

VICTO-

VICTORIA! VICTORIA! Nec ſciebam, cujus hunc clamorem eſſe cenſerem; *Hominis, ánne ſpectri? Sodalis, an externi?* Tantummodo conſternatus, velut infernis quibuſdam reboatibus; omnéſque per articulos & fibras tremens, quid reſponderem, non inveniebam; utpote, fugiente ratione, penitùs extra me poſitus. Ingerebat nihilominus, aſpero repercuſſu (tanquam & ipſa de profundo rupis prorumpens) eadem illa vox, iterum, iterúmque revoluta; PETRE! PETRE! Donec ad extremum, at pertardè, ſuſpicari ſum orſus; SACERDOTIS noſtri paræneſin hanc eſſe. neque falsò. Nam, ita DEÔ fortunâque ferentibus, in eundem etiam ille ſcopulum; ſed prior, & abſtruſiùs, ſeſe conjecerat. Me verò, paullò pòſt ſupervenientem, ſeu minùs obſervârat aliquouſque temporis; ſeu prudenti ſilentiô diſſimulârat; quò cœptæ pietati meæ tantò quietiùs indulgerem. Ad extremum tamen, quia PERICULOSAM *deſperanti* SOLITUDINEM videbat fore; ſeſe pariter myſtes, ac nomen meum, prodidit: illis, quas dixi, vocibus mœrentem acclamando. Liberiùs deinde prolixiúſque (ſicut erat in affectu meî præcipuus) exhortari cœpit ad Patientiam, & animi firmitudinem; ad ſpem meliorum, & ad fiduciam, erga Numen, retinendam. *Eſſe perfacile* DEO, *languentium ſoſpitatori, depoſitarum valetudinum erectori, mortuorum animatori: mitigare caſus aſperos, diſtortam fortunam corrigere, ſecundare deſperata, profligare triſtia: vitámque ſeu fugientem attinere, ſeu conclamatam reponere, ſeu ſepultam, ex ipſis etiam cineribus, inſtaurare.* Cæterá-

que non pauca, supremæ sapientiæ mysteria documentáque, suggerebat; quæ Pietatem ipsius egregiè commendabant; & conditionis professionísque dignitatem insigniter addecebant.

SED, ut ego reor; MENTES *lethifera mæstitiâ sauciatas, nullum Solatium ex tempore sanat*; ibi præsertim, *ubi profundiùs ægritudo descendit in animum*; jam antehac incommodis præconsumptum. *Difficilè* certè, *mentes pertinaciter invitas, verba nuda molliunt*. Itaque pigrè respondebam: & ore frigidissimo (præter meum cæteroqui morem) hominis suavissimi civilitati vix gratias agebam; Doloribus (ut verè dicam) pæne confectus: ac præter hoc, veritus; tam bene jam, tam seriò compositam in DEO mentem, rursus humano commerciô disjicere, vel obturbare. Cogitabam enim identidem: mecúmque, quantum lingua succederet, mutiebam; QUID *Mortuo cum* VIVIS? aut, *quid* DEFOSSO *cum superstitibus, & vigentibus?*

AT non etiam ille similis rugæ vel supercilii: quippe naturâ moribúsque factus ad omnem humanitatem; & præter hæc, exercitatione longâ virtutis excultus: Sed (ut prudentior) in mei Solatio perseveravit. Mistîs itaque seriô facetiîs; miserum, quem diu ratione non potuit, denique *blandimentis* excitavit, atque *constantiâ: quæ duo plurimum habent virium, in exulceratis aliorum affectibus persanandîs*. Ergo, non tam, ut mihi leviùs foret; quàm, ne tam Bono Viro diutiùs gravis essem: pareo tandem exstimulanti; cubitóque connixus, de fossa meâ me proripio:

paul-

paullatim in genua, deinde totus, & in pedes, erectus. Sed officium, plantæ nullo pacto faciebant: & poplites, in ipso progressûs primi conatu succidui; reliquum etiam corpusculum, connexâ necessitate, secum ad terram trahebant. Eodem igitur, unde modò consurrexeram, relabebar. jacuissémque (credo) sine cura Salutis semper; nisi meus ille fidus & sacer exstimulator, alloquii sui beneficium etiam operâ manûs cumulâsset. Nam speluncâ degressus, cuj se spe quietis acclinârat; ad me contendit: visáque telluris effossæ superstitione, principiô quidem in cachinnos, innatâ jocatione, resolutus; ex me quærere cœptavit: *Quibus* CONSULIBUS, *ante quot Annos, animam egissem? IN PACE potiùs, an Martyrio, finîssem? Quánam* VIA? *Salariánâ vel Nomentanâ? quónam cœmeterio, Priscillæ, Callisti, Lucillæve potiùs Arenariâ*, SITUS *essem?* & *alia de piis salibus, Antiquitatis quadam reverentiâ: quæ nonnullis, per opportunum interdum jocum, memoriam refricant priscæ Sanctimoniæ; longè promptiorem; quàm per importunas inculcationes*. Vt vèrbo dicam: Mysta noster *animam simùl meam quærebat; & hilaritatem*. Sed mihi tunc conridere, volupe non fuit. Et ille, posteaquam me, deliquiis non prorsus fictis, exanimem deprehendit; omissis lusibus, Salutis meæ curam ope suâ, subjectísque lateri manibus, adgreditur. Restitutum in pedes, & humeris ipsius, velut scipioni, nixum; me tardè quidem, verùm aliquando tamen, ad Socios perducit.

VII. Ii, mitigato paullatim malorum sensu, pristinam ad alacritatem sese receperant.

rant. Et tunc reditu meo (cùm me jam inter vivos esse vix sperâssent) alacriores; gratulatione multâ reductum cingunt. Postquam autem ferè seminecem me deprehendunt; artúsque corporis affecti, non tantùm inediâ, sed horrore quoque frigoris enectos; *Et* UBI *moratus es?* (clamant.) *Ad scopulum* (inquam ego) *nullis unquam ab ævo Solibus accessum; & in scrobe gelidissima.* Confestim ergò, succiso sermone, regelandum me proximè pyram locant. Illi namque tantisper, *dum aut supervacaneam censent, aut noxiam* MOESTITIAM; vitæ desideria, quæ projecerunt, resumpserant: &, ad silicem alliso silice, flammam arentibus foliis sarmentísq; susceperant; exiguum ignem primò moliti. Paullatim deinde, contractis ramalibus; focum illum in legitimum luculentúmque rogum promoverant. Opportunissimus calor (fateor) non tantùm sanguinem mihi; sed prorsus animam revocavit; dudum priùs intrà viscera stupidam, &, ut videbatur, irreparabilem. Sed rediit ad sui sensum attonita mens; & ad vires pristinas, torpidum corpus. Itaque tandem ausus sum, exporrectiore fronte circumspectare comites; ac vividè singulos resalutare. Recensebat interim jam pridem Mysta noster (neque sine felle verecundiáque meâ) totam busti mei tragœdiam: &, *tanquam in scena* publicâ, PETRUM DE VICTORIA SEPULTUM *ludebat*; ridiculo planè mimô, *Dextrísque pariter & sinistris tibiis*, MODOS *facere* callidus. Ac socii, plurimùm delectati, certatim pro se quisque, nunc aggestu sarmentorum

in py-

in pyram; nunc hortamentis & plausibus, indignatiunculam meam accendunt; ut planẽ tandem, ac totus, calerem. Itaque *SITIM* etiam inter hæc concepi; *magnum, & DVLCE VITÆ revalescentis ARGVMENTVM.* Auditô verò, nescio quo sodaliũ, qui diceret; *Ibo, quoniam vesper est; & in cœna vicem vobis fontanam apportabo*: sciscitari sum orsus; Quid istud sibi promissum vellet: in solo præsertim omnis laticis experte? Tum illi; *Nescis,* ajunt, *nos in vicinia puteum effodisse, tantisper, dum tu Sepulcra conchyliis aperis, & tuímetipsius vespillonem agis?* Quibus ego; *Per fidem* (inquam) *itáne vos aquam? & ubi, quæso? Non procùl,* inquiunt; *ac scilicet in ipso littoris aditu, medias inter arenas.* Secundùm hæc ego, tardâ quidem, sed nihil ablaturâ fide, credulus; aquaturum, multis precibus, tanquam *cœlestem* quendam *Hydrochoum*, aggredior: ut meum etiam utrem, quem in Anthropophagorum campis nuper receperam, fontanâ repleret. nam, id ni fiat; undæ me penuriâ non minùs nunc, quàm paullò priùs frigore, periturum. Nec recusavit ille: sed, conjectus in pedes, ad maris oram, volare magìs; quàm contendere progredíve, cœpit. En autem! vixdum cursum ingressus, alacritate Iuvenis magnâ regreditur: ac, non absque gestientis animi significationibus, sublatóq; jam eminus clamore; *Me putabatis*, inquit, *aquas allatũ ire. Mutate, socii, spes vestras. nam aquarum vicẽ, Aquatilia vobis apporto: sicut ipsi videtis.* Simúlq;, vix credentibus nobis, vix præ

lætitia nosmetipsos capientibus (Tanta fames apud omnes invaluerat!) CANCROS offert, quibus sinum suum impleverat, utrémque meum: &, *Horum*, ait, *toto littore (quaquaversum id excurrit) non tam copiam, quàm exercitum: immò, verè Pluviam & grandinem, conspicietis.*

VIII. AD hunc nuntium, arrectîs omnium æquè pedibus ac desideriis, non segniùs emicamus & procurrimus; ac NERO quondam, exhaustis vectigalibus, ad ostentatas Africæ gazas; aut Hebræa gens ad coturnicum nimbos, in Arabiæ solitudinibus. Ac ne me quidem ipsum, quantumvis adhuc virium invalidum, corporis imbecillitas attinuit: quò minùs in partem tantæ felicitatis advolarem. Et certè neque narratio nos, neque phrasis narrantis, falsos habuit. Nam in agminis morem reptabant; &, *præcipitatæ pluviæ ritu*, natabant in sicco CANCRI: marísque marginem universum inundabant. Fortè sic usus tulerat; ut, ingravescente nebulîs vesperâ, dies justô maturiùs extingueretur: & NOX, ante temporis leges, ingrueret. Igitur, aperiundæ per caliginem viæ; cùm & lampades deessent, & lunæ nitor: raptim (ut in metu felicis occasionis amittendæ) singuli singulos titiones ardentes è pyra corripimus. Et alterâ quidem manu sibi quisque prælucebat; alterâ verò prædam congregabat; eámque tantam, quantam cujusque fames & vota caperent. Me certè, futurorum metuentem, simplex & præsens fortuna, non explevit: sed posteaquam sinum omnem ac thoracem infersi; femoralia

moralia quoque pedibus deripui. Tum extremitates eorum & foramina, periscelide geminâ substringens; tanquam vidulum quendam, aut peram, effeci; neque sine largo sociorum risu, reptilibus, quasi lagenam, implevi. Tandem in humeros sublatum pondus; ad consessûs veterem locum, multô comitantium applausu, reportavi. Neque tamen obliti sumus, & aquam ex puteo descripto petere; petitámque, quibuscunque cujque visum est, vasîs aut vestibus auferre. Posteaquam autem ventum est ad rogum nostrum; celeriter instauratis ignibus, in orbem omnes circumfundimur. Et alius quidem Cancros, ramorum furcillis insertos; alius tigillis in cuspidem exacutîs, stridentem ad flammam frigimus, ac torremus. Ità, concubiam in noctem usque, productus coquendi labor, & epulum est; ad omne votum & saturitatem interpositô frigidæ symposiô. Nec quenquam piguit extractæ (tales inter comessationes) horæ. Nam atrocem, ac superioribus omnibus violentiorem inediam; aliquâ tandem robustâ, compluréſque dies duraturâ satietate, visum est, exturbare. Nec abfuêre laudes atque Grates: quas *Hospitali Numini*, non tantùm vocibus; sed & intrà dentes ac præcordia, persolvimus: utpote, cujus manifestissimo beneficiô, nobis fame, lassitudine, consternatione consumptis, omni necessitudinis apparatu provisum fuisset. Oblatum enim erat (quanquam sæpius ante tempus hoc, tunc tamen opportunissimè) cibi genus ejusmodi, supra spem omnem, ac numerum; cujus, illo regionis universo

 tractu,

tractu, priùs nō simulacrū ullum aut umbra; quin neque chelæ vel exuviæ, comparuerant.

Iámque Nox erat, intempestâ provectior; & soporis admonitu Socii, quò quémque suus animus invitârat, ad quietem diversi concesserant. Me verò, necdum satis discusso totô frigoris torpore; focus noster, & pyræ propinquitas, svavi tepore detinuit. Ibi proinde, submissîs lenem in somnum palpebrîs; molliter, & pernox acquievi.

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM, SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA, LIBER XI.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Victoria, postridie experrecto, tres naves, barbaris refertæ, offeruntur. In terram exscendit Reguli Americani filius; cujus vultus, habitus, ornatúsque describuntur. Hic Victoriam, ac deinceps Socios illius, salutatione munusculísque colit.* Comment. pag. 98. & 99.

II. *Eorum quoque, qui Reguli filium stipabant, cultus incessúsque describitur. Socii, à barbaris circumdati, poscuntur arma; tanquam laboris pretium. Ea barbari priusquam accipiant, ex pacto navigium emittunt; in quo naufragos quattuor pridianos ex insula reducant.* Comment. pag. 99. 100. 101. 102.

III.

III. *Mysta Hispanorum, facetâ dextráque fraude, & Summi Sacerdotii simulatione, à barbaris non tantùm honorem, sed gallinas etiam ac lautia cætera, extorquet, pro se totóque comitatu. De Poculis, ex arundine Americanâ.* Comment. pag. 102. & 103.

IV. *Humanitate paullò pòst in perfidiam conversâ, Idololatræ Hispanos, captivorum more, in naves compellunt. Transpositos, & ipsi, & in ripa constituti Latrones alii, dispoliant; etiam illis, quæ modò donaverant, receptis. Spoliatos, cum sannis & contumelia, destituunt: &, quo auctore perfidia?* Comment. pag. 103. fin. & pag. 104.

V. *Narratio, de Mauro, patre Iuvenis, Ducis latronum, qui Hispanos dispoliârant. De Novem Hispanis, qui antehac se à Victoria Sociísque abjunxerant: déque eorum tragico exitu. Retegitur denique tota dolosæ liberalitatis, erga Socios simulatæ, prima & vera origo.* Comment. pag. 74. suprà. & pag. 75. & infrà, pag. 100. & 101.

VI. *Mœstos in ripa Socios, ob rerum omnium nuditatem, Sacerdos potenti eloquentiâ erigit: &, spe melioris fortunæ impletos, ad continuandam profectionem impellit. Victoriam, denuò ab Sociis avulsum, & omnium inopem, asservati nuper cancri, sustentant: donec comitatui tandem restitueretur.* Comment pag. 104. & 105.

POSTRIDIE, cœptâ jam luce; somnô spontè meâ resolutus, oculos adhuc insvetos circumago: repentéque video, Tres capacissimas per flumen (quod ex adverso decurrebat) actuarias incedere. Mihi tamen non actuariæ, phaselíve; sed toti-

dem onerariæ prægrandes, apparebant; per crepuſculi (velut opinor) ludibrium; quod caligine vaporéque ſcintillantis Horizontis, in majus pleraque parva conſuevit intendere. Tam inſperato ſpectaculo vehementer equidem obſtupui: juxtáque, ſpem inter ac metum, anceps; de loco, quem nocturnâ quiete preſſeram, corpus corripio: nulláque paventis animi præbitâ ſignificatione, ſeu pacem illæ naves, ſeu bellum portarent; in fluminis crepidinem obvius progredior. Ibi rerum eventum opperior. Applicatur interim navigiorum unum, quod cæteris principari viſum: IUVENEMque præcipui roboris, ac proceri corporis, in ripam exponit: poſt hunc cæteram vectorum turbam.

Is porrò, qui primus ac princeps exſcenderat, Matre genitus Americanâ; ſed Mauro patre: genus utriuſque colore vultûs, & oris ferociâ præferebat. Cujus de patre pauca paullò pòſt, ſed ex alto, repetenda venient. Hujus Filio, de quo mihi nunc ſermo, furor in oculis; Mars atque latrocinium in manibus, erant; quippe dexterâ lanceam; alterâ ſagittas, in faſcem renodatas, geſtanti. Collo verò torquem demiſerat, auro ſolido ductum: cujus ut copiam oſtentaret, aures inſuper ac labia paris metalli divitiîs exornârat; pendentibus hinc & hinc magno numero, catenatímque conſertis, annulîs. Hi tam erant appoſitè per medium fiſſi diſtentíque; nihil ut corporis mollitudinem læderent, à quo pendebant. nec enim illa membra perforabant, ſed tenaci

coitu

coitu duntaxat mordebant; nequà succussione defluerent. Apparebat ex his ipsis insignibus; Barbarum esse juvenem, & Dis addictum. Nam, qui de populis illis DEUM unum, & CHRISTI legem, accepêre, morem istum, ut plurimùm, procùl habent. Ceterùm, quem auri fulgor nobilitaverat; colorum obscœnitas è diverso maculabat, inquinamento fœdissimô. namque vultum, brachia, femora, tibiásque cum suris, succorum variâ mixturâ; non tam expinxerat, quàm infecerat. Ità fiebat; ut, atrô, viridi, ruffóque coloribus, inter sese purulentô quodam ac lurido tabo sociatis, & discordibus; horror ascititius nativum hominis squalorem haud parùm efferaret.

Hic porrò, simulac me contuitus est; inflexâ correctáque (quantum potuit) in familiaritatem fronte, congreditur; ac, velut animaturus (fortasse, quia pavorem non totum abdideram) *Agè sodes,* inquit, *agedum!* more gentis, hôc verbô salutem impertitus homini, non antehac visô. Neque contentus hoc officiô; brachiîs insuper effusissimîs invasit hæsitantem, ac strinxit. Cui, nequid ad amicitiam mutuam obicis aut moræ ponerem; pares ego voces, parem amplexum & salutationis officium, redhibui. Sed *non intrà sola verba cæremoniásque liberalis* Barbarus; munificentiâ longiùs processit: ac POMA DUO (maturos Americanæ Platani fœtus) in cibum simul ac fœdus porrexit. Posthæc, raptim ad comites (uti dicebat) meos vestigandos, decurrit; ut idipsum de condictô compositóque geri sentires. Eos, in vicinia cu-

 bantes,

bantes, alium alio loco continuò ſuſcitat: & expergefactos, eádem verborum ſuavitate, paribúſquè ſalutationum lenociniîs adoritur: quin & lautiîs iiſdē,quibus me primùm affecerat, excipit. Et poſt hunc,ad heri ſui leges morémque compoſiti pediſequi, quíque cæterorum comitabantur; nihil dominicæ civilitatis prætermittebant. Erat autem iſtorum, ex utroque ſexu, frequentia non modica, quæ juvenem partim ſervitii jure, partim clientelæ titulo,ſtipabat. Eorum,operæ pretium eſt, cultum atque corporis habitum, non prorſus ſilentiô tranſmitti.

II. SINGULIS(viris æquè fœminíſque)collum aureô monili conſpicuum fulgebat. torquéſque, pretioſus ille quidem, verùm opere rudi, nullóque flexûs artificiô; nobilitatem ſeu propriam, ſeu magìs herilem, commendabat. Et hîs quidem opibus cervix circumfluebat. Naribus autem atque labiîs, oblongæ fibulæ (ſive quis bullas nuncupare malit) eádem materiâ, pretióque, mordicus hærebant; non ingeniô quidem meliore, quàm ſpinter modò deſcriptum; ſed aliquâ tamen artis imitatione, folioli ſimulacrum exprimentes; & in quernæ ferè comæ figuram inferiori parte deſinentes. Supernè verò, tintinnabulis (etiam ipſis aurô ſonantibus) iíſque percrebris, diſtinguebantur. At fœminas, incompertæ mihi plantæ ſuccus obleverat; aſcito captatóque livore pallidus. nam, quod nos *pallorem* ac *funus* nominamus, in coloribus; hoc illæ mulieres *Gratiam & Veneres* arbitrantur. Primævus autem congenitúſque color (in viris æquè fœminíſque)

candi-

candidus, vultu genarúmque tenus; & in Germanorum Europæû nitorem castigatus: præter unum alterúmve de stipatoribus; genere, Maurum inter & Peruanum, mixtô prognatos. Omnes hi gæsa frameásque lævâ manu; dextrâ verò missilia tela, vel áclides, amentô deligatas, vibrabant. Amictus autem erat, non, pro barbarorum inverecundia, nullus; aut, pro lascivorum impudentiâ, passim perspicuus: sed gossypinæ telæ, laborísque transmarini colobia, cum subuculis. lacernæ præterea, flaminísque tenuioris subligaria, renibus circumducta. Perizonia denique, spiræ ritu convoluta, non dispa-ris materiæ; quæ, cùm ab humero dextro demitterent; sub ala sinistrâ rursus, pectore lumborúmque tenus, circumducebant. tanquam *Gabino cinctu* retorta. Paludamenti cujusdam exotici formam agnosceres; quali veteres ego Fabritios ac Cincinnatos, &, ab aratro rapísque devocatos ad Dictaturam triumphúmque, circumfluxisse reor: nondum videlicet peregrinâ repertâ luxuriâ; de Serum arboribus, aut Babyloniorum Phrygúmve doctis acubus, aut succo Sidonii muricis, ornari gestiente.

TALES hi, tanto numero, contra longè pauciores nos (& inermes) instructi militaribus minîs & opibus; non diu scilicet dubitavêre circulô nos includere: continuóque sarissas nostras, & enses, & quidquid ferri portaremus, per imperium poscere; sine controversia, non aliam ob caussam; quàm, ut, armis traditis, nos ipsos quoque dederemus: aut certè victos oppressósque sciremus; ne-

mine

mine votis eorũ auſuro contravenire. Quid, quod ultrò per jactantiam *dignos* ſe dicerent; *quibus non iſta tantùm, ſed etiam, ſiquid charius haberemus, ex animo largiremur? Se namque, ſalutis & incolumitatis noſtræ tam avidos, tam ſollicitos & anxios agere; ſuis ut neceſſitatibus domeſticis inſupèr habitis, conſultum ac ſuppetias latum irent hominibus peregrinis; ne quid illi graviorum periculorum adirent. Se, complures jam dies (ac certè ſolidum novendinum) deſertos incultóſque circùm locos errare; ne nos in errore perſiſteremus: quos idcirco tantâ ſollicitudine veſtigâſſent. Actum eſſe deſperatúmque, de* THALASSIA, *quam nobis fingeremus; quam tot per ambages fatuo curſu perſequeremur: actum de Mantæ portu; quem jam pridem cæci præteriſſemus. Quare, ſe potiùs ſequeremur; ſiquid adhuc ſanæ mentis retineremus: ſi viam ac vitam meliorem vellemus, in Peruvii regna navigaturi.* Quæ cùm dicerent; mirari nos interim, & apud nos præ ſtupore vix eſſe. Cúmque vocem ac verba nemo reperiret, quibus interrogaremus; *Vndénam myſteria noſtra mortalibus alieniſſimis innotuiſſent? modò nos ipſos inter nos, nictibus vel obtutibus, examinabamus:* modò verò planos illos ac circumſeſſores, taciti contemplabamur. At nihilo propterea modeſtiores illi ſilentiô noſtrô; tantò contentioſiùs urgere noſtra ſpolia: quæque popoſcerant, inſtrumenta defendendæ vitæ.

Nobis (ne tamen gratìs, ac nullô diſpendii pretiô, deſpoliaremur) viſum eſt cum pactis & conditione, poſtulatis annuere. Quare, cùm necdum omnis animo deceſſiſſet quattuor Sociorum recordatio; quos pridia-

num

num diſcrimen in ſcopulum impegerat (incertum, an cum eorum ultima pernicie) ſpem recuperationis eorum, ex præſentium navigiorum opportunitate conceptam; in pacta fœderis ac deditionis deducendam exiſtimavimus. Signis ergo, geſtibúſque, quibus viſum eſt; apud ignaros ſermonis noſtri, vehementer inſtare cœpimus: ut navigium de ſuis aliquod agerent in fluminis partem illam, quam nos eis digito deſignabamus. Iis ex locis erutos extractóſque comites longè dilectiſſimos, nobis reſtituerent; dignos eo beneficio vel ob hoc ſolum (ſi cætera deeſſent omnia) quòd ſoli primíque, pro cæterorum omnium ſalute, capitis eſſent aggreſſi periculum. Hîs talibus, tam nobis impensè charîs, in libertatem ac vitam aſſertis: poſtea pro laboris manupretio, quæcunque vellent, quæcunque peterent, auferrent.

NEC fefellit callidos ſenſus noſter. continuóque, Ducis delectu, de ſcientiſſimis ſtipatoribus unus quidam, cum actuaria cæteris firmiore, cúmque remigibus & claſſiariis, expeditur; & amni, contentîs remîs, immittitur. Et quia NON *aura magìs navem; quàm* PRAEDAE *cupiditas mentes, impulerat:* dictum, factum! commonſtratam Inſulam, ſimùl vident, ſimùl adnavigant, tenent, occupant. Ibi *Quattuorviros* illos noſtros, in carecto latitantes, recipiunt; &, jam pridem à deſperatione mutuâ conclamatos, nunc autem planè redivivis ſimiles, revehunt. Expoſitos tandem in ripam, lætos lætis nobis (quis dubitet?) incredibilî mentium congratulatione reſtituunt. TUNC denique ſtipendium ſuum,

suum, ex condicto stipulatóque; nec jam velut precarium, sed, ut legibus debitum, exigunt: ac nos ità, meliorum armorum majore parte multant; vilioris subsidii telîs, per dissimulationem fictissimam non tam prætéritîs; quàm revera dilatis.

III. SED, priusquam hæc expedirentur; absentibus adhuc sociîs illis insulanis, res non lepida minùs, quàm mira (successúque tunc felix) intervenerat: in hunc modum. ILLE, mihi toties memoratus, & ab ingeniosa pietate commendatus, SACERDOS noster; stabat (ut ipse sibi videbatur) tanquam unus de numero; certéque saltem Barbaris inglorius, ignoratione viri. Pupugit isthæc rusticitas animum tam ingenuum; ac fortasse, suprà fas, supráque caussam. *Nam* AB INSCIENTE *nemo* DESPECTATUR; *nec* POTEST *contemni negligíve*; *nisi* DIGNITAS INTELLECTA. RUDES *animos*, *ut Æstimatio*; *sic & Reverentia*, *prætervolat*; Inurbanitatis nullo planè damno (*Quis enim Rusticos curat?*) nisi, siquod *Ambitio* sibi fingit. SED ego *Mystam* nostrum, non sanè tam, gloriæ ductum cupidine; quàm commodorum nostrorum rationibus: censuerim, opinionis sui jacturam sensisse. Providebat enim (ut erat acutissimarum suspicionum) suî veneratione respectúque, præcipites sylvestrium hominum impetus refrænatum iri.

TALI proinde consiliô, cùm ille nos omnes oculorum nutu, de circulo sevocâsset; Hispano sermone paucis orsus; *Audite contubernales*, inquit. *Si Muphthus ego Turcicus, aut Iogues Malabaricus, aut Brachmanes Indus, Bonziúsve*

Iapon

Iapon essem; sceleratorúm Deorum consceleratior Sacrificulus: agrestes isti (quos videtis) Satanâ docente subornantéque, me procul dubio magnificis ritibus, ac prono corpore coluissent. Nunc Altißimi verißimique DEI, *nunc cœlestium sacrorum administrum; habent algâ projectiorem, & titivillitiô contemptiorem. illorum nemo me supra communem sortem aut effert, aut æstimat. Id adeò vestrô, vestrô, mei populares, vitiô (si verum audire sustinetis) vestro neglectu, contingit. Vobis enim ipsis, hucusque non succurrit; profano Sanctum distinguere. Quapropter si mihi, si Sacrorum nostrorum honori, consultum vultis: cedite, si non mihi, saltem tempori tantisper; ac succiduis genibus, oréque pronô, basia manibus meis imprimite: certi, non mihi vos honorem istum; sed, in me, Summo* NUMINI, *deferre. Sequentur exemplum idololatræ; meique suspectu, mitiores sese vobis dabunt, in quodvis obsequium. Hôc vos experimentô discetis; verum esse, quod docti vulgò jactant;* HONOREM honorantis magìs esse, quàm HONORATI. *nam hinc vestris potißimùm lucris accedet.*

VISUS est, haud absurda svadere. quare, nemo fuit, qui rem tam æquam, tam consectu pronam, abnueret. Tantummodò; *Confestímne vellet hæc? an potiùs in locum ac tempus differri placeret?* interrogamus. At ille; *Confestim*, inquit; *ut*, DUM *Calet ferrum, cudatur.* NULLA fit igitur per nos mora. Digredimur: &, in diversa scissi paria, tanquam in studia partium, ac velut ex dissensu; simulamus, super re proposita, deliberationis atque consilii sollicitudinem. Ac principiò quidem; meditabundis similes, non-

nihil

nihil diſpatiamur. Repentè deinde, tanquam in conceptam ſententiā pedibus euntes; ad Myſten noſtrum, ordine compoſito, pérque ſeriem, accedimus. Hic autem, ingenio ſolitô feſtivus; campi locum editiorem occupârat: quò conſpectior oculis ignarorum ejus auctoritas immicaret. Et is quidem venerationi ſe noſtræ propinabat; parùm herculè pro perſona, próque faſtigio. Nam ſtabat, non niſi ſubuculâ contectus: prelongâ quidem illâ, byſſináque; ſed erubeſcendâ tamen *Europæi Pontificatûs* majeſtati. quanquam & ſcapulis ſuperinjecerat depexam lacernulam: &, præter hæc, *apicato* capite *Sacerdotium* oſtentaturus; lato ſpatioſóque pileo verticem & capillos circumdederat; in morem fungorum ignobiliter petaſátus. Erátque tiaras ille (ſit veritati ſua reverentia!) planiſſimè non tantùm ventorum, ſed & noſtrum ludibrium; ſicuj tamen riſus tunc cordi fuiſſet. Vſqueadeò flaccus ac fluidus à capite dependebat.

SED, ut ego reor: NON *indumentis Auctoritas*; *potiùs Animô, paratur*: INGENIISQVE *vilibus, non veſtis, non ſplendor*, quantumcunque circumpoſitus, *majeſtatem conciliat*: ſed longè magis generoſus vigor, & in dignitatem lucentes oculi. Certè tanta Sacerdotis noſtri fuit, in lacinia ſemet efferentis, gravitas; ut, etiam nihilo præmonitos, tamen nos in obſequium ac venerationem, aſpectu ſolo, permoturus fuerit. Singillatim igitur omnes, & ad pedes advolvimur; & de genu, manibus pronis oſculum impingimus. At ille, nequaquā incallidus Perſonam cœptam

explere;

explere: SUPREMI cujusdam PONTIFICIS in morem, adductâ primùm fronte, deinde paullò pòst explicatâ; bene precari nobis, & adversùm nos CRUCIS figuram in aëre ducere. Quô factô tenuimus, in admirationem non vulgarem implicitos, *Idololatras*; stantes eminus, & contemplantes: neque tamen vel Hominem adoratum satìs, vel caussam adorationis, animo capientes. Et tamen (etiam sic) rudium nonnullos traxit *Exempli potentia*; QUAE *plerumque multum in religionibus valet*. Nam, *neque quid*, *neque quare*; Christianum Sacerdotem etiam ipsi, simplicissimo sensu, cœpêre venerari. Tunc planè patuit, verum *Asceticos* dicere: quibus HUMILITAS *animi*, semet demittentis, *non protrita* contemptáque; *sed* profectò *mascula* magnificáque *virtus est*: & quoties usus fert, etiam ad adorationem usque sui conspicua. Namque sanè, ne Ductor quidem agminis barbarici sine motu tunc adstitit: sed, suspicatus id quod erat; AB HISPANIS *non* VESTEM *coli*, *sed* VIRUM: continuò jussit, in ejus sinum, etiam de suo commeatu, xenia congeri. Confestim igitur de corte corbéve portabili, promptæ SEX GALLINAE, præpingues, opiparæ, peregriníque delicii; mystæ nostro pro victimis ceciderunt. Immò, Quò *magis ei saperet* GRATIA FESTINATA; de gallinis unam aliquam repentè Dux exenterari voluit: &, in cibi præludium, promulsidémve, mandavit exempta viscera præparari. Nulla fuit ergò mora: sed, quo loco pridie rogus ille noster arserat; ibidem, resuscitatô focô, coquus barbaricus jecur, & intestina cuncta galli-

gallinacea, redegit in extemporale jentaculum.

CAETERUM, Ne vescentem Sacerdotem Socii reliqui spectarent duntaxat; & vacuîs interim ventribus assisterent: liberalitate crescente, profusior antesignanus, omne penus suum nobis impendi, pretium operæ putavit. Igitur; OLLAM etiam, ollam (inquit) illam. quam infertam aprugnâ salitâ simul adportastis, inferte nobis: ac, præter hanc, ejusdem ferinæ pernas aliquot, hybernóque condîtas sale succidias: NE PARS tantùm istorum hominum *epuletur*; & *Altera pars esuriat.* Iacebant insuper in actuariis navigiis ARUNDINES, quas Indicas nominant; alterius tamen, à Vexúris (quas sæpius memoravi) generis & magnitudinis. Aderant harum non paucæ; truncô vasto teretíque; necnon internodiîs aliquot, per certa spatia, planè nativîs & elegantibus, interstinctô. Globos sphæráſve crederes, aut perfectæ rotunditatis cucurbitas; quarum singulæ *congiorum* octonûm capaces, dulcis aquæ copiam tantam includebant; ut jam non cannæ, sed canales conchæque dici possent, propter calamorum amplitudinem. Nequid igitur ad absolutam hilaritudinem deesset; etiam hos Aquales, sic impletos, afferri ductor Americanorum præcepit: intérque sitientes convivas diffundi. *Genio putásses, aut thalamo, non soli Necessitati, Sacra fieri.* TANTA scilicet cunctorum animos laxitas, & oblivio curarum, invaserat: jactante, vocibus non obscuris, maternáque linguâ, Sacerdote nostro; SE *jam non aliquem de grege,*

plebéve

plebéve presbyterii; sed planè PAULLUM *& Apostolum esse: quippe, qui cum Summis illis viris* ET ABUNDARE SCIRET, & PENURIAM sustinere. *Nec se jam adeò gratias agere nostris genibus, & adorationi; sed à nobis ultrò gratias exspectare, sibi debitas: ideóque se nobis imputare. Nam dignitatem, à sociis in se collatam, se confestim copiosô præsentarióque donativô; quin &* Congiario, *remuneratum esse.*

IV. LUDEBAMUS in hunc modum; nec immodestè, reor: SED mox & Fortuna nobiscum; verùm inverecundiore proterviâ. Proh mortalium fidem! & *nullam, in risu felicitatis, constantiam!* ADHUC in patinis eramus, & arundineis illis aqualibus; nihil, nisi Pacem, & amicitiam, & Hispani nominis reverentiam, animo concipientes. Nec jam Barbaros hos, tales, quales erant revera; sed fidos, hospites, & omnem ab illis opem tutelámque nobis pollicebamur: cùm repentè signum à ductore datur, & vox, nautico celeusmati similis, intonat; *Consurgeremus! & in lembum grandem, quem hos in usus ad ripam incitâssent, nósmet simul omnes conjiceremus!* QUIXIMIORUM) sic enim appellabant) hæc æstuaria sinúsque, multîs inter sese consertîs amnibus, aliter non superari; nisi generis istius celocibus.

Secundùm hoc tonitru, contractis metu pectoribus, pariter emicamus; sequimúrque tam ductorem, quàm imperium. Suppressîs autem, quæ jam tum mentem lancinabant, suspicionibus; spem, lætitiámque vultu præferimus; phaselóque remis agillimîs æstua-

ria cuncta pervolante, tandem in ultimæ ripæ viciniam pervenimus. Vbi truculentos, nescio quos, excubitores consistere globatim cernimus; ac nostræ navis appulsum operiri. Neque tamen adhuc manifestos sese prædones ferebant; sed potiùs ultrò, vocibus, nutu, gestibus, ad exscensum nos invitantes; etiam manum nobis, tanquam in operam ac fidei pignus, protendebant: donec ad marginem fluminum postremum allidi prora cœpit. TUNC enimvero, celerrimè conversô lintre, prora fluvium, & puppis continentem; nos autem alter alterum, orsi sumus respicere. Continuóque remiges applicant; & clamoribus inconditis, *Primos* jubent HISPANOS *in terram exponi. Se verò, simulac exscendissent homines suæ fidei commissi; gradu postremo, juréque custodiæ, secuturos.* Nos, non inventô, quid contra vim mutiremus; instantibus morem gerimus. SED ecce, vixdum expositis; latronum omnis turba, quæ ripas insederat, agmine frequentissimo nobis circumfunditur. Tum deni duodenive singulos Hispanorum adorti; perfidiâ plusquam Punicâ, prehendunt, trahunt, pulsant: ea, quæ paullò priùs donaverant, jam repetunt; suámque liberalitatem & spontanea munera, nunc suum furtum, & violentam rapinam, faciunt. Vestes præterea, sarcinas, argentum, &, quod auri signati, cum notis Hispaniensibus, nobis superfuerat; id universum diripiunt. Porrò numos aureos, quos nostri Patacos appellant, probatissimi pretii; seligunt ex universis spoliis: &, quoniam eos tam figura, quàm rutilus splendor, delectabat; medios

dios

dios perterebrant. deinde collo quisque suo, monilis in ritum insertos ligamentis, superbè circumponunt.

QUAE posteaquam omnia, nec silentibus omnino nobis, neque tamen palàm expostulantibus, patrâssent: tum demum non sine supercilio nobis innuebant; HIS SE CONTENTOS, *neque* PLURA *requirere*; posteaquam *Omnia* nobis ademissent. Mox, tanquam beneficiô præterea nos ornâssent: propterea, quòd nullo maleficio majore vitam eripuissent; ovantibus similes, ac valedicentes, in sua navigia simul omnes regrediuntur. Ibi, veluti præclarè gestâ re, partitísque (sicut ex hoste) manubiis; triumphum & Pæana canunt. Nobis autem à tergo luctum, & næniam, & supremam calamitatem relinquunt.

Hic exitus fuit illius vaferrimæ, quam nobis ostendere sustinuerant, hospitalitatis, atque cultûs: ut exigui damnum impendii, quô nos reficere visi sunt; majoris prædæ latrociniô solarentur, non sine luculento fœnore. Cujus nequitiæ totum mimum is, qui cæteros duxit, solus in via, composuit, dolo suo; direxit arte; moderatus est consiliis; expedivit imperiis. Hujus de Patre, genere, moribus, cæterísque, quæ connexa sunt; & quæ nos serò pòst comperimus: quoniam suprà promisi; nunc, quia tempus, & res admonent, memorabo: narrationémque, quàm verissimè fas erit, ab ovo (quod ajunt) accersam; & ad mala, nullîs ambagibus, perducam. Sic autem ea res, quemadmodum subjiciam, habet.

V. Ex reliquiis Maurorum, quos Grana-

tensi regno quondam, adeóque totis Hispaniis suis, exegêre Ferdinandus & Isabella, Castellæ reges; hæsêre non pauci: magis charitate soli, quod natalibus insederant; quàm adversùm reges sinceritate, vel in Christum fide: quorum utrumque, *temporis servitiô, simulabant*. Sed, DIFFICILE fuit, animo corruptos Mauros, ab integrioribus distinguere; quoad utrique pariter in obsequio mansêre. Postea, quàm alius alias ad fugam januas, occasionésque speculati; pars quidem exiguô freto vicinam Africam, pars piratarum Insulas ac receptacula petierunt: tum demum est cognitum; QUID *apud* GENTEM, *ab stirpe fallacem*, *coacta Servitus* roboris & fidei teneret. Mancipiorum certè plurimi dilapsi manipuli; religionem juxtà dominósque fefellerunt, & exuerunt. EORUM in numero Maurus quidam, ruptô servitiô, patriáque spretâ (quorum utrumque multis annis Hispali quondam habuerat) postea myoparonem, ac perfidiæ socios nactus, post longos Oceani cursus erroresque; tandem in AMERICAM venit, Occiduo Soli subjectam. Ibi, quem nunquam bonâ fide sumpserat, CHRISTUM excussit; ac Mahometen resumpsit. Pòst, in hunc modum semel depositâ fronte, paullatim impudentiorî superstitione, Deorum multitudinem, Americano ritu, cum Alcorani fabulis conjunxit. Progressu verò temporis, Mexicanæ fœminæ connubium, & ex eo sobolem, adeptus; apud illos civilium insvetos populos, tantùm Europæâ facilitate, morúmque callido temperamentô, perfecit; ut volentes lubentes, ultrò

suum

ſilium Publicum ei permitterent; eúmque cœtibus agreſtium Regulum imponerent.

Hôc tali patre genitus is, qui nos cum ſuis ad æſtuarium eo die diſpoliaverat; genitoris artes, non degeneri nequitiâ, perſeverabat extendere: ſimulationis cumprimis, & latrociniorum docili ſucceſſione.

Nec tamen primi nos Mauricum ſcelus & vim incurrimus. Namque jam ante nos, pluribus retrò diebus, ab noſtro comitatu divulſi Novem (quorum ſeceſsûs ſuprà meminimus) cùm arte natatoriâ, viarúmque breviariis, confiderent, omnes ſe fluvios, & ſolitudinum ambages, perrupturos ſine magno periculo; poſt longos tandem & noxios errores, in eos ipſos, quibus ille Maurus jura dabat, Barbaros inciderunt; & ab his ad Regulum deducti ſunt. Ac principiò quidem Hiſpanis profuit Hiſpanienſis hominis, ceu *notoris*, favor & humanitas. Illius exemplum (an ſpeciem magìs & ſimulationem?) ſectati cæteri, non inciviliter noſtros habuêre: fovente præſertim gratiam mimicam Principe: dum eos *Gentiles ſuos, & ejuſdem auræ patriæ conſortes*, tertiò quoque verbo perfamiliariter compellat. Sed interim Hiſpani, navigationis noſtræ totam Odyſſéam, ac navarchi Panamæi fraudes, recenſere cœperunt. explicare quoque Sociorum, poſt relictam navim, pericula; quæſitámque tot erroribus Thalaſſiam, & Mantæ portum. Quibus omnibus Regulo ſollerter explicatîs, adjecêre preces; *Ut, emiſſâ ſuorum armatâ manu, Socios, etiamnum*

 erran-

errantes, vestigari juberet: &, sive forent à sylvestribus excepti, per vim in libertatem vendicari: sive viâ tantummodo per imprudentiam excidissent, in viam imperaret reduci; quoad in Iberici juris oppidum aliquod pervenirent. Pretium humanitatis, fore gladios ac sarissas; quarum copiam haud contemnendam, nec operis inelegantis, illi secum apportarent. His isti dictîs, lucri geminata spe, flagrantem jam antehac avaritiâ Barbari cupiditatem, acriùs incenderunt. Filium itaque confestim accersit, jam adultum; & eum ipsum videlicet, cui nos in prædam postmodum cessimus. Ei mandata dat, quædam propalam; alia, pluráque, clanculum ac sevocato. Servos, clientes, & infra se quocunque titulô positos, adjungit; mistô virorum fœminarúmque satellitiô. Denique cum tribus illis Liburnicis, insidiosô commeatu diligenter instructîs; ad hoc delectos dimittit. Eum tantum támque munificum, qualem supra descripsimus, apparatum excogitârat, non officium, neque liberalis animus; à quorum utroque, vel procùl semper abfuerat; vel profectò per fugam apostata discesserat: Sed, verè rem æstimando; totum hoc parandarum opum ingenium, dictaverat improbissima cupiditas: suspicante Regulo (neque prorsus abs re) *quoniam enses ac lanceas pollicerentur à Sociis Socii; non procul ab eis Aurum esse posse, penès quos* FERRUM *foret*, AURI CUSTODIA. Iam ergo non est, cur quisquam admiretur: illum, quem suprà descripsi, Iuvenem, cum suis asseclis, postquam nos reperit; tam multa, támque nostris casibus connexa, garrivisse, cùm dierum novem indaginem

nem nobis jactarent; cùm Thalaſſiæ nomen. cùm Mantæ portum, afferent in medium. Etenim revera, Mauri toparchæ juſſu, nos veſtigabant; & ab Novem illis noſtratibus intima quæque perdidicerant. Nec in obſcuro jam eſſe poterat; cur exotici ſaporis illa Poma, cur gallinas tranſmarinas, cur jentacula cum artis exquiſitæ poculis, in nos congeſſiſſent: quoniam, niſi talibus illecebris ac ſaginâ, nunquam ignaros aut inhamâſſent, aut captos traxiſſent. Nec illud denique cuiquam (qui modò Barbarorum haberet cognitos mores) præter exſpectationem cadere videríve debuit: quòd nos iiſdem omnibus, quæ priùs liberaliter donârant; ac fortunîs præterea noſtris, quas non donaverant, per ſummum ſcelus evertiſſent. Id enim imperium, non tam Iuvenis prædonis, quàm patris; nec tam ſatellitum, quàm dominorum, fuit. Quanquam cæteroquin & hi, qui nos emunxêre facultatibus, ab inſtituto ſuo nihil receſſerant: aſſueti prædas ac latrocinia, jam ex antiquo, tanquam Artem, exercere; plerumque per fraudes, interdum etiam per cædes & cruorem: in corporibus præſertim Hiſpanis. Nam hanc gentem odiîs innatis atque tralatitiîs, ad uſque perniciem, inſectantur. Ad ſummam! Ex profeſſo vagi, latrones, & graſſatores: *Vitam univerſam in Idolis ac ſuperſtitionibus; animum in prædis & ſanguine; mortem in Gehenna, degunt.*

VERÙM, ut ad noſtros illos *Novem*, ſtylô regrediar: Expeditîs emiſſariis illis, quæ dixi, navigiis; & Filiô præeſſe duceréque juſſo, quem ad paternam omnem perfidiam ne-

quam Senex inſtituerat : Hoſpitibus ille quidem menſam qualemqualem apparavit. Præter hæc autem, & commeatum viaticúmque mendicantes; fide publicâ, quocunque vellent, ire permiſit; ac victu profectionibus neceſſariò juvit. Cæterùm hos in itinere (non dubium, quin de compoſito, colluſionéque Reguli) Barbarorum alius aggreſſus globus: *Quinque* de *novem* illis oppreſſit. *Quattuor* reliquis ſua manus, ac DEI tutela, viam aperuerunt ad effugium. Hi, longô pòſt tempore, nobis (jam PERUVIUM tenentibus) reſtituti; rerum geſtarum ſeriem, qualem modò deſcripſimus, triſtes; neque ſine mutuis lacrymis, explicârunt. Ibi demum patuit *Danaûm*, *ac* DONA FERENTIUM, DOLUS: ibi ſceleſtum exſecrabilis hoſpitalitatis figmentum. SED res hortatur; ad nos ipſos, ac ſcilicet calamitatum noſtrarum ordinem, Mauricîs actîs interſciſſum, reverti.

VI. DIGRESSIS, ſuo cum Duce, latronibus; omníque ſimul abductô nauticô ſubſidiô: ſtabamus in æſtuarii crepidine mœrentes; ſine veſte, ſine vitæ nutrimentis: & omnium nudi conſiliorum. Nulla deinceps ſpes affulgebat; nulla fortunæ melioris exſpectatio: cùm præſertim, omnia nobis maria, ſinúſque, proſpectu pererrantibus; non cymba, non ratis, ac neque tabula quidem vel remus, offerretur. Ad ultimam itaque perducti deſperationem; marcida cum animis corpora ſolo ſternebamus. Solus unicus, in omni ſorte ſemper ſibi conſtans Sacerdos noſter; ubi nos animadvertit, ſeriò fractos; neque, niſi fortibus ſtimulis, excitari

faciles;

faciles : laxare tota Spiritûs & eloquentiæ suæ fræna cœpit; &, in ignaviam nostram plenô sermonis effusus impetu, detonare. *Quoties jam mortuos? quoties sitos, ac tumulatos? & tamen revixisse. Semel ab uno nauclero, per fallaciam, navi detrusos; tamen adhuc quotidie Charontis in cymba sessitare. Non indignandum sibi, quia fabulis luderet: cùm nos, natio tam Orthodoxa, tantopere Divinæ* VERITATIS, *ac Fiduciæ cœlestis, oblivisceremur. Adhuc, adhuc enimverò, priscum vivere, regnaréque,* DEUM; *& humanos casus ac negotia disponere: Cui, si cordi fuisset, in nos sævire pro meritis; si gratum, Perire miseras naufragorum reliquias; nihil facilius fuerit; quàm nos modò per latrones perdere. Sperare se; Christianos & Hispanienses (nec ità procul) abesse; quoniam Barbari cis necem, nec ultrà prædæ licentiam, in nos sævîssent: ultorum haud dubiè metu ferociam inhibente. Diffisos utique, propinquam & majorem vim se sustenturos.*

NIHIL est *Oratore nervosô*, neque *potentius* ad erigendos animos; neque penetrabilius ad perfringendas dissonas voluntates. Dum loquitur Sacerdos; dum exprobrat; &, more quodam APIS *Atticæ*, sermonum suorum *melli*, reprehensionum *aculeos* intorquet; nos, discussô torpore, simul omnes pudibundi consurgimus; erectíque meliorum exspectatione, jam hilares, jam pedum alacres, viæ reliquum gestimus exigere. Dixisses; non, ut antehac, in incerta solitudinum, sed in lacteam PROMISSIONIS-TERRAM, nos festinare. Triduum tamen inter littorales errores exactum; nullo nec homine, nec diverticulo, pa-

labundis obviô. Die verò quarto; ne diſcederem à conſvetudine mea, ſemper in exſortem aliquam & lævam fortunam, præ ceteris, illabendi: Sociis rurſus omnibus, & viâ pariter, éxcido. Quo tempore, quantis in curis, fletu, periculis, egerim; non equidem oblivione prætereo, ſed planè faſtidiô meî, lectoríſque reverentiâ: quem, ſimilitudine caſuum, toties obtundere; paullatim meritò religioni debet eſſe. Tunc, ab omnibus penitùs deſtituto viæ levamentis, & ab univerſis deſerto vitæ miniſteriis, apparuit; quid homini conferret in tempore, ſagax futuri providentia. Nam extremam mihi famis neceſſitudinem depulerunt Caligæ; quas nuper cancris, in cullei modum, inferſeram: quáſque mihi, direptîs omnibus aliis, Barbari (tanquam inutilem ſaccum) ultrò redditas, in faciem miſerant; non tam miſeratione mei, quàm irriſu. Quatriduum, in hunc modum, aquatilibus in cibum abſumptîs, extraxi. Poſt hanc autem, anno mihi longiorem, moram; ego Socios, illi me, receperunt: incredibilî mutuóque gaudio perfuſi. Quorum ego ne quando deinceps jacturam facerem; veſtigiis illorum ad uſque ſcrupulum hærebam. interdum & prægrediebar: non auſus vel agmen claudere, tardiùs inſequendo; vel antevolare ſpatioſiùs, nimiîs eos paſſibus antevertendo.

AR-

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM, SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER XII.

CAPITVM BREVIARIVM.

I. *Exacto dierum aliquot errore Hispani, tandem in Crucis statuam incidunt; quam lætitiâ pietatéque multâ colunt. Sub hac ad pagum Charapotum, Christianis frequentatum, hilares perveniunt.* Comment pag. 105. & 106.

II. *In templo Charapotæo divinis mysteriis intersunt. Ab loci Parocho, & incolis, dierum aliquot hospitio, rerúmque necessariarum subsidio, humanissime juvantur.* Comment. pag. 106.

III. *Relicto Charapóto, Victoria Portum Veterem petit. Illic morbo longo detentus; curationis ergô Maniam postea deportatur: quo loco cognoscit, de navi illa suâ Panamæâ. Pánamam deinde profectus, Companerosæ defuncti suprema mandata defert, & exsequitur. Narratio de Petro Aria; déque via, Pánamam inter & Nombrediosam, apertâ.* Comment. pag. 106. & 107. & suprà, pag. 88. med.

IV. *Panamâ Petrus Victoria navigat in Peruvium. Quæ regna, quæque insulæ, in eo cursu se ostenderint. Limam denique, Peruvii metropolin, appellitur: quam describit.* Comment. pag. 107.

V. *Limâ, post semestre, se confert Potosium, ad*

auri argentique fodinas. Depingitur primùm situs ipse plagaque Potoßiana; cum lacubus Tiquaoácâ, & Aulóga. Deinde mons Potoßinus, metallifer. De Auri generibus; déque obryzo. Argentariarum cuniculi, venæq. Fossorum multitudo. Scalæ, descensúsque altitudo; & eruendi metalli modus. Comment. pag. 107.

VI. *Post Potoßium aditum, Victoria non pauca alia Americæ loca, metallifera, nominatioráque lustrat; triennali morâ.* Comment. pag. 107.

VII. *De Novo Orbe, ejus primis appellationibus, & Inventoribus. Quo præmonstrante, Christophorus Columbus, insulas Atlanticas, & continentem Orbis novi, retexerit? Quem secutus Americus Vesputius, Americæ nomen dedit.*

VIII. *America generatim describitur. Ejus spatium; &, in Meridionalem ac Septentrionalem, partitio. Opes ejusdem, fruges, fructus, gemmæ, & Smaragdifodinæ: jumenta feraq., tam indigenæ, quàm importatæ. Oves, Indicæ vulgò dictæ.*

DIE nono, postquam à Barbaris expediti sumus; cùm jamjam Sol vérgeret: in semitæ quoddam bivium incidimus, luculentum ac tritum. Hujus altera vestigia montium pandebant aditum; qui, connexô dorso, sinistrum ad latus, ab Occasu porriguntur in Orientem. alter autem callis, maritimum littus, quàm latè procurrit, secans; *Oceani Pacifici* præstringebat oram. Ipsum porrò Bivii principium, collis erat modicus, æquori proximus; & venerandæ CRUCIS, ex incocto latere, Columnâ spectabilis.

Dici non potest, quantô Spectaculum, hoc, (obe-

(*obeliscis* omnibus & *Colossis* Rhodiis magnificentius) OCULO præsertim *sincerè* CHRISTIANO, voluptatis infuderit? natantibus gaudiô cunctorũ præcordiîs; nec abstinentibus dulcem lacrymam genis. Ergo primus hîc, sicut ad viæ stimulos, sic ad exemplum & gratulationem, *Sacerdos*; O CRUX, exclamat, AVE, SPES UNICA! Certè videtis, inquit! VEXILLA REGIS PRODEUNT! FULGET CRUCIS MYSTERIUM! Omnibus autem pari pietate lætitiam illius subsequentibus: subjecit ille, gaudio profusiore gestiens; *Hoc nempe* (comites) *hoc illud est*; *quod ante Septimum abhinc diem vobis, ego neque vates, neque vatum filius, sed tamen præsagivi: divinîs (ut puto) veriloquísque mentis instinctibus; Necessum esse, Christianos (nec ita procul) abesse.* Quæ cùm ille diceret: idem omnes nos vaticiniũ confestim recognoscimus; gratóq; præconio comprobamus. Subinde, certatim concinentes; alii quidẽ cum ANDREA beatissimo, SALVERE *Crucem Pretiosam*, jubemus: cum Ecclesiæ choris & hymnis, *Dulce Lignum, dulces Clavos, Dulcia pondera*, modulamur; elati religiosâ lætitiâ, quòd post tot mensium spatia, nostratium Sacrorum indubitatas notas, sub ignotissimo cœlo, reviseremus. Inter hæc, omni mentibus decedente formidine; spe novâ, novis animîs ac robore, complemur: &, jamdudũ stratîs solô genibus, vultúq; prono; CRUCEM iterũ, iterúmque, lacrymantes, & orthodoxis sensib⁹, adoramus.

Cùm deinde, propinqui littoris ejectamẽtîs vivîs cœnati, conquiêssemus (namq; nox fatigatos oppresserat) quidnã dies posterus, &, quid *Crucis omen* allaturũ esset; præcupidis

mentibus opperiebamur. Iamq; discussô crepusculô, Sol admicabat: cùm repentè tintinnabulô pensili, de nescio qua turricula, personare signū cœpit; tanquā æditumi manibus, ad *Liturgiam* divinam *Catholico* ritu plebem convocantis. Ad eum sonitum (jam pridem auribus animísque nostris desuetum) arrecti pariter, & horrore sacro perstricti; nullâ morâ cuncti consurgimus. Indè, felicitati tam insperatæ contentîs pedibus occursuri, locum eum, ex quo *Campana nola* tinniebat, prosequimur: fugientibus, quàm festinantibus, similiores, præ novæ rei desideriô. Nondum ultra passus centum processeramus: cùm ad lævam, ecce, post arbusta littori prætenta, pagus sive municipium occurrit; CHARAPÓTUS nomine; locus sanè, post quadraginta pluriúmque dierum intervalla, post quadringenta passuum millia peragrata, primus; cuj tandem imponere nomen auderemus, ab incolis illius auditum. Nam antehac inter innominata simul infandáque, semper oberraveramus. TUNC primùm reddi nobis Terrarum Orbis visus; & rerum Natura, veluti demptô longissimô sui theatri sipariô, retegi. Tunc demum creditum est; humanum nobis reddi genus: mortaliúmque societas, hucusque clausa vagantibus, aperiri. Fumigabant enim eminus tecta, renidebántque (modicîs licèt culminibus) sed Christiano tamen ordine modestiáq; connexa, mapalia. quæ nobis proinde fortunæ mitioris aliquid, ipso solo suî contuitu, spirare promitteréque viderentur.

II. NIHIL itaque cunctati, cursum institutum premimus: &, ad coloniam celeriter perlati,

fati, Sacram ædem rectà simul omnes petimus. Ingressi vero confestim Aram, ad quam illius pagi sacer antistes faciebat, accedimus; eámque, nec sine nostris, nec sine spectantiū lacrymis, gratantes ac de genibus circumvenimus: divina beneficia deprædicantes, quorum novissimum, *nec* tamen *minimum* erat; *Errare tandem desiisse*. Decenter hæc agebamus; collectíque speciosum in circulum, qui comprecantes & ornaret, & commendaret, at horridi cæterà, seminudi, capillis hirtis, ac sparsis; &, ad summam, naufragis ejectísque, quàm viatoribus, affiniores. Tantò magis erga nos incolarum mota miseratio, qui templū complêrant. Christi quippe cultu, tenerísque mentibus, imbuti; miseriam nostram putabant suam: & quoties nos ingeniculantes, quoties manus cum oculis in cœlum tendentes, aspicèrent; cùm IESUM, cùm MARIAM, claris suspiriis audirent compellari, totis ipsi visceribus concitabantur. Itaque, vixdum perlitatô; Nequis dubitaret, AMORIS *conciliatricem esse Religionum similitudinem:* Christiani pro Christianis solliciti, per cœtus ac viritim, *Sacrorum* adeunt *Curionem*. Is erat ipse, qui modò publico sacrificio supplicaverat. Apud eum memorant, quidquid de rebus nostris per interpretem didicerant; *Hispani generis adesse viros, Iuvenésque, tempestatibus & viarum erroribus agitatos. in his etiam adolescentulos, primæ (sicut de vultibus appareret) apud suos originis. nunc (ut in orbe peregrino, non linguâ non indumentis, non hospitiis aut opibus ullis humanis instructos; latrocinantium scelere Barbarorum, expectare cogi misericordiam*

diam alienã. A quibúsuã autem justiùs, quàm aliis, qui, cultûs illus consortiô colligati, CHRISTUM *agnitum, hujc, & non alii nationi, deberent? Divideret igitur in Charapotensium casulas per contubernia peregrinos; nullo suo, visi tantummodo sollicitudinis, onere: dispiceretque, quod cujque congrueret, pro diversitate naliũ, diversorium. Nam penès se quidẽ (velut exterarũ nobilitatum incallidos) delectum esse dispectúmve non posse: sed hanc auctoritatem illi reservari debere; cujus civilitas ac prudentia nôsset, inter* Grandes, *ac* minores, *distinguere. Nec verò multitudine se terreri; qua novem paria juvenum excipiundorum hospitiô, non excederet. Potiùs optaturos (si sic Numinis placita tulissent) totum adhuc agmen, quod quinquaginta circiter capitum fuisset, hujc beneficio supervivere: cùm interim eum numerũm varia mortes diversissimis casibus succidissent.*

HAEC, & his congrua complura, cùm ad Sacrorum Præfectum incolæ Charapotenses dicerent; ille, suâ jam sponte currens, & animô, ferendam ad opem, incitatus; promptitudinis novum calcar accepit. Quare, mirificè tum suorũ humanitate, tum *nostrorum* captus *indole* (sicuti memorabat) continuò partiri socios cœpit; ac, spectatis cujusque suorum facultatibus & re familiarî; sollerter, aliũ alibi, distinctis hospitiis induxit. Ipse verò (*ne consiliô liberalior esset, quàm ope*) sibi, quos visum est, reservavit; ac, nisi me fallit memoria, præ cæteris Sacerdotem nostrum; & conditionis similitudine sibi conciliatũ, & nostrâ creberrimâ prædicatione commendatum. In hos omnem suũ animum atq; geniũ (qualis apud eas gentes esse potest) effudit; non *Unius* duntaxat

taxat (*quod facillimum, etiam* AVARIS *est*) *sed complurium dierum indulgentiâ. Curionis* exemplum secuti municipes; in nos corporum omnia fomenta, contra nuditatem pariter & inediam, officiosè productéq; congesserunt.

III. DIERUM igitur aliquot moram Charapóti traxi: donec, magalium atque ruris nonnullô fastidiô (fortassis etiam, elegantiarum urbicarum desideriô) placuit, & reliquam Christiani littoris oram peragrare. Quare, *famâ* præsertim invitante, QUAE *plerumq;* PRAESENTIA *criminatur, & in majus extollit longiùs posita*; collegi sarcinas: & antiquæ cujdã gentis nostrę colonię, cuj PORTUI VETERI nomẽ, immigravi; tutæ cęteroquin stationi: quippe mœnibus atq; propugnaculis circumcinctæ. Quinque menses illic, haud sanè peregrinis animi laxamentîs, quæ vulgò quærim⁹ Europæi; sed adversæ valetudini dati: desidiâ prolixâ molestáque. Namq;, tum reliquũ corpus omne, tum pręcipuè pedes tibiásque; periculosâ sanie turgentes pustulæ, densîs consertæ tuberibus, inflammârant. Neque mirum; in membris utpote, frequentî quondã vulnere, viarúmq; frigore, proscisis. Erat autem hoc tormenti genus, nõ illud infantile pueriléq;, cæteroquin in variolos plerumque desinere solitũ; sed cruciatus planè masculus ac virilis: quíque, doloris & acrimoniæ diuturnitate, Spartiatam aliquem requireret. Non herbæ, non cataplasmata, non consilia proficiebant. & intrà paucos (opinor) dies, vivus æquè sepultúsque computruissem; nisi veteris remedii memoria perplexum animum subiisset. Quod enim feliciter antehac semel iterumque tentaveram; ut salsîs aquîs, tanquam

thermîs

thermis & Bajis, uterer : idē & tertiùm nunc experturus, MANTAE *Portum*, essedo deportatus, petivi. Cingitur & hic mœnibus ; & ab nostræ gentis colonia frequentatur. Nomen autem ex *Pallii* similitudine, quam utcunque situs illius exprimit, invénit. Hîc igitur undis maritimis, salsedine saluberrimis, ulcerosum quotidie corpus mersavi: quoties cœlum id sineret, in littore; quoties autem adversum esset, in solio balneóque gestatorio. Sic tricesimo ferè die, me pristinam in incolumitatem reposui : deletis (quod meritò mireris) etiam reliquiis & cicatricibus bullientium plagarum. Hîc multorum ex sermonibus intellexi; navim illam nostram, quæ Mantæ debuerat, *Spartam* tandem, Hispaniæ Novæ portum, post innumeros pelagi casus, influxisse.

SECUNDUM hæc, resumptô veterrimô meo proposito, cujus gratiâ matrem & Europam reliqueram ; iterúmque factîs velîs, PANAMAM, unde pridem ventîs improsperis solveram, secundissimîs repeto. COMPANEROSAE mei, quem in solitudine sepelieram, postremis postulatis ex fide satisfacio. matrem illius omni luctu ; necessitudines & affinitates, tristitiâ compleo : posteaquam universum illis ægritudinis ac decessûs ordinem, ex vero, recensui. Nominibus quoque, quæ Companerosa mihi professus erat ; satisdari fieríque præcipio : si jus, si vocem morientis extremam, magni facerent. Nec illi segniter mandata curârunt. Me verò, jam non tantùm ut amicum; verùm etiam, ut successorem amoris Companerosæ sui, lautè prorsus habebant, in hospitii longioris spem concesso

mihi

ſtibi conclavi, quod ille quondam frequentaverat. Id erat in ſuprema parte ſplendidarum ædium: ex qua proſpiciendi libera copia, deducebat oculos à Panamæ littoribus ad uſque Nombredioſæ tractum, ex adverſo ſitum. Illic, pomeridianô quondam otiô tabellas pictas, quæ parietem ornabant, luſtranti; de domeſticis quidam intervénit, cano vir capite, ſenſúque; ſicut apparebat. Is hærentem in una potiſſimùm pictura, prior adortus; Hæc (inquit) effigies eſt PETRI quondam, ARIAE, cognomento *Crudelis*: qui Panamæis finibus, Antiquæ Darienæ, Novæque Caſtiliæ, ſummâ cum poteſtate præfectus; provinciam fortiùs, quàm clementiùs, adminiſtravit. Nam, ſupra cætera parùm humanè facta, quorúmque poſtmodum à tribunalibus Hiſpanicis interrogatus eſt; etiam generum ſuum, Vaſcum Nunnium VALBOAM, virum (niſi rebellâſſet aliquando) ſummum, ſecuri publicè percuſſit. Eâ culpâ, non tantùm in regis; ſed propemodum in humani generis odium incurrit: detractus idcirco præturâ, raptúſque ſtatim in jus, & fortunîs omnibus, regio decreto, dejectus. Et quid eſt igitur (inquies) quòd viri talis imaginem inter Heroas ponitis? Id ipſum (inquam ego) mirari mihi, dum loqueris, in mentem venit. At ille; Cauſſam (ait) &, ut opinor, idoneam, audies. Vides hunc univerſum terræ tractum, quò diſtenditur Iſthmus hic; qui Pánamam inter & Nombrediośam procumbit? Longitudinis immenſum eſt ſpatium: latitudo verò leucas, ut minimùm, ſex & triginta (quà vel

archiſ-

arctiſſimè maria coëunt) explet; totidem ſolidis horis percurſanda. Spatium igitur iſtud univerſum, ſylvis prædenſis & horridis; ac præter hoc ſcopulis, paſſímque ſparſis rupium fragmentis, inſeſſum: ab omni retrò memoria ſemper mortalibus impervium permanſit. Etiam Barbarorum ferociſſimi, vaſtitati locorum ſe credere metuebant: tantummodóque ſaltus illos ferarum atrociſſimæ pererrabant; Leones, tigrides, urſi, cæteræque generis carnivori belluæ. Totam hanc, tantámq; locorum aſperitatem, & vitæ diſcrimina; PETRUS hic ARIAS in prætura ſuſtulit: &, conſulturus ultrò citróque commeaturorum tam incolumitati, quàm compendio; ſalebroſa repurgavit; ſcopulos excídit, emovítque; monſtra belluarum profligavit; & (in ſumma) ſylvis radicitus exſectis, *viam* publicam *aperuit, aſciis illis, quibus poſtea* VALBOAE *cervices incídit.* (*a*) Propter hoc ARIAE meritum ingens in Rempublicam, hæc illius picta facies, non modò proſtat; ſed etiam præfulget, ut vides: luce, poſt manes etiam, digniſſima; propter Solem, his tenebroſis terrarum plagis infuſum. Hæc ille mihi tunc, nec inattento, narrabat; ARIARUM gloriæ, propter generis claritudinem, alioquin impensè fautori.

IV. CAETERÙM ego dies pauculos Panamæ demoratus; paris auræ ſucceſſu, quo priùs eram uſus, navim rurſus conſcendo. Deinde Tabógam inter (inſulam Occiduam) & eas, quas à margaritarum copia *Perlas* noſtri dicunt, medius, PERUVIUM peto. Curſus erat à Septentrionibus ad Meridiem; re-

ctâ

ctô paſſim, & propemodum ad perpendiculum exactô littorum tractu, quæ legebamus. Tunc multô, neque parùm amœnô, maris theatrô; littorum ſiniſtro margine Sinus *Divi Michaëlis*; Promontoriúmque Carchinum; & aliud, quod *à Beato Franciſco* nuncupatur, ſemet offerebant. Præter hæc autem Regnũ Darienum; ac remotiùs indè Caſtilia (quam dicunt) Aurifera, Regnúmque Bogotæum renidebat: quod, unà cum Caſtilia, flumine ſpatioſiſſimo dirimitur à Darienis campis. Amni, Rio-Grandi nomen eſt, apud noſtrates; ab ipſa ſui magnitudine. Prætervectis autem inſulas Malpellum, Palmas, Gorgonam, & Gallum; ingenti maris flexu Divi Franciſci Sinus occurrit, ac promontorium Paſſáum; retrogradâ velificatione nobis ſuperatum. Id quod nemini videri mirum debet. Pontus namque *Zurius*, quâ parte Peruvam amnem, & eiuſdem nominis portum, accipit: quaſi pertæſus ulterioris in Orientem procursûs, reſtringit ſeſe: multíſque Sinubus, & laborioſo reflexu, Solem ad occiduũ recurvatus; vix ſerò tandem ad priſcam ſui cursûs lineam redit. Ità ſpatium ingens, abſceſſu ſuî, relinquit proximæ cuidam continenti; quam Saramánam appellant: immani montium dorsô præcinctam ab occaſu, circulóque ſubjectam Æquinoctiali. Proximè, fines Saramánæ ſtringunt Amazones; etiam illis Indis celebres Heroïdes: velut ego reor, veterum Europæarum exules reliquiæ, quondámque regnatæ; vel certè multùm infrà Thermodoontæarum libertatem.

Poſt ingentẽ illum, quem memoravi, Sinũ;

rede-

redeunte Maris procursu, *Promontorium*, quod *Helenæ* dicunt, prænavigantibus moram objicit: cæterùm moram, nec ingratam, propter amœnitatem; nec admodum diuturnam, ob contractum flexûs spatium. Ad sinistram verò, prætercursâ Punâ (non incelebris nominis Insulâ) Guanápa, Malúcha, Salínæ, continentis urbes, ostentabant se. donec denique, tot terris, tot æquoribus quæsita, LIMA, navigationum & itinerum terminus, offertur. Hanc urbem (cæteris omnibus jam dudum à tergo relictis sociis, ac ne PEDIOSA quidem hærente) sicut sæpius antehac votis; ità tunc pedibus, ingredior.

EST LIMA (quam & *Civitatem Regum* nonnulli dicunt) hodie PERUVII totius caput. Principiò, cùm in eam coloniam nostri deduci sunt cœpti; non ampliùs quadringentis quinquaginta domibus habitabatur. Crevit autem deinceps; & nunc inter omnes regionis illius urbes eminet; non tam mœnium sediúmque, quàm dignitatis, amplitudine: quippe, civilium litium tribunali, Prætorio, regiorúmque judicum consessu, formidanda. Præter hæc autem & illius, qui pro rege jus summum dicit, majestate; necnon Archiepiscopi Cathedrâ, venerabilis atque celebrata. *Præsul* hic, totius Peruvii sacrorum principatum obtinet: cuj minorum infularũ *Pontifices*, decem & quinque subsident. Vrbs ipsa, *Xauxæ* fluminis, amœni juxtà gelidíque, ripis imposita; sub cœli gradu plus minùs undecimo, trans Æquatorem, ad polum Antarcticum jacet. Ad Orien-

Orientem respicit Cuscon urbem; à Boreæ verò partibus, Caximalcam; nobilissimum quondam Peruanorum regum propugnaculum. Ab occiduo porrò Sole, marî, quod *Zurium* dicimus, alluitur. Portu gaudet, mercibus & onerariis perquam opportunô. Diducitur hodie plateîs & ædificiis, in Europæum cultum, & seriem, dispositis. Incolarum familiarúmque copiam, æstimare possis ex eo; quòd ab solis Numidis inquilinis, ex Africa transgressis, plusquam duodecim millium numerô, frequentetur. Nigritas vulgus appellat: súntque mancipia passim Lusitanorum; ut plurimùm ex Africanæ Guinéæ, Congi, vel Angólæ regnis coëmpta; cum delectu diligenti corporum atque roboris. Ab terris illis, quotannis in Brasiliam Peruviúmque navibus transportantur; non tam ad vitam degendam, quàm vivam laborum carnificinam. Horum humanis humeris major, sedulitas; & supra fidem omnem improbus sudor: stuporem Europææ desidiæ, frequenter etiam commiserationis affectû, prolicit. (*b*) Præter privatas porrò, publicásque complures ædes, profanis usibus assignatas; Templa non pauca, sacratáque domicilia LIMA numerat. In his, etiam *Societatis* IESU *Collegium*; *Tirociniíque Domum*, cum studiosæ Iuventutis *Seminario*: formandis Americanorum juxtà, nostratiúmq; puerorum, rudibus annis. Propter hunc tam multiplicem, qualẽ modò memoravi, splendorem: quanquam CUSCÓ cæteroqui multùm inferior: totius tamen Peruvii, Lima caput est atque domina; non indigna profectò

fectò cœlo suo; quod plerumque constantis est temperiei: quippe quod, nisi bimestrem, dierum noctiúmq; nullam sentiat inæqualitatem: & hanc ipsam nunquam horæ spatio productiorem. (c) Quanquam autem uliginosis ab Oriente locis, & confluge torrentium, urgetur (insalubritatis alioquin notissimis caussis) propter æquoris tamen ab Occidente viciniam, proptérque molles auras; non est incommoda diuturniori convenarum moræ. quam ego proinde, quietis indigus, ad semestre solidum extraxi; partim ex meopte genio: partim verò, quòd hospitem nactus essem, minimè tetricum & incivilem. Detinebat insuper, præter corporis necessariam curam, etiam consilii capiundi spatium ac maturitas; dum in metu sum, ne, non probè singulis dispectis, vitæ meæ rationes in futurum, inconsultô stultitiæ turbine, darem in præceps: néve (sicut antehac sæpius) incertô pro certioribus delecto; totum meæ navigationis institutum, ad casus sinistros, tanquam ad scopulos, affligerem. Igitur in cogitando multus; in indagando sciscitandóque plurimus: in deliberationem advocabam dies pariter atque noctes, soporem & vigilias, homines atque Superos. Excoctô vix tandem (sed tamen, ut mihi tunc apparebat, satìs excocto) mentis decretô; *Potosianas* in *Fodinas* inclinavi simul, & pedibus ivi. Locum eum paucis depingi, non abs re fuerit; oculato præsertim experimento, nec exigui temporis usurâ, per omnia tritum atque dispectum.

V. Ad Orientem igitur hibernum, in continen-

tinenti, quæ pæne Cusco tenus à Boreis in Austrum excurrit, ad Montes illos propemodum, quos nostri *Serras Potosias* appellant; LACUS est ingentis spatii, Peruanis gentibus TIQVACACA dictus. Hic, nonnullis hinc inde renidentibus Insulis intersectus; ducentorū quadraginta passuum millibus ambitur. Dives ipse magnitudine suâ; fluviis tamen præterea peramplis, denis duodenísve, locupletatur: at amnibus rivísque minorum alveorum plurimis, sine numero juxtà sinéque nomine. Cæterùm is, quâ facilitate copiáq; confluentes recipit; eádem mox abscedentes emittit: coëuntibus aquis in immanis spatii profunditatísque fluvium; ac per passuum item C C X L. millium longitudinem procurrentibus: donec in aliud, haud incelebrioris notę, Stagnum, AULOGAM accolis nuncupatum, evolvatur. Id fit ostio non plus uno; sed tamen vastissimi gurgitis: quo LACUS Tiquacáca simul intrat Aulógam; simul eo se totum mersat. Namque permiro, sed exemplis tamen non carente, naturæ prodigio; tot rivorum, amniúmque (pæne dixerim) Oceanus, stagnantis hiatu paludis, dum illuit, hauritur; & haustu confestim sepelitur: nullô (quod stupeas) vel exundantium aquarum, vel retrolabentium, vestigiô. Credas, evanescere: sive Palæstini Iordanis imitamento, Vologdæque Sarmatici; quorum prior MARI, quod MORTUUM dicunt, mistus: alter autem Caspio, continuò sorbetur & interit. sive (quod propiùs conjecturam est) absumpti solo tot gurgites; occultis sub terra meatibus, aquas

&

& glareas auriferas,ad usque Potossii montes devehunt. Nam rivorum plerique, largum; omnes autem,lentum saltem, & tanquam ex dimenso,volvunt aurum · ac,sub horridis illis terræ cavernis, suspensîs fragoribus incedentes, in Ærario denique Potossiano suum pretium deponunt. Namque Potossii pæne tecta montémque,desinentis AULÓGAE littus suburget. Nec ità procul Potossiano jugô, montium nova series,ad Austrum, opulentîs venîs succedit.

Hæc auri pariter argentíque penetralia, nostra sive cupiditas; sive, cupiditatis pallium, Egestas, vestigavit ac reperit, *anno reparata Salutis* CIↃ.IↃ.XLV. promptuarium opum, Europææ rapacitati per tot jam lustra sufficiens: quódque supra fidem censeas adhuc his tempestatibus inexhaustum; adhuc plenîs venîs etiam huic sæculo liberale: quo reliquus tamê orbis universus emunctus est, & aret. *Nam hæc scribimus illâ ferreâ regnorum tempestate; quâ Romanum Imperium* (si verum transmarina fama narrat) *& omnium circumquaque sceptra, bellis civilibus exterísque flagrant. iámque stipendiis suis, æraria provinciarum imparia sunt*; futura diu,nisi Peruanæ succurrant illis aurariæ. Sed operæ pretium videtur exactiùs Potossii situm,ac siqua præterea cohærent, ob oculos ponere: nescias, trahendóne magis, an absterrendo lectori? quoniam & AVARO *nibil unquam est satis*: & AN[illegible] *temperanti, perſata Salutis pericula citiùs horrorem quàm lucri spem,incutiunt*; quoties sincera narratio, rerum difficultatem, qualis est in se, depingit.

EST

Est igitur, Æquatorem inter & Capricorni Tropicum, ab cœli climate vicesimo, meridiem versùs, ponè lacum suprà descriptum; oppidum, majori famâ nominéque, quàm mole, Potossium. Hujc ad Austrum Mons instat: quinque passuum millia circuitu; tria verò fastigiô complexus, & spatio celsitudinis. Quidam hunc auri penitus cassum credidêre. quod secus est. nam usqueadeo non caret illo, potiùs ut ramentis & laminis affatim exuberet. (*d*) Non passim tamen, neque temerè, non modò Potosii; sed nec PERUVIO toto, quà foditur, in auri notam optimam incideris. quidámq; pro comperto tradunt (*e*) ad Hispanæ bonitatis pretium, Peruviani duplum requiri. Quod, non est, cur quisquam miretur. Nam à peritioribus, AURI *septem genera* deprehensa sunt; omnia quidem ac singula tanti metalli dignitatem ac nomen tuentia: cæterùm aliud alio præstantius, ponderosius, & excoctius. Primas tenere fertur, ab omni jam olim ævo; quod OBRIZUM vulgò nuncupant; hoc est, defæcatissimum. Hujus autem appellationis originem, sunt, qui deducant ab OPHIRISIO; temporibus regum Palæstinorum, Salomonis ac Iosaphati, per orbem celebratô: quod illi contendunt, Obrizum, aut *Ophrísum*, tanquam *Ophirisium*, per diminutionem, dictum. (*f*) Quod Grammaticorum potiùs, quàm historici fori, problema; non est animus neque refellere, neque propugnare. potiùs, ad narrationis institutũ reverti, placet.

Mons igitur POTOSSINUS, quanquam (uti dictum est) Auri dives; magis tamen

ab ARGENTO celebratur. cujus quattuor maximè venis ingentibus, ad prodigium usque, locus hic per mortalium ora volitat. Has, ulnis non ampliùs binis latas; quingentarũ profunditas ulnarum, in imensum deprimit: procurrentibus, ab Orientali rupis parte, per tramitē obliquum cuniculis; ad Septentrionalem usque loci situm. Protuberant porrò dextrâ sinistrâque, sine numero, quasi rami quidam & varices; irritandis inhiantium curis, ex ipsa quotidiana novitate: fibris ac surculis argenti, singulos in dies, aliis super alios, deprehendi suetis. Mirabili quodam artis æquè naturæq; lusu, nescias; Plúsne quæras, an stupeas? in tam utique numerosâ, supra numerum, specuum meatuúmque copiâ; quam montis intestina felicitas aperit, & offert; tramitibus argentariis, aliis sursum tendentibus, deorsum aliis; quibusdam dextrorsum, nonnullis sinistrorsum: multis prorsum, compluribus retrorsum; sæpe rectà, sæpius autem per transversum procursantibus cavernulis: quæ quandoque decussatim sese, per occursus mutuos, secant; aliâs, nullâ finis aut termini spe, longitudinem suam in profunda montis extendunt. Videas igitur, tam paratis opibus eruendis, illaborare plusquam millia quattuor Hispani nominis; indigenarum autem millia quinquagena; continuatô dierum ac noctium, mensiúmque, conatu. Peruviani plerique Nigritæque sunt; perpaucis Barbarorum alterius cœli mixtis. Quorum omnium (si familiarium etiam, ac necessariorum capita, semper illis hærentia, sub censum voces) plusquam octogena millia, so-

lia, solum ad POTOSSIUM, supputes; fossioni vel addictorum, vel operâ qualiquali subservientium. (g) Vt proinde manifestum mirúmque sit; unius provinciæ regníque laboribus, montem unum vexari lassaríque posse: vinci, vel eviscerari, non posse. Sicut autem cætera PRETIOSA; sic & hæc *opulentia, magno constat, &* ARDUO. Scalas in immensam altitudinem erigunt; operosissimas ascensu, despectu descensúque formidandas. Ex, continuo quodam nexu surgunt: columnis, non (ut Europææ) geminis, sed ternis; quas bubuli corii segmentis, in longum scissis, & funis in ritum intortis striatisque, concinnant: insertis per transversum gradibus è ligno teretibus, atque pedi figendo firmis. Quò celsiùs autem enituntur, dum effossas divitias humeris égerunt; eò crebrioribus ad respirandum interjunctionibus indulgent: præparatis toto scalarum tergo, certa per intervalla, robustis subselliis; quæ, trabibus præferratis, ac longuriis sublicìis, in rupem adactis, & onera sedentium ferunt, & ævum. Mensuram autem itineris, quod ab imo monte suscipiunt in supremum, ex eo licet æstimes: quòd ad centum quinquaginta, nec pauciores, ulnas geometricas, infra POTOSSINARUM Alpium radices, érgatæ plerumque se demittunt: & indidem cum excisis ponderibus regrediuntur. Inter horrenda tenebrarum (dictu tetricum!) non Solis radius, non diei parcissimus nitor, rimis ullis immicat; ad aurum aut viam aperiendâ. Lucernâ duntaxat è sebo, medium ad pollicem deligatâ; sibi quisque viæ dux, Sol, & dies est. (h)

VI. CAETERùM hæc tanta naturæ felicitas, in ditandis mortalibus; aliunde suis incommodis vitiatur. Est enim POTOSSIUM aëris perfrigidi; tractu locorum asperrimo; terráque, frugum omnium ac messium infertili. Quapropter ego præsentium bonorum citò satur; *impetu juvenili (qui* NOVA *semper* VETERIBUS *antefert)* ab aliis ad alia pedem, cum lucri cupiditate, transportabam; AURI maximè studio, per compendium, intentus. Et ideo, quidquid uspiam, in PERUVIO toto, metalliferorum terræ sinuum erat, investigatô; quasi nullo tamen laboris relatô pretio, retrogredi cœpi: pérque Bogottæ, quod appellant, Regnum, rursus in Castiliam Auream penetravi; non indelibatis Regni Venesvilæi, Dariénique finibus, Castiliæ viciniam stringentibus. Illis in plagis, quantum opum per Americanas operas congessi; tantum rumorum per otiosos hospites collegi: narrantibus in dies singulos iis, quibuscum agitabam, aliis quidem gratuitâ, quibusdam autem venali linguâ; quâ placentissima quæque, velut in forum, prostituebant, sermonum blandimentis: ac sæpe veris historiis corruptam fidem miscebant. SED ego, qui multa scrutatus; nec pauciora testimoniô sensuum expertus eram: famæ publicæ, jam pridem etiam libros institueram associare; quos quidem id genus narrationibus, paullò sincerioribus, audieram concinnatos. Eos assiduâ volutatione, quoties otium suppeteret, terebam. Illa verò, quæ videram, in ephemeridas & commentariolos referebam:

Audi-

Audita, non nisi cum delectu, credebam. Quibus proinde studiis & sollertiâ *triennio solido, quod illis in finibus exegi*; celebriora quæque, non solius PERUVII, sed pæne totius AMERICAE, quàm latè patet, assecutus sum. Vnde locus ipse, tempúsque, nos hortari videntur; quæ tunc super his regionibus accepimus, posterorum quoque notitiæ ne subtrahamus. Nam, cùm per omnem hanc rerum nostrarum enarrationem; inter ignota plerumque locorum ac provinciarum nomina, tanquam in Cimmeriis noctibus, oberraverimus; nunc denique congruum arbitramur, triennali percursatione comperta nobis, cum fide tradere. Sed id tamen pressè faciemus; nec, nisi cum raritatis delectu: ne, referendo quævis obvia, quæque pluribus ante me promiscuè vulgata sunt; novissimus ego supervacaneam cramben recoquam. Igitur de regionibus iis, in quibus tum agebamus, & de quibus nunc acta condimus; in hunc modum se res habent.

VII. VLTRA cognitum, nostris hominibus ac scriptoribus, terrarum hemisphærium; quod Europæus, Asiaticus & Africanus mundus insedit: ad Occidentis excursum, alterius est hemisphærii terrestris spatium; immani profundo, regnis, & insulis occupatum: currente per medium Æquatore circulo, sic, ut medium dissecet; illiúsque dimidium alterum ad Septentriones, alterum autem (æquâ propemodum portione) pertineat ad Austri plagas. Hujus tantæ molis magnitudo capacitásque, quà terræ continentis, quáque pelagi, finibus & ambitu

censa: pæne cæterum omnem, majoribus nostris compertum, orbem æquat. Vnde, velut in æmulationem veteris; superiore memoriâ, NOVI nomen ORBIS accepit. Nonnulli verò, quòd, iisdem prope tempestatibus, Indiarum Orientalium complures Insulæ regnáque detegi cœpta sint; hunc mundum recentiorem *Indias Occiduas* appellârunt : ad discriminis (ut ego reor) quandam facilitatem; &, præter hæc, ad nonnullum *Inventorum* certamen: dum alius alii, primùm insulas insulis, terrísque terras; dein Orbem orbi, contendunt per æmulationem opponere. Sic Occidentalium Indiarum nomen exiit; quod cæteroquin videri gratuitum poterat, & ex vano captum : cùm INDI *fluminis* (à quo sua tellus insignitur, & nominatur) nullo nec alveo, neque gurgite, perluatur; ac ne fonte quidem brachióve, nuncupationis ejusdem, rigetur. Porrò PRIMUS (qui quidem sciatur) Christianis sæculis, in ea loca, tempestatibus disjectus, appulisse fertur Hispanę triremis gubernator; qui *portu Callaico* solverat. Is, longissimo maris Atlantici tractu, meridiem inter & Occidentem, ablatus; Terras ibi quasdam, an Insulas, vidit: visásque duntaxat, nec exscensûs audaciâ tentatas, sine suis nominibus, sine publicæ fidei certis monimentis, reportavit : cùm navim suam, amissis suorum multis, tandem in insulam *Materam* redigeret. Hæc in Oceano jacet Atlantico, Marocchiū contrà; sub cœli gradu vicesimo septimóque; supra Fortunatas, quæ Materæ, Notum versùs, substernuntur. In hanc igitur insulam, posteaquam Hispanus ille nauclerus sese, lacerámcerám-

terámque fluctibus triremem, recepit: eáque, quæ peregrè viderat, quæque tumultuariis chartis ductu rudi consignârat, exposuit; tantùm nō initiò pro parùm sano traductus est: elusáque, tanquam fabulatoris, transmarina relatio. Certè quidem constat, adeò neglecta tam felicis inventionis principia fuisse; vix ut tandem repertus fuerit, qui narranti quæstiunculam, aut (quod minimum est) etiam aurem & attentionis dignationē, impénderet; nedum fidem, & comitatûs sponsionē, ad nova quærenda regna. Sed nullâ re magìs tunc patuit, *ingratæ mortalitatis vitiū*, ac bene *meritorum oblivio*; quàm, gubernatoris illius excessu. nam hic, non ità multò post reditum, cum suorum reliquiis, naturæ concessit: languoribus confectus, quos ex incommodis maritimis collegerat. Sub quæ, sine mora, corpus promiscuo vulgi tumulo cónditum; refossuris ne discrimen quidem, ad sui recognitionem, reliquit. origo verò, propriúmque natale solum, & (quod his omnibus plus admireris) nomen adeò cognomentúmque tanti narratoris, intercidère. Verùm, erat eodem tempore, quasi favore quopiam fatorum, inter naviculatores, qui Máteram insulam causâ mercium frequentabant, Ligus quidā, acri vir ingenio, nec minùs promptâ manu, *Christophorus* COLUMBUS: Cugureo, vel (ut alii perhibent) Nerviâ, pagô municipióve Genuate, progenitus. Hic, ex Hispani, quem dixi, gubernatoris ore, chartáq; thalassographicâ, sollerter exceptis descriptionibus; ad rationem & conjecturam loca singula cœpit expendere: notáq; regnorū &

Insularum, ignotis componendo; necnon Platonis antiquissimam Atlantida (cœli climatúmque positionibus inter se collatis) ex Timæo secutus; in eam venit opinionem, ut jam non fabulam atque commentum crederet, sed historiam & rerum veritatem. Igitur à Ferdinando, Castellano rege, per octennium ipsum sollicitatô; precibus opportunis importunísque, vix denique, sed tamen extorsit, instructam commeatu nautico classiariísque triremem: impendiô non ampliùs decem ac septem millium aureorum nummûm. Eam Callium portu solvit: suspensîs exspectatione cunctis Hispaniis; Ecquid audacia promissa, tam gravi spe, tam tumidis velis prægnantia, regi credulo paritura forent? At COLUMBUS, rumorum parùm sollicitus; nec, quid de se mundus sentiret, sed, quid ipse mundi novi reperiret, intentus: per Canarias omnium primùm evectus est in pelagus occiduum; quod contra Marocchii regnum, & cæteram Africam, objacet. Hinc, obliquatis in Boream velis, primam omnium retexit Gujahánam insulam, Floridæ vicinam. Postea, repetitô jam tertiùm Oceani cursu, comitibus Pinzónis fratribus; Cubam, Hispaniolam, Iamaicam, insulas ingentes ac divites; secundùm has autem, Terram Firmam, Pariámque, continenti solo sitas, invénit: & inventarum nonnullas, pro jure suo, primus nominavit. *Argonautica* porrò tam celebri, quæque superiorum ætatum omnium navigationibus multùm antecellat; initium datum, *sub Annum* à CHRISTO *millesimum, quadringentesimum,*

annum, nonagesimum ac secundum: Friderico III. Germaniis imperante, Maximiliano I. Friderici filio, Romanorum Rege; sub initia Pontificatûs Alexandri VI. Sed post hæc, COLUMBI studiis supervénit AMERICUS, cognomentô VESPUTIUS; gente Tuscus, & ex ipsis Florentiæ magnæ visceribus. Is, quinquenniô pòst, Gadibus in Atlanticum Pontum evectus, Lusitanorum regis Emmanuelis auspiciîs, continentem ingressus est Orbis noui: vir, solîs insulis ac littoribus nequaquam contentus. Animís ĩngentibus, & magnô Barbaricarum virium despectu; ferocissimas quasque nationes adire cum paucis ausus, obstantia perrupit ac profligavit arma; positósque trans Æquatorem tractus ad meridiem, primus partim aperuit; partim hostilitate repurgavit. In quibus Gviána, Brasiliáque, cum cæteris in Austrum obversis provinciis, Ibericum dominatum accepêre. Tali VESPUTIUS industriâ felicitatem est eam assecutus: ut, quodcunque terrarum & insularum, ad id usque temporis, semper ORBIS NOVUS, aut OCCIDENTALES INDIAE, fuerant; id universum deinceps ab ipsius nomine caperet AMÈRICAE nuncupationem; potiùs, quàm à COLUMBO *Columbaria*, sive quam aliam appellationem. Ità Duorum (sub idem ferè tempus) Italorum heroicâ IASONIAque *virtute*; Mundus ingens, fieri se ipso major cœpit: *Inventíque* recentis Orbis, penès alterum gloria nasci; penès alterum autem hærere maluit, & perennare.

VIII. TALIBUS *America* principiîs ac vestigatoribus aperta, qualis sit; deinceps di-

cendum est. Longitudo (si metiaris à *Freti Magellanici* flexibus, ad usque *fretum Anianum*) bis mille quadringentorúmque milliarium est magnorum; quibus itinera Germani metiuntur. Sive nostram quis Geometriam malit; quattuor millium, octingentarum leucarum. At latitudo totius, à promontorio Fortunæ tracta, lineîs rectîs, ad promontorium Bretonicum Novæ Franciæ; bis mille sexcentarum leucarum est. Circumluitur, ab ortu Solis, in hemicycli ferè formam, Atlantico mari: paríque propemodum spatio (sed obversâ figurâ) cingitur AMERICA marî Zurio, seu *Pacifico*, quà vergit in Occidentem. Ab Austro, terrîs urgetur & clauditur, quas vulgus INCOGNITAS appellat: interfluente Fretô Magellanicô, cæteróque, quod ad Antarctum jacet, mari; quà maximè coit in angustum. Plagas Aquilonares ingens in polum Arcticum vastitas extendit; continens, an fluens, adhuc incertum: propter horridam, quæ nostrorum accessus absterret, barbariem. Cæterùm AMERICA, cùm utrimque procurrerit intrà sese; suíque velut umbilicum in medio repererit: arctatîs marium & continentis faucibus, Isthmum efficit; longitudine cæterîs omnibus nobiliorem: sed latitudine disparem, ac variantem. Cujus contractissimum compérimus intervallum, inter Auriferæ Castiliæ duas urbes, è regione semet respicientes; Panamam, & Nombrediosam. Ibi se *Novus Orbis* partitur; alterum sui dimidium in Aquilones, alterum in Austros dispescens. Hinc illam quidem,

Septen-

Septentrionalem ; iſtam autem Meridionalem, uſus jam tritus indigitat. Et utriuſque (ſi maria terráſque metiamur) par capacitas, æqualia prope ſpatia, nec ferè diverſæ dotes & opes, ſunt. Scatet auro, quaquaverſum patet; neque minùs argenti, cæteríque metalli penetralibus : quibus omnibus pretium fecit, non tam ſuus, quàm alienus Orbis ; & cumprimis Europæa ſive rapacitas, ſive penuria. Vehunt & rivi paſſim, & fluvii, glareas auro lucentes ; longè certè Pactolô Lydô, vel Hiſpano Tagô feliciores, ac majorî copiâ. Præter hæc, amnes haud pauci, cæteris puriores, unionem alunt; variæ quidem magnitudinis, ſed bonitatis receptæ : quorúmque nobilitas conchis, oſtreíſque pelagi margaritiferis, ad æmulationem certet. Terra, pleráque ſui parte frumentô noſtratî deſtituta ; ſuum tamen & domeſticum ſufficit, quod illi Mayzium appellant. Id, uti noſtro longè parabilius eſt; ità ſapore ſalubritatéque non parum cedit. Fructuum cæterorum, &, in totum, auctumni vix quidquam deſideres ; quod non reperias, vel ad delicias, vel ad copiam ; nedum ad naturæ poſtulata. Namque, præter Sacchari cannas (quibus non ſola Braſilia, ſed Inſulæ quoque complures, tanquam ſegetibus & æſtate ſuâ, luxuriant) etiam goſſypium arbuſtis depectunt : & Platanos frugiferas, nuces pineas, aromatum proventus, ac peregrini germinis fœtus multos, hortîs deſtringunt. In his, mala citria, Perſica, Limonia ; quin & aurea, Granatáque, cum Armeniacis pomis: Suorúmmet au-

tem nemorũ fructus, Hovos, Mameas, Gvia-vas, Gvanavanas; nomina, quàm bellaria, barbariora. Gemmas insuper, neque nostratibus multùm inferiores; sæpe quoque pares, aut vegetiores: plurimúmque præterea pellucidi marmoris, montibus exsculpunt. Smaragdis potissimùm quædam Alpes turgent; &, tanquam matrice fertilî, profundè prægnant. Eorum, sicut densitas atque copia grandis est; sic *Pretium*, RARITATIS *filia*, vix ullum apud suos fuit, priusquam id Avaritia nostra lapidi faceret. Scrobibus, tanquam silices, expungebantur: &, ex virore, majus oculorum oblectamentum; quàm quæstûs illecebræ, jacebant: donec licitator Europæus supervénit; &, ex hoc, ignotæ priùs mercis, apud Americanos intellectus & æstimatio percrebuit. Constat profectò: *Simandócam* quendam, vallis *Tessucæ toparcham*, Consalvo *Ximenio*, legum consulto viro, nostræque gentis; supplicâsse quondam, pro Salis unicâ patina, cibis condiendis. Ximenio porrò, liberaliter postulatis annuenti; (tanquam debitum) fuisse transscriptam & oblatam à Simandóca Smaragdifodinam, divitis ac spatiosi fundi. Tantulô liberalitatis impendiô, steterunt opes; adhuc hodie seris nepotibus inexhaustæ. Nam eruuntur illinc, in hunc etiámnum diem, Smaragdi. Feris porrò sylvestribus (uti ferè barbariora Libyês, aut Orientis) sic & saltus Americani frequentantur: nisi, quòd Leones ingentes, alibi terrarum feroces, & ultrò persequi venatorem sveti; tamen istis in tractibus hominem fugiunt: & neque conspe-

ctum

ctum quidem illius, exiguæ stationis morâ, sustinent. Elephantis autem, tam Indicæ, quàm Africanæ speciei, destituitur in totum America: nec, nisi fortè quadam importatos, novit. (i) Iumenta, quibus ad onera vecturásque ministrandas utuntur; ab nostratibus differunt: potissimùm autem plagæ continentis, & universi Peruvii. Genus enim habent quadrupedis admirandum, quod *Lamam* indigenæ; nostri verò, corporis mensuram ac formam secuti, Transmarinam aut *Indicam* OVEM, dicunt. Est hoc animal non solùm carne, coriô, lanâ, dominis suis utibile: sed jumentô præterea fungitur; vectandis gestandísque sarcinis & molibus peridoneum. Dimidio gravantur illius, quod muli gestarent. Ne quis autem de dispendio majoris ponderis queratur; parsimoniâ victûs & apparatûs, eam jacturam sarciunt. Nam minimo cultu, stabulantur: diario perquam parabili vilíque, pabulantur; & hordeum neque datum fastidiunt, neque negatum imminutúmque requirunt. Phaleras, habenas, accinctum, ignorant. Dorsa, gestationis assvetudine, durantur in callum; tanquam nativas in clitellas. quódque firmitudinis argumentum majus est, insoleatæ quoque, sub quibusvis oneribus, incedunt; naturæ beneficio concessîs ungulîs in assiduitatem subarmatæ. (k) Cæterùm ad Equi primos intuitus cohorruisse ferunt has gentes: tanquam in hoc Leonis quoque, tigridúmque, conspecto rege: cùm tantam corporis celsitatem adspicerent; cùm hinnientem frementémque pavescerent; cùm

phaleratas cervices, non sine superbia, subrigentem suspicerent. Id, quod illis in populis, minimè mirandum est, evenisse. Nam, pari formidine, nec asinum paullò lascivio-rem, neque bovem cornupetam, tulissent; ignota mortalibus iis, ab ortu suo primô, brutorum monstra. Quippe, priusquam Hispani jumenta, transportata navibus, inferrent: nemo taurum, vaccam, vitulum; nemo mulum, aut asinum, aut pullum: non hircum, arietem, capram, ovem, custodémve pecoris canem (ne per picturam quidem) oculîs acceperat. Multa, quæ præterea super Americæ rebus universim tradi possent; ab aliis abundè jam vulgata, lectorem fatigent citiùs, quàm scriptorem deficiant: positîs in propatulo librorum monumentîs; ut quisque nostrorum hominum, exterorúmve, *Novas terras* insulásque, vel ipse reperit, vel repertas interiùs lustravit. Operæ fuerit amœnioris; ex singulis potiùs exquisitiora delibare: propositîs in conspectum (sed tanquam per transennam, & strictim) sicut modò distinximus, AMERICAE partibus; & continentis potissimùm regionibus. quarum bona juxtà maláque, quasi per transcursum, excerpemus: ac, siqua cætera, videbuntur ad memoriæ meritum eminere.

AR-

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM, SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER XIII.

CAPITVM BREVIARIVM.

I. *Septentrionalis Americæ singillatim Descriptionem orditur, ac divisionem. De Estotilandia, Californiâ, mari Vermejo, Novâ Galaciâ, strictim omnia.*

II. *Nicarágua regionis pictura chorographica. Ejus pars maritima, horrida & inculta, circus quondam, & campus errorum, Victoriæ ac Sociorum ejus. Pars autem Nicarágua interior, amœna atque frugifera. De Manta, déque Portu-Vetere, urbibus: déque priscis Gigantibus, & eorum puteo, detestabilísque libidinis pœnâ.*

III. *Fondúra regio; & rupes Masaja, flammivoma. Hispania Nova, felix admodum fructuum, nemorum, fluviorum.*

IV. *Regnum Mexicanum, &, regni princeps urbs, Mexicum; olim Temistitánum. Mexicum vetus, cum incolarum priscorum moribus, adumbratur. De rege ejus ultimo. De Tláscala, urbe æmulâ: déque demersis in stagnum opibus. Additur Mexici Novi splendor, ac topothesia.*

V. *Cuba Insula; & priscorum ejus incolarum fœdi mores. Angues comestiles. Vallus rotundorum lapidum. Insula Iamáica. Turbines maris vicini, Turacánes dicti: & Insulæ mirandus situs.*

SEPTEN-

SEPTENTRIONALIS igitur AMERICAE, barbaro nomine Regna multa ſunt, ac Provinciæ. quarum nuncupationis aſperitatem, partim noſtræ gentis & linguæ majeſtas ad temperamentum ſoni perduxit; partim verò, ſuperinductîs Europææ mollitiei vocabulis, interpolavit. Celebrioris notitiæ ſunt, *Anianum*, *Quiviranum*, *Tolmiúmque Regna*; *Canáda*, *Nova Francia*, *Virginia*, *Florida*: quæque ſupra cunctas has in Aquilonem projecta jacet, *Eſtotilandia*. Propiùs Auſtrum verò *California*, *Fondúra*, *Nicarágua*; *Nova* (quam fecimus) *Hiſpania*; *Granatáque Nova*. Sed & latus ab Atlantico pelago ſtipant inſulæ circumfuſæ Primæ dignitatis, *Hiſpaniola*, *Cuba*, *Iamaica*, *Divi Ioannis*, *& Margaritarum*. Ac de pluribus quidem harum ſeu terrarum continentium, ſeu mari cinctarum; in ſuperioribus operis noſtri libris mentionẽ inſeruimus: uberiorem, contractioremque; prout narrationis uſus exigere viſus eſt. Sufficiat hîc igitur, omiſſas alibi, paucis exſequi. Principium deſcriptionum ESTOTILANDIA ſit. Vltimus, qui quidem hodie teneatur, Americæ Septentrionalis angulus; inter Fretum Daviſium, & Terram Cortealem, diverſis Sinubus varias barbarorum Cherſoneſos, ac deſerta littorum, includit; in quibus *Eſtotilandiam* etiam, *Terrámque*, quam appellant, *Laboratoris*, à fluvio *Tormenta*, *Furioſum* ad uſque *Sinum*, in latitudinem extendit. Longitudo verò tractûs illius, procurſu montium procùl abſcedit, in carentia nominibus loca; potiſſimúmque, quà vergunt in Occiden-

cidentem æſtivuum, incultæ plagæ. Littoribus prætenſa montium juga, ſqualore ſaltuum & aſperitate ſolitudinum, inprimis horrent: tantummodóque belluarum non infœcunda; miræ feritatis animantes, ingenti frequentiâ fundunt & nutriunt. Quin & *Gryphes* illis in arboribus, dicuntur, non fabulæ, ſed ex vero, ſedere. *(l)* Notiora tamen navigationi noſtræ regna regionéſque ſunt illæ; quæ pelagus *Zurium* ab Occidente per obliquum adjacent. In his, poſt *Quiviræ Tolmíque* terras; eodem littoris tractu, mari prætenduntur (Orientem versùs) *Californiæ* loca. Tergum iſtorum, claudunt montes; &, ab his in Oceanum decurrens, amnis *Farelló-nes*. Latera ſtipantur undis, in modum brachiorum. Et dextrum quidem, quod Auſtrum ſpectat, Ponto *Zuriô*: ſiniſtrum autem ad Aquilones, Sinu quodam prævelatur, in tranſverſum procurrente; pluſquam ad mediam *Californiæ* longitudinem. Eum quidam *Mare Vermejum* vocant, ad ſimulacrum nonnullum maris Hadriatici Tyrrheníque: quibus, in Ionium pelagus coaleſcentibus, Italia (laterum tenus ac pedum) inſtringitur: aut in effigiem aliquam Arabici Sinûs; quem *Divinus Hiſtoricus* paſſim *Mare rubrum* nuncupat: cujus itidem excurſu, parte lævâ; dextrorſum verò, Sinu Perſico, Felix Arabia coërcetur. Haud ferè ſecus, hybernum ad Orientem, triplici promontoriô coëuntes, *Sinus Vermejus*, & Oceanus *Pacificus*; *Californiam* omnem, in arctum, ac tres in angulos, compellunt. Sequitur *Nova Gallæcia*, totúmque littus illud; ab Occidente primùm

in meridiem : deinde paullatim tensum ad ortus hybernos; quod pars est Hispaniæ Novæ, Mexicíque, quà vergit hoc in meridiei plagam. Sensim denique se consumit in NICARAGUAE Regnum: quod, ab Hispaniæ Novæ finibus, multô montium quasi tergô clausum; vix modicum transituris spatium relinquit: cæterà, totum est maritimum, ad usque Pánamæ confinia; quæ sunt Auriferæ Castellæ principia.

II. TRACTUS hic universus, ab oris CALIFORNIAE, pérque littora PACIFICI Maris, ad usque NICARAGUAM; fluminibus ac torrentibus infunditur, sine numero: quos plerumque montium Aquilonarium juga præcipitant, & in jugis collectæ nives; quoties æstivo Sole resolvuntur. NICARAGUA verò parcior amnium: cæterùm sinubus excursibúsque maritimis propemodum ad fœditatem restagnat. Continentis itinera, tertiô quoque milliari fluctus exæstuans, vel turbat, & alterat; vel reflectit ac destruit.

CIRCUM hæc pleraque littora, nos vagos olim, omnium inopes, exulibus & ejectis similes oberrâsse, per dies ampliùs quadraginta; postea constitit, quàm locorum peritos, & tabulas thalassographicas, interrogavimus. Fuit autem vero simillimum; nos haud ità procùl *Californiani* Sinûs coitu, super DESERTAS (quas illi sic nominant) INSULAS, calamitatis nostræ principia fecisse: circúmque fines ultimos *Gallaciæ Novæ*, quà vergit in Occidentem, navî nostrâ digressos, quærere *Thalassiam* cœptasse, quæ nus-

nuſquam erat: & *Mantam* inveſtigâſſe, quæ paraſangis tamen innumeris aberat; neque, niſi NICARAGUAE littoribus indaganda. Nemini porrò mirum accidat; non hominem nobis, non facilè feram, aut locorum nomina, palabundis occursâſſe. Quanquam enim NICARAGUAE regio, quà FONDURAM adjacentem ſpectat, quáque, Boream versùs, ad interiora ſeſe flectit; fructibus, annonâ, meſſibus, rerum omnium ubertate, maximéque Pſittacorum frequentiâ, ſic luxuriet: ut, qui de noſtris primi continentem illius penetrârunt, nuncupationis delirium fecerint (nam, ob voluptatum illius ſoli congeriem, MAHOMETIS *Paradiſum* appellârunt, ex *Alcorani* vanitate): Nos tamen, ſolorum littorum contenti ſtricturis, interiora regni Nicaraguani tunc non tetigimus: ac de *Paradiſo* tali nec pomum, neque folium, momordimus. At verò NICARAGUAE Maritima cuncta regio, non parùm horroris habet: &, præter inclementiam cœli (ſemeſtres pluvias continuas dejicientis) ſolum inſuper arenoſum. Id, redditîs cœlo Solibus, ardore non tolerabilî plantas incedentium exurit. Vligines præterea, maríſque reciprocantis eluviones, patitur graves, cœnoſas, fœdas: neque culicibus modò formicíſque, verùm etiam pulicum gregibus obſcœnas. Sed hîs omnibus malum truculentius ſuſtinet, indigenas, qui continentis interiora tenent; latrociniis raptibúſque ſuetos; & humanæ carnis victu menſam inſtruentes. Nam etiamnum *Deorum cultu* furunt. Eorum

nos omnium incommodorum, non sola vestigia, sed prorsus quotidianum gustum, percepimus; sicut in superioribus calamitatum nostrarum actis relatum est. Verùm, incolas hodie terribiles, reliquias esse longè ferocioris antiquitatis: indicio loca sunt, quibus nunc impositus incumbit *Mantæ* Portus; & aliud quoddam, exiguis mœnibus oppidum, PORTUS VETUS Hispanis dictum: utrumque nostratium hominum, & sæculi superioris, opus. Eruuntur enim illinc ossa cadaveráque *Gigantum*; sæpe dimidiô, frequenter autem & alterô tantô, grandiora corporibus iis, quibus nunc Americana proceritas incedit. Monstra fuisse portentáque mortalium, est in confesso; sed, alumnos aut indigenas NICARAGUAE, negant. Ex transmarinis enim oris, & regnis forsitan Antarcticis, advectos, Peruana fama canit. ibi, cum Americanis bella; mox, victîs illis, ulteriores ad Aquilonem sedes, ac scilicet NICARAGUAE possessionem inîsse, tradunt: constructîs sibimet insanæ molis arcibus atque turribus. Harum indicium structurarum, Puteus quidam, etiam hac tempestate, manet, ac monstratur; inexhaustæ profunditatis, vastissimi circuitûs, &, qualem palus magìs, quàm fons, amet: crepidine, murísque putealibus, tam immanî saxo ductîs; ut appareat, eum à prodigiis potiùs hominum, quàm ab hominibus, stare. Sed inter hæc superba molimina, tantam in Gigantibus illis fuisse memorant Veneris infandæ rabiem; quantam in veterrimis illis, ac primo mundo coævis, Deus ultor cataclysmo plexit. Quod autem tunc scelus aquîs abole-

abolevit; id, ferunt, in his recentioribus compressum flammis fuisse, cœlô dejectis: siqua tamen populorum illorum *memoriæ* fides est, quam unicum ipsi genus annalium habent; calamorum & chartæ compendiô destituti. Quidquid id tamen est: ex his videas; quanquam ignibus & bustô tumulatam *Gigantum* ferociam: tamen adhuc in posteritate sua (quam populosam creârunt) velut *è cinere favilláque malè mortuâ, scintillare.* (m)

III. CAETERUM, *Nicaraguæ* tractui FONDURA connectitur. Hujus cumprimis memoratu dignus est mons, MASAIA nomine; formâ circulari. Fauces habet geminas; quarum hiatus alter, ultrà sagittæ jactum spatiô non protenditur. alterius autem circuitus, duo plus minùs millia passuum amplectitur. Flammarum assiduus est (sine cinere tamen, lapidúmque projectu) vomitus & fragor. Conspectus autem, quia neque fumo, neque vapore nubilatur; ad passuum nonaginta millia clarissimus. Hujus rutilantis pura defæcatáque lux, multis Auri suspicionem præbuit; tanquam exæstuantis, immóque fundo bullientis: cùm aliud æternorum ignium nutrimentum nusquam deprehenderent. Idcirco, de catenis ferreis, ingentis capacitatis vasa, *Campanô metallo* ducta, quidam demisère; divitiis hauriendis. At, hiatûs vix mediâ tactâ profunditate; ferrum, æs, instrumenta, cum omni montium aureorum spe, collicuêre. *(n)*

SED cunctarum in America Boreali provinciarum caput, HISPANIA NOVA; quà vergit

git in Orientem, regnum in se Mexicanum trahit. cujus opes & gloria cæteras universas Aquilonaris plagæ regiones, AMERICAE MEXICANAE communî titulô, comprehenderunt. Quo fit, ut jam in totum, audiat MEXICUM; quod pars aliquando nominabatur. HISPANIAE NOVAE (namque cæterarum provinciarum vix unam aliquam eminus remigiô strinximus: at istam longîs etiam erroribus perambulavimus) princeps uti nuncupatio; sic terra, spatium, fines, nec non opes & dignitas sunt: HISPANIAE VETERI, propter sororium nomen, nequaquam erubescenda. Clementissimum illi cœlum, soles ac dies pæne semper verni; noctium dierúmque minima discrimina, propter situm; quò, Cancri Tropicum inter, & Æquatorem exporrecta, gaudet. Iuniô, Quinctili, Sextili mensibus, circúmque Septembris sidera; quotidianîs, & subinde continuatîs, mollescit imbribus; haud insanîs quidem illis, & violento casu ruentibus; sed, quales nostrum apud Orbem Majus ferè fundit, & verna terra sorbet, placidos tacitósque. Quod consequens igitur est; viret hæc anno toto, florétque regio: neque per hortos tantùm, pérque prata; sed in agris etiam, levissimô modò brachiô versatîs, atque cultîs. Videas enim; eos illô gentilitiô, quod suprà memoravimus, frumentô mayzii, ter intrà duodenos menses nitescere. Culta præterea nemora, sylvæque (quod mireris) felicissimîs rident proventibus; non solùm Italicorum Hispaniensiúmque, sed prorsus plerorúmque transmarinorum fructuum. In his mala sunt rari genii deli-

deliciíque, granata, poma nerantia, citria: prætérque fertilitatem cassiæ, fistulæque, Cacói quoque fœtus; cujus sapor ac bonitas etiam amygdalis contendat. *(o)* Arborum quoque sylvestrium, quæque montanis saltibus se tollunt; ingens copia, mira magnitudo, truncorúmque moles & crassities supra fidem. Vnico certè de stipite lintres immanes, ac Liburnicis certantes, excavant frondatores, ac ducunt: ut, quod modò stirps in montibus steterat; repentè, tumultuariâ fabricâ, cogatur per maria cursitare lignum. Quin è *Cedris* quoque (quarum fertilitas Syrio *Libano* suppar, aut æqua) trabes dolant tetragonas, in domiciliorum compagem; centum viginti pedum longitudine: duodenûm verò latam. Flumina, quibus compluribus HISPANIA NOVA passim irrigatur, Crocodilos alunt; Niloticorum nec ore, nec formâ dissimiles: nisi quòd hi mensis, & (ut Barbari sibi fingunt) etiam lautitiis, idonei sunt. Eadem ostreis quoque natantur; quorum conchæ margaritis turgent, pretio, maritimis haud inferiore. *(p)*

IV. MEXICANAE tamen regionis potissima, præque cæteris HISPANIAE NOVAE terris, gloria: non modò, quòd Regnum antehac latè reliquis eminuit, ac jura dedit; quacunque patet in Septentrionem America: sed etiam ob MEXICI, principis urbium, majestatem: quâ Sedes quondam imperii fuit. Sed tunc etiam *Temistitánum*, diversissimo nomine, dicebatur: quæ nunc passim, à *Fontibus*, & copiâ *scatebrarum*, quibus circumluitur, MEXICUM nuncupatur; id

id exprimente gentis linguâ. Sita quondam urbs hæc fuit, *Venetiarum* exemplô, super ingentis lacûs medium. Is, geminô sinuatus stagno, passuum quinquaginta millibus ambitur: totidem circumquaque super ripam exstructis urbibus. Nam quinquaginta fuisse, constans est eorum narratio; qui vetus *Mexicum* oculis subjecerunt. Addunt; earum singulas decem millibus plus minùs domuum superbisse. Sed longissimè super has omnes caput erigens MEXICUM, tanquam ex annulo grandi gēma pulcrior & extantior; in medio cunctarū posita, cunctas facilè despiciebat. Etenim Orbis totius urbiū (si modò famæ credimus) spatiosissima; tectorum turriúmque plusquam septuaginta quinq; millia surrigebat. Præterea lemborum, quos Canóas ipsi vocant, quinquaginta millibus assiduè circumnavigabatur. Quem numerum nec hodierni quidem MEXICI populositas succídit: quippe non rarioribus, atque quondam, per stagnum excursibus recursibúsque distenta. *Mexici* porrò veteres incolæ, cultibus olim *Idolorum*, & humanarum carnium epulîs, diri: præter hæc autem & pellicatu, pluriúmque simul uxorum cubili, detestabiles: hodie priscam infamiam, novîs superinductîs moribus, ut plurimùm exuerunt; utique post *Christiana Sacra* vel audita, vel suscepta. Laborârant autem & Infanticidiorum fœdissimâ crudelitate: solitîs mactari tenerîs fœtibus; ut primùm, & utcunque, genitoribus displicuissent. Hæc immanitas ad vicena plerumque millia parvulorum capitum, annuâ lanienâ, grassando pertigerat.

Tam

Tam cruentam, & verè *Molochicis Sacris*, ab omni retrò memoriâ bacchantem urbem; diuturnâ quidem, ſed tamen popularî, Republicâ tenuêre *Chichimeici* (ſic antiquis appellati) tanquam tribuni quidam plebis, aut decuriones: nec ipſi quidem diſparibus fœdi flagitiîs. Poſt ſexcentos autem ac novendecim annos; ab Democratia, gubernaculum tranſiliit ad Reges. Hi, numero novem, neque plures; Sæculum, ac tricenos annos, impleverunt imperiô; continenti decedentium ſuccedentiúmque ſerie. Clauſit ordinem, regnum, ac vitam unà, Rex *Motezúma*; ferrô per ſeditionem popularium interceptus: eodem ipſo tempore, quo *Ferdinandus Corteſius* (inter thalaſſarchos Ducéſque *Caroli V. Cæſaris* ſpectatiſſimus) Americanîs victoriîs floruit. Hic *Hiſpaniam* primò NOVAM armis occupavit. Trienniô deinde pòſt; extincti *Motezumæ* regnum & regiam aggreſſus, MEXICUM urbem, non ſine maximis utrimque ſtragibus expugnavit; ſæculi decimi ſexti primô, ſupra viceſimum, annô. Magnum autem ad hanc expugnationem pondus contulit, urbs alia, poſt *Mexicanam* ſecundi nominis atque loci; *Tlaſcalána* dicta. Quam appellationem ei conciliavit, ſoli fertilis ad omnem annonam ubertas & aptitudo. nam id ſonat Americanis, *Tláſcala*: ſicut fontium abundantiam, MEXICUM; uti ſuprà retulimus. Igitur *Tlaſcalána*, civium frequentiâ divitiiſque tumida; cùm in ſecundis ægrè conſiſteret: æmula *Mexicanæ* claritudinis, haud aliàs magìs infenſum animum exprompſit, adversùs inviſam ſibi rempublicam;

quàm illô postremo bello, quod à *Cortesio* gestum fuit, ad usque ruinas & excidium *Mexici*. Constat; Tlascalános solos auxiliares, popularium suorum voluntate sub *Cortesio* merentes; plusquam centum millium virorū valentissimorum, exercitum explêsse. *(q)* Quibusdam autem in annalibus reperio; *Mexicum*, ne quidem captam, conquiêsse: sed opus alterâ fuisse victoriâ, sub ejus ipsius Ducis auspiciis atque signis. Redactos verò sub officiū oppidanos castellanósque: post omnia sua perdita, tamen adhuc *invidiam* retinuisse spoliorū: quibus ne potirentur victores; quidquid auri publici privatíque, quidquid signati rudísque fuit (fuisse verò memorant, immane) totum id lacu circumfluente demersisse: *(r)* quò dolentiùs Hispani ferrent victoriæ laborem, jam bis gratuitum; quóque graviùs hiantes cupiditas ureret: utpote, quibus tot opum certissimarum in ipso portu naufragium, per summam hostium malevolentiam, obtigisset. Quæ, si cum vero memorantur: etiam hujus tantæ jacturæ sensu, crediderim, asperatum *Cortesium*; invenisse caussam indignationis novā, ad priscas caussas: & idcirco (post MEXICI mœnia cum turribus, arcibus, ac plateis excisa) solo tot millia domorum æquâsse: Post hæc autem Vrbem, fundamentis suis emotam: è medio lacûs, in ripam ultimam projecisse, quà Boream spectat. Illic enim MEXICUM hodiernum visitur, & incolitur; non inter aquas, ut quondam. Quod tamen, etiam post tantam stragem ac busta, magnum adhuc & spatiosum; amplitudine suâ sesquimilliaris Germanici circuitum implet.

plet. Pars illius altera frequētatur ab nostris; pars altera, cessit indigenis incolenda. *Typographéô* (quis credidisset, etiam hanc incultissimis populis aliquando scientiam accessuram?) præterea nummûm ac *Moneta fabricâ*, celebratur. Porrò planitiem, in qua surgit, vallant circumfusi quaquaversum colles; humili, sed tamen vernante semper, clivorum amœnitate. Remotiora verò, quæque duriorem nacta sunt auram; in montes eriguntur; &, tanquam amphitheatrô, gradatim eminent, jugîs super juga scandentibus. quæ cuncta nivibus annosîs, æternáque glacie, rigent.

V. Post *Mexicum*, ab orientali plaga, sinus maris ingens illis incumbit terris; Mexicani nomen etiam ipse sortitus, ex propinquitate locorum & littorum. Hujc, obliquô látere, pars Atlantici maris, Insulæ subnexæ sunt, CUBA, IAMAICAque: quarum utriusque tergo prætenditur HISPANIOLA. Iustæ magnitudinis *Hispaniola*, *Cubáque*. Sed illa diffusior ambitu; longitudine verò transversâ, productior altera. Supervacuum autem hoc loco fuerit, *Hispaniolam* telibare: quippe, cujus, in opere superiore, lineam jam aliquam, & imaginem duxerimus; lecturis utique suffecturam. CUBAM (etiam *Fernandinam* aliquando dictam) Tropicus æstivus secat; solô culto pariter incultóque fertilem; &, præter sacchari vim ingentem, Assyriâ quoque Panchæáque felicitate, divitem fistulæ, casiæ, zingiberis, mastichês, aloës. Montana, secturîs auri; campestria verò, fluviîs aurum

provolventibus, locupletantur. Sex, neque pluribus urbibus, frequentatur: & hoc ipsum, ab non sui soli mortalibus. Namque genti, propter *obscœna Veneris* immodicam & inhumanam intemperantiam; *lues* olim, *libidinum filia*, supervénit: insulámque, tabefactis, ac funere creberrimo resolutis corporibus, penitùs priscis cultoribus vastavit. His in coloniam Hispanus successit. Et is hodie propemodum solus terram (alioquin gratìs perituram) exercet. Indigenis porrò veteribus, sicut vitia fœditásque; sic & serpentum (spurcissimi reptilis) epulũ, primis in deliciis extitit. Nam angues hæc Insula prægrandes, cæterùm innoxios, creat; & in opimam crassitiem nutrimentîs certîs perducit. Nec silenda CUBAE *vallis* quædam, trium circiter leucarum longitudine; genitrix lapidum innumeræ multitudinis. quos tamen omnes ac singulos in eam sphæræ rotunditatem artifex natura tornavit; ut illius figuræ legem exactiorem, nullus circini ductus queat exprimere.

SUB *Cuba*, meridiem versùs, IAMAICA panditur insula; juxta latus occiduum Hispaniolæ. Geminîs celebratur urbibus; *Hispali* (seu *Seviliâ*) *Novâ*, quà Boream respicit: & *Oristánâ*; quà vergit in Africum. Sexcentorum millium ambitu circumitur hæc Insula. Rerum, ad vitæ delicias usúmque, fertilitate, nulli secunda; virore littorum & camporum assiduô gaudet: nisi, quòd Sextilî, duobúsque consequentibus mensibus, annuô turbine ventorum incursatur. Eum ipsi TURACÁNEM nominant; violentum, improbum, & obvia quævis

vis arietantem. Hujus furore, ſtirpes etiam firmiſſimæ, nemorum & hortorum, ab humo ſæpe radicibúſque, revelluntur. Inſulæ tellus, ab ipſa ſtatim littorum orâ, clementibus circumquaque clivîs aſſurgens: paribus ex omni parte progreſſibus ità ſenſim aſcendit; ut pedes tamen fallat. donec in ipſo ferè totius inſulæ meditullio conſtitutus, oculos circumferas: & præcelſum jam montem ſentias; quem primùm, veluti colliculũ, aggreſſus eras. Verùm, de *Septentrionalis Americæ* partibus ſatìs, neque citrà promiſſa, memoratum. Nunc & eam, quæ *Meridiem* reſpicit, percurramus.

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM, SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA, LIBER XIV.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. A*Mericæ Meridionalis particularior topographia: nominatim, Caſtellæ, ſeu Caſtiliæ Auriferæ; Dariénæ, ceu Novæ cujuſdam Meſopotamiæ: in qua Guajána arbor. ſcopæ ex dactylis. Poppajána; & Amazonum Provincia.*

II. *Chilæ gelidiſſimæ regio. Mira & curioſa narratio, de Almagro, Duce Hiſpano; ejúſque militibus & equis, frigore enectis, ſed incorruptis. Chilenſium quorundam demens pertinacia, ad deditionem evitandam.*

III. *Chica regio. Ejus incola procerißimi, velocißimíque. Alii, in ramis arborum habitare bellaréque soliti Patagónum guttur & robur incredibile.*

IV. *Peruvii generatim perstringitur situs, opulentia, fertilitas, salubritas: & triplex ejus partitio ponitur.*

V. *Peruvium Campestre; ut plurimùm arenosum.*

VI. *Peruvii Montani fertilitas & amœnitas. mox Peruvium Tramontanum percurritur. Ejus jumenta, feræq; sylvestres: Vultures, aranei, busones. Avicula multicolor, & mira. Avicula ejusdem Tramontana alia, minima, Gonambúcha nomine; canora. Montium Peruvii immensa altitudo. Ars summa Peruanorum, in opere plumario. Guanáci seu Vicunnæ bestiæ, lapidum Bezuarium genitrices. Per quem ea primùm, & quo opera pretio, Hispanis sint prodita?*

VII. *Cuscus, Montani Peruvii metropolis, accuratè describitur. Ejus situs, arx, plateæ, incolæ, viáque gemina constrata, stupendi operis.*

VIII. *A quibus Cuscus, & moles ejus admirandæ, sint exstructæ, vel reposita? De Ingarum, id est, monarcharum Peruanorum, origine, fraudibúsque, ad invadendam tyrannidem. de eorum incesta licentiâ, &, ob hoc, subditorum corruptelâ. Unde illis ad rúinam gradus.*

IX. *De Guanacaxa, Ingâ (seu monarchâ) Peruvii, paullò ante adventum Hispanorum. Ejus regis palatia, hortúsque, ceu novi Midæ. Sepultura superstitiosa.*

X. *Extincto Guanacaxâ, successor ejus, Guascar filius, à fratre minore Atabáliba, rebellante, prælio funditur, & vitâ exuitur. Atabáliba, incestu*

cestu & tyrannide vicinis invisus, in Pizarri & Hispanorum arma, vincula & catenas: tandémque, Philippelli delatione, in laqueum incidit & interitum.

XI. *Mangum, Guáscaris & Atabálibæ germanum, bella pro Peruvio & successione moventem, ægrè tandem seróque Hispani coërcent; & profligant. Deletur subinde Ingarum omnis posteritas; è quibus tamen unus Christiana sacra suscipit, in libertate.*

QVAE propiùs *Austrum* recessit, AMERICA; figuram gerit ferè triquetram pyramidalémve: sinuatâ tamen in arcum basi, seu pede; qui Boream respicit. At acumine, terris Antarcticis opponitur. Quibusdam hæc olim *America Dariena* dicebatur; à fluminis DARIENI notissimi magnitudine. nonnullis aliis verò, PERUANA potiùs; ab eo, quod cæteris omnibus præstat, regnô. Finitur ab Aquilonibus Isthmô; *Magellanicô fretô*, quà cacuminatur ad Austrum: Marî *Pacifico*, quà Solem cadentem; *Atlanticô*, quà surgentem, excipit. Circumitur autem universa sedecim millibus milliarûm Romanorum. Hujus, nominatiores cæterîs, provinciæ numerantur: CASTELLA (quam dicunt) AURIFERA; *Dariena, Popajana, Peruvium, Chila, Chica, Brasilia.* Quarum postrema, sicut ab humanitate quondam; sic & à cæteris Americæ suæ partibus, longiùs abscessit: in latus Orientis refuga. Constat; eam *Peruvio* distare millibus passuum vicies & quater millenîs: quantum sacchari cannîs abundantē, tantùm argento

juxtà defectam & aurô. Verùm hæc nostri nec operis est, neque promissi. quare pluribus eam insequi, supersedemus.

CASTELLAM AURIFERAM, nihil magnopere, præter grande nomen, ac (nomini respondens) auri copia, nobilitat: quod, omni fide copiosius, & facilitate propemodum dormitante; non tantùm è montibus, sed amnibus etiam atque rivîs, extrahunt. Cæterorum vix aliquid ames optésve: cœlô, solô, stagnîs, ad vitæ subsidia tutelámque, pariter inclementibus.

AD *Castellæ* dexterum latus, DARIENAM regionem suus amnis (ex quo nomen capit) famosam facit: &, præter fluvium, Sinus ingens, *Urabánus* vulgò dictus; in quem fluvius devolvitur. AB hoc amne sinúque, DARIENA (tanquam *nova* quædam *Mesopotamia*) spatiô terrarum memorabilî, diducitur ad eum usq; fluvium; quem alibi RIVUM GRANDEM meminimus appellari. Latitudinem suam ab Occidente, transversim in Orientem expandit; & ad *Castellam* usque porrigit. Longitudinem autem à *Poppajanæ* terminis, & Oceano Septentrionali, producit; cum duorum fluminum continuato cursu: quam etiam eorundem amnium ostiis finit. Ab *Euphrate*, credas, & *Tigri transmarinô*, suam *Chaldæam* includi, stiparíque. Monstratur autem etiámnum (tanquam *Mesopotamicis* in campis, *Nisibis*, aut *Carrarum ruinæ*) sic in his locis, vetus Regni sedes, ANTIQUA DARIENIS nuncupata: non ità procul sinistro, cognominis sibi fluvii, latere. DARIENA porrô, quæ nunc est; sponte telluris suæ (quæ præ

felicitate

felicitate nimiâ cultorem in plerisque dedignatur) arborum frugiferarum complura genera protrudit : sapidissimi sanè, peregrinique fœtûs. Earum in censu potissimùm æstimant eam, quam ipsi *Guajánam* dicunt; fructu, partim aurantiis malis assimili; partim, ac plerumque, citriis : quæ vulgus tamen Limoniorum appellatione traducit. Stant passim & nuces, varii nominis saporisque; neque solô juglandium & avellanarum discrimine. Præterea dactyli; quarum in fructibus nucleus, neque magnitudine discrepat ab nostratibus : neque specie, vel pulpæ candore. Saporis gratiâ, cedit Europæis; in ingratam amaritiem desinente gustu. Videas & aliud dactylorum germen, sed rusticum : quod in sylvarum usque nemorúmque densitatem ac delicias excrescit; foliô stirpéque Dactylis fœcundis persimili; flore verò fœtúque nullo. quin nec utilitate quidem ulla memorabili; nisi, quòd plebeja necessitas earum surculos, destrictis foliis, in scopas & everricula convertit : ad ritum nostratium betularum. *(a)*

Darienam POPPAIANA sequitur. Hujus initia ducuntur ab *Antiochia* mœnibus, Aquilonem spectantibus. extremitas autem Australis, urbe *Quitô* discluditur; quæ, secundùm nonnullos, PERUVIUM vel stringit, vel etiam orditur. POPPAIANA tota montibus, ad horrorem excelsis, insessa; propter hoc ipsum ab Auri solitâ fertilitate non degenerat. Cæterùm, fœdus morum, priscus incola; dignam suis meritis locorum faciem nactus est.

SUPER Poppajanam ad meridiem (sed obliquatô latere) sub Æquatore, *regio* panditur AMAZONUM; rupibus undequaque cincta: quà verò montes deficiunt, lacustri flumine prætensa. De quo terræ tractu, simul & incolis; suprà memoratum est.

Sequuntur, littoribus maris *Pacifici*, prolixô, tantúmque non perpendiculari cursu, prætextæ regiones; *Peruvium, Chila, Chica.*

II. CHILAE latus dextrum pelagus urget: sinistrum verò montes, perpetuis squalidi nivibus; & quorum altitudini nulla par sit, non hujus, non alterius *Americæ*, vel Orbis, edita plaga. Tantò montiũ opulentiora sunt viscera; quantò paucioribus antehac penetrata: quæ proinde non auro tantùm simplici, sed prorsus obrizô, turgent. Hujus cœli pares nostratibus æstates, calent, extorrent, grandinant, tonant, fulminant: sed tunc, cùm Europa brumam agit. Hyemes autem adeò sæviunt; ut equitẽ quoque, jumento frequenter adstrictũ, uno marmore pariter conglacient. Indè regioni nomen. nam CHILI vocabulô, frigoris acrimonia populis illis denotatur.

Sed potissimum est montium gelu; qui, verticum altitudine, longè nubibus eminent; &, præter immodicum frigus, quoddam insuper auræ genus volvunt; diversîs inter se studiis, clemens idem atque sævum. Cùm enim tenuitate suâ, viventium viscera (simul ac intraverit) intimè pervadat; pestilentérque punctô temporis extinguat: exanimatis tamen è diverso parcit; ac, velut balsami vivacitate quadam, incorruptionem illis & ævum præstat. Cujus, inter alia complura, quæ

quę brevitatis studiô pretermittimus; unum, & publici rumoris, exemplum, sileri non debet. Id est ejusmodi.

DIDACUS *Almagrus* (ille, qui bello civili primùm, cum *Francisco Pizzarro*; sub extremum etiam præliô dissedit: &, acie victus ad Cuscum urbem, in vinculis cum victoria libertatem ac vitam amisit) post primam discordiam reconciliatâ gratiâ, missus à *Pizzarro* lusu sortis in CHILAM est; cum turmis aliquot & manipulis Hispanorum. Habebat legatus in speciosîs titulô, sed revera cassîs exitu, mandatîs; ut *Provinciam* illam faceret, quæ regio Regnúmque fuerat, ad illud usque tempus: eámque, vi compulsam & armis, Iberico dominatui subjungeret. Nec detrectavit imperium ALMAGRUS; horridum licèt, ac variè difficultatibus intricatum. Nondum iis tempestatibus apertus, ac neque cognitus quidem exteris, trames erat ille; qui nunc, montes inter & *Pacificum* mare, patet in CHILAM: sed, barbarorum viæ ducum inscitiâ dolóve, per Alpium juga summa, labor & iter suscipiendum erat. Et ALMAGRUS quidem eâdem, expeditionem suam trajecit; sed magnâ luctuosâque peditum & equitatûs jacturâ. Frigoris enim immanitas, & illius (quem dixi) venti mortifera vis; miseros oppressit, & alligavit. ALMAGRUS, cum signis & militum reliquiis, utcunque quidem corporibus incolumibus, in CHILES interiora decurrit. animîs tamen haud perinde firmîs, aliquantisper nihil, nisi substitit; ac contentus, *venisse, vidisséque* barbarum hostem; *vicisse*, successori reliquit.

Grande verò putavit, *aspexisse saltem armatum* incolam; membrorum formidandâ proceritate stantem ex adverso: nec illico, præcipiti fugâ, dedisse terga. Cùm autem nec auri quidem ulla spes (propter barbaricas custodias) affulgeret; paullatim DIDACUS ac pedetentim, ordines, pedem, & signa referre cœpit; pérque tritos sibi nuper Alpestres ascensus, agmina sua reducere. Dictu, credi-túque magnum, sed tamen certissimum! Post *quintum* jam exactum *mensem*, quàm in CHILUM irruperat; in supremo gelidissimóque montium tractu, qui frigore militiam ejus pleramque deleverat: reperit eorundem adhuc, qui quondam obriguerant, corpora peditum, equitum, & jumentorum, inconsumpta. Vidit, stupuítque; saxis alia, vel arborum truncis, ut quemque militum glacies deprehenderat, applicita: quædam humi, prona supináve, strata; caballos quoque, fixô calce stantes, & alarios eis insidentes, indimoto situ: qui, tanquam etiamnum asturconem urgentes, videbantur inserta manibus fræna quassare; nisi, quòd vocem nullam equestrem (hortantium, aut increpitantium) mitterent, vitæ signum. Ad summam; invénit eos tales, quales reliquerat; odore nullo tetro, colore non-solito funeribus; ac (nisi quòd anima dudum intercidisset) cæterà spirantibus, quàm extinctis, similiores. Tam atrocis plagæ brumâ, simúlque tristi tot statuarum monimentô, deterritus *Almagri* successor, *Petrus* VALDIVIA; declinatis ab læva montibus, dextram est ingressus: ac per maritimæ campestria, quæ sibi ferro reserave-

rat;

rat; victorem exercitum, & dominatum, *Chilensium* cervicibus ſuperinduxit. Ab eo tempore, penetratæ CHILAE penès *Almagrum*; ſubactæ domitæque, penès *Valdiviam*, fama permanſit. *(b)* Verùm ad CHILAE deſcriptionem reliquam, unde diſceſſum eſt, ſtylus reuertatur.

Hæc, quàm auri, vitæque nutrimentorum ferax; tam inquieta pugnáxque Pacis quondam ac Securitatis bona neſcivit. Adhuc, qui CHRISTUM excludunt; præter ingenitam ferociam, ſtupendámque corporum altitudinem, in armis ſemper ſunt; &, propter hoc, in odio generis Europæi. Vitam eis citiùs, quam libertatem & pertinaciam, extorſeris. repertíque ſunt in *urbe*, regionis capite (quæ nunc *à Divo* IACOBO nomen gerit) mortales efferi; quos hoſtilis captivitas ad exſecrabilis inediæ mala, propter pervicaciam, adegerit. Conſtat; abſecuiſſe ſibimet ſuras; crudáſque devoràſſe, furiosô vitæ diſpendiô: ne, famis impotentiâ, vitam Hiſpano permittere compellerentur; in deditionem ac fidem accepti. Si quando tamen bella deſint; ipſa terra ſuoſmet in indigenas inſurgit; ſolita, creberrimis & horrendis ſucculſibus, in tectorum, montiúmque, ſtrages erumpere; cúmque rupibus, unanimi ruinâ pecorum hominúmq; corpora ſepelire. Tantas autem hic tremor vires habet; ut fluminum alveos & curſus alienet; maria ſuſpendat à littoribus; & in ſicco decepta navigia deſtituat. *(c)*

III. CHILAE ſuccedit, ad Auſtrum poſitarum regionum ultima, CHICA, ſive QUI-

QUA, nomine: cujus incolæ, Septentrioni viciniores, immanem suorum corporum proceritatem, in XII. usque, XIIIve pedum longitudinem erigunt; colore, præter *Americæ* cæteræ consuetudinem, candido: sed vocis ritu bubulo magis, aut elephantinô; quàm humanô. Quod autem in artuum tam enormi vastitate stupeas; pernicitatis plurimum obtinent: quâ vel cervorum damarúmque fugam, & prævertant, & sistant.

At, qui longiùs ad Austrum recessêre; breviori corporis mensurâ, nec animorum pari (sicut ego reor) audaciâ, maritima Freti *Magellanici, Zuriique*, non per pagos nuper cœtúsque; nec omnino per tecta, frequentabant: Sed, inaudito post *Iaquelinam* (Virginem Appulam) habitationis modô; celsissimarum arborum cacuminibus inscensis, ramorum proxima compagibus nectebant. Ibi, superinductis contabulatâ materiâ barbaricis tabernaculis; æstivos calores arcebant. Illuc séque, familiámque, cum annona quotidiana, transportabant. Id illis (nec aliud) munimentum adversùs inimicam vim, & maritimas eluviones, erat. Quòd siqua tamen potentia grandior illis insultatum venisset: si securis hostica sylvæ truncos ab radicibus adfectaret: eam illi depellebant, provisîs in hoc ipsum ollîs æneîs, igne liquatáque pice bullientibus. Has in hostica capita devolvebant. *(d)* De cætero; *Chicensium* universim etiam ex eo robur æstimes: quòd tardè victi, tardissimè sub jugum Ibericum concessêre; propter gentis cujusdam connexæ, sæpéque

QUI-

Quiquensibus immixtæ, ferociam: quæ vel maximè *Chicæ* pertinaciam alebat. Nam, suprà memoratis plerisque nationibus alia natio truculentior, (CHILAM inter, & QVICQVAM) ad latus Orientis, transmontanam continentem insedit. PATAGONES dicuntur. *Gigantes* plerique, viri pariter ac sexus alter, corporum proceritatem nunquam infra novenos denósque pedes deprimunt: ut plurimùm ad undenos, aut duodenos, ac plures etiam, attollunt. Ostentando porrò robori, sagittas sesquicubitales gutturi demergunt; ad usque stomachi fundum: nec tamen nauseant. Quis crederet; nisi *Magellanus* ipse, tantus & Heros & auctor, id inspexisset, & horruisset? qui posteris hoc per epistolam enarravit. Firmitudinem corporum illorum ex eo quoque conjicias: quòd unus aliquis PATAGONUM, adjutante nullo, planéque solus; oppletum vinô dolium ingens, spatiô stadiorum aliquammultorũ, de pontonibus acceptum in humeros aut lacertos, in continentem: ex continenti, vicissim ad naves, deportet. *(e)* Ergo fortitudine juxtà, barbariéque, formidandus est populus. cujus, si, quæ diximus, specimen & exemplum non essent: loquerentur idipsum tamen, vacua sedibus urbibúsq; spatia: tam vasto solô, jam tantummodo solitudinibus ac latrociniis, ad nulla vicinarum gentium comercia, relictô. QVIS *enim, nisi moriendi certus, mortalium his portentis convivat? (f)*

IV. SUPER *Chicam*, modò descriptã, supráq; *Patagónes*, & *Chilam*, intrà Cancri tropicũ, & Æquinoctii Circulum, PERUVIUM est situm.

Quan-

Quanquam, à quinto jam ferè gradu super Æquatorem, & à PERUAE fluminis alveo, capiat initium. Hæc omnium AMERICAE provinciarum nobilissima, spatio, cultu, cultoribus, opibus: & (si copiam auri penses argentíque, quod eruitur) *Omnium orbis universi regnorum ditissimum.* Miranda nihilosecius indigenarum simplicitas, idipsum, quod mundus adorat, æstimare nescit: Neque superbiore pede calcare saxum aut marmor solita, quàm aurum; in mercimonia, massîs rudibus, nullâ formâ, nullô signô pressîs, utitur. Emblematis nihilominus illius artis haud indelectati; mirantur operis ingenium, alienámque manum: verùm innoxio prorsus, nec in avaritiam usque rapinámque duraturô stupore, vel oculo. Iucundior illis, terræ viva fertilitas; &, fluctuantes in campo, mayzii vel importati tritici segetes: quarum est incredibilis ubertas. Nam unicum jactæ sementis sextariũ, quinquagenis ut plurimùm: sæpe centenis, interdum & ducenis multiplicatum, tenuissimi sabactûs labor refundit.

Nec tamen omni PERUVIO, crediderim, eam felicitatem, neque paribus gradibus, obvenire: diversitate climatum, atque terrarum, variante fertilitatem. Hujus enim maritima, sabulô tota quanta squalent; & sterilia ferè jacent. Quanquam temperatissimo nihilosecius; & (quod consequens est) ad salubritatem corporum accommodatissimo perfruuntur aëre: propter amœnas Zurii maris auras; ac ventulorum indè spirantium, placidos flatus, ac reflatus. Aliud præ-

præterea diſcrimen eſt, quod hujus regionis bonitatem inæqualitate diſtinguit. Namque PERUVIUM (quod ab Septentrione ſui nominis fluvius inchoat, ad Auſtrum *Chilæ* regio finit; ad Ortum, montes; ad occaſum denique, pelagus *Pacificum*) tribus maximè partibus abſolvitur. Earum una *Plana Campeſtriſque*, ſicut eſt, ità nuncupatur. Altera, *Montes* ſunt. Vltima, quam *Andes* illi vocant, Vltramontana. Provincias porrò, quas haud abſurdè *Regna minora* dixeris; recenſet intrà ſe cumprimis iſtas: *Limanam*, *Cuſcanam*, *Arequipanam*, *Tumbeſiam*, *Quitanam*. Hæc illæ nomina ſortiuntur, ab totidem primis ſingularum urbibus; quibus hæ toparchiæ regnantur.

V. PLANA, ſive CAMPESTRIA *Peruvii* (quam & *Maritimam* dicunt *provinciam*) à PERUAE fluminis ſiniſtra ripa, tertióque gradu climatum Antarcticorum, procurrunt cum *Zarii* maris littore, meridiem versùs, ab Aquilonibus. Quindecim millium milliariûm longitudine cenſetur. Latitudo, quà tranſverſim à pelago montibus incurrit, tricenûm; &, ſicubi diffuſiſſima, ſexagenûm eſt millium paſſuum. Sata ſegetéſque ſuas, fontibus, rivis, & amnibus (in colliquias ſectis diductíſque) nutrit ac promovet. Namque cœlô, niſi tenuiſſimi roris ſtillicidiô, non irrigatur; clausîs ad pluvias æquè tonitruáque nubibus: & plerumque pulverulenti ſoli glebis æſtuantibus. Hinc, ferè juncis & cannis paluſtribus indormientes incolæ, frigoribus aucupandis: hinc, ſub umbris arborum proſtratæ meridiationes atque noctes: hinc

arenæ,

arenæ, per omnem eum terrarum tractum, quàm plurimùm; ac vis magna sterilis sabuli. Crebra denique solitudinum deformitas, jejunus & difficilis ager: nisi, quà fluminum viciniæ vomere vel pastino proscinduntur. Illic enim lætissimis messibus ipsa riparum viriditas, ac subeuntis humoris salubritas, adolescit. Et tamen cultores suos, talis, tam incerti favoris humus, invenit; dulcis insuper iis, quibus patria; tolerabilis autem aliis, quibus hospitium, aut exilium est.

VI. MONTANA, quæ *Peruvii Campestribus* prætexitur; ab altero ferè trans Æquatorem gradu, protenditur à Septentrionibus ad Austrum: non illo quidem continuo connexóque jugô, sed vallibus interruptô; duorum Millium ferè leucarum spatiô. SERRATAM nostri vocant; ob æternas montium scissuras. Fertilitate sulcorum, æstatum auctumnorúmque copiis, cultu mortalium, amœnitate cœli, nec minùs urbium castellorúmque frequentiâ; sic cæterum omne PERUVIUM anteit, ut prisci Reges, ac nobilitas, non alium magis aërem ad æstiva delegerint. Hujus argumentum, *Villæ* sunt, & creberrima *Lucullæa*; super omnem Græcam ac Romanam elegantiam, marmoribus eductis.

Post *Montanam* ea, quæ TRAMONTANA dicitur, jacet; pari ferè cum montibus procursu. Viciniam hæc stringit *Argentei fluminis*, seu *Platæ*; Brasiliæque fines Occiduos. Et hæc super perpetuum quoddam montium dorsum incedit; sine vallium intercapedine; rigidū nivibus, sed non ideo vacuū cultoribus.

bus. Hi valenti saluberrimóque corpore; validioribus autem animis, arcu venatúque vitam trahunt. Et animantium, in sagittas atque prædam, affatim est; vescorum quidem, damæ, *Camelottiq;* (genus *ovium* arietúmque, camelinâ colli longitudine; nisi quòd non perinde surrigitur: aliquantillô quoque gibbere) prætereà, dapis insolitæ (sed illis tamen gentibus non intactæ) Leones, ursi, lupi. Frequentant quoq; montium illorum aërem magnitudinis monstrosæ *Vultures*. Horũ molem ex alis æstimes, pleno remigio dispassis. nam XVIII. dodrantium reperêre diametrum, qui dimensi sunt. (*g*) Vnde non immeritò fabulis exemerim eorum rumorem; qui pecudes gregum & armentorum, ab hisce volucribus discerpi devoraríque memorant. (*h*) Pari credulitate receperis etiam regionis ejusdem *araneos*; citrii mali crassitie, veneníque sævitiâ præsentissimâ. Sed *bufonum*, quas narrant, pluvias; eorúmque spurcas carnes, verubus ad ignem circumagi solitas, aut è sartaginibus in ventrem demissas; in medio relinquere, quàm asseverare, mavelim; quippe gulam & ingluviem, ut omnibus humanitatis cupidinibus atque ritibus, sic prorsus omni fide vel historiis, insolentiorem. Illud tamen certum est; & huic *Peruviæ* cum insula *Cuba* comune: colubros illic volutari, corporis humani mole; cæterùm nullâ sanguinis tabíve peste. Vidimus quoque, nec rarò, *genus aviculaũm* tinnulũ, ac (ni fallor) etiam canorum. *Gryllorum* magnitudinẽ habet; neque suprà. tamen interim absolutissimô gaudet pennarũ ac plumularũ

vesti-

vestitu; præfixóque capiti rostellô, de clunibus caudam trahit. Pennularum nitor versicolor, lucet; sic, ut smaragdinum virorem, splendor sapphirinus; purpuram verò, luteus auri fulgor, provocet. Denique, quidquid oculos trahit colorum: id omne, supra pavonum & iridis varietatem, in illo volucris breviariô natura miscet; mistúmque, denuò secernit: haud ineleganti compositæ venustatis discordiâ. *Pictorum tormentum invidiámque* dixeris; aut profectò, manûs Apellææ sollers compendium. Ad summam! in animalculo minimo, magnum stupendúmque Dei, ludere gestientis in rebus productis, opificium! Non minùs hôc prodigiô naturæ, memorandum & illud alterius cujusdam *aviculæ*; quam partium harum Barbari, dialectô suâ, GONAMBUCHAM appellant. Ea cumprimis frequens, nivei candoris plumis alísque lucet; nullâ colorum cæterorum tincturâ. Mayzii, sive cujuscunque frumenti, caulísque paullò celsioris, cacumina diligit. Eam sedem & quietem affectat occupátque; nec ingloriô tamen otiô, segníve desidiâ. Cantillat enim, perpetuô vocis ac spiritûs fluxu. Quódque præcipuè stupeas; cùm corpusculi mensurâ vespam tabanúmve sylvestrem non excedat: carminis tamen volubilem subtilitatem, cum sonitûs altitudine, penetrantéque claritate, sic conjungit; ut, *Gonambúcham te videre, sed Lusciniam audire*, jures. (*i*) Cæterùm hic, &, quos antè memoravimus, alites; quamquam in *Vallibus* PERUVII celeberrimè degant: in ANDIBUS tamen, seu (quod idem est)

TRA-

TRAMONTANA, rariùs visuntur: nisi circa medium earum Alpium, quatenus sylvis & arbustis obsidentur. Altiùs, & ad usque supremos vertices, aut nunquam; aut, non nisi per gradus, & interjunctim, enituntur. Namque (quod complures observârunt) hi *Montes Andium*, quà *Peruanum* regnum à *Brasiliæ* finibus abscecant: non modò *Peruvii* (quin & *Americæ* totius) altitudines; sed, ut plurimùm, etiam *avium* cunctarum *volatus*, vincunt. Priùs enim, quàm verticem contingant; despondere pennas animósque perhibentur: & succiduis alis jacére. *(k)* Porrò, de quibus memoravimus aviculis; eæ non vivæ modò, sed & mortuæ, miraculo stuporíque sunt: ac pictæ potissimùm. Namque Peruani, qui montani Regni valles insedêre: campestribus Peruanis haud paullò promptiores ingeniô; quippe gens operis plumarii scientissima; pinnularum (colore disparium) contextu, quidquid jusseris, exprimunt, subtilitate perquam mirabili. rerúmque cunctarum imagines, hominum, brutorum, sensu vitáque carentium; tantùm non vivere spiraréque cogunt. Id autem præstant tam pertinaci laboris incubitu, tam rigidâ censurâ suæ manûs; ut unicæ subinde plumulæ, ritè concinnandæ, versandæque sæpius & reversandæ, nunc in dextrum, nunc in lævum, aliâs rectô, mox obliquo situ, solidum diem impendant; interdum & noctis portionem; quoad omnia congruant. Itaque veteres omnes Phrygiones, & acûs Babylonicæ gloriam, ingeniô suturæ recentis, extinguunt.

Est

Eſt in iiſdem, nec aliis (quod quidem compererim) orbis univerſi montibus, animal quadrupes. *Guanácos*, & (quorundam linguâ) *Vicunnas*, appellant; genus caprarum & hircorum Americæ ſylveſtrium. Eſt enim verè quadam, ut plurimùm, Hirci ſpecie, qualem Orientalis Indiæ paſtores nôrunt; ſed planè cornibus exarmatum. Colore præterea ruffô, pernicitatéque ſtupendâ: quam auget ipſe naturæ pavor; formidine fugaciſſimâ, quoſvis ad motus ignoti ſoni ſtrepitúſve, ſuſpicax & averſus. Pelli ventris, marſupium nativum geſtat adſutum; in quo recondit, & creberrimâ volutatione retractat herbas; quibus, non niſi ſaluberrimis, ex omni montium delectu, paſcitur. Harum lento de ſucco, gemma, ſeu Lapis; innaſcitur animalis alvo; nec aliis ſcilicet, quàm illius ipſius loculi latebris: quem BEZUAREM, etiam noſtrates *pharmacopœi*, dicunt; magnitudine, dimidium ovi gallinacei non rarò ſuperante. Tantum ſanitatis adjumentum, qui de Luſitanis primi PERUVIUM ingreſsi ſunt, ignorârunt; IGNOTIQVE *boni nullâ cupidine*, diu prætierierunt intactum: ſilentibus, & conjuratô ſtudiô ſupprimentibus, compertam ſibi felicitatem indigenis. donec ad extremum prorupit *immodici puer oris*: &, intemperanti proditione, latentes quadrupedis opes (deſignatâ digitô ſede *Bezuáris*) vulgavit. Garrulitatis pretium ipſe ſibi mox fuit; DIS ſuis victima, pro VICUNNA proditâ, concurſu popularium, immolatus: ut, quibus Immanitas iſta, frequens & ſolemnis ſit Pietas. Verùm hæc hactenus, de Peruvio.

VII. Li-

VII. LIBET his tamen paucula quædam, etiam ſuper urbibus, annectere; præcipuéque, ſiqua magis eminent. Ac MONTANARUM quidem *Vrbium* (adeóque totius , ſi cultum ſpectes, PERUVII) principatum Cuscus obtinet : Regum olim Principúmq; Peruanorum ſedes. Hæc, ad *Ecbatanorum* in *Media* ritum, lateri montis impoſita, molli, pérque gradus aſſurgente, clivô ſubrigitur; decimo ſeptimo ſuper Æquatorem ad Auſtrum climate. Figurâ quadratâ ſtructura mœnium eſt: domibus inſulíſque plurimis, non ad plebejum, ſed nobilitatis duntaxat uſum (ignobiles enim in ſuburbana ſubmoventur) & ideo palatiis nō infrequentibus. Eorum quattuor, præcipuâ majeſtate conſpicua nitent; præter Arcem, ſupercilio montis impoſitam : quæ, pulcritudine conſtructionis, facilè quibuſvis Europæis certet; ſitu verò , foſsîs, ac propugnaculis inexpugnabilibus, vim exteram aut irrideat, aut in longum ſuſpendat. Stat autem hęc, marmoris & ſaxorum quadratorum inſanis molibus educta : quas non boum, jumentorúmve quorumcunque plauſtra jugáque; ſed (quod fidem ſuperet) humanæ manus & vires advolvêre, longinquis è ſecturis. Ideóque *Gigantum* id *opus* multi credidêre. Platearum(quibus compluribus Cuscus urbs diſpeſcitur) & ædificiorum æqualitas, in Europæam digeſta ſeriem, rectitudine propemodum ad regulam exactâ porrigitur ; ſed in *Crucis* plerumque formam compitis ſemet interſecantibus. In incolarum autem uſus & munditiem, nullus non vicus & angiportus profluente diluitur ; quippe canalibus, utrim-

utrimq; lapide marmoréve ſeptîs, per omnes vias apertam aquam volventibus. Sic amœnitatis gelidiſſimæ rivuli, vicinis è collibus, pérque prona montis, cuj CUSCUS inſiſtit; in urbis partes omnes deruunt: incolarum refrigerio lautitiíſque diſpenſandi.

Recenſet autem CUSCANA civitas incolentium facilè quinquagena millia; cultu ſermonis, (qualis in tranſmarina Barbaria fingi poteſt) elegantiâ morum, & fortunis, reliquo PERUVIO præcellentium. His verò, ſi circumjectam ad decem circiter leucas multitudinem adjungas; *Cuſcanorum* capitum univerſim ducenta millia ſub numerum redigas. quibus omnibus Hiſpanas leges & jura præſcribunt, ab Rege delecti Prætores; & ad octoginta nobilitatis equeſtris Proceres. Præſtantium urbis hujus operum haud poſtremum eſt, VIA *gemina*: quarum *altera* ſaxîs & rupibus, in ſemitas excisîs; per æqua, per iniqua, montium valliúmque fertur. *Altera* verò, Quitanis ab uſque mœnibus, ultimóque PERUVII limite, quo Boream adjacet; ad Cusci muros porrecta: quingentorum longitudine milliarium, per campos ac planitiem nullo telluris aſſultu ſtratam, incedit. Saxorum, in hac factitiâ ſemitâ (nec minùs in illa priore) ſtupendæ ſunt moles; etiam ipſæ manibus adgeſtæ, nullo jumentorum auxiliari tractu. Semita porrò campeſtris, illâ montanâ jam multò cultior; in latitudinem pedum vicenûm expanditur. Lateribus utrimque murus, æterno nexu, prætexitur; compage firmiſſimâ. Quod adversùm ſtagnantes eluviones, & hoſtium,

ex transverso lateribus assultantium, impetus; gratum est, ac tutum, munimen. Illud etiam ad ornatum & amœnitatē valet: quòd dextrâ lævâque rivuli serpunt; marmoreis alveis, atque marginibus: quorum delicatum gelu contra Soles protegitur, adsitîs ad ripas arbusculis (quas illi *Mollos* appellant) continenti per longum serie: tâmque spargendis umbris, quàm voluptati, dispositis.

VIII. ET *Cuscum* quidem à fundamentis exstruxit primus ex *Ingarum* prosapia PERUVII rex MANGOCAPPA: cujus opus posteri, quísque regnum ejus per successionem exceperunt; alius aliô magnificentius ornârunt auxerúntque. (*l*) VIARUM autem, de quibus modò narratum est, & totius tam operosi moliminis, auctorem quidam ferunt GVANACAXAM; eum, qui, sanguinis *Ingarum* etiam ipse, nostrorum abavorum memoriâ decessit. Quod certè secus esse; melioris curæ scriptores, & operis antiquitas, adstruunt: quin & ipsa structuræ magnitudo; quæ nec unius sæculi, nedum hominis esse potuit, vel imperii. Quapropter *instauratorem* potiùs, quàm *positorem* ejus operis, regem GVANACAXAM extitisse, necessum est, & consequens, fateri: quem, innata posteris *Ingarum* gloriæ cupiditas, & magnificentiæ studium; primîs illius stirpis, aut altiùs, aut in paris famæ fastigium, provexit. Verùm, quoniam in hanc *Ingarum* mentionem, non solùm noster; sed omnium, qui de PERUVIO tradiderunt, calami crebrò deflectunt: non erit extra consilium; super iis, & eorum origine, paucîs *digredi*: dein ad *Gvanacaxam*, & liberos ejus, reverti.

Vetuſtiſſimos, non modò *Peruanorum*, & *Americæ*; ſed omnium planè populorum ac mortalium, ferunt credúntque, fuiſſe gentem eam, quam *Tambos* appellant. Ex his ortum *Mangocappam*, egregium, ac Dis charum virum, Romano *Numa* ſimilem; originis INGARUM principia jeciſſe: procreatis filiis, quorum poſteri fortes & inclyti, cum religione potentiam juxtà noménque protulerint. Hos, INGAS eſſe dictos; hoc eſt, *Principes & capita gentium*: ídque nuncupationis invaluiſſe tandem, in imperii, domúſque regnatricis, certum inſigne; non aliter, atque penès Romam *Cæſares*; penès Gallias *Capetos*; apud Polonos *Iagellones*; apud Imperium Germanicum *Auſtriacos*. Tradunt autem, INGARUM primam ſtirpem, in duas poſtea præſigniores familias (ſed unicam interim generis ſui radicem agnoſcentes) abiiſſe: quarum alterius dux & anteſignanus *Hanan*; alterius verò *Brincuſcus*. Iſtum imperii ſui ſedem *Cuſci*; ſed alterum, domum privatæ ſimiliorem, ubicunque commodiùs viſum fuerit, cepiſſe. Sic Regium, cum nomine, dominatum pedetentim evaluiſſe: quorum virûm ſeriem, ac fortia domi militiæque facinora cùm canunt; etiam *Paullum* quendam, ac *Titos*, celebrant. Trecentis ampliùs annis ab hac domo magnificè regnatum eſt. Quotquot ex INGIS porrò fines ſuos, ac dominandi jus, extendere conati ſunt; ii, circumlatis ad vicinos ac remotos armis, ut quamque gentem bello laceſſebant; ſpecioſum originis & religionis prætextum, tanquam juſtiſſimam

ſubi-

ſubigendi cauſſam, hanc adferebant: Quòd INGIS, eorúmque primordio, cæteri mortales omnes, & ortum ſuum, & Sacra deberent. *Æquum*, & naturæ dictamen, expoſcere: *non ſub aliis eos eſſe malle, quàm ſub iis, à quibus eſſent*; illíſque modò (nec aliis) *Humanarum* permittere *rerum arbitrium*, à quêis ipſi *Deos* accepiſſent. *(m)*

PLEBE barbarâ ſic, in omne virtutis & ſceleris obſequium, compulsâ; graſſari licenter INGAE cœperunt, ad humana quævis divináque convellenda repagula; dum animo ſuo morem gererent: & ſuæ quiſque cupiditati, cum *Iulia, Caracalli novercâ*, diceret; SI LUBET, LICET. AN, IMPERARE TE, NESCIS? *(n)* Itaque ſuperſtitiones ex ſuperſtitionibus nectere: cæremonias & ritus Tartareos in vulgus, pro cœleſtibus ſpargere; ſe Deos facere, Deorúmque nomina ſibi cum diadematis imponere; *Iovémque* (quamvis nec agnitum, neque nuncupatum) tamen factis exprimere; *Iunonem* eandem & ſororis & conjugis locô, complectentem. Primus, hanc *Atticam inceſtûs libertatem*, & *Perſicam concubitûs audaciam*, palàm involavit (*tanquam tunc demum verè Regiam & eminentem voluptatem*) TOPA, cognomentô IUPANGVIUS. Hic, MAMOELLAM cùm deperiret, eodem ſecum patre matréque genitam; eam in æternam cubiculi ſocietatem aſcivit, uxorio jure. Nec multò pòſt ex illa, GVAINACAPAM filiũ, &, alterius ſexûs, *Coyam Cuſſilimayam*, ſuſcepit. Id factum cùm in admiratione videret eſſe, ſermonéque, ſuorum popularium: ad fatuas *Claudii*

Cæsaris ſycophantias confúgit; *Agrippina* (filiæ fratris) inceſtum ac nuptias, *Decretô publica* deinceps *licentia* palliantis. Idem igitur, & TOPA IUPANGVIUS, eſſe poſthac *rerum Dominus* ratum & ſacroſanctum connubium, pronuntiavit. Vtque ſucceſſoribus INGIS, *ab ipſo numero, creſceret imitationis ardor*: filium ipſe (quem retuli) GVAINACAPAM, moriens, inter ultimas voluntates adegit; ad ſimile ſine mora conjugium, in ſorore *Coyâ Cuſſilimayâ*, capiendum. In quo quidem non hunc ſolùm, ſed nepotes quoque ſuos, habuit per pronum obſequentes; cæteros autem, regiæ ſive ſtirpis, ſive familiaritatis, etiam ultra conceſſum promptos & præcipites. Dictu fœdum, ſed verum tamen, ac magnis auctoribus firmatum! Procerum enim gentis plerique, quod priùs, ad naturæ lucem, opus tenebrarum, in corporibus germanarum horruerant; nunc in omnibus promiſcuè faciunt. Neque contenti, Virgines prætrectare ſtuprîs; propolluere ſponſalia; nuptam alienam (à poculis præſertim, & epulis) ſuâ non diſtinguere: *Filiarum* quoque complexus (nec id infrequenter) invadunt; &, ex ſe progenitarum noctibus (tanquam jure quoquid optimô confarreatis connubiis) indormiunt. *Tantum habet virium, ad corruptelam, in ſumma Potentia, pravitas exempli!* Cùm præſertim, ſuper impudentiæ vivam illecebram; etiam approbantis ac jubentis auctoritas accedit; ut, QVOD *privatum antea* NEFAS *erat, id deinceps* FAS *publicum dicatur*; QUODQVE *Libido fuerat, Lex fiat.*

SED ex his tamen, improbè factîs decretíſque,

tísque, scire licet & agnoscere; Quibus gradibus *Peruani*, tot sæculorum, *reges*; Numinis detrahente vindictâ, devoluti sint à solio tyrannici dominatûs, *ad pedes & scabellum Hispanæ servitutis*. Discere, pretium est operæ; quibus spumis & fæcibus, impleta tandem mensura sit horum *Amorrhæorum*: tam enormiter, per tot ætates, & impunè, peccantium. *(o)* Sic enim (nec aliter) *à thalamorum sacrilegiis*, descendendum erat *ad ergastulorum fœditatem*, ac majestatis ad excidium. Verùm hic *ultor* DEI *gladius & oculus*, in TOPAE IUPANGVII posteritate clarius illuxit; ad quam proinde festinare, serie nos rerum deducente, placet.

VIII. EXEMPTO rebus mortalib. IUPANGVIO; filius ejus (*Mamoëllâ*, matre simul & amitâ, progenitus) imperium per manus traditum excepit: &, *nullo potentiæ rivali, diuturnâ securitate* tenuit. GVAINACAPAM hunc nonnulli; plerique, paullùm variante nomine, GVANACAXAM appellant. Hic, majorum nostrorum, aut paulillò suprà, notus ævô; profanorum annalium Reges omnes famâ rerum gestarum; bellorum pacísque gloriâ; copiîs, ac luxûs magnificentiâ, longissimîs intervallîs antecessit. Aurô fertur ædificâsse. Palatia quidem herculè, regiámque (non solâ lateritiarum ignorantiâ defectúque, sed planè majestatis ostentatione) tegulis auro solidis instravit. Regiæ subjecit hortum, aureô solô; stirpibúsque, quas in quincuncem digessit, aureis: radiantibus tam pretiosâ fortunâ truncîs, ramîs, fructibus; suóque fulgore, Solis illapsum provocantibus. Et

hoc quidem eâ proceritate, ponderéq; stantium arborum, pendentiúmq; fœtuum; quò vivæ, nemus occupâssent nativum, aut manu satum. Idem ipse; quidquid in omni PERUVIO bipedum, quadrupedum, volantium, reptantiúmque vixit: quidquid herbarum, florum, germinum; id universum aurô, gemmísque conquisitissimis, ad veri simulacrum expressit: ac per regiæ penetralia dispoſuit. *(p) Nec ditior fuit, quàm facundior.* Nam, intrà solam *Cuſcum*, supra *trecentos utriusque sexûs numeravit*, ex se genitos, diversissimis ex uteris (si nepotum his etiam neptiúmque turbam accenseas) In his, duos ex sororio contubernio susceptos; *Guáscarem & Atabálibam, Coyâ Cuſsilimayâ matre*: prætereáque MANGUM *Ingam, ex alia femina:* qui tres postea per seriem regnârunt. *(q)* Demortui cadaver, balsamo differtum, Quitum urbem avectum, aureóq; non solùm loculo, sed etiã conditorio (si verum publicus rumor canit) illatum est. *In inferias* autem, GUANACAXAE confestim ab excessu, de domesticis *mille* ceciderunt, volones omnes; & ferrum, quo corruerunt, gratiam gloriámque suam arbitrati: cùm sperarent, jactaréntque; *Se Regi suo, sicut apud mortales, sic & apud immortales, proximos à solio, ministeriísque poculorum fore.*

IX. SUCCESSIONEM principatûs, & hæreditatem, adierunt primùm ex sorore filii; MANGO tantisper dilatô: quoad ei fratrum calamitas fortunam qualemqualem cuderet. Ac prior quidem, ut natu, sic jure, Regnum insedit GUASCAR; quem apud quosdam etiam reperio TITUM CUSSYUM GUALPAM nominatum,

rum. Hic *Cuſcum*, more majorum, ſedem regiam fecit: & *Peruvium* maximè *montanum* cum *Andibus*; hoc eſt, feliciorem regni glebam, tenuit. germanum *Atabálibam* (ut inferioris juris) CAXIMALCAE mœnibus, & *Peruvio Campeſtri* tenus, continere ſe, juſſit. SED, *quæ Regnorum inſociabilitas, fratres quondam Romæ conditores agitavit*; agitabítq; ſemper, *quoties, qui minor eſt dominatu, major animis & armis erit*: éadē *æmulatio trans Pelagus* etiam, ad fratres Peruanos, *volavit*; & imperium omne tumultibus internecínis evertit. Ecce namque; GVASCARE ſummam rerum, ingeniô miti, ſinéq; belli motibus, obtinente; repentè *Mars, unde minimè debuit, exarſit*. ATABALIBA quippe, faſtigii multùm inferioris, & legum imperii (ceu, quæ grandiorem ortu fratrē antetuliſſent) ęger; in GVASCAREM movit, utcunque talium incogitantem; & idcirco, SIMPLICITATE ſuſpicionum, oppreſſioni fratris patentiorē. Hunc, collatîs ad *Cuſcum* ſignis, & urbe regiâ captâ; per *Quiſquizium*, militiæ ſuæ magiſtrum, in ſuum arbitrium, ac vincula, redegit: *ſuſtinuitq;* (nefas!) *ſpectator eſſe*, cùm & Regem & germanum catenatum, ſuo juſſu, carnifex (nullâ, vel indictâ cauſsâ) jugularet. Hoc perfectô tyrannus ſcelere; quidquid GVASCARIS *fuerat*, ſtatim occupat: regiam & opes, CAXIMALCA transfert in *Cuſcanam* arcem. Ac, ne minùs turpis & profanus eſſet, quàm atrox & cruentus fuerat; néve degeneraret à patris avíque cubilibus: ſororem uterinam etiam ipſe (quod GVASCAR flagitium horruerat) in lecti conſortium aſſumit. Ei PAGHAE nomen fuit; è

qua liberos ATABALIBA complures suscepit; &c, tanquam è principe matrimonio creatos, regiè præ cæteris habuit. E *minoris* autem *dignationis uxoribus* (quas gentis more plurimas habuit) nec non è pellicibus eductos; in incertas successionis spes (si quâ lævâ forte quandoq; priores interciderent) seposuit. *(r)*

SED inter hæc ATABALIBA conversus, non tantùm ad confirmandum; verùm etiam per novas injurias proferendum, imperium; quidquid in propinquo remotóque populorum erat, extra fines INGARUM, id armis adgreditur. Pulsísque circumquaque regulis ac dynastis; trigemini PERUVII spatia novis principatibus, in immensum laxat. Eô factô plurimorum, quos violavit, odium; quos autem terruit, invidiam, in se, curásque concitavit. Vnde, cùm eádem tempestate, CAROLI V. *Cæsaris* auspiciis, *Franciscus* PIZZARRUS *Marchio*, Peruvii maritimi regionem *Tumbesiam*, armis sub jus Hispanicum subjungeret; jámque CAXIMALCAM etiam, priscam *Atabálibæ regiam*, ejectis præsidiis Peruanis, in potestatem redegisset: omnium circumcirca locorum pristini toparchæ, conspiratione convolârunt, ad peregrina castra. Tum *Pizarro*, suum exilium, & Atabalibæ sævitiam, ostentantes; promisêre non solùm auxiliares lacertos, & expulsorum copias: sed insuper, in munitissima quæque castellorum & urbium, vias atque ductum. Quibus citò subnervata Peruani regis potentia, qnanquam immensis stipata copiis; ad *Caximalcam* primò cóncidit: *Atabalibâ* capto, cæterísque cæsis ac profligatis.

tis. Tametsi, nequaquam in imbellem pavidúmque, nec in segniter præparatum, Hispanæ vires impegêre: plurimô fortissimorum utrimque cruore victoriis præludente. Collatîs aliquoties castris; post sæpius ancipitem belli casum, Rex barbarus (animô, quàm annîs, major) catenîs tandem injectis coërcetur; *anno* Salutis Christianæ M. D. XXXIII. Potuit hic tamen & compedes tandem, & multò magìs victoris quæstorem capitalem, exire: promissô, depactóque, quidquid usquam in regiis omnibus thesauris esset auri, lytro conficiendo. Quod quanquam affatim esset, & à Peruanis continuò comportatum, pro salvo regis sui capite: plus tamen Atabaliba promittere potuit, quàm illi præstare. Congestîs enim in acervum, terdecies centenis & vicenis senis millibus auri probatissimi nummûm (in his etiam vase quodam, ducentas auri libras pendente) præter hæc argenti facti ducentîs quinquaginta duabus solidis librîs: neque camera tamen illa, quam Rex assignârat, ad lineas rubricâ ductas; neque nostrorum, est expleta cupiditas. Et tamen hanc tantam prædam (laboris ac periculorum pretium) *non plures* inter se partiti sunt *ducentîs militibus*, pæne gregariis; & iîs ipsis scilicet, qui curru detractum *Atabalibam* comprehenderunt.

Vixisset nihilominus; si non in veteri fastigio, saltem in libera custodia, clementibúsve vinculis, *Atabaliba*; nisi, novas interim res moliente *Quisquizio*, cæterísque, regis sui vicem ulturîs; bis *Pizarro* bellandum vincendúmque, pro victoriâ jam possessâ, fuisset.

Supervénit hujc capti regis invidiæ, proditionis nescio cujus, tanquam per eum conflandæ pérque populares, atrox insimulatio. Primum hujus detectorem se ferebat *Philippellus* quidam; ex *idololatrâ* Peruano Christianus *neophytus*. Hic, cùm regiam in *pellicem*, cæteris venustiorem, exarsisset; & illa regem corrivalem, etiam in compedibus metuendum, cunctationi mutui complexûs prætenderet: pactus amasiæ nuptias (ut primùm æmulus interîsset) sine mora nomen *Atabalibæ*, de conspiratione clandestinâ, defert. Id, sive verum, sive *Philippelli* commentum; credulas quorundam aures statim est nactum. In jus, ex præjudicio, raptus Rex; & testibus, seu legitimis, seu corruptelâ subornatis, oppressus (Quis *enim* INNOCENTIAM *locupletem & captivam, apud infensos defenderet?*) FECISSE VIDERI, proclamatur: & supplicio statim, quod mediô *Caximalcæ* foro sumeretur, in catenis producitur. Sunt, qui tradant; *Pizarrianos*, ni sacris Christianis initiaretur, incendium viventi spirantíque minitatos, Illum, doloris perferendi desperatione deterritum; baptismum, quàm Ignem, maluisse. Neque tamen abluto parsum ex toto: sed reclamantis, & *superûm hominúmque fidem* appellantis, collum laqueô, per servos Numidas, ac publicâ crudelitate, fractum. *(s)* Hic *Atabalibæ* funis ac finis fuit.

XI. SED nondum etiã tragœdiarum exitus. Reperti namque, qui, cùm viventem eripere nequissent; sublatum, vltionis reverentiâ prosequerenter, & annosi belli pietate. Præter *Quisquizium* Ducem, pro rege suo superstite strangulatóque prælìantem; & cum omni-

omnibus tandem copiis deletum; INGA MANGUS, *Atabalibæ* (sed ex diversa matre) *frater*; quanquam à *Pizarro* victore diademate redimitus, & in atavitum solium ultrò productus; occasione raptâ, beneficii gratiam vertit in ingratias & rebellionem. Sed paullò pòst victus, vinctúsque; cùm nihilominus in libertatem, *Ioannis Pizarri* parum cautâ misericordiâ, rursus assertus esset; rursus, ac tertiùm, arma resumpsit. Adversùm *Pizarros* castra plusquam centum millium Peruanæ juventutis habuit: *Cuscúmq*. non contentus expugnâsse; profligatis, aut captis, præsidiis Hispanis, etiã magnam partem in cineres redegit. Denique compluribus inclytus secundis præliis; jámque toto *Peruvio Montanô*, pro monarcha victoréque volitans repentè tandem, & unico conflictu, fusus ab *Alvarádo*, partium Ibericarum Legato; castris est & omni spe meliorũ exutus. Tamen, quâ fuit animi MANGUS excelsitate; quantumvis accisis victoriæ pennis, in *Andium* editiora profúgit: & in *Vilcabambæ* castellum Alpestre, propugnaculis vallísque munitissimum, cum quattuor millibus suorum se recepit; speculatori, per multos annos, quàm Regi similior, ex illa tam edita calamitatis suæ *Pharo*. Duravit ibidem, post excessum *Mangi*, quæ perfugerat eodem, INGARUM mascula posteritas: incolumis, intacta; Parvo, sed tamen Suo, se continens: & ob id ipsum felix; si tam extra novorum studium, quàm extra gubernacula regnúmque, didicisset agere. Sed AMARUS quidam ex his, adversùm Hispanas res occulta con-

filia reſumpſit. quorum perfidiam, in apertum protractam, capite tandem, & publico ſecuris ictu, *Cuſci* luit; cæteris ex INGARUM familiâ captis, & conſtrictis. (*t*)

Ex iis ipſis tamen *nonnemo*, cùm ad ſæculum pæne noſtrum vitam & cuſtodiam produxiſſet, *Gvanacaxæ nepos*; incertum quo patre, de tribus fratribus, ſuprà celebratis? *noſtri Regis* beneficio, libertati redditus eſt, & arbitrio fortunæ ſuæ. Tranſgreſſus poſthæc in *Civitatem*, quam dicunt REGUM; & *Vallis Yucayæ*, latíque fundi poſſeſſionem, ex filiæ dote, nactus: neque Regis, neque Numinis liberalitati, ſemet ingratum exhibuit. Nam ab *Alphonſo Barcéna*, *Societatis* IESU Sacerdote religioſiſſimo; per decubitûs otium & occaſionem, Chriſtianæ religionis arcana doctus, *idola* projecit; *Deum cœli*, cum ſacroſanctis ejus legibus, amplexus. Mox, ſalutis lavacrô tinctus; CAROLI nomen, & *ſuave Chriſti jugum*, ex animo ſuſcepit. Piè denique, ſicut egerat, mortalitatem explevit; immortalibus (ut ſpes eſt) Regibus inſertus; ac majoribus ſuîs hôc ipſo felicior, quòd in ſucceſſione calamitatum ſapientior: dum ſolus omnium Ingarum, *fortunam peſſimam* didicit *cum optima mente conjungere.* (*u*) Iam ex eo porrò tempore, *Philippis*, & Europæis Hiſpaniis, *Peruvianum* omne *ſolium*, ſine competitore, ſinéque turbulentis motibus, conſtanter hæſit: &, *precor*, *deinceps hæreat!*

AR-

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM,

SIVE

PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER XV.

CAPITVM BREVIARIVM.

I. *Occurritur iis, qui cavillari possent Historiam Americanam; libris proximè praecedentibus, ex diverticulo, insertam. Defenduntur Hispanorum in Peruanos justè mota arma.*

II. *Mundi satur Victoria, secum ipse praesentium rerum instabilitatem expendere orditur: ex occasione considerati Pelagi, & fluctuum ejus; quorum è fluxa fide, per comparationem aestimat, fugacitatem Divitiarum, Honorum, ac Voluptatum.* Comment. pag. 107.

III. *Disputatione secum solitariâ institutâ, taedium sibi suscitat Fallacium Divitiarum: adductis in medium Americanis (quod & in sequentibus facit) diversorum exitiis; occasione captatarum opum incursis. Balboae socii interitus relibatur. Mors Cambii, Bombadillae & Alsingerorum duorum, è Vindelicis oriundorum: quorum tragico fini aliquantùm immoratur.*

IV. *Honorum quoque vanitatem examinat, & exsecratur; tum rationibus & argumentis, tum Inventorum ac Praetorum Americae, exiguis aut calamitosis lucris. In quibus praeter Columborum, Magellanis, Puelli, Moralis, Pizarrorum, ac caeterorum*

terorum exempla funesta; Niquésa tristis interitus eminet.

V. *Voluptates denique corporum (& cumprimis, illicitas) nauseat Petrus; tam ex ipsámet earum naturá, quàm è fœda multorum morte, fœdam vitam insecutâ. Mors Almagri, Nunnii Valbóæ, Francisci Pizarri, militum Columbi, exercitúsque ad Cuscum urbem clades, palmam ferunt, in hac tragœdia. Invectiva in magistratûs libidine fœdatos, & exemplo suo turbam trahentes. Difficilem esse, in tanta Mundi libertate, Castitatis illibatæ diuturnam custodiam: Mortis autem, & Novissimorum hominis, memoriam salutarem. Tria Religionis Vota, totidem Mundi Vitiis vulgaribus, efficacissimè opponi.*

VI. *In regressu ab littore, in urbem Limanam, Petrus secum Massajam, suprà memoratam Americæ Septentrionalis rupem, tacitus retractat, & ruminat: ceu Symbolum quoddam, & imaginem frequentis ac securissimæ meditationis Inferorum.*

VII. *Omnibus probè ponderatîs, Victoria post dies aliquot, Limæ, Religiosorum S. I. Ordinem ambit: impetrat: ingreditur, ac perennat; magno animi sui lucro.* Comment. pag. 107. 108. 109.

QVAE super *America*, potissimúmque PERUVII memorabilibus, in proximè præcedentibus hujus curæ libris, stylum nostrum intrârunt; ea, talium narrationum insolentioribus, videri poterunt nonnihil extra rhombum, aut indulgentiore digressu, memorata. Nec enim regna duntaxat, & provincias cum insulis; sed reges etiam, & impe-

imperiorum fortunas, deſcriptionibus influxiſſe: cùm nos interim Iter *Argonauticum*, & viarum propemodum *ephemeridas*; non Geographiam & annales, profiteremur. His talibus excuſabit me primùm Hiſtoricorum utriuſque linguæ mos vetuſtus: quibus tum frequenter, tum longinquiùs digredi, ſemper & conſuetudini datum eſt, & laudi. Teſtis inter Grajos, hiſtoriæ pater *Herodotus*: teſtis, ſucceſſor felix, *Pauſanias*, Peloponneſiacorum bellorum conditor; ceterorúmque ſcriptorum *Hélladis* ingens ordo. Teſtis, inter Romanos enarratores (ut de *Criſpo* ſileam) ipſe C. Cæſar; in Galliarum, Britanniæ, Germaniæ res, loca, mores, diffuſiſſimus: nullo preliorum, quæ ſola conſcribenda ſuſcepit, id exigente connexu. Nec aliud *Q. Ruffus* in Alexandro; *Corn. Tacitus* in Actis Principum Romanorum, fecerunt. Horum ille, quantùm in Indias excurrit? iſte quantùm in Palæſtinam, & Phœnicem? & *in Agricola breviſſimo*, quàm multis verſibus effluit, in Britanniæ noviſſimam picturam? Cùm idem igitur tentavi; non animi lubidinem in conſilio, ſed exemplum, habui: ſperavíque, ſiquid etiam hoc eſſet nevi; venerandæ tamen antiquitatis palliô circumpoſitum, ſi non ſplendere, velari certè, poſſe. Loquetur præterea, pro calami mei libertate, certiſſima quædam ratio: quâ gentis meę defenſionem, adversùm quoſdam iniquiores *Hiſpanico nomini*, ſuſcepi; videlicet *Hiſpanus ipſe*. Cavillantur enim; *violentis armis, nullo belli jure, ſubactum & hujus & alterius Americæ, vaſtum imperium: direptas populorum fortunas: exactos, necatóſque reges,*

aut

aut nullis, aut quæsitissimis ex iniquo causis: quæ tamen, quo pacto gesta sint, cum fide retulimus; apparuítque, sinceris rerum æstimatoribus; *Urgente desuper Numinis vindictâ, debuisse tolli de medio (tam immanium reos) à Nemesis fulmine, suísque fatis; quibus homines pepercissent: & Hispanos in eorum excidium non tam venisse, quàm incidisse.* Sed scilicet, is *malevolorum mos priscus est*; *insectari* Satyris & contumeliis *eũ, cui par esse nequeas successibus*: OMNISque semper POTENTIA *nimia, quantùm æmulis clausa, tantùm maledicis esse consuevit aperta*, clamantibus; VIOLENTER *occupatum, quod valenter sentiunt custoditum.* Habent hi tales ergo (si *rerum Americanarum incorruptos annales* introspicere dignentur) quod *cum Cane, vel Invidia, rodant*; Intemeratam nempe rerum gestarum veritatem. Absolvet me denique longinquioris evagationis crimine, *meum jus*; quod adhuc equidem *nullô Prætore, vel interdictô perdidi.* Quis enim vetet; in opere, quo scribo, quidquid expertus sum, referre me, qua per *solidum ferè quadriennium*, partim in AMERICIS ipse vidi; partim, idoneis comperta testibus, excepi? Nam arbitror: EORUM, *quæ suo quisque labore comparavit*; *unumquemque, sicut apud se dominum, ità præconem & venditorem apud alios, esse posse.* Sed de confidentiæ meæ ratione, quantum sufficit, dictum puto.

II. CAETERÙM ego, sive præsentis fortunæ fiatu, sive rerum humanarum ludibriô fatigatus; cùm præsertim *Peruvii* colonorum quorundam dissoluti mores, & secturis auri sveta licentia, conscientiam non parùm dissentientem

ſentientem offendiſſent: mecum ipſe ſæpius proclamabam; Et *quis*, DIVINORUM *memor, in longum inhumana flagitia probabit?* Reputare quoque jam dudum apud animum meum inſtitueram, *Falſæ voluptatis mendacia, brevis ævi celerem fugam: pallidúmque funeſto lurore, tam auri, quàm honorum, fulgorem: expéndere rigidè mecum ſalutis ſexcenta diſcrimina; creſcentéſque, cum vitiorum irritamentis, vires & annos*: denique, *de* VITAE *correctioris Portu* tacitè rationes inire.

QUODAM præcipuè die; cùm, *Limam urbem* regreſſus, *Zurii* maris littoribus, per otium (ſicut fit) imminerem; & pelagi, primùm tranquilli, poſt paullulum verò fluctibus turbidi, fidem intuerer; in ſerias apud memetipſum cogitationes, interturbante nullo, non ſine vocibus exarſi: *pérque ſolitudinis occaſionem, tantò liberiùs, quantò minùs arbitrum metuebam*, arradiante cœleſti jubare colliquefactus, ſic in lacrymas & clamorem effundi ſum orſus; *Papæ* (dicebam) *ad quas imagines, & ad quæ ſimulacra, ſtamus?* HAEC, *quam intueor, Maris eſt; hæc eadem & Mundi, ſtabilitas. Fluxa ſunt útraque; fluctibúſque, de ſe natis, inquieta. Cùm ſerenum placidúmque putaveris; cùm, præſentium fiduciâ, futurorum timores exploſeris: propter hoc ipſum in diverſa ſubitò mutantur; faciem exuunt; & vultum cum ruga ſumunt.* NEC *unquam* implacabiliùs Oceanus, & Mundus, iraſcuntur; quàm ab recentiſſimis blanditiis. *Infelix* PETRE! *ſolô patriô, matre facultatibus, Europâ, quódque damni caput eſt*, TEMPORE (*quod diſciplinis ac moribus expoliendis debebatur*) *amiſſis; tu Potoſiorum*

rum aurum & argentum; tu latentes Auriferæ Castellæ gazas consectaris: fossu illis & inferorũ penetralibus, perdius pernóxque, tanquam cuniculus, ingemiscens & intumulatus? Et quâ, quæso, spe? quô, tot periculorum præmiô vel exitu? Nisi fallor; UT *Hispalim dives recurras, unde ditissimus quondam: & saltem innocentiæ locuples egressus eras. Vt conspicuus civibus tuis, &, propter peregrinitatis audaciam, digitô monstrabilis: Vt in otio posthac &* deliciis, *genii tui cultor & servus, agas. Etenim in studiis propositóque mortalium (quantum ego capio)* tria *plerumque* sunt hæc; *aut ex his unum aliquod, ad quod gradum affectent:* OPES, GLORIA, VOLUPTATES. *Horum singula, quæso, nostræ salutis & felicitatis ad trutinam vocemus: videamúsque, quantum in iis spei reíve sit; ut* FORTUNATI *constanter, & ubique, simus*

III. DE DIVITIIS autem primùm in deliberationem veniamus. Dic mihi, rogo te; quid si congestas auri massas, si sectas in longum argenti laminas & ramalia, navibus intuleris? hoc est, ligno malefido, fragili, maris & vitæ bibulo; digitorum haud ampliùs trium intercapedine, salutem inter & interitum? Quot mortales, Superi boni! quot Heroës, naufragio sua vota, suas Fortunas (etiam ante Trojanum Æneam, & post Ajacem, Locrorum regem) afflixerunt? Quantô ditior est Oceanus omnibus regnorum fiscis, arcis, & ærariis? nec tamen, nisi demersô, fluctibúsque raptô, pecuniosus. Et adhuc tamen satur non est; sed quotidie graves opibus onerarias vorat. Quibus adstruendis, ad fidem sufficere debent Oculi nostri. Quid

enim

enim opus est; ad Iasonem, & cæteros Aurei velleris corrivales, memoriâ retrogredi? Prisca nimis illa sunt; &, quis scit, an usquequaque vera? Recentium potiùs, & sæculi pæne nostratis, ARGONAUTARUM *exitus* inspiciamus. BALBOAM, & post hunc alios, è comitatu nostro; fluminibus & æstuariîs interceptos, ipsi vidimus. Et hi tamen, quid aliud in America, quàm opes, quærebant? Petrus CAMBIUS, Gallus, negotiator famosus & locuples, navibus FLORIDAM nuper intravit: incredibilem auri vim, sponsam Floridanam, & socerum Regulum, invénit. Hic, dum in celoce, quâ gazam revehebat, cervicem inclinat, prunis contra frigus insufflandis intentus: à barbaris duobus nautis, asciæ feritur ictu; divisô per immane vulnus occipite. Quid ex longa mercatura retulit miser? nisi, *quòd ferrum accepit; & aurum latronibus reliquit.* (*a*) Aliquantò vetustioris tragœdiæ, sed adhuc tamen recentis luctûs, exempla; Franciscus BOMBADILLA, Calatravææ religionis Eques: & Rolandus XIMENIUS, nobilis Hispanus; ubi nunc, quæso, jacent? in quibus navalibus classem habent suam? Ex Hispaniola (quam per fas & nefas sollerter eraserunt) in Hispaniam Europæam, cum quattuor & viginti navibus, solverunt: quadringentis impositîs propugnatoribus. In his, apparatûs tanti, maritimis curribus (nam quid aliud omnes illæ fuerunt actuariæ, volantes, tanquam in Circensibus, ad metam, quæ fregit illos?) Castellani ponderis plusquam centena millia nummûm aureorum vectabantur, Regium tributum: &, super

ſuper hæc, plurimorum privata latrocinia. Sepoſitam porrò ciſtam gravabat præſignis magnitudinis maſſa, quam AURI GRANUM appellant; Iſabellæ reginæ theſauris inferendum. & hujc,tam pretioſæ glebæ,parem,non ulla priorum ætatum aut vidit, aut legit; quippe ternis ampliùs aureorum millibus, & trecentis,appenſæ. Quo,quęſo,denique,tam opulentæ claſſis appulſu? quo *plauſu*? Nempe, qualem ad ſcopulos impacta convulſáque tabulata reddunt; onerariarum omni numerô; nec non, aurô, mercibus, nautîs, Ducibus, & claſſiariîs, impetu tempeſtatum, ſolutîs ac demersîs. Et hoc quidem, unico temporis, & unius naufragii, momento. TAM *brevis ſepultura, tam longæ magnæq; congeriei fuit*! Et ne GRANO quidem illi,tam feliciter invento, parſum eſt. *nam* & ipſum infelici ruinâ *ſementéque, ſparſum eſt in fundum; ex quo nihil renaſcitur. (b)* Sed ne fortè putes; ſolum Oceanum & flumina DIVITIIS nimiis inimica: ſunt, mi PETRE, ſunt opum, etiam in littoribus, & mediâ continenti, naufragia. Nónne meminiſti: vos à Barbaris nuper, non in flumine ſanè, ſed in ripa terráque; toto,quod portabatis, Aurô Bæticô, cum veſtibus,exutos? Etiam annales & auctores habes, qui cum fide memorent: in America Boreali noſtrorum hominum non paucis, avaritiæ nimiæ manifeſtis, à barbaris injecta vincula: ſupérque pavimentum extenſis ſupinis corporibus,aurum,igne liquatum, in os infuſum, quod tigillîs violenter diduxerant: renovatô M. Craſſi, poſt tot ſæcula,ſuppliciô, Parthicáque crudelitate. Corpora

pora porrò sic enecta, frustillatímque disse-cta, cùm immanes illi vorarent; & ventres suos Hispanorum sepulcra facerent: hoc di-cteriô, tanquā epitaphiis, eos insectabantur; AURUM *alii de gente vestra* SITIUNT : *at vos, etiam* BIBISTIS! *(c)* Quid autem & ALFINGE-ROS retractem, *Augustanos è Vindelicis*, sive fratres, sive fratrueles; jam pridem famâ per omnem Darienam & Peruvium detritos? AMBROSIUS alter, & post hunc GEORGIUS; pro *Welséris*, indultu Caroli V. Cæsaris, Va-lentiolam præturâ, simul (si verus rumor est) exactionibus violentis, premebant. EST *enim perdifficile; locupletem ad provinciam, non simul afferre cupidam mentem:* &, IN *licentiâ trans-marinâ, rarum & operosum; non transilire præ-scriptos à lege fines.* PAUCIS *contigit; in magi-stratu lucroso, ponere modum imperio: paucioribus; ponere sibimetipsis. Adeò videlicet habendi studiis abripimur. Hinc turbatur bene composita subjectorum quies: ac Patientia rudium, sine fine pressa,* simplicitate positâ, *tandem etiam fer-rum rumpit; & ex hoc, armatur pro libertate.* (d) Quid igitur? quódnam severioris quæsturæ pretium abstulerunt? Compendiosum uti-que; Celerem mortem & interitum. Eorum enim alterum Canibales anthropophagi, re-pentino superventu, cum suis oppresserunt; excursionibus intentum. Alterum (ut præ-turæ, sic fatorum hæredem) in lectulo suo trucidatum, intempestâ nocte, de thalami fe-nestris in publicum; ab hoc, in propinquum nemus abjecerunt, belluarum pabulo. Sic illi miseri, dum ubique sibi fingunt AUGUSTAM, *humanitatis alumnam, & fontem*; in sua Valen-tiola

tiola Scythiam, & antrum Cyclopum, invenerunt. Sed videlicet illud est, quod divinus Paulus clamat; RADICEM *malorum omnium esse, Cupiditatem: Avaros inserere se doloribus multis. Qui fieri Divites velint; in desideria perniciosa labi: qua mergant homines in interitum.* Hoc quidem certè, vides, illis evenisse; quorum lugubres avaritiæ tumulos & cippos nunc inspeximus. Quod autem Cambio; quod Crasso, Crassíque redivivis manibus; quod Bombadillæ, támque multis auriferis triremibus, accidit, ut interirent; hoc idem & VICTORIANAE triremi potest. Et tamen hæc ipsa nondum in salo stat: sed adhuc (incertum, quibus in montibus sylva?) ventorum ludibrium, nutat.

Sed finge tamen, animóque persuade; Lydorum regis fortunam, Cyri prædam, & Americani Gvanacaxæ divitias omnes, esse Tuas. Puta; jam nunc, à portu Limæ detrudi naves, opulentiâ graves, in Europam: & ex Hispano portu centum jugîs Hispalim deportari. Propone tibi paternæ domûs penetralia, transmarinâ felicitate constipata; securissimæque possessionis imperturbatum incubitum. Quoad ista, mi VICTORIA, duratura credis? Quot tu lustris (ne dicam, ætatibus) jactaturus es contribulibus tuis, adita lustratáque peregrina regna? Nam hoc (quoniam de quæstu DIVITIARUM abundè quæstionem exercuimus) *Alterum* esse diximus humanæ fatigationis campum, & sudoris irritamentum: HONORES videlicet, ac magni nominis Ambitum.

IV. QUID igitur & in GLORIA sit solidi

pulveris;

pulveris; excussum eamus. Certè quidem eorum, qui comparari solent in Orbe novo, titulorum, duo sunt principes: quos affectare potes. Nam aut INVENTAE retectæque regionis gloriam quæres: aut prudenter fortitérque GUBERNATAE. Quantum pertinet ad primam illam honoris palmam; OMNIA, mi Petre, IAM REPERTA, reseratáque sunt. nisi fortè fiduciam & animos adjicis ad TERRAM, quam dicunt AUSTRALEM INCOGNITAM, evolvendam. Eam, an perrumpere tu primus velis ac possis? interroga diligenter audáciam; interroga robur & facultatem tuam. Nam, si quidem illa terrarum vastitas à quovis obvio posset aperiri; non mehercule tamdiu diceretur INCOGNITA. Quod autem spectat ad *alterum illud decus*, è felici provinciæ cujuscujus administratione colligendum; sive per quietem, sive per armorum strepitum: vehementer vereor, ut *Laurum* hanc *regiam*, & tam altam, decerpat juvenis nondum undevicennis; & ob hoc ipsum, hujus *Gloria* ramis attingendis, multùm infrà, quàm ætas boni rectoris exigat. Ac præter hoc: *Quomodo diversissimos Aliorum mores temperet; qui Suos nondum potest?* Sed finge tamen: & INVENTURUM te tot novos Mundos, quot vel Democritus esse credidit; & inventis, cum majestate Ius DICTURUM. quid post illa? Semper illáne gloria splendebit? nec unquam hæc crystallus in fragmenta solvetur? scilicèt, *hi soli mortales, mori non solent?* Sin autem & ipsos communia manent fata; *quid illis, in interitu, conferet grandis auctoritas?* Hoc

solum,

ſolum, ex iſtis magnæ famæ Megaleſiis, adhuc omnes Ambitioſi retulerunt: ut dicerentur; *Aliquando* FUISSE, FLORUISSE, DECIDISSE. De multis etiam id genus hominibus, fortaſſe non falsò, nunc quoque, magnus Auguſtinus exclamaret; *Laudantur, ubi non ſunt: uruntur, ubi ſunt.* Verùm iſta quidem divini tribunalis ſunt; non humanæ cenſuræ. Sit ſanè, ſit *omnibus bene, ſupra nos! quibus bene fuit, dum viverent, Eſſe ſupra cæteros!* Sed numquid claritudinis ſuæ Solem, ſine nebulis & maculis, & ſic inoffenſis rotis, in altum provexerunt; ut is ſemper in meridie ſtaret, & Occaſu nullo mergeretur? Vide, quæſo (ſicut in præcedentibus, ſic & in hac conſideratione) noſtros illos inclytos Americarum ARGONAUTAS: qui, famæ velificati, medio curſûs ſui, pelago ſunt excuſſi. Quid COLUMBIS fratribus, *Chriſtophoro, Bartholomæo, Didaco*; primis (ſi verum quærimus) & *veris Iaſonibus*; quid non debuiſſent Hiſpaniæ noſtræ? Non eſt ullum ulli dubium; quin *Omnia*. Tamen trium Pinzonum lividis criminationibus, à Bombadilla vinculis conſtricti; ſeparatis duobus navigiis (tanquam totidem fluitantibus veræ virtutis carceribus) in Caſtellam Europæam miſſi ſunt: frementibus etiam ipſis regibus; *Eſſe Reos* Tres *illos, quibus pro* tribus *trajectibus Americanis nondum, ne naulum quidem ſufficiens* præbitum, *aut gratiæ perſolutæ forent.* Et tametſi majeſtatis abſoluti ſunt: miſerum tamen fuit; Coram Iſabella Ferdinandóque, regum exemplis, tantumnon *in catenis ſtare: miſerius, ſine cauſſa cauſſam dicere: miſerrimum, Illis, geſtorum ſuorum* (cum capitis diſcrimine)

crimine) *rationem reddere; quibus Insulas ipsi regnáque dederant.* (e) At his quidem suum periculum, adhuc citra madidam mortem, & sanguinem stetit. Tristiùs alii suam adoream tinxerunt, & finierunt. *Ferdinandus Magellanes* (Freti celeberrimi rector, & retector) à suis inter barbaros desertus, adverso prælio periit. *Ioannes Ribaudus*, Gallicanæ classis supremus apud Floridam præfectus; &, aliquot littorum apertorum inclytus, regionis ac ripæ Maji fluminis primus explorator: ab nostrismet, immanissimô cultro, vivus ac spirans, plusquam Persicâ feritate, fertur excoriatus; (f) cùm simul & pugione cor illius transverberâssent. (g) *Gaspar Cortereális*, terram ab se nominatam, ad ultimum Americæ Boream, indagavit; & aquis est haustus. *Michaël Cortereális*, ut ortu fratrem Gasparem (sic) audaciâ, secutus; ab iisdem postea fluctibus interceptus jactatur: hôc ipsô, quòd nusquam littorum comparuit. (h) *Americus Vesputius*, Meridionalis continentis; *Alvarus Mendavius*, Insularum Salomonis; Villalóbus, Novæ Guineæ; Michaël Lopius Legaspes Philippinarum, excussores: Secundùm hos, Sebastianus Gabottus, Lucas Vascus Aillonus, Ferdinandus Corduba, Garzías Lupus, Nunnius Gusmannus, cæteríque sine numero; singuli singulos tractus & Insulas patefecêre. Periêre tamen omnes: pars, naturæ lege durâ; pars potior, undis aut gladiô sicariorum; quidam in vinculis, aut rixâ, jurgiô, seditionibus, civilíque Marte. Talem exitum & coronidem habuit, INVENTARUM regionum gloria; *Sepul-*

crum in aquis, aut pulveris cippum in terris! (*i*.) GUBERNATARUM autem provinciarum quæ merces? Nempe, meriti fuit ejusdem; Incognitas Penetrare, penetratísque Dominari. Petrus PUELLIUS, Quiti Prætor; nónne Roderici Salazaris pugionem, in lectulo suo transfossus, tanquam antelucanum Excitatorem, excepit? (k.) MORALES, Hispanæ militiæ Dux; nónne Didaci Menesii saturandis odiis, gulam laqueô præfocandam præbuit? (*l*) *Tizarri tres fratres*, infinitæ, pænéque jam regiæ potentiæ; nonne cum splendore, quo tenuerunt altum, devoluti sunt in ruinam? *Franciscus* mucrone seditiosorum; *Ioannes* laniatu Barbarorum; *Gonsalvus*, Numidarum ferro cervicibus incisis, Gascæ Prætoris imperiô. Cujus postremi (Gonsalvi, dico) tanta post mortem quoque fuit improsperitas: ut Caput, in carcere desectum, Limam (fratris quondam regiam ac Prætorium) transmitteretur; columnæ marmoreæ clathratô fastigiô suspensum, in urbis propatulo: cogeretúrque sibi, post funus etiam, *quoquo modo* superstes esse, luctuosa *Gloriæ* victima! Cujus ore muto, quid nisi clamabatur illud Salomonæum; VANITAS VANITATUM! & OMNIA VANITAS? (*m*) Quid autem de *Didaco* NIQUESA dicam? celebri quondam, & hodiéque decantatô virô? VERAGUAM insederat, Americæ Septentrionalis Tetrarchiam; Regis auspiciis. Verùm, ob habitam avarè provinciam, & crudeliter exercitum dominatum; etiam ab nostris tandem undique, tanquam portentum & bellua quædam.

dam, pulsus, cum Septuaginta quinque suæ gentis militibus: ne fragmen quidem panis, in famis remedium, invenit. Exagitatus autem ab omnibus, conspirante mortalitatis odio; cùm demum, omissis navibus, exscendisset ad fluvium, nescio quem, haud ità procul insulâ Zorobarorum; à Barbaris Veraguanis, quos sæpe presserat, oppressus est; cùmque suis omnibus, cæsus, discerptus, devoratus. Vnde nomen hodieque, FLUMINIS PERDITORUM, amni manet; qui, nisi monimentô detestabilis cladis hujus, innominatus & intestabilis perdurâsset. Quanquam partem hujus tragœdiæ loquitur & Vicinum nemus; cujus arbor quædam, in cortice descriptum retinet, hoc mœstissimi commeatûs & transitûs Latinum testimonium, totidem, quot produco, verbis; HAC, MISERO FESSUS ERRORE, DIDACUS NIQVESA TRANSIIT INFELIX! *(n)* Transiit (verè) transiit Niquesius! &, cum illo, Gloriæ tota pompa! Quisquis desipis, séquere! Quid hôc dici, tot fortissimorum virûm exitu, monstrosius potest aut lacrymosius? *In Terram alii Barbarorum, ad illud usque tempus, intrârunt; propter Aurum: Isti* (dictu cruentum!) *in Barbarorum etiam Ventres & viscera!* Recurrat igitur in summam suam oratio: dicamúsque; *Nihil esse Gloriam è transmarinis sive* Repertis *sive* Perdomitis; *præter ventum, fugam, naufragium, cædem, interitum.* Nam certè quidem illorum, qui te præcesserunt, non opum solô quæstu, sed rerum in orbe peregrino gestarum magnitudine, clarissimi; suo fa-

to, paucos poſt annos(& hoc, ante diem ſuū) conceſſerunt OMNES. Vtinámque ſalvîs ſaltem Animîs! quos eorum nonnulli ſempiternæ maculæ flagitiis inquinârunt; geniali turpiſſimarum VOLUPTATUM indulgentiâ. Videamus tamen & iſtam illecebrarum humanæ cupiditatis partem; quæ nobis erat propoſitæ meditationis *Tertia, poſtremáque:* quid ſecum, hæc Stimuli Cupidinei VESPA, non mellis, ſed cruciatûs & vulneris & aculeî lethiferi, portet?

V. OMNIS VOLUPTAS aut eſt cum honeſtate conjuncta, cúmque legibus: aut ab utriſque divulſa, flagitioſa, bruta. SI cum décore Rationéq;: peti debet ex ſola Virtute; cujus tamen nec alumnus eſt, nec approbator, MUNDUS; *quippe, totus in malitia conſtitutus.* Sin cum Opprobrio, ſecordiáque connectitur; nec cogitari quidem ab homine debet; ne dicam, amari recipíque. Nam *aut gulâ trajicitur aut parte corporis erubeſcendâ: quarum altera canalis eſt, altera conceptaculum, omnis inquinamenti*: Sororiæque ferè ſunt obſcœnitatis, & illa, quòd ſordes inchoët; & iſta, quòd in ſordes deſinat. Ad ſummam; ſive quæritur in epulis & vino; ſive petitur è ſcortis & Venere gaudium: utriuſque genii *Deus, eſt Venter*; cujus obſequii ſtudium, eſt nequitia; fructus, infamia; finis, interitus; & omnis, *in confuſione*, gloria. MORS, *Mors, intrat per utriuſque januam*; & Mors quidem Animorum, ſemper, ac ſine dilatione: frequenter autem & Corporum, ſuô die. Quod, ut certiore fide capias: etiam hîc, PETRE, recentium, *Argonautarum Colchidem,*

ebidem & Medeas, exitúsque, fac recorderis. *Didacus* ALMAGRUS *Major*, ille Chilæ primus cum exercitu penetrator, & æmulus Pizarræ potentiæ; concubinam (Hispanæ conjugiô neglectô) Panamæam, & scilicet, ex Americanis sordibus, in delitiis habuit. Ex ea Didacum ALMAGRUM Minorem sustulit. Ad extremum, pro lacertis amiculæ, collo laqueum accepit; Consalvi Pizarri sævîs imperiîs in custodia strangulatus. (*o*) *Vascus Nunnius* BALBOA, Castiliæ, quam dicunt, AURIFERAE repertor, & insessor: ne minùs impurus, quàm inquietus esset; post se non solùm rebellium castra, sed & mulierculam secutulejam, traxit. cujus etiam indiciô, proditionem in se comparatam, vitavit; feliciùs, quàm durabiliùs. Etenim Soceri demum immanitate periit, securi percussus; &, in tot pellicis noctes, somnum sempiternum accepit. (*p*) *Alphonsus* HOIEDUS, maritimæ regionis ad Carthagenam Prætor; uxorem Americani Reguli, non inscitæ formæ, perductam ad se, contra fas & pudorem, attinuit: &, quamquam reposcenti marito; tanquam alieni nunc lecti, reddere detrectavit. Sed, dum armis & vi se credit invictum; alieno dolo patuit. Nam Reguli, supplicem simulantis, toxicatô spiculô, de nec proviso secundùm femur sauciatus: ac barbarici satellitii copiis superobrutus, rapinam, prætutam, vitam, damnifecit. Et quanquam, facti pœnitens, *meliùs animam egit, quàm vitam*: præstiterat tamen; alienam nuptam suo thoro, quàm, injuriæ rationem divino Iudici, reddidisse. (*q*) *Franciscus* PIZARRUS,

RUS, Peruvii pro Rege gubernator, & subactor; post tot domitas gentes, reges, & regulos; *adhuc indomitum Cupidinem retinuit.* Duarum pellicum, & in his, Sororis ATABALIBAE Regis, amplexibus insvevit; ad usque justi connubii licentiam: susceptis ex utraque spuriis. Tandem, suorummet concursu, per Didacum Almagrum Minorem, & Ioannem Radam, concitato; fortissimè pugnans, collô gladium & mortem excepit: clamantibus, qui tumultuabantur; *I nunc! hoc habe! Vitámque, cœptam à pedo, cruentatam præliis, maculatam insontium sanguine, pollutam domesticis stupris, hoc puncto claude! Quibúsque, tot per annos, Os impunè per summam impudentiam; nunc, per vindictam, etiam jugulum præbe! (r)* Sic Limæ, domíque propriæ cæsum. Venus in cubili *perdidit, cuj toties Mars in castris pepercerat.* Piget plurium, hujus farraginis, exemplorum: quæ tamen plura non deessent; si præsertim cum vero, nec per calumniam traditur, quod nonnulli monimentis publicis consignatum reliquerunt. Id equidem, ut credam, nunquam adducar, sed adducar tamen, ut mecum tacitus suspicer; NEC *omnia de Nostrorũ vitiis verè; nec omnia falsò, spargi.* Quid igitur? quâ famâ nostrorum continentia laborat? Nempe; Primos inter AMERICARUM Occupatores, paucos admodum, aut jus prætorium dixisse victis, aut in nondum victos classem duxisse: quin, unius aut alterius, subindéque trium ac plurium, impliciti meretriciis contuberniis; per stuprum vel adulterium abnoctârint. Ac ne Columbianos quidem

(omnis

(omnis ARGONAUTICAE recentis principes) in totum temperâsse sibi classiarios: sed, subductâ *castissimi Thalassarchi* sui, CHRISTOPHORI, venerabili præsentiâ; per hanc opportunitatem, & pudorem simul,& absentis reverentiam,exuisse. Nam, post COLUMBI primum in Hispanias regressum, duodequadraginta milites Hispanos, tradunt, relictîs signîs, AMERICANARUM pudicitiam & nuptias expugnâsse. Quibus offensos injuriis maritos; veterem resumpsisse feritatem, adulterîs ad unum omnibus trucidatis: & quidem (ut ego reor) plerisque, flagranti deprehensis in libidine; próque meritis, in Tartarum rectà devolutis. En,VOLUPTATUM præposterum stolidúmque delectum! En, obscœnitatis incredibilem væcordiam; DELECTARI MOMENTO; *quò* CRUCIERIS AETERNO! SI qui, nostrorum hominum intemperantiam palliare sunt ausi (QUAENAM *enim caussa tam est Mala; qua non sui similem Patronum reperiat?*) ii scilicet ad Augusti *Cæsaris* artes confugerunt; filiasfamiliâs deflorantis, & matronarum cubilia temerantis; ut Patrum ac Maritorum in se mentes exquireret. Sed DEUS ille, *qui judicabit adulteros; non distinguet Augustos: &, si malam rem* tenuerit, non interrogabit; Cuj *res ea* BONO fuerit? (*t*) POTENTI *manu torquebitur; quisquis in Potentià peccaverit.* Nec præter meritū.nam SI QVIS *in Regimine palàm exorbitat; is in erroris consensum cuncta trahit: neque sibi soli, sed populo quoque, nequam est.* DUM *facit scelus*, OSTENTAT: *&, quoties in fastigio*

degenerat, etiam sine voce disertus est ad depravandum. DUM *enim aspicitur, invitat: dupliciterque pellicit ad facinoru audaciam; Impunitate nempe sceleris, & Illecebrâ turpis exempli.* Quod utinam, utinam, in expeditionibus nostris *Argonauticis* experti non essemus! ut *Iasonibus nostris,* singulis singulas tantùm *Hypsipylas & Medeas* objectare possemus: ac non potiùs integros stuprîs infectos exercitus; totáque castra lue Veneris inquinata! Loquatur opprobria militiæ nostræ, *Caximalca:* loquatur *Cuscus*, urbs regia: *castráque Regis Atabalibæ.* Præliô, quod ad Caximalcam, inter nostros, & Peruvii monarcham, commissum est; adversùs infinitam barbarorum manum, tam feliciter Mars noster pugnavit; ut, innumeris cæsis profligatísque Peruanis, & Atabálibâ rege capto: tamen Hispanorum *nec unus* quidem caderet. Cùm ergo tanto Numinis favori gratiam deberent; offensam, & ingratissimam mentem, reposuerunt. Non enim contentus miles noster, exuisse castrîs Atabálibam; &, præter spolia, grande fœminarum agmen in potestatem redegisse; viciniam quoque mox omnẽ, & Caximalcæ municipia, tanquam venatores, excutere cœperunt; ad plures similis aprugnæ deprehendendas feras. Iratóque Numine factum est; ut in nemorale quoddam stagnum inciderent, vivîs aquîs pellucidum; & impendentium arborum umbrîs amœnum. In eo, velut Nymphéô, sedebat per otium & lusum, matronarum virginúmque vis ingens; lavacro corporum, more gentis, intenta; stragísque pridianæ penitùs, neque

me-

metuens, neque gnara. Nostrorum tantus fuit intemperantiæ furor; ut in eas continuò, nec sine nobiliorum formarum delectu, facerent impetum: &, omni Christiani pudoris velô positô, miseras omni libidinis genere divexarent. Satìs constat; in hanc turpissimæ patientiæ servitutem, ad quinque millia redactas: nec, nisi quas insignis aliqua deformitas delicatis victoribus excusâsset, intactas evasisse. Quæ (malùm!) ista licentiæ rabies? quæ cæci cupidinis importunitas? DEUM *nec meminisse* per dona *beneficam; neq; metuere* pro nequiter factis *ultorem?* Cujus tamen solius est; & *in altum tollere victricem aquilam: & eandem, incisîs alîs, dejicere* Quare, post istam labem, versâ bellorum aleâ, felicitas vultum mutavit: & ab nostris signis ad inimica castra transivit. Statim cum Quisquizio duce, cúmque Peruvio prope toto, labor, pugnæ, malefida victoria. Deinde Mangi regis inopina defectio: capta, crematáque Cuscus: cæsum cum Ioanne Pizarro præsidium: & mox ipse Mangus, cum plusquam centum millibus armatorum, superveniens; gravis & insolens victor. Nec usquam Hispanæ vires barbaro furori pares; in prælia, quasi tempestate, ruentibus Peruanîs, & obvia quæque strage, sanguine, vastatione, flammáque miscentibus. Nemo vel tam vetustis victoriis clarus, vel tam minax & irritatus recentibus cladibus, sistere potuit Hispanicam ruinam. Non Didacus Pizarrus; quem Mangus cum suis omnibus occidione delevit. Non Morgovius; quem, majoribus instructum copiis, pari successu

Barbari mactârunt. Non Gonsalvus Tapia, cum octoginta turmis oppositus: quem, cum viris equísque concisum, vix viderunt; & pepulerunt. Non Gaëta denique, famosus, & bonus transmarinô bellô, dux. Non Franciscus Godejus; nec Petrus Lerma; quinquaginta, fortissimorum equitum, stipatus aliis. Erátque prorsus in arctum compacta rerum nostrarum summa: nec poterat Christianus hic Israël ante *suos stare deinceps hostes: quia Pollutus*, non *anathemate* furti Jerichuntini, palliíque coccinei rapinâ; sed discincti pudoris solutâ zonâ, muliebrísque consvetudinis sorde; cum priscis illis Beniaminitis. Ad extremum (quanquam admodum serò, desperantéque jam Franciscô Pizarrô) virtute restituti sunt ALVARADI: tanquam novi cujusdam, ac Deo gratioris, *Iosue*. (t)

Talia, PETRE, fœdissimarum sunt præmia VOLUPTATUM; funesta semper & exitialia; nec id in privatis modò, sed multò magis in publicis, extra lectum justum, digressibus, *Mors scilicet & Excidia* singulorum pariter & universorum. Vt proinde, *Vespillo* quidam *gentis humanæ* cōmunis, æstimari *Cupído* possit: nec sine caussa prudens antiquitas, unam candémq; (sub distincto nomine) Deam statuerit, Venerem ac Libitinam. Quare tecum ista sæpius, & cum cura, retracta; BREVE *tempus esse*. *Breviora gaudia*; *Longissimū tormentorum ævum*. Neque tibi dixeris; *Ad me quid ista?* Non ego *quæro vetita corporum oblectamenta. Patet honesti thori fructibus, Connubii janua*. Vellem quidem (anime mi) vellem, incontaminatum esset apud omnes nuptiarum fœdus!

dus! Vtinam, hujus Scyllæ communissimæ naufragia fugientibus, hic saltem portus semper tutus & obseptus esset. Sed, ô, quàm multi sunt; in quibus lecti fides labet, *& lex Iulia dormiat? Quàm* est autem proclive, *turbam in malo sequi? quódq; Multi faciunt, etiam Vnum non horrere?* Ne cæteras matrimoniorum nauseas in medium proferam; ipsa nausea facit, & quotidianus fastidiorũ aspectus. Vt ob hoc ipsum proinde, censeam *Optimum*; *Nunquam mulierem vidisse: proximum, Non tetigisse*; *Divinum autem, Ne tangere quidem unquam posse*; votô constringente. NAM, *Quoad in sui Libertate vagatur animus, tantisper in diversa* facilè *fluctuat*; tanquã in medio salo navigium, anchorâ nullâ revinctum. Et, quanquam fortasse non semper evertitur; perpetuò tamen impugnatur: interdúmq;, quò minimè suspicabatur, impingitur. DUM enim gaudia sibi nonnulla, velut innoxii gustûs, sumit: paullatim etiam noxia delibare, quasi per transennam & carptim, incipit. Decerptis autem semel iterúmque profanis deliciis, mens in totum effunditur: & à permissis ad impermissas cupiditates paullo momentô transsilit; *exiguô licitorum, illicitorúmque confiniô.* Quare *Totum*, & ad solidum, *amputari præstat* suimet Arbitrium, quàm, tot inter illecebras, semper cum periculo pendére. Sive tamen inimicô Deo, sive placatô, Mundi gaudiis usurus es: MEMENTO, Petre, memento; denique te MORITURUM. Nam quicunque te, vel honoribus conspicui, vel opibus affluentes, vel deliciis innatantes, antecessêre; tandem,

oppressi lege mortalitatis, esse desierunt. Hi clamant nunc omnes è bustis suis; Nos *praecessimus: vos Posteri subsequemini, citiùs, seriùs; aliquando tamen* certissimè. Quoniam IN TEMPORE *nihil esse potest* ÆTERNUM. Iuvenis floridus, in Pythagoræ nunc littera stas: & adhuc in bivio versaris, bene maléque consultorum; mortis ac vitæ; Salutis, & Interitûs; Cœli juxtà, formidandíque Tartari. Quocunque visum fuerit; gradum intendes, & manum admovebis. Si verum est igitur, OPTIMUM *esse sua quemque fortunæ* FABRUM; si, quod semel prudenter elegeris, habiturus es semper: quin tu vitæ conditionem eam aggrederis, atque cudis; quæ te, per varios quidem casus, sed tutissimâ tamen munitissimáque triremi, quadriremíve (putà, *Religionis Votorum*) deducat in portum: & exponat in cœli Fortunatissimas ac mansuras Insulas?

VI. TALIA mecum, & his similia complura, disputabam; turbidis ac rorantibus oculis. Et, quoniam maris & procellarum continuum intuitum, jam dudum (ut RERUM OMNIUM) subsecuta SATIETAS erat; ex navalibus ad LIMAE mœnia redibam: intérque regressûs tristitiam, hilaritate mixtam, etiam ista mecum, tacitâ philosophiâ, differebam: &; In NICARAGUAE (dicebam) regno, quod Auriferam Castellam inter, & Novam Hispaniam extenditur, Rupem compérimus editissimam, MASAIAM nomine; Vesuvii Campani ritu, flammas immani cum fragore vomentem. Os illius, ad bis & ampliùs mille passuum, semper hi-

ans ac diductum, innubilam, ac proinde latè conspicuam volvit pyram: non sine sparsis circumquaque fulgetris. At in profundi depressissimo barathro, stagnum bullit, Auro liquato simillimum: incendii tantis ardoribus, ut ingentia cum catenis ferreis ahena, si quando demittantur; punctô temporis hauriat, ínque rivum vertat. Flammarum quoque (quamvis è longinquo) vis ac rapacitas, exurit omne rupis illius in summo solum, & germen. Non illic herba, non gramen, non aliquid veris æstatísve viret, aut auctumni prægnat. Et tamen circùm oram & margines ejusdem Alpis, in tanta ferventis ignis propinquitate, frequens & impunè PASSERUM nidulatur simplicitas. *(u)*

Hic Vesuvius, hæc Ætna transmarina (mî PETRE) *quædam est imago, si capis, Inferorum ac Gehennæ. Quid enim in illo, semper ardente, semper arsurô stagno, quod sulphure fluet ac picè: quid, inquam, Aurum, quid Opes, & Voluptates omnes, erunt aliud: quàm pyra, quàm fornax, quàm incendium, nunquam extinguendum; si cum his sarcinis eò mortui descenderimus? Quin igitur, eis maturè relictis, calamitatem ultimam antevertimus? &* IN GEHENNAM VIVI, SPIRANTESQUE, *quotidianis intuitibus,* nos demittimus? *Immò; quippeni cum* PASSERCULIS, *ad Inferorum crepidines habitamus? & è vicino cogitationum, rem omnium formidandorum teterrimam, assiduò mentis contemplatu speculamur, audimus, olfacimus? ne tandem illabamur? Id fiet, in aliquo* Religiosæ Domûs *angulo latibulóque;*

que; tanquam Nidulô. *Cum hisce tam salubribus curis, & utili formidine, quantulum vitæ superest, exactô; Spiritus, corpore solutus, salutis suæ multùm securus & gestiens, evolabit: ac, cœlô receptus, prorumpet in regium illud epinicion; ANIMA NOSTRA, SICUT PASSER, EST EREPTA, DE LAQUEO VENANTIUM!*

VII. CUM *his vocibus*, & mentis fixæ decretis, in hospitium primò redeo; cœnáque modicâ captâ, curis indormio. Deinde posterô, sequentibúsque diebus aliquot, eádem cogitationum in utramque partem versatâ pugnâ: tandem manè quodam in sacrum introgredior *Essæorum domicilium*; quod illi Græcâ voce *Syllogen* nominant. Ibi cœtûs præsidem accedo, virum eximium; & *Essaarchi* munere planè dignum. Huic mentem omnem, desideriíque summam denudo. qui, maturæ deliberationis auditis ac pensatis rationibus; *non Animum duntaxat, sed totum* VICTORIAM, *approbavit.* Ac principiò quidem inter *Essæorum* candidatos; dein, *exactis Biennii consvetis experimentis*, inter IESU *milites veteranos* adlégit. Illic ego demum, post tot Marium, Insularum, ac Regionum lustrata miracula; post quattuor Orbis Partes, *Europam*, *Africam*, *Asiam*, *Americam*, oculis subjectas: *Videre sum orsus* & introspicere, quod inter profana negotia difficillimum fuit; id est, MEIPSUM. Ibi, per arma, per ensem, pérque navales pugnas, & omnis generis *Argonauticam*, diu quæsitum: non in balteo, nec in sago paludamentóve; nec in velis atque carbasis; sed *in*

Toga lanea VELLUS illud AUREUM, *inveni*, Cœlestísque planè Militiæ torquem: Consecutus, divino munere, compendium lucrúmque, quod ex ORBE NOVO reportari summum poterat; exuto scilicet VETERE Petro, NOVUM & emendatiorem VICTORIAM.

FINIS.

A U-

AUCTORUM,

Qui in Libris Argonauticis, per alphabeti litteras indicantur,

LOCA.

LIBRI I.

Auctores.

(a) *I. Hondius, in descriptione Andalusiæ.*

(b) *Carol. Steph. V. Canariæ.*

(c) *Ioan. Metellus Iuris Consultus, in Epistola, ad Augustinum, Episcopum Ilerdensem, de mirabilibus Indicis.*

(d) *Idem Metellus. Et, Petrus Bertius in Geograph. tabulis.*

(e) *Brunnerus Annalium Boicor. Part. 1. l. 4. & Paul. Diac. l. 4.*

(f) *Quentelius Coloniensis de Novo Orbe, impressus Coloniæ, in fol. anno 1598. Libro 1. cap. 16. & c. 19.*

(g) *Idem Quentelius Libro 1.*

(h) *Idem Libro 3. Ad tabulam Americanã 14.*

(i) *Quentelius, ad Tabulam insulæ Margaritæ, & Cubaguæ.*

(k) *Idem, ad tabulam 14. Libro 3. descriptionum Americanarum.*

LIBRI II.

Auctores.

(a) *Arnoldus Agrippinas, Americanarum descriptionum, Germanicè editarum, Libro 3. Tabulâ 13.*

(b) *Idem, Libro 3. Tabul. 13. Et Ioannes de*

Laet,

Laet, in descriptione Hispaniæ. pag. 221.

(c) *Agrippinas Libro 2. cap 6. & ante eum Iosephus A Costa. l. 2.*

(d) *Quentelius Coloniens. Libro 3. Tabul. 13. Americanæ Thalassographiæ.*

(e) *Idem, Libro 3. Tabulæ 11. annotationibus.*

(f) *Metellus Sequanus, epistola de mirabb. Indicis.*

(g) *Iodoc Hondius, in Geograph. Hispaniolæ.*

(h) *Agrippinas, Libro 3. Ad tabulā 20. princip.*

LIBRI III.

Auctores.

(a) *Abbreviator Hugonis Linschottani, germanicè editus per Theodoricum de Bry. Libro 1. cap. 21. & Ioseph à Costa, de Novo Orbe.*

(b) *Quentelius Coloniens. Libro 3. in Tabulam Quiviræ.*

(c) *Acosta de Novo Orbe. & ex eo Hugo Linsch. Libro 1. de natura Novi Orbis. Ioannes de Laete, pag. 435. Quentelius Coloniens. Libro 3. in tabulam 20.*

(d) *Abbreviator Linschotti, de natura Americæ l. 1.*

(e) *Arnold. Agrippinas Libro 3. Geographia Americana, tabula ult.*

(f) *Iod. Hondius, in tabulam Moluccarum.*

LIBRI V.

Auctores.

(a) *Hieronymus Benzo, Mediolanensis. Item Theodoricus de Bry, Libro 4. de Orbe Novo.*

LIBRI VIII.

(a) *Felix Fabri, in Itinerario suo Arabico, ad mōtem Sinai, & Sepulcrum Divæ Catharinæ.*

LIBRI

LIBRI IX.

(a) *Theodoricus de Bry, Parte 8. Occidentalis Indiæ. Incidit autem mors Draci in annum 1596. diem 28. Iannarii.*

LIBRI X.

(a) *Quentelius Colonienſ in Geographia Americana, Libro 3. Tabula 11.*

LIBRI XII.

Auctores.

(a) *Commentator, in Libros de Novo Orbe, Hieronymi Benzonis Mediolanenſis, Libro 4. cap. 24.*

(b) *Ioannes Paullus Augſpurgerus, Itinerario primo, Germanicè edito; de profectione ſuâ à Batavis in Braſiliam.*

(c) *Abbreviator Hugonis Linſchottani, apud Theodoricum de Bry: & Agrippinas Libro 1. de natura Novi Orbis pag. 44.*

(d) *Philippus Cluvierius Libro 6. Introduct. cap. 10. de Peruvio. Theodoric. de Bry Tabula 3. Americanarum imaginum.*

(e) *Theodoricus de Bry, Libro de Peruvio.*

(f) *Hugo Linſchottanus, apud Theodor. Bry, Libro 1. pag. 17. ex Ioſeph. à Coſta.*

(g) *Arnoldus Agrippinas, Libro 3. Geographiæ Americanæ, in Tabulam de Potoſio.*

(h) *Theodoricus de Bry, Tabula 3. de Potoſio.*

(i) *Abbreviator Linſchotti Germanicus, de natura Novi Orbis, Libro 1. pag. 18.*

(k) *Idem, Libro eodem, pag. 29.*

(l) *Quintelius Colonienſis, Libro 3. Geographiæ Americanæ, in Tabulam 4.*

(m) *Ioſeph. à Coſta de Novo Orbe: & Abbreviator Hug. Linſchotti, Libro 1. de natura Novi Orbis, cap. 19.*

(n) A-

(n) *Agrippinas, Tabula* 10. *Geographiæ Americanæ.*

(o) *Quentelius Coloniensis, in descriptione Novæ Hispaniæ. Licèt his contraria scribat Philippus Clavierius, Libro* 1. *Introduct. Geograph. Capite de* 4 *Circulis minoribus, & de zonis. Sed ab aliis consensu refutatur.*

(p) *Idem Quentelius, Libro* 3. *Geogr. Americanæ, Tabula* 9.

(q) *Idem ibidem, med. & ante fin.*

(r) *Metellus Sequanus, epist. ad Ilerdensem Episcopum.*

LIBRI XIV.

Auctores.

(a) *Arnoldus Agrippinas, in Tabulam* 18. *Libro* 3. *Geograph. Americanæ.*

(b) *Idem in Tabulam* 18. *à medio, Libro* 3.

(c) *De Suris absectis, Ioan. Metellus, ad Augustin. Ilerd. De terræmotibus verò, Quentelius Tabula Americanæ Geograph.* 18. *Libro* 3.

(d) *Ioannes Sequanus in epist. de mirabb. Indicis.*

(e) *Agrippinas Tabula* 19. *descriptionũ Americ.*

(f) *Vide Tabulam Americæ Meridionalis Iod. Hondii.*

(g) *Agrippinas in descriptione Peruvii, Libro* 3. *Americ. Geograph.*

(h) *Ioannes Sequanus, epist. ad Augustin. Ilerdensem.*

(i) *Ioannes Lerius. Burgundus, in navigatione suâ Americanâ, Capite XI.*

(k) *Quentelius Coloniens. in Tabul.* 15. *descriptionum Americanarum.*

(l) *Hieronymus Benzo, Mediolanensis, Libro* 3. *de Novo Orbe, cap* 20.

(m) *Al-*

(m) *Abbreviator Hugonis Linschottani, de natura Novi Orbis, libro 1. pag. 17. & 33.*

(n) *Ælius Spartianus, in vita Antonini Caracalli.*

(o) *Hugo Linschottanus: & interpres illius Germanicus, Ioann. Humbergerus Wetteravius. libro 6. de morali historia Indiæ Occidentalis. cap. 19. Item, Hieronym. Benzo. l. 3. de Novo Orbe. capite 20.*

(p) *Ioannes Metellus in epistola ad Augustin. Ilerdensem, cit.*

(q) *Hugo Linschottanus Libro 6. de morali Historia Indiæ Occident. cap. 22.*

(r) *Hieronym. Benzo Mediolan. Libro 3. de Novo Orbe. c. 5.*

(s) *Idem Benzo ibidem, cap. eod.*

(t) *Hugo Linschottanus Libro 6. moralis Historia de Ind. Occid. cap 23.*

(u) *Idem Libro eodem, cap. 23. & R. P. Iacobus Vasquezius S. I. in epistola, data ex urbe Iulensi, anno 1601.*

LIBRI XV.

Auctores.

(a) *Thomas Harlottus, Britannus, in descriptione Virginiæ, tabula 42.*

(b) *Ioann: Sequanus, epist. ad Ilerdensem, de mirabilib. Indicis, & Benzo. Libro 4. c. 12.*

(c) *Theodoricus de Bry, Commentario in librum 4. Hieronymi Benzonis, Tabula 20.*

(d) *Hieronymus Benzo, Libro 4. de Novo Orbe, capite 25.*

(e) *Annotator in opera Hieron. Benzon. in Librum 4. cap. 12.*

(f) *Quentelius, Descriptionum Geographicarum Americæ, Libro 3. in fine.* (g) O-

(g) *Oséas Halenius, Libro de expeditionibus tribus maritimis.*

(h) *Arnold. Agrippinas Geograph. Americanæ Libro 3. in Tabulam, 4. 7. 18. & 20.*

(i) *Idem, ibidem, in Tabulam 20.*

(k) *Ioannes Benzo, Parte 2. Americanarum rerum.*

(l) *Idem Ioannes Benzo, ibid. tabula 19.*

(m) *Commentator Ioannis Benzonis, in Partis 2 Librum 3 cap. 5.*

(n) *Hieronymus Benzo, Libro 4. cap. 22. vel in eum potius, Glossa illius, seu Commentator.*

(o) *Ioannes Benzo Parte 2. l. 3. cap. 7. rerum Americanarum.*

(p) *Idem ibidem.*

(q) *Hieronym. Benzo, de Novo Orbe Libro 4. cap. 19.*

(r) *Idem Libro 3. cap. 8. Tabula 15. apud Theodoricum à Bry.*

(s) *Commentator in Libros 4. Hieronymi Benzonis, cap. 27. ubi memoratur, annis 14. moratus in America.*

(t) *Theodoricus de Bry, Leodiensis, Tabula 8. Americæ, in Librum 3. Hieronymi Benzonis. & ipse Benzo Libro 3. de Novo Orbe, capite 6.*

(u) *Ioannes Metellus Sequanus, epist. ad Augustinum Ilerdens. de mirabilib. Indicis.*

R.P. PHILIPPI ALEGAMbe Bruxellensis, è Societate JESU,

In BIBLIOTHECA *Scriptorum ejusdem Societatis*,

TESTIMONIUM,

De Commentariolo PETRI *de* VICTORIA.

PETRUS Goveus de VICTORIA, natione, ut equidem existimo, Hispanus: qui, cùm è naufragio, quod in Peruano mari fecit, evasisset incolumis; circa Annum Salutis M. DC. X. Societati se nostræ addixit. Scripsit, linguâ Hispanicâ, Navigationem & naufragium suum, in littore Peruano, &c.

Facul-

Facultas R. P. PROVINCIALIS.

Libros XV. ARGONAUTICÔN *Americanorum, sive, Historiam Periculorum* PETRI *de* VICTORIA, *ab* JOANNE BISSELIO, *Societatis* JESU *Sacerdote, conscriptam, & à designatis censoribus perlectam approbatámque; Ego* LAURENTIUS KEPPLER, *ejusdem Societatis per Superiorem Germaniam Præpositus Provincialis, juxta factam mihi potestatem ab Admodum R. P. N. Generali,* VINCENTIO CARRAFA, *luci publicæ typísque permitti concedo. Concessionis verò hujus fidem meâ manu, consuetóque muneris mei Sigillo, facio. Eberspergæ Bojorum, 22. die Martii, Anno Christi M. DC. XLVII.*

LAURENTIUS KEPPLER.

SÆculi noſtri, quotidie delicatiori cupidine *prægnantis*, *pica* jam vulgaris eſt; ut Operis cujuſcunque *Syllabum* appetat, & Elenchum: nec ullus facilè *Partus* ingeniorum, ſe publico committat, quin continuò clametur; UBI nomenclator, & INDEX eſt? Non repertô; cum nauſea, Liber vadere foras jubetur. Id adeò non vitio magìs, quàm jure ſuo, facere ſibi vulgus videtur: &, per me, ſanè ſaciat! Sed certè, ſervandum ſaltem Brevitatis temperamentum, ſciat. Nam Operi quidem exiguo, magnam Indaginem apponere; quid eſt id aliud, quàm pumilo nares, ac (quæ vocant) PERSPICILIA dare, TOTI corpori paria? Vel Statuis compitalibus, itinera monſtrãtibus, tam longum, quàm ipſa via ſit, digitum induere? vel, per tenebras dirigendæ Naviculæ, non Lampada facémve, ſed totam Pharon & littus, accendere. Denique, clariùs ut dicam, NON INDICEM IN LIBRO, SED LIBRUM IN INDICE téxere? Quare, ſalvum quidem eſto ſuum cujque judicium! Equidem Argonauticis meis faculam addam curtiſſimam, quadrigeminâ Synopſi digeſtam: ad quam, qui volent, aſpiciant intuitu brevi, MEMORABILIORA, NARRATIONES, DESCRIPTIONES, ORATIONES. His, ſi libet, acquieſcant; ac fruantur. Quòd ſiquis, ſuper hæc, nihilominus adhuc Copioſiſſimū, & OMNIA complexum, Catalogum efflagitaverit; & in hoc Solo tali Syllabo totus fuerit: is aut petaciorem ſe, quàm ſtudioſiorem; aut herclè præpoſterum, oſtendet: ut, qui Libri mei lectionem à PEDIBUS ordiri, quàm à CAPITE, malit.

ARGO-

ARGONAUTICON AMERICANORUM INDEX.

MEMORABILIORA.

N.

O.

P.

R.

S.

NAR-

NARRATIONES.

DESCRIPTIONES.

ORATIONES.

Exhor-

Suasoria,

Ad ORATIONES *porrò reducuntur etiam*

Π Ά Θ Η,

Seu, AFFECTUS; *velut Orationum Anima.*

NOMINA

A*Cugnias*, Dux militum Hispanus, in pugna contra Scotos.
Andalusia, regio Hispaniæ meridionalis, pars Bæticæ. al. Andaluzia, & olim VVandalia.
Atabaliba, Rex Peruvii, filiꝰ Guanacaxæ regis.
Bætica, regio Hispaniæ meridionalis. al. Granatæ regnum. (Victoriæ.
Balboas, Iuvenis Hispanus: unus è Sociis Petri
Castilia, vel *Castella Aurea*, & *Aurifera*: regio Americæ, ad littus meridionale maris Atlantici. (mortuus in itinere.
Companerosa, unus è Sociis Petri Victoriæ,
Cumánas, Regulus Insulæ Cubaguæ.
Dariena, Provincia Americæ meridionalis, ad mare Atlanticum. (in America.
Franciscus Pizarrus, Marchio, & Prorex Limæ
Guanacaxa, Rex ditissimus Peruvii, in America. (ter regis Atabalibæ.
Guascar, Rex Peruvii, filius Guanacaxæ, fra-
Hispalis, urbs primaria, in Hispania Bætica, seu Andaluzia. hodie, *Sevilla, Sevilia, Sivilia*, & *Sibilia*. (Septentrionali.
Hispania Nova, regio amplissima, in America
Hispaniola, Insula Americæ Septentrionalis, in mari Atlantico. (mari Atlantico.
Iamaica, Insula Americæ Septentrionalis, in
Ingas, nomen est certæ cujusdam prosapiæ; ex qua continenti successione regnatũ est in Peruvio, usque ad Hispanorum adventum.
Lima, urbs regia Peruvii, ad littus Orientale maris Zurii.
Manta, portus & urbecula Americæ Septentrionalis, ad littus Septentrionale maris Zurii. (in mari Atlantico.
Margarita, Insula Americæ Septentrionalis,
Matilina, al. *Matalina*, & *Matinina*, Insula Americę

mericę Septentrionalis, in mari Atlantico.

Marrocchium, urbs & regnũ Africæ Occident.

Matera, Insula maris Atlantici, supra Fortunatas, ad Septentrionem.

Mexicum, urbs & regnum Americæ Septentr.

Nestor, unus è comitibus navigationis Victorianæ, Senex.

Nicaragua, regio Hispaniæ Novæ, in America Septentrionali, ad mare Zurium.

Nombrediosa, urbs & portus Americæ Septẽt. ad littus meridionale maris Atlantici.

Pánama, urbs & portus Americæ meridionalis, ad littus Septentrionale maris Zurii.

Panchiacus, regulus provinciæ Darienæ, in America meridionali.

Pediosa, unus ex Sociis, & cognatis Victoriæ.

Peruvium, regnum Americæ meridionalis.

Portus Vetus, oppidulum & portus Americæ, Septentr. ad littus Boreale maris Zurii.

Potosium, urbs, & mons argentifodinis celeberrimus, in America meridionali, & regno Peruvii.

Quivira, regnum Americæ Septentriónalis.

Quisquizius, Dux militiæ supremus regis Peruani, Atabálibæ.

Roas, avunculus Petri de Victoria, nobilis Hispanus, & militum Ductor.

Sevilia, urbs Hispaniæ Bæticæ, olim Hispalis.

Tatarraxus, rex Quiviræ, in America Septẽtr.

Thalassia, urbecula, à Victorianis quæsita; nec inventa.

Valboa, Dux Hispanæ militiæ in America.

Zurium mare, vulgò *de Zur*, vel *Sur*, & *Pacificum*. in America ad Occidentem.

CORRIGE.

Pag. 371. v. 22. & hymnis. l. & hymnis aliĩ,

E
143
.V64
1647

Paratraguediari.